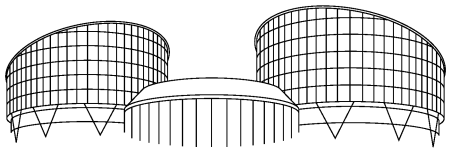

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

Vodič kroz sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava

Zaštita podataka

Ažuriran 30. travnja 2022.

Pripremilo Tajništvo. Nije obvezujući za Sud.

Izdavači ili organizacije koji žele prevesti i/ili reproducirati ovaj vodič ili dio ovog vodiča u tiskanom ili elektroničkom obliku trebaju se javiti na publishing@echr.coe.int za daljnje informacije o postupku.

Želite li znati koji su prijevodi Vodiča kroz praksu trenutno u pripremi, molimo pogledajte Pending translations.

Ovaj vodič izvorno je sastavljen na francuskom jeziku. Tekst se redovno ažurira, a najnovije ažuriranje učinjeno je 30. travnja 2022. Podložan je redakcijskim izmjenama.

Vodiči kroz sudsku praksu dostupni su za preuzimanje www.echr.coe.int (Case-law – Case-law analysis – Case-law guides). Za ažuriranje ove publikacije pratite račun Suda na Twitteru na https://twitter.com/ECHR_CEDH.

© Vijeće Europe / Europski sud za ljudska prava, 2022

Sadržaj

Sadržaj 3

Bilješka čitateljima 6

Uvod 7

I. Osnovne definicije i načela zaštite podataka 7

A. Terminologija povezana sa zaštitom podataka 7
1. Pojam osobnih podataka i njegov opseg 7
2. Posebne kategorije podataka 11
a. Takozvane „osjetljive" kategorije 11
i. Podaci koji otkrivaju rasno ili etničko podrijetlo 11
ii. Podaci koji otkrivaju politička mišljenja te vjerska ili druga uvjerenja, uključujući ona filozofska 12
iii. Podaci koji otkrivaju članstvo u sindikatu 12
iv. Genetski i biometrijski podaci 12
v. Podaci o zdravlju, seksualnom životu ili spolnoj orijentaciji 14
vi. Podaci o kaznenim djelima i osudama 15
b. Druge kategorije podataka 15
i. Podaci o zapošljavanju 15
ii. Financijski podaci 16
iii. Podaci o prometu 16
iv. Uzorci glasa 17
v. Podaci GPS-a o lokaciji 18
vi. Fotografija 19

B. Dva aspekta (negativni i pozitivni) zaštite podataka 21

C. Tri „testa" zaštite podataka 24
1. Je li miješanje bilo zakonito? 24
2. Je li miješanje težilo legitimnom cilju? 26
3. Je li miješanje bilo „nužno u demokratskom društvu"? 27
a. Zahtjev da se količina prikupljenih ili zabilježenih podataka svede na najmanju moguću mjeru 28
b. Zahtjev točnosti i ažuriranja podataka 29
c. Zahtjev da se podaci ne čuvaju dulje nego što je to potrebno za ispunjenje svrhe za koju su zabilježeni 29
d. Zahtjev da se upotreba podataka ograniči na svrhu za koju su zabilježeni 30
e. Zahtjev transparentnosti postupaka obrade podataka 30

II. Zaštita podataka i pravo na poštovanje privatnog života (članak 8. Konvencije) 31

A. Postupci koji se obavljaju na podacima koji mogu povrijediti pravo na poštovanje privatnog života 31
1. Prikupljanje osobnih podataka 31
a. Prikupljanje podataka od strane vlasti putem tajnog nadzora 31
i. Prisluškivanje telefona i bilježenje biranih brojeva 32
ii. Presretanje poruka na dojavljivačima 33
iii. Audionadzor i videonadzor 33

iv. Geolociranje vozila putem GPS-a 34
v. Nadzor od strane privatnih detektiva 34
vi. Praćenje dopisivanja 35
vii. Tajni nadzor, špijunaža i operacije masovnog nadzora 35
b. Prikupljanje podataka od strane poslodavaca na radnom mjestu 36
c. Prikupljanje podataka da bi se upotrijebili kao dokaz u sudskim postupcima 39
i. Pretrage i oduzimanja 39
ii. Obvezne medicinske radnje za potrebe uzorkovanja stanica 42
d. Prikupljanje osobnih podataka u medicinskom kontekstu 43
e. Obvezno priopćavanje osobnih podataka 44
2. Zadržavanje osobnih podataka 45
a. Pohranjivanje osobnih podataka u svrhu suzbijanja kriminala 45
i. Neselektivnost i nediferenciranost pohranjenih podataka 46
ii. Razdoblje zadržavanja podataka 47
iii. Zaštitne mjere koje se odnose na uništavanje ili brisanje pohranjenih podataka 49
iv. Jamstva usmjerena na reguliranje pristupa trećih strana i zaštitu cjelovitosti i povjerljivosti podataka 51
b. Zadržavanje zdravstvenih podataka 51
c. Pohrana osobnih podataka na internetu u novinarske svrhe 52
3. Otkrivanje osobnih podataka 52
a. Utjecaj prethodne privole 53
b. Otkrivanje podataka u kontekstu sudskog postupka 55
c. Otkrivanje podataka radi zaštite javnog zdravlja 57
d. Otkrivanje podataka radi zaštite nacionalne sigurnosti 58
e. Otkrivanje podataka radi zaštite gospodarske dobrobiti zemlje 58
f. Masovno otkrivanje osobnih podataka 59
B. Prava ispitanika 59
1. Pravo na pristup vlastitim podacima 59
2. Pravo na ispravak 62
3. Pravo na brisanje podataka („pravo na zaborav”) 63
4. Pravo na uživanje posebnih postupovnih mjera zaštite i djelotvornog postupovnog okvira za zaštitu prava osobe 66
C. Zaštita podataka i materijalna prava 70
1. Zaštita podataka i sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi (članak 9. Konvencije) 71
2. Zaštita podataka i sloboda izražavanja (članak 10. Konvencije) 72
3. Zaštita podataka i zabrana diskriminacije (članak 14. Konvencije) 75
4. Zaštita podataka i pravo na mirno uživanje vlasništva (članak 1. Protokola br. 1) 76
5. Zaštita podataka i sloboda kretanja (članak 2. Protokola br. 4) 76
D. Zaštita podataka i procesna prava 78
1. Pravo na pošteno suđenje (članak 6. Konvencije) 78
a. Opća jamstva (članak 6. stavak 1. Konvencije) 78
i. Jednakost stranaka u postupku i poštovanje načela kontradiktornosti u postupcima koji uključuju osjetljive ili povjerljive informacije 79
ii. Obrazloženje sudskih odluka i zaštita podataka 79
iii. Upotreba osobnih podataka prikupljenih nezakonito ili u suprotnosti s člankom 8. kao dokaza 80
iv. Javna rasprava i javno izricanje presuda i povjerljivost podataka 80
v. Duljina trajanja sudskog postupka koji se odnosi na zaštitu podataka 81
b. Posebna jamstva (članak 6. stavci 2. i 3. Konvencije) 81

i. Zaštita podataka i pravo na pretpostavku nedužnosti (članak 6. stavak 2. Konvencije) 81
ii. Zaštita podataka i prava obrane (članak 6. stavak 3. točka (b) Konvencije) 82
2. Pravo na djelotvoran pravni lijek (članak 13. Konvencije) 83
3. Pravo na slobodu i sigurnost (članak 5. Konvencije) 85

III. Suvremeni izazovi zaštite podataka 86

A. Tehnološki napredak, algoritmi i umjetna inteligencija 86
B. Internet i tražilice 87
C. Prijenosi podataka i protoci podataka 88

Popis navedenih predmeta 90

Bilješka čitateljima

Ovaj vodič jedan je u nizu vodiča kroz sudsku praksu koje je objavio Europski sud za ljudska prava (dalje u tekstu: „Sud”, „Europski sud” ili „Strasburški sud”) kako bi informirao pravne praktičare o najvažnijim presudama i odlukama koje je donio Sud. U ovom se vodiču analizira i sažima sudska praksa na temelju različitih članaka Europske konvencije o ljudskim pravima (dalje u tekstu: „Konvencija” ili „Europska konvencija”) koja se odnosi na zaštitu podataka. Treba ga čitati zajedno s vodičima kroz sudsku praksu po člancima, na koje sustavno upućuje.

Navedena sudska praksa odabrana je među vodećim, značajnim i/ili nedavnim presudama i odlukama[1].

Presude i odluke Suda ne služe samo za odlučivanje u predmetima pred Sudom već i općenitije za pojašnjenje, zaštitu i razvoj pravila koja proizlaze iz Konvencije, čime doprinose tome da države poštuju obveze koje su preuzele kao ugovorne stranke (*Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 18. siječnja 1978., stavak 154., Serija A br. 25 i, nedavno, *Jeronovičs protiv Latvije* [VV], br. 44898/10, stavak 109., 5. srpnja 2016.).

Stoga je zadaća sustava ustanovljenog Konvencijom odlučivati, u općem interesu, o pitanjima javne politike, čime se podižu opći standardi zaštite ljudskih prava i širi poznavanje sudske prakse iz područja ljudskih prava diljem zajednice država potpisnica Konvencije (*Konstantin Markin protiv Rusije* [VV], 30078/06, stavak 89., ECHR 2012). Doista, Sud je naglasio ulogu Konvencije kao „ustavnog instrumenta europskog javnog poretka” u području ljudskih prava (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], br. 45036/98, stavak 156., ECHR 2005-VI i, nedavno, *N. D. i N. T. protiv Španjolske* [VV], br. 8675/15 i 8697/15, stavak 110., 13. veljače 2020.).

[1] Citirana sudska praksa može biti na jednom ili na oba službena jezika (engleskom ili francuskom) Suda i Europske komisije za ljudska prava. Ako nije drukčije naznačeno, sva upućivanja odnose se na presude o osnovanosti koje je donijelo vijeće Suda. Kratica „(odl.)” znači da se upućivanje odnosi na odluku Suda, a „[VV]” da je predmet bio pred Velikim vijećem. Presude vijeća koje nisu postale konačne prije objavljivanja ovog ažuriranja označene su zvjezdicom (*).

Uvod

1. Tehnološki napredak doveo je do velikog napretka u nadzoru, presretanju komunikacija i zadržavanju podataka, što je pak dovelo do velikih izazova u području zaštite osobnih podataka. Od presude u predmetu *Leander protiv Švedske* iz 1987., u kojoj je „stari" Sud prvi put analizirao pitanje pohranjivanja osobnih podataka pojedinca od strane nekog tijela javne vlasti, došlo je do značajnog razvoja u sudskoj praksi tijela Konvencije u tom području.

2. Sud je tijekom godina ispitao brojne situacije u kojima su otvorena pitanja u vezi s tom temom. Širok spektar postupaka koji uključuju osobne podatke, kao što su prikupljanje, pohranjivanje, upotreba i širenje takvih podataka, sada je obuhvaćen sudskom praksom tijela Konvencije koja će biti opisana u ovom vodiču. Ta se sudska praksa razvila u skladu s brzim razvojem informacijskih i komunikacijskih tehnologija.

I. Osnovne definicije i načela zaštite podataka

3. Pravo na zaštitu osobnih podataka nije autonomno pravo među raznim konvencijskim pravima i slobodama. Sud je ipak priznao da je zaštita osobnih podataka od temeljne važnosti za uživanje prava osobe na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja zajamčenog člankom 8. Konvencije (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017., stavak 137.; *Z protiv Finske*, 1997., stavak 95.). Taj je članak glavni nositelj preko kojeg su osobni podaci zaštićeni u sustavu Konvencije iako do razmatranja u vezi s tom zaštitom može doći i na temelju drugih odredbi Konvencije i njezinih protokola.

A. Terminologija povezana sa zaštitom podataka

4. Razvoj tehnologija doveo je do povećanja broja vrsta postupaka koji uključuju osobne podatke koji mogu predstavljati „automatiziranu obradu". Unatoč širokom pristupu Suda definiciji pojma „privatni život", koji mu je omogućio da izgradi sudsku praksu u skladu s razvojem društva, određeni postupak obrade podataka neće nužno ulaziti u područje primjene članka 8. niti će nužno ugrožavati neki od interesa zaštićenih tim člankom.

1. Pojam osobnih podataka i njegov opseg

5. Sud u svojim presudama pojam „osobnih podataka" objašnjava pozivajući se na Konvenciju Vijeća Europe br. 108 za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka od 28. siječnja 1981., koja je stupila na snagu 1985. i ažurirana je 2018. („Konvencija 108"), čija je svrha „svakoj fizičkoj osobi, … na području svake stranke, osigurati poštovanje njezinih prava i temeljnih sloboda, a osobito njezino pravo na privatnost glede automatizirane obrade osobnih podataka koji se na nju odnose" (članak 1.) (*Amann protiv Švicarske* [VV], 2000., stavak 65.; *Haralambie protiv Rumunjske*, 2009., stavak 77.). Sud je jasno naznačio da se, na temelju članka 2. Konvencije 108, pojam osobnih podataka definira kao „svaka obavijest koja se odnosi na pojedinca čiji je identitet utvrđen ili se može utvrditi (ispitanik) odnosno određenog ili odredivog pojedinca" (*Amann protiv Švicarske* [VV], 2000., stavak 65.; *Haralambie protiv Rumunjske*, 2009., stavak 77).

6. Ti podaci obuhvaćaju ne samo informacije kojima se određuje pojedinca („ispitanik ili subjekt podataka"), kao što su ime i prezime (*Guillot protiv Francuske*, 1996., stavci 21. – 22.; *Mentzen protiv Latvije* (odl.), 2004.; *Güzel Erdagöz protiv Turske*, 2008., stavak 43.; *Garnaga protiv Ukrajine*, 2013., stavak 36.; *Henry Kismoun protiv Francuske*, 2013., stavak 25.; *Hájovský protiv Slovačke*, 2021., stavci 11. – 12. i 41.), već i svaki element kojim se neizravno određuje osobu, kao što je dinamična IP (internetski protokol) adresa (*Benedik protiv Slovenije*, 2018., stavci 107. – 108.).

7. Iako se čini da se pitanje zaštite osobnih podataka uglavnom odnosi na pojedince, u pogledu njihova prava na poštovanje privatnog života iz članka 8., pravne osobe također su ovlaštene pozvati se na to pravo pred Sudom ako su izravno pogođene mjerom koja predstavlja povredu njihova prava na poštovanje njihova „dopisivanja" ili „doma". To je bio slučaj, primjerice, kada je trgovačkom društvu bilo naloženo da dostavi presliku svih podataka s poslužitelja kojeg je dijelilo s drugim društvima (*Bernh Larsen Holding AS i drugi protiv Norveške*, 2013., stavak 106.) ili kada je Ministarstvo obrane, na temelju naloga, presrelo komunikaciju nevladinih organizacija za građanske slobode (*Liberty i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2008., stavci 56. – 57.). Međutim, u predmetu koji se odnosio na mjere koje uključuju zaštitu osobnih podataka članova vjerske organizacije i poštovanje njihova „privatnog života", organizacija nije bila izravno pogođena i stoga nije bila „žrtva" u smislu članka 34. Konvencije (*Avilkina i drugi protiv Rusije*, 2013., stavak 59.).

8. Osobni podaci mogu biti vrlo različitih oblika. Primjerice:

- informacije o internetskim pretplatnicima povezane s određenim dinamičnim IP adresama dodijeljenima u određeno vrijeme (*Benedik protiv Slovenije*, 2018., stavci 108. – 109.)
- snimke izrađene da bi se upotrebljavale kao uzorci glasa koje su trajne prirode i podvrgnute su postupku analize koji je izravno relevantan za utvrđivanje identiteta osobe u kontekstu drugih osobnih podataka (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001., stavak 59.)
- stanični uzorci i profili DNK-a (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavci 70. – 77.) ili otisci prstiju (ibid., stavak 84.) koji su, unatoč svojem objektivnom i nepobitnom karakteru, sadržavali jedinstvene informacije o dotičnom pojedincu i omogućavali točno utvrđivanje njegova identiteta u raznim okolnostima (*ibid.*, stavak 85.)
- informacije o određenom pojedincu dobiveni iz bankovnih dokumenata, neovisno o tome je li riječ o osjetljivim podacima ili profesionalnoj djelatnosti (*M.N. i drugi protiv San Marina*, 2015., stavci 51. *et seq*.)
- podaci o zanimanju pojedinca čiji je identitet utvrđen ili ga je moguće utvrditi koje je prikupila i pohranila policija (*Khelili protiv Švicarske*, 2011., stavak 56.)
- podaci o korištenju internetom i razmjeni poruka (Yahoo) od strane zaposlenika na radnom mjestu koji su dobiveni nadzorom (*Bărbulescu protiv Rumunjske* [VV], 2017., stavci 18., 74. – 81.)
- preslika elektroničkih podataka oduzeta u odvjetničkom uredu, iako nisu bili dešifrirani, transkribirani ili službeno pripisani svojim vlasnicima (*Kırdök i drugi protiv Turske*, 2019., stavak 36.)
- podaci prikupljeni u kontekstu neprikrivenog videonadzora na sveučilištu (*Antović i Mirković protiv Crne Gore*, 2017., stavci 44. – 45.)
- informacije o oporezivom dohotku i imovini većeg broja pojedinaca, bez obzira na činjenicu da je javnost pod određenim uvjetima mogla pristupiti tim podacima (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017., stavak 138.)
- podaci o rođenju i napuštanju pojedinca, uključujući informacije potrebne za otkrivanje istine o nekom važnom vidu njihovog osobnog identiteta (*Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1989., stavak 39.; *Mikulić protiv Hrvatske*, 2002., stavci 54. – 64.; *Odièvre protiv Francuske* [VV], 2003., stavci 28. – 29.)
- podaci uključeni u brakorazvodni sporazum, koji uključuju pojedinosti o podjeli bračne imovine, pravu na čuvanje i odgoj i boravištu maloljetne djece, sporazumu o uzdržavanju i pregled imovine/dohotka podnositelja zahtjeva (*Liebscher protiv Austrije*, 2021., stavci 31. i 68.).

9. Na temelju članka 2. Konvencije 108, „obrada podataka" uključuje: „svaki postupak ili skup postupaka koji se obavljaju na osobnim podacima, kao što su prikupljanje, pohrana, čuvanje, izmjena, pronalaženje, otkrivanje, stavljanje na raspolaganje, brisanje, ili uništavanje podataka, ili primjena

logičkih i/ili aritmetičkih operacija na te podatke". Razvoj tehnologija doveo je do povećanja broja vrsta postupaka koji uključuju osobne podatke koji mogu predstavljati obradu; Sud je utvrdio sljedeće uobičajene primjere:

- prikupljanje od strane policije informacija o pretplatnicima povezanih s posebnom dinamičnom IP adresom pojedinca od pružatelja internetskih usluga (*Benedik protiv Slovenije*, 2018., stavci 108. – 109.)
- prikupljanje i pohranjivanje javnih informacija o pojedincu, primjerice, o njegovu političkom djelovanju (*Rotaru protiv Rumunjske* [VV], 2000., stavci 43. – 44.; *Udruga „21. prosinca 1989." i drugi protiv Rumunjske*, 2011., stavci 167. – 168.; *Amann protiv Švicarske* [VV], 2000., stavci 65. – 67.; *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019., stavak 93.)
- uvrštavanje pojedinca u nacionalnu pravosudnu bazu podataka počinitelja kaznenih djela protiv spolne slobode (*Gardel protiv Francuske*, 2009., stavak 58.) i prikupljanje i pohranjivanje otisaka prstiju osumnjičenika (*M.K. protiv Francuske*, 2013., stavak 29.)
- tajno snimanje u policijskoj postaji, radi trajnog pohranjivanja, uzoraka glasova koji se upotrebljavaju za utvrđivanje identiteta dotičnih pojedinaca postupkom analize u kontekstu drugih osobnih podataka (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001., stavci 59. – 60.)
- snimanje pojedinca u policijskoj prostoriji za razgovore kamerama koje su postavljene iz sigurnosnih razloga i bile su potpuno vidljive, uz trajno bilježenje snimke i njezino uključivanje u montažu za daljnju upotrebu (*Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavak 41.)
- sustavno prikupljanje i zadržavanje podataka GPS praćenja koji pokazuju gdje se ispitanik nalazio i kuda se kretao u javnim prostorima (*Uzun protiv Njemačke*, 2010., stavci 49. – 53.)
- objavljivanje u časopisu članka popraćenog fotografijama poznatih osoba snimljenima bez njihova znanja (*Von Hannover protiv Njemačke (br. 2)* [VV], 2012., stavci 95. – 99.)
- snimanje i objavljivanje medijima CCTV snimke na kojoj se vidi kako osoba pokušava počiniti samoubojstvo na javnom mjestu (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavci 59. – 63.)
- bilježenje i pohranjivanje od strane policije podataka o navodnom zanimanju pojedinca (*Khelili protiv Švicarske*, 2011., stavak 56.)
- otkrivanje novinarima vrlo osjetljivih povjerljivih informacija o privatnom životu pacijenta od strane psihijatrijske bolnice (*Mockutė protiv Litve*, 2018., stavak 99.)
- prikupljanje od strane države, u okviru mjera protiv dopinga u sportu, informacija o lokaciji i svakodnevnim aktivnostima profesionalnih sportaša, čak i o njihovim aktivnostima vikendom (*Nacionalni savez sportskih udruga i saveza (FNASS) i drugi protiv Francuske*, 2018., stavci 155. – 159.)
- sustavno skeniranje i učitavanje privatne pošte zatvorenika, ulazne i izlazne, na Poslužitelj nacionalne pravosudne mreže (*Nuh Uzun i drugi protiv Turske*, 2022., stavci 80. – 82.).

10. Sud takve mjere gotovo uvijek smatra miješanjem, različitog stupnja ozbiljnosti, u pravo na poštovanje privatnog života, doma ili dopisivanja ispitanika.

11. Međutim, ne ulaze svi postupci koji se obavljaju na osobnim podacima u područje primjene članka 8. niti automatski predstavljaju miješanje u odgovarajuća prava. Tako je u predmetu *Mehmedovic protiv Švicarske* (odl.), 2018. (stavak 18.), Sud zauzeo stav da oskudne informacije o podnositeljici zahtjeva, koje su bile prikupljene slučajno i nisu bile relevantne za predmetnu istragu, ni na koji način nisu predstavljale sustavno ili trajno prikupljanje podataka i stoga nisu predstavljale miješanje u njezino pravo na poštovanje njezina privatnog života. Nadalje, u predmetu *Cakicisoy i drugi protiv Cipra* (odl.), 2014. (stavci 50. – 52.), činjenica da su vlasti uzele uzorke krvi od podnositelja zahtjeva kako bi izdvojile njihove profile DNK-a za program ekshumacije radi utvrđivanja identiteta posmrtnih ostataka njihovih preminulih srodnika i da su uzorci uništeni po isteku obrasca privole nije se smatrala miješanjem u pravo podnositelja zahtjeva na poštovanje privatnog života.

12. Iz sudske prakse Suda vidljivo je da postupci koji se obavljaju na osobnim podacima ulaze u područje primjene članka 8. ako su se informacije prikupljale o točno određenoj osobi (*Amann protiv Švicarske* [VV], 2000., stavci 66. – 67.; *Rotaru protiv Rumunjske* [VV], 2000., stavci 43. – 44.), ako su se ti podaci sustavno ili trajno bilježili (*Uzun protiv Njemačke*, 2010., stavak 51.), ako su se upotrebljavali u postupku analize koji je izravno namijenjen utvrđivanju identiteta pojedinca u svjetlu drugih osobnih podataka (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001., stavak 57.) ili ako su objavljeni na način ili u mjeri koji nadilaze ono što su ispitanici mogli razumno očekivati (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavci 58. – 59.; *Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavak 38.). Druga razmatranja uključuju određen kontekst u kojem su informacije zabilježene i zadržane, prirodu evidencije, način na koji se ta evidencija upotrebljava i obrađuje te rezultate koji se mogu dobiti (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 67.).

13. Značajan je element, iako ne nužno odlučujuć, to ima li pojedinac razumno pravo očekivati zaštitu svojeg privatnog života (*Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavak 37.; *Bărbulescu protiv Rumunjske* [VV], 2017., stavak 80.). Kad je riječ o internetskim aktivnostima, anonimnost osobnih podataka bit će ključni čimbenik u toj ocjeni, a činjenica da pretplatnik pružatelja internetskih usluga nije sakrio svoju dinamičnu IP adresu nije odlučna pri ocjeni toga je li njegovo očekivanje privatnosti bilo razumno s objektivnog stajališta (*Benedik protiv Slovenije*, 2018., stavak 116.). Upute poslodavca ne mogu u potpunosti isključiti privatni društveni život na radnom mjestu. Poštovanje privatnog života i privatnosti dopisivanja i dalje postoji, čak i ako su oni ograničeni u mjeri u kojoj je to nužno (*Bărbulescu protiv Rumunjske* [VV], 2017., stavci 80. – 81.). Videosnimke snimljene na javnom mjestu upotrebom mehanizama nadzora mogu ući u područje primjene članka 8. ako njihovo otkrivanje, zbog načina otkrivanja ili mjere u kojoj su otkrivene, nadilazi ono što su pojedinci mogli razumno očekivati (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavak 62.; *Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavci 41. – 43.). Kad je riječ o novinskim člancima o uhićenju televizijskog glumca, popraćenima fotografijama, Sud je utvrdio da je „legitimno očekivanje" glumca da će njegov privatni život biti djelotvorno zaštićen umanjeno činjenicom da je „aktivno tražio pozornost" otkrivajući pojedinosti o svojem privatnom životu u brojnim intervjuima (*Axel Springer AG protiv Njemačke* [VV], 2012., stavak 101.).

14. Kad je riječ o prirodi prikupljenih podataka, neke vrste osobnih podataka i određene metode obrade problematičnije su od drugih jer se njima otkrivaju osjetljivije informacije o ponašanju, mišljenjima ili osjećajima pojedinaca (predmet *Uzun protiv Njemačke*, 2010., stavak 52., u kojem je Sud podatke prikupljene GPS-om usporedio s podacima prikupljenima uređajima za videonadzor ili audionadzor). Pohranjivanje ili otkrivanje, bez suglasnosti ispitanika, vrlo intimnih ili osjetljivih podataka, koji se odnose, primjerice, na zdravlje pojedinca, nužno ulazi u područje primjene članka 8. (*Z protiv Finske*, 1997., stavak 71.; *Radu protiv Republike Moldavije*, 2014., stavak 27.; *Mockutė protiv Litve*, 2018., stavci 93. – 95.). S obzirom na prirodu i količinu osobnih podataka sadržanih u staničnim uzorcima, njihovo zadržavanje samo po sebi mora se smatrati miješanjem u pravo na poštovanje privatnog života dotičnih pojedinaca, čak i ako je samo ograničen dio tih podataka stvarno izdvojen ili upotrijebljen od strane vlasti i nije nastala nikakva neposredna šteta (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavci 70. – 77.).

15. Činjenica da su osobni podaci već u javnoj domeni ili da im javnost može pristupiti ne isključuje nužno te podatke iz zaštite članka 8. (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017., stavak 134.). Podaci javne prirode mogu spadati u „privatni život" pojedinca kad se sustavno prikupljaju i pohranjuju (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001., stavak 57.; *Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavci 58. – 59.; *Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavak 38.), čak i bez upotrebe metoda tajnog nadzora (*Rotaru protiv Rumunjske* [VV], 2000., stavci 43. – 44.; *Antović i Mirković protiv Crne Gore*, 2017., stavci 44. – 45.). Člankom 8. Konvencije previđeno je pravo na određeni oblik informacijskog samoodređenja, koje omogućuje pojedincima da se pozivaju na svoje pravo na privatnost u pogledu podataka koji se, iako su neutralni, prikupljaju,

obrađuju i šire zajedno i u takvom obliku ili na takav način da dolazi do miješanja u prava iz članka 8. (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017., stavak 137.).

16. U većini predmeta u kojima je svrha obrade osobnih podataka bila vlastima omogućiti provođenje istrage o ispitaniku ili prikupljanje dokaza u sudskim postupcima pred domaćim sudovima, Sud je utvrdio da takva obrada ulazi u područje primjene članka 8. i da je dovela do miješanja u poštovanje privatnog života dotične osobe (*Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavci 39. – 43.; *Uzun protiv Njemačke*, 2010., stavci 51. – 52.; *Vukota-Bojić protiv Švicarske*, 2016., stavci 57. – 59.; *López Ribalda i drugi protiv Španjolske* [VV], 2019., stavak 94.; usporedi nasuprot tome predmet *Lupker i drugi protiv Nizozemske*, 1992., o upotrebi od strane policije, u svrhu utvrđivanja identiteta podnositelja zahtjeva, fotografija koje su dobrovoljno predane vlastima ili koje je policija snimila u vezi s prethodnim uhićenjima; predmet *Friedl protiv Austrije*, 1994., stavci 50. – 51., o snimanju fotografija od strane vlasti tijekom prosvjeda radi pokretanja istrage protiv podnositelja zbog prometnih prekršaja).

17. Konačno, da bi se članak 8. mogao primijeniti, rezultati obrade osobnih podataka moraju doseći određenu razinu ozbiljnosti i biti takvi da dovode u pitanje osobno uživanje prava na poštovanje privatnog života (*M.L. i W.W. protiv Njemačke*, 2018., stavak 88.). U predmetu *Vučina protiv Hrvatske* (odl.) 2019. (stavak 50.), Sud je odbacio kao nespojiv *ratione materiae* prigovor zbog objave fotografije u ženskom časopisu s pogrešnim naslovom u kojem se podnositeljicu zahtjeva nazvalo imenom druge osobe. Prema mišljenju Suda, niska razina ozbiljnosti te pogreške i vrlo ograničene neugodnosti koje su nastale nisu bili dovoljni da dođe do primjene članka 8.

2. Posebne kategorije podataka

18. Prema mišljenju Suda, određene vrlo intimne ili osjetljive informacije jasno opravdavaju pojačanu zaštitu. Potrebno je obratiti pozornost i na druge kategorije podataka, s obzirom na tehnološki razvoj koji proširuje mogućnosti pristupa takvim podacima i dovodi do veće interoperabilnosti.

a. Takozvane „osjetljive" kategorije

19. Na temelju članka 6. Konvencije 108, osobni podaci koji otkrivaju rasno podrijetlo, politička mišljenja, vjerska ili druga uvjerenja te informacije o zdravstvenom ili seksualnom životu pojedinca ili o bilo kakvim kaznenim osudama ne mogu se automatizirano obrađivati osim ako u domaćem pravu nisu predviđene odgovarajuće zaštitne mjere. Informacije koje spadaju u te kategorije, a koje je Sud opisao kao „osjetljive", prema njegovu mišljenju, zahtijevaju povećan stupanj zaštite.

i. Podaci koji otkrivaju rasno ili etničko podrijetlo

20. Etnički identitet pojedinca mora se smatrati važnim elementom privatnog života (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, [VV], 2008., stavak 66.; *Ciubotaru protiv Moldavije*, 2010., stavak 49.). Podaci su od posebne važnosti kada bi mogli otkriti etničko ili drugo podrijetlo osobe, imajući na umu brz razvoj u području genetike i informacijske tehnologije (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 71.). Uzorci i profili DNK-a sadrže mnogo osjetljivih informacija i omogućuju vlastima utvrđivanje genetskih odnosa između pojedinaca i procjenu njihova vjerojatnog etničkog podrijetla (*ibid.*, stavci 72. – 77.; *Aycaguer protiv Francuske*, 2017., stavak 33.). U predmetu koji se odnosio na bilježenje etničkog podrijetla pojedinca u službenim registrima, Sud je, naglašavajući vrlo osjetljivu prirodu bilježenja takvih podataka, potvrdio da postoji pozitivna obveza države da uspostavi postupak kojim bi ispitaniku omogućila da promijeni svoju zabilježenu etničku pripadnost na temelju objektivno provjerljivih dokaza (*Ciubotaru protiv Moldavije*, 2010., stavci 52. – 59.).

ii. Podaci koji otkrivaju politička mišljenja te vjerska ili druga uvjerenja, uključujući ona filozofska

21. Podaci koji otkrivaju politička mišljenja smatraju se „osjetljivom" kategorijom osobnih podataka i, prema mišljenju Suda, neprihvatljivo je da nacionalne vlasti zanemare taj aspekt obrađivanjem takvih podataka u skladu s uobičajenim domaćim pravilima, ne uzimajući u obzir potrebu za pojačanom zaštitom (*Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019., stavak 112.). U predmetu *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva* iz 2019., koji se odnosio na pohranjivanje u policijsku bazu podataka podataka koji se odnose na miroljubivog prosvjednika, nacionalni sudovi pozvali su se samo na opći zakon o zaštiti podataka kad su ispitivali zakonitost miješanja. Sud je utvrdio povredu članka 8. ističući da je osjetljiva priroda podataka o kojima je riječ trebala predstavljati ključni element predmeta pred domaćim sudovima, kao što je to bila pred Sudom (*ibid.*, stavak 112.).

22. Pravo na zaštitu osobnih podataka koji otkrivaju vjerska ili druga uvjerenja pojedinca, uključujući ona filozofska, Sud je ispitivao u predmetima *Sinan Işık protiv Turske*, 2010. (stavak 37.) i *Mockutė protiv Litve*, 2018. (stavak 117.). Kad je riječ o naznačavanju vjere na osobnim iskaznicama podnositelja, Sud je istaknuo važnost prava na zaštitu podataka koji se odnose na vjerska uvjerenja, koja su jedan od najbitnijih elemenata identiteta vjernika i njihova poimanja života, kako su zaštićena člankom 9. Konvencije (*Sinan Işık protiv Turske*, 2010., stavak 37.).

iii. Podaci koji otkrivaju članstvo u sindikatu

23. I osobni podaci koji otkrivaju članstvo pojedinca u sindikatu mogu biti „osjetljivi" i stoga zahtijevaju povećanu zaštitu. U predmetu *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019. (stavak 112.), policija je prikupljala podatke o podnositeljevu sudjelovanju u prosvjedima koje su organizirali brojni sindikati, posebice njegovo ime, prisutnost, datum rođenja i adresu. U određenim slučajevima opisan je i njegov izgled i snimljene su fotografije tijekom prosvjeda o kojima je riječ (*ibid.*, stavak 10.). Sudjelovanje u mirnom prosvjedu uživa posebnu zaštitu na temelju članka 11. Konvencije, koji sadrži i posebnu zaštitu sindikata (*ibid.*, stavak 123.). Dok se prikupljanje osobnih podataka o podnositelju od strane policije moglo smatrati opravdanim, Sud je smatrao da nije postojala prijeka potreba za zadržavanjem podnositeljevih podataka, s obzirom na to da nisu postojala nikakva pravila kojima je određen konačni najduži rok za zadržavanje tih podataka (*ibid.*, stavci 117. – 119.).

iv. Genetski i biometrijski podaci

24. Sud je razmatrao brojne predmete koji su se odnosili na prikupljanje ili zadržavanje:

- staničnih uzoraka (*Van der Velden protiv Nizozemske* (odl.), 2005.; *Schmidt protiv Njemačke* (odl.), 2006.; *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008.; *Canonne protiv Francuske* (odl.), 2015.; *Caruana protiv Malte* (odl.), 2018.; *Trajkovski i Chipovski protiv Sjeverne Makedonije*, 2020.; *Boljević protiv Srbije*, 2020.)
- profila DNK-a (*Van der Velden protiv Nizozemske* (odl.), 2005.; *Schmidt protiv Njemačke* (odl.), 2006.; *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008.; *W. protiv Nizozemske* (odl.), 2009.; *Peruzzo i Martens protiv Njemačke* (odl.), 2013.; *Canonne protiv Francuske* (odl.), 2015.; *Aycaguer protiv Francuske*, 2017.; *Mifsud protiv Malte*, 2019.; *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020.; *Trajkovski i Chipovski protiv Sjeverne Makedonije*, 2020.; *Dragan Petrović protiv Srbije*, 2020.)
- otisaka prstiju (*McVeigh, O'Neill i Evans protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1981.; *Kinnunen protiv Finske*, 1993.; *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008.; *Dimitrov-Kazakov protiv Bugarske*, 2011.; *M.K. protiv Francuske*, 2013.; *Suprunenko protiv Rusije* (odl.), 2018.; *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020.; *P.N. protiv Njemačke*, 2020.; *Willems protiv Nizozemske* (odl.), 2021.)
- otisaka dlanova (*P.N. protiv Njemačke*, 2020.)

- uzoraka glasa (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001.; *Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002.; *Doerga protiv Nizozemske*, 2004.; *Vetter protiv Francuske*, 2005.; *Wisse protiv Francuske*, 2005.).

25. Imajući na umu brz razvoj u području genetike i informacijske tehnologije, Sud ne može odbaciti mogućnost da bi u budućnosti interesi privatnog života usko povezani s genetskim informacijama mogli biti podložni negativnim učincima na nove načine ili na način koji se danas ne može točno predvidjeti (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 71.).

26. Kad je riječ o staničnim uzorcima, s obzirom na prirodu i količinu osobnih podataka koje sadrže, njihovo zadržavanje samo po sebi mora se smatrati miješanjem u pravo na poštovanje privatnog života dotičnih pojedinaca. Taj zaključak ne mijenja činjenica da je samo ograničen dio tih podataka stvarno izdvojen ili upotrijebljen od strane vlasti izradom profila DNK-a i da nije nastala nikakva neposredna šteta u konkretnom predmetu (*ibid*., stavak 73.; *Amann protiv Švicarske* [VV], 2000., stavak 69.).

27. Kad je riječ o profilima DNK-a, zbog mogućnosti izvođenja zaključaka iz njih o etničkom podrijetlu pojedinca, njihovo je zadržavanje još osjetljivije i može utjecati na pravo na privatni život, zbog čega zahtijeva pojačanu zaštitu (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 76.). Iako se informacije sadržane u profilima mogu smatrati objektivnima i nepobitnima, mogućnost da se putem tih informacija utvrde genetski odnosi između pojedinaca sama je po sebi dovoljna da se zaključi da njihovo zadržavanje predstavlja miješanje u pravo na privatni život dotičnih pojedinaca, bez obzira na bilo kakve mjere zaštite ili stupanj vjerojatnosti štete u danom slučaju (*ibid*., stavak 75.; *Amann protiv Švicarske* [VV], 2000., stavak 69.). Na taj zaključak ne utječe činjenica da je informacija, zato što je u šifriranom obliku, razumljiva samo s pomoću računalne tehnologije i da ju može protumačiti samo ograničen broj osoba (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavci 74. – 75.).

28. Kad je riječ o otiscima prstiju, zato što oni objektivno sadržavaju jedinstvene informacije o dotičnom pojedincu koje omogućavaju točno utvrđivanje njegova identiteta u raznim okolnostima, zadržavanje tih informacija bez suglasnosti dotične osobe ne može se smatrati neutralnim ili beznačajnim (*ibid*., stavak 84.). Iako zadržavanje otisaka prstiju u evidenciji nadležnih tijela, u vezi s pojedincem čiji je identitet utvrđen ili ga je moguće utvrditi, može imati manji utjecaj na privatni život nego zadržavanje staničnih uzoraka i profila DNK-a (*ibid*., stavak 69.), ono može otvoriti važna pitanja privatnog života, bez obzira na objektivnu i nepobitnu prirodu takvih podataka (*ibid*., stavak 85., u kojem se odstupa od sudske prakse koja se temeljila na odluci Komisije u predmetu *Kinnunen protiv Finske*, 1996.). U predmetu *Willems protiv Nizozemske* (odl.), 2021., prigovori koji su se odnosili na obvezu na temelju Zakona o putovnicama davanja otisaka prstiju prilikom podnošenja zahtjeva za izdavanje putovnice, kao i na pohranjivanje tih otisaka na elektronički čip, nakon što je u domaće pravo preuzeta Uredba Europske unije o standardima za sigurnosna obilježja i biometrijske podatke u putovnicama i putnim ispravama koje izdaju države članice (a da nije ostavljen nikakav diskrecijski prostor nacionalnim tijelima), odbijeni su kao očigledno neosnovani zbog „presumpcije ekvivalentne zaštite" u pravu Europske unije (*ibid*., stavci 26. – 36.).

29. Zbog informacija koje sadržavaju stanični uzorci i profili DNK-a, njihovo zadržavanje ima veći utjecaj na privatni život od zadržavanja otisaka prstiju (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 86.). Međutim, dok može biti nužno razlikovati uzimanje, upotrebu i pohranjivanje otisaka prstiju, s jedne strane, i uzoraka i profila, s druge strane, pri odlučivanju o pitanju opravdanosti, zadržavanje otisaka prstiju predstavlja samo po sebi miješanje u pravo na poštovanje privatnog života.

30. U određenim okolnostima, osobito u postupcima utvrđivanja očinstva, vlasti mogu prisiliti pojedinca da se podvrgne DNK testiranju, pod uvjetom da se poštuju prava obrane pojedinca i da domaći sudovi uspostave pravičnu ravnotežu između interesa o kojima je riječ (*Mifsud protiv Malte*, 2019., stavci 77. – 78.). Člankom 8. nije kao takvo zabranjeno pribjegavanje medicinskom postupku protiv volje osumnjičenika ili svjedoka kako bi se od njega pribavio dokaz jer takve metode, i u građanskoj sferi, same po sebi nisu u suprotnosti s vladavinom prava i pravičnošću (*ibid*., stavak 71.). Sustav u kojem ne postoje sredstva kojima bi se navodnog oca prisililo da postupi prema naredbi suda

za izvršenje DNK testiranja, može se u načelu smatrati usklađenim s obvezama iz članka 8., osobito ako su u tom sustavu predviđena alternativna sredstva pomoću kojih se neovisnom tijelu omogućuje da očinstvo utvrdi brzo (*Mikulić protiv Hrvatske*, 2002., stavci 55., 64.).

v. Podaci o zdravlju, seksualnom životu ili spolnoj orijentaciji

31. Informacije o zdravlju pojedinca ključni su element privatnog života (*Yvonne Chave née Jullien protiv Francuske*, 1991., stavak 75.; *L.L. protiv Francuske*, 2006.; *Radu protiv Moldavije*, 2014.; *L.H. protiv Latvije*, 2014., stavak 56.; *Konovalova protiv Rusije*, 2014., stavci 27., 41.; *Y.Y. protiv Rusije*, 2016., stavak 38.; *Surikov protiv Ukrajine*, 2017.; *Frâncu protiv Rumunjske*, 2020., stavak 52.). Poštovanje povjerljivosti tih informacija ključno je ne samo radi poštovanja osjećaja privatnosti pacijenta već i očuvanja njegova povjerenja u medicinsku struku i zdravstvene usluge općenito. Ta razmatranja osobito vrijede u pogledu zaštite povjerljivosti informacija o zarazi osobe HIV-om. (*Z protiv Finske*, 1997., stavak 96.; *Kiyutin protiv Rusije*, 2011., stavak 64.; *Armonienė protiv Litve*, 2008., stavak 40; *Biriuk protiv Litve*, 2008., stavak 39.; *I. protiv Finske*, 2008., stavak 38.; *C.C. protiv Španjolske*, 2009., stavak 33.; *Y. protiv Turske* (odl.), 2015., stavak 65.; *P.T. protiv Republike Moldavije*, 2020., stavci 5. – 6., 26.). Otkrivanje takvih podataka može dramatično utjecati na njezin privatni i obiteljski život, kao i na društvenu situaciju i situaciju u pogledu zaposlenosti, jer ju izlaže sramoti i riziku od izopćenja (*Z protiv Finske*, 1997., stavak 96.; *C.C. protiv Španjolske*, 2009., stavak 33.; *P. i S. protiv Poljske*, 2012., stavak 128.; *Avilkina i drugi protiv Rusije*, 2013., stavak 45.; *Y. protiv Turske* (odl.), 2015., stavak 65.).

32. Interes za zaštitu povjerljivosti takvih informacija stoga će imati veliku težinu u uspostavljanju ravnoteže kad se utvrđuje je li miješanje bilo razmjerno legitimnom cilju kojemu je težilo. Takvo miješanje ne može biti u skladu s člankom 8. Konvencije, osim ako je opravdano prevladavajućim javnim interesom (*Z protiv Finske*, 1997., stavak 96.). S obzirom na vrlo intimnu i osjetljivu prirodu informacija koje se odnose na status osobe zaražene HIV-om, svaka državna mjera zbog koje se mora priopćiti ili otkriti takve informacija bez privole pacijenta zahtijeva najpažljivije ispitivanje od strane Suda (*ibid.*, stavak 96.).

33. Sud je stoga utvrdio povredu članka 8., primjerice, u predmetima *Z protiv Finske*, 1997. (stavci 113. – 114.), zbog objave identiteta žene i njezina statusa osobe zaražene HIV-om u presudi donesenoj tijekom kaznenog postupka protiv njezina supruga, o kojem su izvještavali mediji; *L.L. protiv Francuske*, 2006. (stavci 32. – 48.), zbog navođenja izvatka iz osobnog medicinskog dokumenta u rješenju o razvodu braka; *I. protiv Finske*, 2008. (stavci 35. – 49.), zbog nedostatne zaštite od neovlaštenog pristupa zdravstvenom kartonu HIV pozitivne medicinske sestre; *C.C. protiv Španjolske*, 2009. (stavci 26. – 41.), zbog objavljivanja identiteta podnositelja zahtjeva u presudi koja se odnosi na njegov status osobe zaražene HIV-om; *P. i S. protiv Poljske*, 2012. (stavci 128. – 137.), zbog otkrivanja informacija od strane javne bolnice o trudnoj djevojci koja je htjela prekinuti trudnoću nakon što je silovana; predmet *Konovalova protiv Rusije*, 2014. (stavci 39. – 50.), u kojem je podnositeljica prigovorila da je morala roditi pred studentima medicine bez pristanka; *P.T. protiv Republike Moldavije*, 2020. (stavci 24. – 33.), zbog nepotrebnog uključivanja osjetljivih zdravstvenih podataka u potvrdu namijenjenu za različite upotrebe; i *Frâncu protiv Rumunjske*, 2020. (stavak 52.), zbog odbijanja održavanja rasprave zatvorene za javnost o zahtjevu za puštanje na slobodu iz zdravstvenih razloga, u predmetu protiv gradonačelnika u vezi s korupcijom.

34. Informacije o duševnom zdravlju pojedinca predstavljaju vrlo osjetljive podatke (predmet *Mockutė protiv Litve*, 2018., stavak 94., o otkrivanju podataka o duševnom zdravlju pacijenta od strane psihijatrijske bolnice; predmet *Malanicheva protiv Rusije* (odl.), 2016., stavci 13., 15. – 18., koji se odnosio na bilježenje u bolničkom kartonu podataka o prisilnom smještaju podnositelja zahtjeva), kao i podaci koji otkrivaju spolni identitet ili orijentaciju (*Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1981., stavak 41., i *J.L. protiv Italije*, 2021., stavak 136.) i seksualni život pojedinca, kao što su podaci o prekidu trudnoće koji su preneseni od jednog tijela javne vlasti drugom bez suglasnosti ispitanika (*M.S. protiv Švedske*, 1997., stavci 41. – 42.). U domaćem zakonodavstvu moraju se osigurati odgovarajuća jamstva

za sprječavanje bilo kakvog priopćavanja ili otkrivanja takvih podataka koje nije u skladu sa zaštitnim mjerama na temelju članka 8. (*Z protiv Finske*, 1997., stavak 95.).

vi. Podaci o kaznenim djelima i osudama

35. Podaci o kaznenim djelima, kaznenim postupcima, osudama ili povezanim preventivnim mjerama predstavljaju kategoriju podataka koji zahtijevaju pojačanu zaštitu na temelju članka 6. Konvencije 108 (*M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012., stavak 188.). Svaka obrada osobnih podataka koji se odnose na pojedinca u odnosu na kojeg se odustalo od optužbi (*Brunet protiv Francuske*, 2014., stavci 38. – 40.), kojemu je izrečena opomena (*M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012., stavci 188. – 190.), koji je osuđen i izrečena mu je kazna (*Gardel protiv Francuske*, 2009., stavak 58.; *Peruzzo i Martens protiv Njemačke* (odl.), 2013., stavak 44.; *Trajkovski i Chipovski protiv Sjeverne Makedonije*, 2020., stavak 46.) ili mu je izrečena povezana preventivna mjera kao što je zadržavanje u policijskoj postaji (*Suprunenko protiv Rusije*, (odl.), 2018., stavak 61.) predstavljat će miješanje u pravo ispitanika na poštovanje njegova privatnog života.

36. Prema mišljenju Suda, iako su podaci sadržani u kaznenoj evidenciji, u jednom smislu, javne informacije, njihovo sustavno pohranjivanje u središnju evidenciju znači da su dostupni za otkrivanje dugo nakon događaja kada su svi osim dotične osobe vjerojatno zaboravili taj događaj. Stoga, što je sama osuda ili opomena dalje u prošlosti, to ona postaje dio privatnog života osobe koji se mora poštovati (*M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012., stavak 188.), osobito kada se podaci odnose na daleku prošlost pojedinca (*B.B. protiv Francuske*, 2009., stavak 57.; *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019., stavak 93.; *M.L. i W.W. protiv Njemačke*, 2018., stavci 98. – 100).

37. Mjera koja uključuje zadržavanje osobnih podataka, otisaka prstiju i identifikacijskih fotografija pojedinca u policijskim registrima može imati ozbiljne posljedice za tog pojedinca i otežavati njegov svakodnevni život (*Dimitrov-Kazakov protiv Bugarske*, 2011., stavci 8., 10., 13., 30.). U predmetu koji se odnosio na uvrštavanje pojedinca kao „počinitelja" u policijsku evidenciju, nakon što je ispitan o silovanju, i zadržavanje tog unosa u policijskoj evidenciji iako nije podignuta optužnica, Sud je utvrdio povredu članka 8. utvrdivši da je ispitanik, upravo zbog tog unosa, bio podvrgnut nekoliko policijskih provjera u vezi s prijavama silovanja ili nestancima mladih djevojaka (*ibid.*, stavci 8., 10., 13., 30.).

b. Druge kategorije podataka

38. Osim podataka koji su opisani kao „osjetljivi", i druge su kategorije osobnih podataka važne, posebice s obzirom na sve sofisticiranije tehnike nadzora i mogućnosti informacijskih i komunikacijskih tehnologija da otežaju svakodnevni život ispitanika.

i. Podaci o zapošljavanju

39. Bilježenje podataka povezanih sa zapošljavanjem o pojedincu čiji je identitet utvrđen ili ga je moguće utvrditi i njihovo pohranjivanje predstavlja miješanje u pravo ispitanika na poštovanje njegova privatnog i obiteljskog života na temelju članka 8. (*Khelili protiv Švicarske*, 2011., stavak 56.; *Sõro protiv Estonije*, 2015., stavci 49., 56.). S obzirom na to da su informacije koje vlasti prikupljaju i zadržavaju u svojim evidencijama danas predmet automatizirane obrade koja uvelike olakšava pristup tim podacima i njihov prijenos, takve mjere mogu imati ozbiljne posljedice koje mogu naštetiti ugledu pojedinaca ili otežati njihov svakodnevni život. Sud je utvrdio povredu članka 8. u predmetu *Khelili protiv Švicarske*, 2011. (stavak 64.), u kojem je podnositeljicu zahtjeva policija evidentirala kao „prostitutku", a taj je unos naknadno ispravljen i zamijenjen izrazom „krojačica" u bazi podataka, i predmetu *Sõro protiv Estonije*, 2015. (stavak 63.), u kojem je podnositelj morao dati otkaz nakon otkrivanja podataka o njegovu zaposlenju na radnom mjestu vozača u bivšim sigurnosnim službama.

ii. Financijski podaci

40. Informacije u bankovnim dokumentima pojedinca predstavljaju osobne podatke, neovisno o tome je li riječ o osjetljivim privatnim informacijama ili informacijama o profesionalnom poslovanju ispitanika (*M.N. i drugi protiv San Marina*, 2015., stavak 51.; *G.S.B. protiv Švicarske*, 2015., stavak 51.). Izrada preslika bankovnih podataka i naknadno pohranjivanje tih podataka od strane vlasti, činovi obuhvaćeni i pojmom „privatnog života" i pojmom „dopisivanja", predstavljaju miješanje u smislu članka 8. (*M.N. i drugi protiv San Marina*, 2015., stavak 55.).

41. Sud je razmatrao pitanje prikupljanja, obrade i otkrivanja financijskih podataka u kontekstu: kaznene istrage (*M.N. i drugi protiv San Marina*, 2015., stavci 7. – 9., 53. – 55.); objavljivanja financijskih podataka široj javnosti u medijima u svrhu rasprave o pitanjima od općeg interesa (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017., stavci 172. – 173.); obveze odvjetnika da otkrije podatke obuhvaćene odvjetničkom tajnom prilikom iskazivanja sumnje o nezakonitim radnjama svoje stranke, kao što je pranje novca (*Michaud protiv Francuske*, 2012., stavci 91. – 92.); prijenosa financijskih podataka tijelima druge države koja nije stranka Konvencije (*G.S.B. protiv Švicarske*, 2015., stavak 50.); i na kraju, odbačaja tužbenog zahtjeva koji se odnosi na otkrivanje informacija o poreznom identifikacijskom broju i poreznoj prijavi podnositeljice tijekom televizijske reportaže o kaznenom postupku protiv njezina supruga (*Samoylova protiv Rusije*, 2021., stavci 83. i 90. – 93).

42. Postojanje javnog interesa za osiguravanje pristupa velikim količinama poreznih podataka i dopuštanje prikupljanja tih podataka ne znači nužno ni automatski da postoji i javni interes za masovno širenje takvih neobrađenih podataka u nepromijenjenom obliku bez ikakve analize (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017., stavci 172. – 178., 198.).

43. Iako je, u poreznim pitanjima, sloboda procjene države šira kada je riječ o zaštiti isključivo financijskih podataka koji ne uključuju nikakve podatke koji su osobni ili usko povezani s identitetom ispitanika (*G.S.B. protiv Švicarske*, 2015., stavak 93.), pitanja vezana uz privatni život uzimaju se u obzir u situacijama kada su prikupljeni porezni podaci o određenom pojedincu ili kada su objavljeni na način ili u mjeri koji nadilaze ono što je ispitanik mogao razumno predvidjeti (*M.N. i drugi protiv San Marina*, 2015., stavci 52. – 53.; *Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017., stavak 136.).

iii. Podaci o prometu

44. Podaci o prometu uključuju podatke dobivene od pružatelja telefonskih usluga koji identificiraju osobu kojoj ili od koje se komunikacija prenosi, zajedno s datumom, vremenom i trajanjem komunikacije, ali se ne odnose na sadržaj te komunikacije (*Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1984., stavci 83. – 84.; *Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007., stavak 43.). U kontekstu kaznene istrage, postupak poznat kao „bilježenje biranih brojeva" (*metering*), koji uključuje upotrebu uređaja (mjerač u kombinaciji s pisačem) koji bilježi brojeve birane na određenom telefonu te vrijeme i trajanje svakog poziva, a ne prati niti presreće komunikaciju, predstavlja miješanje u privatni život ispitanika (*Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1984., stavci 83. – 84.). Upotreba takvih podataka, a posebice biranih brojeva, može otvoriti pitanje na temelju članka 8. jer takve informacije predstavljaju „sastavni element komunikacije putem telefona" (*Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1984., stavak 84.; *Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007., stavak 43.). Prema mišljenju Suda, i davanje tih informacija policiji bez privole pretplatnika predstavlja miješanje u pravo zajamčeno člankom 8. (*Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1984., stavak 84.).

45. Praksu „bilježenja biranih brojeva", koja neće dovesti do povrede članka 8. kada ju provodi, primjerice, pružatelj telefonske usluge kako bi osigurao da je naplata pretplatniku točna, potrebno je razlikovati po samoj njezinoj prirodi od presretanja poziva (*Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1984., stavci 83. – 84.; *P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001., stavak 42.). Sudski nalog poslan pružatelju telefonskih usluga kako bi se pribavili podaci o pozivima upućenima s različitih mobilnih

telefona pojedinca i na te telefone, i kojim se od tog pružatelja zahtijeva da prikupi podatke o odašiljačima mobilne mreže radi naknadnog praćenja kretanja pojedinca, nije nužno bio nespojiv s člankom 8. u mjeri u kojoj bio dopušten zakonom i u kojoj je osiguravao dostatne mjere zaštite od proizvoljnosti (*Ben Faiza protiv Francuske*, 2018., stavci 56., 59., 69.). Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. u predmetu u kojem je takve naloge prethodno morao odobriti javni tužitelj pod prijetnjom ništavosti i mogli su se pobijati pred sudovima te u kojem su dobiveni podaci mogli biti izdvojeni iz dokaza ako su nezakoniti (*ibid*., stavci 79., 73.).

46. Osobni podaci korisnika SIM kartica s unaprijed uplaćenim sredstvima, kao što su imena, adrese i telefonski brojevi pretplatnika na mobilne telefonske usluge, prikupljeni od strane pružatelja usluge, ne mogu se smatrati „beznačajnima" (*Breyer protiv Njemačke*, 2020., stavci 92. – 95.). Samo pohranjivanje takvih podataka pretplatnika od strane pružatelja komunikacijskih usluga predstavlja miješanje u privatni život ispitanika, bez obzira na bilo kakvu naknadnu upotrebu tih podataka (*ibid*., stavak 92.). Takvo miješanje ograničenog je karaktera (*ibid*., stavak 95.), a nacionalne vlasti uživaju određenu slobodu procjene u tom području, s obzirom na to da ne postoji europski konsenzus (*ibid*., stavak 90.). Nedostavljanje obavijesti o postupku dohvaćanja podataka neće biti nespojivo s člankom 8. u mjeri u kojoj postoji nadzor neovisnog tijela koje je nadležno ispitati, kada se to smatra opravdanim, je li prihvatljivo prenijeti podatke tijelu koje je podnijelo zahtjev, te mogućnost podnošenja žalbe od strane svake osobe koja smatra da su joj postupkom pronalaženja ili zahtjevom za podatke povrijeđena prava (*ibid*., stavci 103. – 107.).

47. Kad je riječ o podacima o internetskoj vezi, oni mogu omogućiti utvrđivanje identiteta korisnika, primjerice njegova IP adresa i e-adresa, primatelje komunikacije, informacije o upotrijebljenom komunikacijskom materijalu i sve dodatne zatražene ili upotrijebljene usluge i pružatelja tih usluga (*Benedik protiv Slovenije*, 2018., stavak 96.). Prema mišljenju Suda, informacije o pretplatnicima povezane s određenim dinamičnim IP adresama dodijeljenima u određeno vrijeme predstavljaju osobne podatke. One nisu javno dostupne i stoga se ne mogu uspoređivati s informacijama koje se nalaze u tradicionalnom telefonskom imeniku ili javnoj bazi podataka registracijskih brojeva vozila (*ibid*., stavak 108.).

48. Prikupljanje povezanih komunikacijskih podataka u kontekstu masovnog presretanja nije nužno manje intruzivno od prikupljanja sadržaja komunikacije (*Centrum för rättvisa protiv Švedske* [VV], 2021., stavak 277., i *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2021., stavak 363.). Presretanje, zadržavanje i pretraživanje povezanih komunikacijskih podataka trebalo bi analizirati u odnosu na iste zaštitne mjere koje se primjenjuju na sadržaj. Ipak, s obzirom na različitu prirodu povezanih komunikacijskih podataka i različite načine na koje ih upotrebljavaju obavještajne službe, sve dok postoje gore navedene zaštitne mjere, zakonske odredbe kojima se uređuje postupanje s tim podacima ne moraju nužno biti istovjetne u svakom pogledu onima kojima se uređuje postupanje sa sadržajem (*Centrum för rättvisa protiv Švedske* [VV], 2021., stavak 278.; i *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2021., stavak 364.).

49. Prevladavajući interes očuvanja povjerljivosti podataka o vezi može se, u nekim okolnostima, pokazati nespojivim s člankom 8. ako onemogućuje učinkovitu kaznenu istragu s ciljem utvrđivanja identiteta i provođenja kaznenog progona protiv počinitelja kaznenog djela počinjenog putem interneta (*K.U. protiv Finske*, 2008., stavak 49.). Povremeno je ispred jamstva poštovanja privatnog života pretplatnika na telekomunikacijske i internetske usluge potrebno prednost dati drugim legitimnim zahtjevima, kao što su sprječavanje nereda ili zločina ili zaštita prava i sloboda drugih (ibid., § 49).

iv. Uzorci glasa

50. Postupci „prisluškivanja" namijenjeni su presretanju razgovora pojedinca postavljanjem prislušnih uređaja na privatnom posjedu (*Vetter protiv Francuske*, 2005., stavci 10., 20.) ili na javnim mjestima (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001., stavci 38., 63.; *Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*,

2002., stavak 35.; *Doerga protiv Nizozemske*, 2004., stavak 43.; *Wisse protiv Francuske*, 2005., stavak 29.).

51. Tajno snimanje glasa osobe i čuvanje trajnog zapisa koji podliježe procesu analize izravno relevantnom za utvrđivanje identiteta te osobe, u kontekstu drugih osobnih podataka, predstavlja obradu osobnih podataka koja dovodi do miješanja u pravo ispitanika na poštovanje njegova privatnog života (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001., stavci 59. – 60.). U predmetu u kojem nije postojao domaći zakon kojim se regulira upotreba uređaja za tajno prisluškivanje koje je policija postavila u vlastitim prostorijama ili u privatnim prostorijama, Sud je utvrdio povredu članka 8. (*ibid.*, stavci 38., 63.).

52. Kao i presretanje telefonskih poziva, prisluškivanje razgovora s pomoću uređaja za prisluškivanje predstavlja ozbiljno miješanje u pravo ispitanika na poštovanje njegova privatnog života (*Vetter protiv Francuske*, 2005., stavak 26.). Ono se stoga mora temeljiti na posebno preciznom „zakonu": i u tom području postojanje jasnih i detaljnih pravila čini se neophodnim, osobito zato što se relevantni tehnički procesi neprestano usavršavaju (*ibid.*, stavak 26.). Prema mišljenju Suda, „zakon" mora pružiti građanima „odgovarajuće mjere zaštite" od iste vrste zlouporabe do kakve bi moglo doći u slučaju prisluškivanja telefona (*ibid.*, stavak 26.). Stoga se, konkretno, moraju definirati kategorije pojedinaca kojima se takva mjera može izreći te vrste kaznenih djela koja bi je mogle opravdati; sud mora odrediti rok za provedbu takve mjere; potrebno je i utvrditi uvjete za izradu izvješća o presretanim razgovorima, mjere opreza koje je potrebno poduzeti kako bi se snimke prenijele netaknute i potpune, radi mogućeg preispitivanja od strane suca i obrane, te okolnosti u kojima se vrpce moraju izbrisati ili uništiti, osobito nakon odluke o obustavi ili oslobođenja (*ibid.*, stavak 26., u kojem se upućuje na kriterije o dokazima dobivenima presretanjem koji su izloženi u predmetu *Kruslin protiv Francuske*, 1990., stavak 35.).

53. Ako je glas pojedinca snimljen bez minimalnog stupnja zaštite koji zahtijeva vladavina prava u demokratskom društvu, to će predstavljati povredu članka 8. (predmet *Wisse protiv Francuske*, 2005., stavak 34. o snimanju i naknadnoj upotrebi razgovora u prostoriji za posjete u zatvoru; predmet *Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002., stavak 36., o postavljanju uređaja za prisluškivanje u zatvorsku ćeliju).

v. Podaci GPS-a o lokaciji

54. Podaci prikupljeni GPS uređajem predstavljaju osobne podatke u mjeri u kojoj mogu ukazivati na lokaciju pojedinca i njegovo kretanje u javnim prostorima (*Uzun protiv Njemačke*, 2010., stavci 51. – 52.). Obrada i upotreba takvih podataka može se smatrati miješanjem u pravo ispitanika na poštovanje privatnog života (*ibid.*, stavci 51. – 52.). GPS nadzor potrebno je, po njegovoj prirodi, razlikovati od drugih metoda vizualnog ili akustičnog nadzora koje u pravilu lakše mogu dovesti do miješanja u pravo osobe na poštovanje privatnog života jer otkrivaju više informacija o ponašanju, mišljenju ili osjećajima osobe (*ibid.*, stavak 52.).

55. Budući da se mora smatrati da ta vrsta mjere predstavlja manje miješanje u privatni život ispitanika nego presretanje njegovih telefonskih razgovora, relativno strogi standardi koji su utvrđeni i koji se primjenjuju u posebnom kontekstu prisluškivanja telefona nisu primjenjivi kao takvi na nadzor nad kretanjem pojedinca putem GPS-a (*ibid.*, stavak 66.). Kako bi ispitao je li, u određenom predmetu, pojedincu koji je podvrgnut mjeri geolociranja GPS-om pružena odgovarajuća zaštita od proizvoljnog miješanja u ostvarivanje njegovih prava iz članka 8., Sud primjenjuje općenitija načela pri ispitivanju predvidljivosti zakona (*ibid.*, stavak 66. i upućivanja navedena u stavku 63.). Donošenje naloga od strane neovisnog tijela nije uvijek nužno, a naknadno sudsko preispitivanje GPS nadzora pruža dostatnu zaštitu od proizvoljnosti (*ibid.*, stavak 72.).

56. Sud je utvrdio da postavljanje uređaja za geolociranje u stvarnom vremenu na vozilo pojedinca u kontekstu kaznene istrage o trgovini drogom predstavlja povredu članka 8. u predmetu u kojem u domaćem pravu (u zakonima i u sudskoj praksi) u relevantno vrijeme nije bilo dovoljno jasno navedeno

kako i u kojoj mjeri vlasti imaju pravo izvršavati svoje diskrecijske ovlasti u tom području (*Ben Faiza protiv Francuske*, 2018., stavci 58. – 61).

57. Međutim, Sud, u drugom predmetu u kojem je razmatrao pitanje osobnih podataka pojedinca prikupljenih geolociranjem i upotrebu tih podataka u kaznenom postupku protiv njega, nije utvrdio povredu članka 8. (*Uzun protiv Njemačke*, 2010., stavci 60. – 74.). Sudsko preispitivanje i mogućnost izuzimanja dokaza dobivenih nezakonitim GPS nadzorom predstavljali su važnu mjeru zaštite jer su zbog nje istražna tijela bila obeshrabrena u prikupljanju dokaza nezakonitim sredstvima (*ibid.*, stavak 72.). Činjenice da je u domaćem pravu odobrenje sporne mjere nadzora bilo podvrgnuto vrlo strogim uvjetima, da je GPS nadzor naložen tek nakon što su se druga manje intruzivna sredstva istrage pokazala neučinkovitima te da je nadzor proveden u relativno kratkom razdoblju također su uzete u obzir pri ispitivanju razmjernosti miješanja (*ibid.*, stavci 77. – 81.).

vi. Fotografija

58. Pravo na zaštitu vlastita lika jedna je od bitnih sastavnica osobnog razvoja i pretpostavlja pravo pojedinca da kontrolira upotrebu tog lika (*Reklos i Davourlis protiv Grčke*, 2009., stavci 40. – 43.). Osim u slučaju kada se pojedinac svjesno ili slučajno izloži mogućnosti da se njegova fotografija snimi u kontekstu aktivnosti koja će se vjerojatno zabilježiti ili o kojoj će se vjerojatno javno izvještavati, djelotvorna zaštita lika osobe pretpostavlja, u načelu, dobivanje privole dotične osobe u trenutku snimanja fotografije, a ne samo ako i kada se ta fotografija objavi (*ibid.*, stavci 37., 40.). Međutim, to načelo nije apsolutno. Status javne osobe ili osobe koja privlači pažnju medija može, u određenim okolnostima, iz razloga javnog interesa, opravdati snimanje lika osobe bez njezina znanja i njegovo širenje bez njezina pristanka[2].

59. U slučaju pojedinaca koji su uhićeni ili protiv kojih je podnesena optužnica, zbog objektivne korisnosti fotografija koje su snimile vlasti nakon uhićenja pojedinca osumnjičenog za počinjenje kaznenog djela, njihovo zadržavanje može biti „nužno u demokratskom društvu" u svrhu borbe protiv zločina (*Suprunenko protiv Rusije* (odl.), 2018., stavci 63. – 65.). Sama činjenica da je fotografija osumnjičenika snimljena i uključena u bazu podataka ne podrazumijeva nužno stigmu sumnje ili krivnje (*ibid.*, stavak 64.). U predmetu *Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 1994. (stavci 92. – 93.), snimanje i zadržavanje fotografije osobe osumnjičene za kazneno djelo terorizma, bez njezina pristanka, nije bilo nerazmjerno cilju kojemu je težilo, odnosno cilju sprječavanja terorizma, što je legitiman cilj u demokratskom društvu. Nije se moglo smatrati da bilježenje i zadržavanje od strane nadležnih tijela osnovnih osobnih podataka o uhićenoj osobi ili čak o drugim osobama prisutnima u vrijeme i na mjestu uhićenja nadilazi legitimne granice procesa istrage terorističkog zločina (*ibid.*, stavak 93.). Sud je očigledno neosnovanim proglasio i zahtjev koji se odnosio na zadržavanje u računalnom sustavu Ministarstva unutarnjih poslova fotografije podnositelja koju su snimile vlasti kad ga je policija uhitila zbog sumnje da je počinio kazneno djelo (*Suprunenko protiv Rusije* (odl.), 2018., stavak 65.). Prema mišljenju Suda, iako su informacije prikupljene i pohranjene na policijskom računalu bile osobne prirode, nisu se mogle smatrati intimnima ili osjetljivima (*ibid.*, stavak 64.).

60. Međutim, Sud je utvrdio povredu članka 8. u slučaju kada je policija novinarima dala fotografije osoba koje su uhićene ili protiv kojih je podnesena optužnica bez njihova prethodnog pristanka (*Sciacca protiv Italije*, 2005., stavci 29. – 31.; *Khoujine i drugi protiv Rusije*, 2008., stavci 115. – 118.), ili u slučaju kada je pozvala televizijske ekipe da nezakonito snimaju podnositelja zahtjeva u policijskoj postaji i emitiraju snimku (*Toma protiv Rumunjske*, 2009., stavci 90. – 93.; *Khmel protiv Rusije*, 2013.,

[2] Vidjeti i Vodič kroz članak 10. Konvencije (sloboda izražavanja) o objavljivanju fotografija u novinarske svrhe.

stavak 41.), ili u slučaju kada postavljanje fotografije podnositelja zahtjeva na oglasnoj ploči s traženim osobama nije bilo u skladu sa zakonom (*Guiorgui Nikolaïchvili protiv Gruzije*, 2009., stavci 129. – 131.).

61. Prema mišljenju Suda, zadržavanje na neograničeno vrijeme fotografije osobe osumnjičene za počinjenje kaznenog djela koja nije proglašena krivom uključuje veći rizik od stigmatizacije nego zadržavanje podataka o osobama koje su osuđene za neko kažnjivo djelo (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 122.; *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020., stavci 82. – 84.). Pri provođenju ocjene toga je li država prekoračila prihvatljivu slobodu procjene kod uspostavljanja relevantnog režima za zadržavanje osobnih podataka nije nužno odlučujuće trajanje razdoblja zadržavanja, već postojanje i djelovanje određenih zaštitnih mjera (*ibid*., stavak 88.).

62. Tehnike prepoznavanja lica i mapiranja lica koje se danas mogu primijeniti na fotografije sve su složenije i domaći sudovi to moraju uzeti u obzir pri ispitivanju nužnosti svakog miješanja u pravo na poštovanje privatnog života pojedinca čiju su fotografiju snimile vlasti (*ibid*., stavci 67. – 70.).

63. U predmetu *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020. (stavci 97. – 98.), u kojem su vlasti odlučivale o zadržavanju na neodređeno vrijeme fotografije osobe osuđene za vožnju pod utjecajem alkohola, kao i njegova profila DNK-a i otisaka prstiju, Sud je utvrdio povredu članka 8. Kad su odlučivale o tom zadržavanju osobnih podataka, ne uzimajući u obzir težinu djela i u nedostatku bilo kakve stvarne mogućnosti preispitivanja, vlasti nisu uspostavile pravičnu ravnotežu između suprotstavljenih javnih i privatnih interesa. Iako je državi dana malo šira sloboda procjene u pogledu zadržavanja fotografija u usporedbi sa zadržavanjem profila DNK-a (*ibid*., stavci 84., 96.), ta proširena sloboda nije bila dostatna da bi zadržavanje takvih podataka bilo razmjerno u svim okolnostima, osobito u slučaju kada nisu postojale relevantne zaštitne mjere ili bilo kakva stvarna mogućnost preispitivanja (*ibid*., stavak 96.).

64. U predmetu *P.N. protiv Njemačke*, 2020. (stavci 76. – 91.) Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. u slučaju kada je policija, nakon pokretanja novog kaznenog postupka protiv pojedinca koji je ranije osuđivan, naložila prikupljanje informacija koje ga identificiraju, kao što su fotografije njegova lica i tijela, osobito bilo kakvih tetovaža, zajedno s otiscima prstiju i dlanova. S obzirom na relativno ograničenu intruzivnost i trajanje prikupljanja tih identifikacijskih podataka, ograničen utjecaj zadržavanja podataka na svakodnevni život podnositelja zahtjeva, brisanje podataka nakon pet godina te činjenicu da su podaci pohranjeni u policijskoj bazi podataka koja podliježe zaštitnim mjerama i individualiziranom preispitivanju, sporna je mjera predstavljala razmjerno miješanje u pravo podnositelja zahtjeva na poštovanje njegova privatnog života.

65. U drukčijem kontekstu Sud je u predmetu *Reklos i Davourlis protiv Grčke*, 2009. (stavci 41. – 43.), utvrdio da je došlo do povrede članka 8. jer su fotografije novorođenčeta protiv volje roditelja bile snimljene u klinici i zadržane od strane fotografa u obliku koji omogućuje identifikaciju, uz mogućnost naknadne upotrebe. Slična je povreda utvrđena u predmetima *Hájovský protiv Slovačke*, 2021. (stavci 46. – 49.), u pogledu objave u medijima nezamućenih slika podnositelja zahtjeva, snimljenih tajno pod lažnom izlikom, i *Volodina protiv Rusije (br. 2)*, 2021., stavak 68., koji se odnosio na propust vlasti da zaštite ženu od ponovljenog kibernetičkog nasilja od strane njezina supruga, koji je stvorio lažne profile na njezino ime i objavio njezine intimne fotografije.

66. U predmetu *Vučina protiv Hrvatske* (odl.), 2019. (stavci 34. – 51.), sama činjenica da je ime druge osobe koja nije podnositeljica, bez ikakve negativne konotacije, greškom navedeno u natpisu uz fotografiju u ženskom časopisu nije se mogla smatrati osobito značajnim miješanjem u pravo ispitanice na poštovanje njezina privatnog života.

67. U predmetu *Von Hannover protiv Njemačke (br. 2)* [VV], 2012. (stavci 114. – 126.), odbijanje domaćih sudova da zabrane objavljivanje fotografije slavnog para snimljene bez njihova znanja nije predstavljalo povredu članka 8., s obzirom na to da su nacionalni sudovi pri uspostavljanju ravnoteže pažljivo razmotrili pravo izdavača na slobodu izražavanja s jedne strane i pravo podnositelja zahtjeva na poštovanje njihova privatnog života s druge strane. Pritom su temeljnu važnost pridali pitanju o

tome jesu li fotografije, kad se razmatraju u svjetlu popratnih članaka, pridonijele raspravi od općeg interesa. Ispitali su i okolnosti u kojima su fotografije snimljene.

68. U predmetu *Kahn protiv Njemačke*, 2016. (stavci 63. – 76.) Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. kad izdavaču nije bilo naloženo platiti nikakav iznos zbog kršenja zabrane objavljivanja fotografija dvoje djece bivšeg vratara njemačke nogometne reprezentacije. Sud je pojasnio da se iz članka 8. Konvencije ne može izvesti načelo prema kojem bi, kako bi se djelotvorno zaštitilo privatni život osobe, nalog kojim se od izdavača zahtijeva da plati određeni iznos zbog nepoštovanja zabrane objavljivanja bio dostatan samo ako se dotični iznos uplaćuje žrtvi. To je vrijedilo pod uvjetom da je država, ostvarujući svoju slobodu procjene, oštećenicima osigurala druga potencijalno djelotvorna pravna sredstva za koja se ne može reći da nerazmjerno ograničavaju mogućnost dobivanja zadovoljštine za navodne povrede (*ibid.*, stavak 75.).

B. Dva aspekta (negativni i pozitivni) zaštite podataka

69. Dok je ključni cilj članka 8. Konvencije zaštititi pojedince od proizvoljnog miješanja tijela javne vlasti ili privatnih tijela kojima je država delegirala odgovornosti u njihovo pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja, taj članak može i nametnuti državi određene pozitivne obveze kako bi osigurala djelotvorno poštovanje tih prava (*Bărbulescu protiv Rumunjske* [VV], 2017., stavak 108.).

70. Kada neku mjeru koja dovodi do miješanja u zaštitu osobnih podataka poduzima pojedinac ili pravni subjekt isključivo u privatnom sektoru, Sud će predmet ispitati sa stajališta pozitivnih obveza države (*Craxi protiv Italije (br. 2)*, 2003., stavci 68. – 76.; *Köpke protiv Njemačke* (odl.), 2010.; *Alkaya protiv Turske*, 2012., stavak 32.; *Söderman protiv Švedske* [VV], 2013., stavak 89.; *Bărbulescu protiv Rumunjske* [VV], 2017., stavak 111.; *López Ribalda i drugi protiv Španjolske* [VV], 2019., stavak 111.; *Buturugă protiv Rumunjske*, 2020., stavci 60. – 63.; *Volodina protiv Rusije (br. 2)*, 2021., stavci 58. – 68.). Međutim, ako je mjeru poduzeo javni subjekt (*Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007., stavak 39.; *Libert protiv Francuske*, 2018., stavak 41.) ili privatno tijelo kojemu je država delegirala svoje obveze (*Vukota-Bojić protiv Švicarske*, 2016., stavak 47.), Sud će predmet ispitati sa stajališta negativne obveze države. Sud će morati provjeriti je li miješanje ispunilo zahtjeve članka 8. stavka 2., odnosno, je li bilo u skladu sa zakonom, je li težilo legitimnom cilju i bilo nužno u demokratskom društvu. To će pitanje biti detaljnije ispitano u dijelu Tri „testa" zaštite podataka u nastavku u ovom vodiču.

71. U predmetu *Vukota-Bojić protiv Švicarske*, 2016. (stavak 47.) Sud je naglasio da se država ne može osloboditi odgovornosti na temelju Konvencije delegiranjem svojih obveza privatnim tijelima ili pojedincima. S obzirom na to da je privatno osiguravajuće društvo, koje je prikupljalo i pohranjivalo osobne podatke, upravljalo državnim sustavom osiguranja i da ga se u domaćem režimu smatralo tijelom javne vlasti, to se društvo moralo smatrati tijelom javne vlasti, a djela koja je počinilo moglo se pripisati tuženoj državi (*ibid.*, stavak 47.).

72. U predmetu *Libert protiv Francuske*, 2018. (stavci 37. – 41.), Sud je odbio prigovor Vlade da se nacionalno društvo za upravljanje željezničkom infrastrukturom (SNCF), poslodavac podnositelja zahtjeva, koji je bio optužen za otvaranje osobnih datoteka na poslovnom računalu, ne može smatrati tijelom javne vlasti u smislu članka 8. Iako je njegovo osoblje bilo zaposleno na temelju privatnog prava, društvo je bilo javnopravni subjekt, stavljeno pod nadzor države i njegove je direktore imenovala država, te je stoga uživalo implicitno jamstvo države.

73. U predmetu koji se odnosio na nadzor nad telefonskim pozivima, e-poštom i internetskom vezom zaposlenika škole, Sud je zauzeo stav da se pitanje koje je potrebno analizirati odnosi na negativnu obvezu države da se ne miješa u privatni život i dopisivanje podnositelja zahtjeva jer je škola javno tijelo za čije je radnje Vlada odgovorna u smislu Konvencije (*Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007., stavak 39.).

74. U predmetu *Liebscher protiv Austrije*, 2021., podnositelj zahtjeva prigovorio je zbog obveze dostavljanja cjelokupnog brakorazvodnog sporazuma (umjesto izvatka iz tog sporazuma) kako bi se njegov dio nekretnina prenio na njegovu bivšu suprugu. Informacije u brakorazvodnom sporazumu uključivale su imena i mjesta boravišta njegove maloljetne djece i bivše supruge, iznos uzdržavanja i sporazume o pravu na čuvanje i odgoj, sporazume o podjeli imovine (osim nekretnina) te popis njegovih dohodaka i imovine. Prijenos imovine, a time i svi dokumenti koji ga potvrđuju, uključujući brakorazvodni sporazum, trebali su biti zabilježeni u zemljišnim knjigama dostupnima javnosti u koje bi stoga bilo koja treća osoba mogla vršiti uvid bez ograničenja. Sud je predmetu pristupio sa stajališta pozitivne obveze države da usvoji mjere namijenjene osiguranju poštovanja privatnog života, uključujući i donošenje regulatornog okvira i provedbu, prema potrebi, posebnih mjera (*ibid*., stavci 60. – 61.).

75. Iako se granice između pozitivnih i negativnih obveza države na temelju Konvencije ne mogu precizno definirati, primjenjiva su načela ipak slična. U oba se konteksta posebice treba uzeti u obzir pravična ravnoteža koju je potrebno uspostaviti između suprotstavljenih interesa pojedinca i zajednice u cjelini, a koja je u svakom slučaju podložna slobodi procjene koju uživa država (*Bărbulescu protiv Rumunjske* [VV], 2017., stavak 112.).

76. U predmetima u kojima se otvara pitanje zaštite osobnih podataka Sud je utvrdio da je sloboda procjene države šira: kada u državama članicama Vijeća Europe ne postoji konsenzus o važnosti interesa o kojem je riječ ili o najboljem sredstvu za zaštitu tog interesa (*Odièvre protiv Francuske* [VV], 2003., stavak 47.; *Breyer protiv Njemačke*, 2020., stavak 108.); kada isključivo financijski podaci o kojima je riječ nisu bili usko povezani s identitetom podnositelja zahtjeva (*G.S.B. protiv Švicarske*, 2015., stavak 93.); i, konačno, u pitanjima državne sigurnosti (*Leander protiv Švedske*, 1987., stavak 59.). Nasuprot tome, utvrđeno je da je sloboda procjene dana nacionalnim vlastima uža kada su, primjerice, osobni podaci koji su podvrgnuti automatiziranoj obradi koja znatno olakšava pristup tim podacima i njihovo širenje mogli naštetiti ugledu osobe i otežati njezin svakodnevni život (*Khelili protiv Švicarske*, 2011., stavci 64., 70.). Istu stvar osobito treba uzeti u obzir glede zaštite kategorija osjetljivih podataka, posebice informacija o DNK-u, koje sadrže genetsku strukturu osobe i od velike su važnosti za dotičnu osobu i njezinu obitelj (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavci 102. – 103.).

77. Svojstvene pozitivne obveze da se osigura djelotvorna zaštita prava i sloboda iz Konvencije mogu uključivati, primjerice, obvezu da se pojedincu osigura: pristup u razumnom roku informacijama koje su o pojedincu sustavno pohranjivale bivše državne tajne službe u vezi s njegovom dalekom prošlošću (*Haralambie protiv Rumunjske*, 2009., stavak 79.; *Jarnea protiv Rumunjske*, 2011., stavak 50.; *Joanna Szulc protiv Poljske*, 2012., stavak 87.); „djelotvoran i dostupan postupak" koji zainteresiranoj strani omogućuje pristup „svim relevantnim i odgovarajućim informacijama" koje su prikupila i pohranila tijela javne vlasti kako bi dobila informacije potrebne za poznavanje i razumijevanje djetinjstva i ranog razvoja pojedinca (*Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1989., stavak 49.), za otkrivanje njegova osobnog identiteta (*Odièvre protiv Francuske* [VV], 2003., stavak 42.), ili za utvrđivanje svih zdravstvenih rizika kojima je bio izložen (*Guerra i drugi protiv Italije*, 1998., stavak 60.; *McGinley i Egan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1998., stavak 101.; *Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2005., stavak 162.).

78. Međutim, Sud je zauzeo stav da nacionalne vlasti nemaju takve pozitivne obveze u kontekstu osjetljivih obavještajnih podataka u vezi s nacionalnom sigurnošću koje su vlasti prikupile o pojedincu (*Leander protiv Švedske*, 1987., stavak 51.).

79. Tako je u predmetu *Kotilainen i drugi protiv Finske*, 2020. (stavak 83.), koji se odnosio na pucnjavu u školi, Sud zauzeo stav da pozitivna obveza vlasti da zaštite živote srodnika podnositelja zahtjeva nije obuhvaćala, na temelju materijalnog aspekta članka 2., obvezu policije da, prije pucnjave, pribavi počiniteljev zdravstveni karton i vojni dosje kako bi provjerila podatke o njegovu duševnom zdravlju.

Pristup policije zdravstvenim podacima pojedinca ne može se obavljati rutinski i mora ostati podložan posebnim zahtjevima nužnosti i opravdanosti.

80. U određenim okolnostima u kojima se otvara pitanje osobnih podataka, primjerice, u kontekstu posebno ozbiljnih radnji između pojedinaca, djelotvorno uživanje konvencijskih prava zahtijeva da država donese posebno zakonodavstvo za zaštitu tih prava. Tako je u predmetu *Söderman protiv Švedske* [VV], 2013. (stavci 86. – 117.), Sud utvrdio povredu članka 8. s obzirom na nepostojanje jasnih zakonskih odredbi zbog kojeg je izolirani čin prikrivenog snimanja/fotografiranja golog djeteta bez pristanka ostao nekažnjen, s obzirom na prazninu u zakonu koja u to vrijeme nije bila nadoknađena drugim kaznenopravnim odredbama i s obzirom na nedjelotvornost pravnih sredstava u području građanskog prava (*ibid.*, stavci 108. – 114.). Slično tome, u predmetu *K.U. protiv Finske*, 2008. (stavci 49. – 50.), utvrđena je povreda članka 8. zbog nepostojanja pravne osnove koja bi vlastima omogućila da pružatelja usluge pristupa internetu obvežu da otkrije identitet osobe tražene zbog postavljanja nedoličnog oglasa u pogledu jedne maloljetne osobe na stranici za upoznavanje. Zakonodavna vlast mora osigurati okvir za usklađivanje različitih interesa koji zahtijevaju zaštitu u tom kontekstu. Predmet *Khadija Ismayilova protiv Azerbajdžana*, 2019. (stavci 105. – 132.) odnosio se na prikriveno snimanje novinarke u njezinu domu i javno širenje videosnimki. U tom predmetu ta su djela bila kažnjiva na temelju kaznenog zakona te je pokrenuta kaznena istraga. Sud je ipak utvrdio da vlasti nisu ispunile svoju pozitivnu obvezu da osiguraju dostatnu zaštitu privatnog života podnositeljice zahtjeva provođenjem učinkovite kaznene istrage o vrlo ozbiljnom miješanju u njezin privatni život (*ibid.*, stavci 119. – 131.). Predmet *Volodina protiv Rusije (br. 2)*, 2021., stavak 68., odnosio se na prigovor podnositeljice da ju vlasti nisu zaštitile od ponovljenog kibernetičkog nasilja od strane njezina partnera, koji je stvorio lažne profile na njezino ime, objavio njezine intimne fotografije, pratio njezino kretanje i slao joj prijetnje smrću putem društvenih mreža. Sud je konkretno utvrdio da, iako su imale na raspolaganju pravne alate za provođenje kaznenog progona podnositeljičina partnera, vlasti nisu provele učinkovitu istragu i ni u jednom trenutku nisu predvidjele poduzimanje odgovarajućih mjera za njezinu zaštitu. Stoga nisu ispunile svoju obvezu da ju zaštite od ozbiljnog zlostavljanja.

81. Kad je riječ o manje ozbiljnim radnjama između pojedinaca, kao što je praćenje zaposlenika na radnom mjestu, države mogu odlučiti hoće li donijeti posebne zakone koji se odnose na videonadzor (*López Ribalda i drugi protiv Španjolske* [VV], 2019., stavak 113.; *Köpke protiv Njemačke* (odl.), 2010.) ili praćenje neposlovnog dopisivanja i komunikacije zaposlenika (*Bărbulescu protiv Rumunjske* [VV], 2017., stavak 119.). Ipak je na domaćim sudovima da osiguraju da svaka provedba mjera nadzora od strane poslodavca koje dovode do miješanja u pravo zaposlenika na poštovanje njihova privatnog života ili dopisivanja bude razmjerna i popraćena odgovarajućim i primjerenim mjerama zaštite od zlouporabe (*Köpke protiv Njemačke* (odl.), 2010.; *Bărbulescu protiv Rumunjske* [VV], 2017., stavak 120.; *López Ribalda i drugi protiv Španjolske* [VV], 2019., stavak 116.).

82. U drugim predmetima koji su se odnosili na otkrivanje osobnih podataka Sud je utvrdio da država ima pozitivnu obvezu istražiti navodne povrede članka 8., neovisno o tome jesu li ih počinile privatne osobe ili tijela javne vlasti. Tako je u predmetu *Craxi protiv Italije (br. 2)*, 2003. (stavci 68. – 76.), koji se odnosio na čitanje pred sudom i objavljivanje u medijima prijepisa političarevih telefonskih razgovora, presretanih u kontekstu kaznenog postupka zbog korupcije, Sud zauzeo stav da vlasti imaju pozitivnu obvezu spriječiti objavljivanje privatnih razgovora u javnosti. Budući da otkrivanje razgovora u medijima nije bilo izravna posljedica radnje javnog tužitelja, već je vjerojatno bilo uzrokovano pogreškom tajništva domaćeg suda, Sud je utvrdio povredu članka 8. jer vlasti nisu poduzele potrebne mjere da osiguraju djelotvornu zaštitu prava podnositelja zahtjeva pružanjem odgovarajućih zaštitnih mjera i provođenjem učinkovite istrage.

83. U predmetu *Alkaya protiv Turske*, 2012. (stavci 30. – 40.), Sud je zaključio da je zaštita koju su domaće vlasti pružile osobnim informacijama poznate glumice, čiju su punu adresu otkrile novine, bila nedostatna. Budući da nije pronašao nikakve dokaze koji bi odluku novina da otkriju njezinu adresu mogli opravdati razlozima javnog interesa, Sud je primijetio da se čini da domaći sudovi nisu uzeli u obzir posljedice koje je objavljivanje podnositeljičine kućne adrese u novinama moglo imati za njezin

život. Taj propust domaćih sudova da ocijene suprotstavljene interese nije se mogao smatrati ispunjavanjem pozitivnih obveza države na temelju članka 8.

84. U kontekstu nasilja u obitelji, Sud je u predmetu *Buturugă protiv Rumunjske*, 2020. (stavci 73. – 78.), u kojem je bivši suprug podnositeljice zahtjeva zloupotrijebio njezine elektroničke račune, uključujući račun na Facebooku, i izradio preslike njezinih privatnih razgovora, dokumenata i fotografija, utvrdio da su vlasti imale obvezu istražiti povredu povjerljivosti dopisivanja podnositeljice zahtjeva. Priznajući da je kibernetičko nasilje prepoznato kao aspekt nasilja nad ženama i djevojčicama i da se pojavljuje u različitim oblicima, među ostalim u obliku internetskog kršenja privatnosti, hakiranja žrtvina računala i krađe, dijeljenja i iskrivljavanja podataka i slika, među ostalim i intimnih pojedinosti, Sud je prihvatio da domaće vlasti, kad istražuju slučajeve obiteljskog nasilja, mogu uzeti u obzir radnje kao što su nepropisno pristupanje prepisci supruge te nepropisno praćenje i spremanje te prepiske. Tvrdnje o povredi povjerljivosti dopisivanja zahtijevaju od nadležnih tijela meritorno ispitivanje kako bi se sveobuhvatno razumjelo pojavu svih mogućih oblika nasilja u obitelji (*ibid.*, stavci 76. – 77.). Budući da takvo ispitivanje nije provedeno, došlo je do povrede članka 8. Konvencije.

C. Tri „testa” zaštite podataka

85. Stavak 2. članka 8. ukazuje na uvjete u kojima može doći do miješanja u uživanje zaštićenog prava; takvo miješanje mora biti „u skladu sa zakonom”, mora težiti „legitimnom cilju” i mora biti „nužno u demokratskom društvu”.

1. Je li miješanje bilo zakonito?

86. Sud je u brojnim predmetima ispitivao pitanje je li ispunjen zahtjev, kako je navedeno u članku 5. Konvencije 108, da osobni podaci koji su podvrgnuti automatiziranoj obradi moraju biti dobiveni i obrađeni pošteno i zakonito. U brojnim predmetima Sud je utvrdio povredu članka 8. isključivo na temelju nepostojanja pravne osnove na nacionalnoj razini za odobravanje mjera koje mogu dovesti do miješanja u relevantna prava (*Taylor-Sabori protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002., stavci 17. – 19.; *Radu protiv Moldavije*, 2014., stavak 31.; *Mockutė protiv Litve*, 2018., stavci 103. – 104.). U predmetu *Mockutė protiv Litve*, 2018. (stavci 103. – 104.), Sud je primijetio da ni Vlada ni nacionalni sudovi nisu naveli nijednu odredbu koja bi mogla biti pravna osnova za priopćavanje, od strane psihijatrijske bolnice, informacija o zdravlju podnositeljice zahtjeva, koja je bila odrasla osoba, njezinoj majci i novinarima. U predmetu *Taylor-Sabori protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002. (stavci 17. – 19.), u kojem je podnositelj zahtjeva bio podvrgnut policijskom nadzoru „kloniranjem” njegova dojavljivača, nije postojao zakonski sustav koji bi regulirao presretanje poruka na dojavljivačima koje se prenose putem privatnog telekomunikacijskog sustava. U predmetu *Radu protiv Republike Moldavije*, 2014. (stavak 31.), širenje od strane javne bolnice zdravstvenih informacija o trudnoći, zdravstvenom stanju i liječenju podnositeljice njezinu poslodavcu nije bilo „u skladu sa zakonom”.

87. U drugim predmetima Sud je utvrdio povredu članka 8. jer je domaće pravo, koje je trebalo štititi osobne podatke, bilo nedostupno ili povjerljivo (*Vasil Vasilev protiv Bugarske*, 2021., stavci 169. – 170.; *Nuh Uzun i drugi protiv Turske*, 2022., stavci 80. – 99.) ili nije bilo dovoljno jasno i predvidljivo (*Vukota-Bojić protiv Švicarske*, 2016.; *Ben Faiza protiv Francuske*, 2018., stavci 58. – 61.; *Benedik protiv Slovenije*, 2018.; *Rotaru protiv Rumunjske* [VV], 2000.; *Zoltán Varga protiv Slovačke*, 2021., stavak 162.). Tako je u predmetu *Nuh Uzun i drugi protiv Turske*, 2022., stavci 80. – 99., prepiska zatvorenika skenirana i učitana na Poslužitelj nacionalne pravosudne mreže na temelju uputa koje je izdalo Ministarstvo pravosuđa, koje su bile izravno i posebno upućene javnim tužiteljima i zatvorskim vlastima i koje nisu bile dostupne javnosti općenito ili konkretno podnositeljima zahtjeva. U predmetu *Vukota-Bojić protiv Švicarske*, 2016., stavci 71. – 77., u odredbama koje su predstavljale osnovu za tajni nadzor kojemu je podnositeljica bila podvrgnuta od strane svojeg osiguravajućeg društva nakon prometne nesreće nisu bili dovoljno jasno navedeni opseg i način izvršavanja diskrecijske ovlasti u odnosu na provođenje tajnog nadzora nad osiguranicima koja je dodijeljena osiguravajućim društvima

koja djeluju kao tijela javne vlasti u sporovima o osiguranju. U predmetu *Rotaru protiv Rumunjske* [VV], 2000. (stavci 57. – 62.), koji se odnosio na osobne podatke koje je posjedovala rumunjska obavještajna služba, u nacionalnom pravu nisu bili definirani vrsta informacija koje se mogu obrađivati, kategorije pojedinaca u odnosu na koje se mogu poduzeti mjere nadzora i u kojim okolnostima ni postupak koji je potrebno slijediti. U predmetu *Benedik protiv Slovenije*, 2018. (stavak 132.), određene pravne odredbe koje je policija upotrebljavala za dobivanje podataka o pretplatniku povezanih s dinamičnom IP adresom nisu bile jasne i nisu pružale nikakvu zaštitu od proizvoljnog miješanja jer nisu postojale mjere zaštite od zlouporabe ni bilo kakav neovisan nadzor nad tim policijskim ovlastima.

88. Nasuprot tome, u drugim predmetima Sud nije utvrdio povredu članka 8. nakon što je utvrdio da je domaće pravo bilo jasno i predvidljivo i da je pružalo dostatne mjere zaštite od potencijalne zlouporabe (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017., stavak 154.; *Ben Faiza protiv Francuske*, 2018., stavak 75.). U predmetu *Ben Faiza protiv Francuske*, 2018. (stavci 70. – 76.), sudski nalog upotrijebljen za dobivanje osobnih informacija o podnositelju zahtjeva od pružatelja usluga mobilne telefonije koje se nisu odnosile na sadržaj poziva bio je „u skladu sa zakonom". Takvi su sudski nalozi bili dopušteni i uređeni mjerodavnim zakonskim okvirom, a postojale su i mjere zaštite od proizvoljnosti, s obzirom na to da je takve naloge morao prethodno odobriti javni tužitelj pod prijetnjom ništavosti, i bili su podložni sudskom preispitivanju, a dobivene informacije mogle su se izdvojiti iz dokaza u slučaju bilo kakve nezakonitosti (*ibid.*, stavak 73.).

89. Sud je do sličnog zaključka došao u predmetu *Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017. (stavak 154.), koji se odnosio na odluku Odbora za zaštitu podataka, koju su potvrdili sudovi, a kojom se zabranjuje objavljivanje poreznih podataka široj javnosti. Tekst relevantnog zakonodavstva o zaštiti podataka i način na koji je ono primijenjeno nakon uputa koje je finskim sudovima dao Sud Europske unije (CJEU) bili su dovoljno predvidljivi. Iako je taj predmet bio prvi predmet takve vrste na temelju Zakona o osobnim podacima i Vrhovni upravni sud zatražio je od CJEU-a upute o tumačenju odstupanja od odredbi predviđenog u Direktivi o zaštiti podataka, nisu zbog toga tumačenje i primjena odstupanja od odredbi direktive u novinarske svrhe od strane domaćih sudova bili proizvoljni ili nepredvidljivi (*ibid.*, stavak 150.). Budući da su društva podnositelji zahtjeva bila medijski djelatnici, trebala su, kao takva, biti svjesna mogućnosti da se masovno prikupljanje podataka i njihovo opće širenje ne može smatrati obradom „isključivo" u novinarske svrhe na temelju mjerodavnih odredbi finskog prava i prava Europske unije (*ibid.*, stavak 151.).

90. Na kraju, u drugim predmetima Sud je utvrdio da je zahtjev da miješanje bude „u skladu sa zakonom" bio toliko usko povezan s kriterijem „nužno u demokratskom društvu" da su se ta dva uvjeta morala razmatrati zajedno (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 99.; *Kvasnica protiv Slovačke*, 2009., stavak 84.; *Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010., stavak 155.).

91. U posebnom kontekstu mjera tajnog nadzora, kao što je presretanje komunikacija, Sud je utvrdio da se „predvidljivost" ne može tumačiti na isti način kao u brojnim drugim područjima. Prema njegovu mišljenju, to ne može značiti da bi pojedinac trebao moći predvidjeti kada će vlasti vjerojatno pribjeći takvim mjerama kako bi u skladu s time mogao prilagoditi svoje ponašanje (*Adomaitis protiv Litve*, 2022., stavak 83.). Međutim, rizici od proizvoljnosti očiti su osobito kada se ovlast dodijeljena izvršnoj vlasti izvršava tajno. Stoga je ključno uspostaviti jasna, detaljna pravila o mjerama tajnog nadzora, posebice s obzirom na to da dostupna tehnologija neprestano postaje sve sofisticiranija. Domaće pravo mora biti dovoljno jasno kako bi se građanima na odgovarajući način naznačilo u kojim su okolnostima i pod kojim uvjetima javna tijela ovlaštena pribjeći takvim mjerama (*Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva,* 1984., stavak 67.; *Leander protiv Švedske*, 1987., stavak 51.; *Valenzuela Contreras protiv Španjolske,* 1998., stavak 46.; *Weber i Saravia protiv Njemačke* (odl.), 2006., stavak 93.; *Udruženje za europsku integraciju i ljudska prava i Ekimdzhiev protiv Bugarske*, 2007., stavak 75.; *Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], 2015., stavak 229.). Osim toga, u pravu se dovoljno jasno mora navesti opseg svake takve diskrecijske ovlasti dane nadležnim tijelima i način izvršavanja te ovlasti kako bi se pojedincu osigurala primjerena zaštita od proizvoljnog miješanja (*Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], 2015., stavak 230.).

92. U svojoj sudskoj praksi o presretanju komunikacija u kontekstu kaznenih istraga, Sud je utvrdio da, kako bi se spriječila zlouporaba ovlasti, u zakonu mora biti utvrđeno najmanje sljedećih šest elemenata: priroda kaznenih djela koja mogu dovesti do donošenja naloga za presretanje; definicija kategorija osoba čije komunikacije mogu biti presretane; rok provedbe mjere; postupak koji je potrebno slijediti za ispitivanje, upotrebu i pohranjivanje prikupljenih podataka; mjere opreza koje je potrebno poduzeti za prijenos podataka drugim stranama; i okolnosti u kojima se presretani podaci mogu ili moraju izbrisati ili uništiti (*Huvig protiv Francuske*, 1990., stavak 34.; *Valenzuela Contreras protiv Španjolske*, 1998., stava 46.; *Weber i Saravia protiv Njemačke* (odl.), 2006., stavak 95.; *Udruženje za europsku integraciju i ljudska prava i Ekimdzhiev protiv Bugarske*, 2007., stavak 76.). U predmetu *Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], 2015. (stavak 238.), potvrdio je da se iste minimalne zaštitne mjere primjenjuju i u slučajevima kada je presretanje provedeno iz razloga nacionalne sigurnosti; međutim, pri utvrđivanju toga je li sporno zakonodavstvo bilo u suprotnosti s člankom 8., uzeo je u obzir i sljedeće čimbenike: mehanizme za nadzor nad provedbom mjera tajnog nadzora, sve mehanizme obavještavanja i pravna sredstva predviđena nacionalnim pravom[3].

93. U kontekstu osobnih podataka koje vlasti prikupljaju i pohranjuju u baze podataka u svrhe povezane sa sprječavanjem ili kažnjavanjem zločina, Sud je ukazao na to da je ključno da postoje jasna, detaljna pravila kojima se uređuje opseg i primjenu takvih mjera, zajedno s minimalnim zaštitnim mjerama koje se odnose, *inter alia*, na trajanje, pohranjivanje, upotrebu podataka, pristup podacima od strane trećih strana, postupke za očuvanje cjelovitosti i povjerljivosti podataka i postupke za njihovo uništavanje, što osigurava dostatna jamstva protiv rizika od zlouporabe i proizvoljnosti (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavci 99., 103.; *Nuh Uzun i drugi protiv Turske*, 2022., stavak 86.). Sud je utvrdio povredu članka 8. u predmetima u kojima u domaćem pravu nisu bili dovoljno jasno navedeni opseg i način izvršavanja diskrecijske ovlasti dane domaćim vlastima (*Shimovolos protiv Rusije*, 2011., stavak 70.; *Dimitrov-Kazakov protiv Bugarske*, 2011., stavak 33.). U predmetu *Shimovolos protiv Rusije*, 2011. (stavak 69.), stvaranje i održavanje baze podataka o nadzoru u koju se pohranjuje osobne podatke, uključujući podatke o kretanju aktivista za ljudska prava, te postupak rada te baze bili su uređeni ministarskom odlukom koja nikada nije bila objavljena niti je na drugi način postala dostupna javnosti. U predmetu *Dimitrov-Kazakov protiv Bugarske*, 2011. (stavak 33.), upis pojedinca kao „počinitelja" u policijske registre temeljio se na nejavnoj uputi u relevantno vrijeme koja je bila povjerljive prirode i bila je rezervirana, do naknadne deklasifikacije, za internu upotrebu od strane Ministarstva unutarnjih poslova.

94. U predmetu *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019. (stavci 97., 106.), Sud je naglasio rizik od nejasnoće pravne osnove koju su vlasti upotrebljavale za prikupljanje i zadržavanje osobnih podataka, a koja je proizlazila iz široko definiranih pojmova u domaćem pravu.

2. Je li miješanje težilo legitimnom cilju?

95. Sud je u brojnim predmetima ispitivao je li ispunjen zahtjev, kako je navedeno u članku 5. Konvencije 108, da se osobni podaci koji su podvrgnuti automatiziranoj obradi moraju prikupljati u izričite, određene i legitimne svrhe. U tim je predmetima ispitivanje legitimnih ciljeva koji mogu opravdati miješanje u ostvarivanje prava iz članka 8., kako su navedeni u stavku 2., prilično sažeto. Ti su ciljevi zaštita nacionalne sigurnosti, javnog reda i mira i gospodarske dobrobiti zemlje, sprječavanje nereda ili zločina, zaštita zdravlja ili morala i zaštita prava i sloboda drugih. Sud općenito potvrđuje postojanje jednog ili više tih legitimnih ciljeva na koje se poziva Vlada.

96. Sud je, primjerice, zauzeo stav da su pohranjivanje podataka o privatnom životu pojedinaca u tajni policijski registar i zatim upotreba tih podataka pri provjeri kandidata za radna mjesta koja su važna

[3] Vidjeti i Vodič kroz članak 8. Konvencije (pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života) o pretpostavci predvidljivosti prava u pitanjima presretanja komunikacija, prisluškivanja telefona i tajnog nadzora.

za nacionalnu sigurnost težili legitimnom cilju u smislu članka 8., odnosno zaštiti nacionalne sigurnosti (*Leander protiv Švedske*, 1987., stavak 49.). Nadzor nad podnositeljem zahtjeva putem GPS-a, koji je naložio javni tužitelj radi provođenja istrage o nekoliko djela pokušaja ubojstva za koje je teroristički pokret preuzeo odgovornost i radi sprječavanja daljnjih bombaških napada, prema mišljenju Suda, služio je interesima nacionalne sigurnosti i javnog reda i mira, sprječavanja zločina i zaštite prava žrtava (*Uzun protiv Njemačke,* 2010., stavak 77.).

97. Sud je utvrdio i da je prijenos bankovnih podataka tijelima druge države na temelju bilateralnog sporazuma težio legitimnom cilju jer je mjera služila zaštiti gospodarske dobrobiti zemlje (*G.S.B. protiv Švicarske*, 2015., stavak 83.). S obzirom na to da je bankarski sektor bio gospodarska grana od velike važnosti za tuženu državu, moglo se valjano smatrati da sporna mjera, koja je bila dio općeg napora švicarske Vlade da riješi sukob između banke (opisane kao „važnog igrača u švicarskom gospodarstvu koji zapošljava velik broj osoba") i američkih poreznih vlasti, pogoduje zaštiti gospodarske dobrobiti zemlje (*ibid*., stavak 83.).

98. Pozivajući se na međunarodne instrumente prema kojima su poštenost i jednake mogućnosti ključni za borbu protiv dopinga, Sud je utvrdio da zaštita zdravlja i morala opravdava obvezu utvrđivanja lokacije sportaša, s obzirom na potrebu za borbom protiv dopinga u sportu (*Nacionalni savez sportskih udruga i saveza (FNASS) i drugi protiv Francuske*, 2018., stavci 164. – 166.). Prema mišljenju Suda, ono što je Vlada opisala kao „moral", u kontekstu nastojanja da se osigura ravnopravno i smisleno natjecanje u sportu, također je bilo povezano s legitimnim ciljem „zaštite prava i sloboda drugih" jer je korištenje dopinškim sredstvima radi stjecanja prednosti u odnosu na druge sportaše predstavljalo opasno poticanje sportaša amatera, a posebice mladih, da slijede njihov primjer kako bi poboljšali svoju izvedbu, a gledateljima je uskraćivalo pošteno natjecanje koje su s pravom očekivali (*ibid*., stavak 166.).

99. U predmetu *Ben Faiza protiv Francuske*, 2018. (stavak 77.), Sud je utvrdio da je sudski nalog upotrijebljen za dobivanje osobnih informacija o podnositelju zahtjeva od pružatelja usluga mobilne telefonije koje se nisu odnosile na sadržaj poziva bio namijenjen utvrđivanju istine u kontekstu kaznenog postupka zbog uvoza droge od strane organizirane kriminalne skupine, zločinačkog udruženja i pranja novca. Mjera je stoga težila legitimnim ciljevima sprječavanja nereda ili zločina ili zaštite javnog zdravlja.

100. Utvrđeno je da je presretanje telefonskih razgovora podnositelja zahtjeva, ravnatelja zatvora koji je bio osumnjičen za korupciju, pohranjivanje tih informacija i njihovo otkrivanje u stegovnom postupku, što je u konačnici dovelo do njegova otkaza, imalo za cilj spriječiti radnje korupcijske prirode i jamčiti transparentnost i otvorenost javne službe, te je stoga težilo legitimnim ciljevima sprječavanja nereda ili zločina te zaštite prava i sloboda drugih u predmetu *Adomaitis protiv Litve*, 2022. (stavak 84.).

101. U predmetu *López Ribalda i drugi protiv Španjolske* [VV], 2019. (stavci 118., 123.), legitiman interes poslodavca za poduzimanje mjera kako bi otkrio i kaznio osobe odgovorne za krađu na koju se sumnjalo, s ciljem zaštite imovine društva i njegova nesmetanog poslovanja, mogao je opravdati mjere videonadzora nad zaposlenicima na radnom mjestu.

3. Je li miješanje bilo „nužno u demokratskom društvu"?

102. Da bi bila nužna u demokratskom društvu, svaka mjera koja dovodi do miješanja u zaštitu osobnih podataka na temelju članka 8. mora zadovoljavati određenu „prijeku društvenu potrebu" i ne smije biti nerazmjerna legitimnim ciljevima kojima teži (*Z protiv Finske*, 1997., stavak 94.; *Khelili protiv Švicarske*, 2011., stavak 62.; *Vicent Del Campo protiv Španjolske*, 2018., stavak 46.). Razlozi na koje se poziva Vlada moraju biti relevantni i dostatni (*Z protiv Finske*, 1997., stavak 94.). Dok je na nacionalnim tijelima da provedu početnu ocjenu u svim tim aspektima, konačna procjena toga je li miješanje nužno i dalje je podložna preispitivanju od strane Suda radi provjere usklađenosti sa zahtjevima Konvencije (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 101.).

103. U kontekstu osobito ozbiljnih radnji između pojedinaca koje mogu dovesti do miješanja u prava iz članka 8., preispitivanje od strane Suda toga ispunjavaju li zahtjev da su „nužne u demokratskom društvu" odnosi se na način na koji je država donijela posebno zakonodavstvo kako bi osigurala dostatnu zaštitu tih prava (*K.U. protiv Finske*, 2008., stavci 43. – 50.; *Söderman protiv Švedske* [VV], 2013., stavci 80. – 83.). Kad je riječ o manje ozbiljnim radnjama između pojedinaca, kao što je videonadzor nad zaposlenicima na radnom mjestu, preispitivanje od strane Suda toga je li ta mjera bila „nužna u demokratskom društvu" odnosit će se na način na koji su domaći sudovi uzeli u obzir kriterije koje je Sud utvrdio u svojoj sudskoj praksi, što će pokazati je li proveden test vaganja između suprotstavljenih interesa (*López Ribalda i drugi protiv Španjolske* [VV], 2019., stavci 116. – 117., stavak 122.). Pri preispitivanju tih kriterija, ako se utvrdi da jedan nije zadovoljen, zaštitne mjere koje proizlaze iz ostalih bit će još važnije i mogu dostatno nadoknaditi taj propust (*ibid*., stavak 131.).

104. Općenito govoreći, kako bi utvrdio ispunjava li neka mjera koja dovodi do miješanja u zaštitu osobnih podataka na temelju članka 8. uvjet da je „nužna u demokratskom društvu", Sud je ispitao je li ispunila zahtjeve navedene u članku 5. Konvencije 108, odnosno i konkretno, zahtjev da se količina prikupljenih podataka svede na najmanju moguću mjeru, da se osigura da su podaci točni, primjereni, relevantni i da nisu prekomjerni u odnosu na svrhe za koje se obrađuju, da se ograniči trajanje njihove pohrane, da ih se upotrebljava u svrhe za koje su ti podaci prikupljeni i da se osigura transparentnost njihove obrade.

a. Zahtjev da se količina prikupljenih ili zabilježenih podataka svede na najmanju moguću mjeru

105. Sud je u brojnim predmetima razmatrao pitanje jesu li osobni podaci koji su bili podvrgnuti automatiziranoj obradi bili primjereni, relevantni i umjereni u odnosu na svrhe za koje su bili zabilježeni (*L.L. protiv Francuske*, 2006., stavci 45. – 46.; *Vicent Del Campo protiv Španjolske*, 2018., stavak 51.; *Khadija Ismayilova protiv Azerbajdžana*, 2019., stavak 147.; *Kruglov i drugi protiv Rusije*, 2020., stavak 132. *in fine*).

106. Sud je utvrdio povredu članka 8.: nakon što je primijetio da se, kad je riječ o podacima koji se čuvaju na elektroničkim uređajima podnositelja zahtjeva koji su bili oduzeti, nije činilo da je tijekom pretrage primijenjen bilo kakav postupak filtriranja kako bi se količina tih podataka svela na najmanju moguću mjeru (*Kruglov i drugi protiv Rusije*, 2020., stavak 132. *in fine*); u odnosu na sudsku odluku u kojoj se podnositelja zahtjeva, koji nije bio stranka u postupku, identificira kao počinitelja djela uznemiravanja na radnom mjestu, a sudac se mogao suzdržati od navođenja podnositeljeva imena ili ga je mogao nazvati samo njegovim inicijalima kako bi se izbjeglo stigmatiziranje (*Vicent Del Campo protiv Španjolske*, 2018., stavak 51.); u predmetu u kojem su osobni podaci novinarke, koja je snimljena bez znanja u intimi svojeg doma, bili otkriveni, na način koji se smatrao pretjeranim i bespredmetnim, u izvješću o tijeku istrage (*Khadija Ismayilova protiv Azerbajdžana*, 2019., stavak 147.).

107. Prema mišljenju Suda, izrada baza podataka, kako bi se doprinijelo sprječavanju i kažnjavanju određenih kaznenih djela, ne može se provoditi s prekomjernim nastojanjem da se u najvećoj mogućoj mjeri poveća količina informacija pohranjenih u tim bazama (*B.B. protiv Francuske*, 2009., stavak 62.; *Gardel protiv Francuske*, 2009., stavak 63.; *M.B. protiv Francuske*, 2009., stavak 54.). Ako se ne poštuje potrebna razmjernost legitimnih ciljeva dodijeljenih takvim mehanizmima, prednosti tih mehanizama bit će nadmašene ozbiljnim povredama koje oni uzrokuju pravima i slobodama koje države moraju jamčiti na temelju Konvencije osobama pod svojom jurisdikcijom (*M.K. protiv Francuske*, 2013., stavak 35.; *Aycaguer protiv Francuske*, 2017., stavak 34.). U kontekstu sustava neselektivnog zadržavanja na neodređeno vrijeme, tvrdnja „što se više podataka zadržava, to se više zločina sprječava" u praksi bi bila jednaka opravdavanju pohranjivanja informacija o cijelom stanovništvu i njihovim preminulim srodnicima, koje bi zasigurno bile prekomjerne i nebitne (*Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020., stavak 89.).

108. U predmetu *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019. (stavak 122.), nepostojanje djelotvornih zaštitnih mjera koje bi osigurale uništavanje, u bazi podataka policije, osobnih informacija koje otkrivaju politička mišljenja mirnog prosvjednika, nakon što je njihovo zadržavanje postalo nerazmjerno, predstavljalo je povredu članka 8.

b. Zahtjev točnosti i ažuriranja podataka

109. Sud je ispitao niz predmeta o pohranjivanju od strane vlasti podataka koji su se pokazali netočnima ili čiju je točnost osporavao ispitanik (predmet *Cemalettin Canlı protiv Turske*, 2008., stavci 34. – 37., o netočnim policijskim spisima u kaznenom postupku; predmet *Rotaru protiv Rumunjske* [VV], 2000., stavak 36., o nemogućnosti pojedinca da ospori informacije koje su prikupile sigurnosne službe o njegovu navodnom sudjelovanju u „legionarskom" pokretu u dalekoj prošlosti).

110. Neistinite ili nepotpune osobne informacije koje prikupljaju i zadržavaju vlasti mogu otežati svakodnevni život ispitanika (*Khelili protiv Švicarske*, 2011., stavak 64.), mogu se pokazati klevetničkima (*Rotaru protiv Rumunjske* [VV], 2000., stavak 44.) ili mogu ukloniti određene zakonske postupovne zaštitne mjere za zaštitu prava ispitanika kad se takvi podaci mogu prenositi između raznih tijela (*Cemalettin Canlı protiv Turske*, 2008., stavci 42. – 43.).

111. Prema mišljenju Suda, zadaća je vlasti dokazati točnost podataka koji su pohranjeni. U predmetu *Khelili protiv Švicarske*, 2011. (stavci 66. – 70.), u kojem su postojale nedoumice u pogledu nejasne i opće optužbe za nezakonitu prostituciju koju su zabilježile vlasti, zadržavanje na više godina riječi „prostitutka" u policijskim spisima nije bilo „nužno u demokratskom društvu", s obzirom na kontradiktorno ponašanje vlasti, načelo da je na tim istim vlastima da dokažu točnost konkretnih podataka, malu slobodu procjene koju uživaju domaće vlasti u tom području i ozbiljnost miješanja u pravo podnositeljice zahtjeva na poštovanje njezina privatnog života na temelju članka 8.

112. U predmetu *Anchev protiv Bugarske* (odl.), 2017. (stavci 112. – 115.), u kojem je podnositelj zahtjeva bio predmetom triju istraga i bio je označen, na temelju arhivskog materijala, kao suradnik bivših sigurnosnih službi na temelju zakona o otkrivanju državnih službenika koji su surađivali s komunističkim režimom, Sud je odbio podnositeljev prigovor nakon što je primijetio da je podnositelj mogao izvršiti uvid u arhive i potom javno osporiti njihovu točnost na konkretnoj osnovi.

c. Zahtjev da se podaci ne čuvaju dulje nego što je to potrebno za ispunjenje svrhe za koju su zabilježeni[4]

113. Pitanje potrebe za ograničenjem trajanja zadržavanja osobnih podataka Sud je ispitao u brojnim predmetima (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008.; *B.B. protiv Francuske*, 2009.; *Gardel protiv Francuske*, 2009.; *M.B. protiv Francuske*, 2009.; *M.K. protiv Francuske*, 2013.; *J.P.D. protiv Francuske* (odl.), 2014.; *Peruzzo i Martens protiv Njemačke* (odl.), 2013.; *W. protiv Nizozemske* (odl.), 2009.; *Brunet protiv Francuske*, 2014.). Najduže razdoblje zadržavanja od trideset godina u nacionalnoj pravosudnoj bazi podataka o počiniteljima kaznenih djela protiv spolne slobode od završetka kazne zatvora u trajanju od pet do petnaest godina za kazneno djelo silovanja maloljetne osobe nije se smatralo nerazmjernim legitimnom cilju kojemu je težilo pohranjivanje podataka, odnosno sprječavanju nereda ili zločina (*B.B. protiv Francuske*, 2009., stavci 67. – 68.; *Gardel protiv Francuske*, 2009., stavci 68. – 69.; *M.B. protiv Francuske*, 2009., stavci 59. – 60.).

114. Međutim, utvrđeno je da trajno zadržavanje u nacionalnoj bazi podataka otisaka prstiju, staničnih uzoraka i profila DNK-a osoba osumnjičenih, ali ne i osuđenih za kažnjiva djela, neovisno o prirodi ili težini djela za koje je osoba prvobitno bila osumnjičena, te neovisno o dobi, predstavlja povredu članka 8. (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavci 125. – 126.). Trajno

[4] Vidjeti i odjeljak Razdoblje zadržavanja podataka u ovom vodiču.

zadržavanje podataka neosuđivane osobe može biti osobito štetno u slučaju maloljetnika, s obzirom na njihov poseban položaj i važnost njihova razvoja i integracije u društvo (*ibid*., stavak 124.).

115. Nepostojanje najdužeg roka za zadržavanje osobnih podataka nije nužno nespojivo s člankom 8. (*Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020., stavak 88.; *Peruzzo i Martens protiv Njemačke* (odl.), 2013., stavak 46.), ali postupovne mjere zaštite bit će još nužnije ako pohranjivanje podataka u potpunosti ovisi o revnosti vlasti u osiguravanju da trajanje zadržavanja podataka bude razmjerno (*ibid*., stavak 46.; *Aycaguer protiv Francuske*, 2017., stavci 44. – 46.).

d. Zahtjev da se upotreba podataka ograniči na svrhu za koju su zabilježeni

116. Sud je zauzeo stav da je važno upotrebu podataka ograničiti na svrhu za koju su zabilježeni. Tako je u predmetu *Karabeyoğlu protiv Turske*, 2016. (stavci 112. – 121.), utvrđeno da upotreba u stegovnoj istrazi podataka dobivenih prisluškivanjem telefona tijekom kaznene istrage, te stoga za različitu svrhu od one kojom je opravdano njihovo prikupljanje, predstavlja povredu članka 8.

117. U predmetu *Surikov protiv Ukrajine*, 2017. (stavci 83. – 95.), dugotrajno zadržavanje podataka koji se odnose na duševno zdravlje pojedinca, zajedno sa širenjem i upotrebom tih podataka u svrhe koje nisu bile povezane s razlozima kojima je prvotno opravdano njihovo prikupljanje, predstavljalo je nerazmjerno miješanje u pravo ispitanika na poštovanje njegova privatnog života.

118. Pitanje rizika od nepropisne upotrebe osobnih podataka otvoreno je i u predmetu *K.H. i drugi protiv Slovačke*, 2009. (stavci 45. – 57.), u kojem su podnositeljice zahtjeva, osam Romkinja za koje se sumnjalo da su bile sterilizirane tijekom boravka u bolnici, prigovorile da nisu mogle dobiti preslike svojeg zdravstvenog kartona. Sud je utvrdio povredu članka 8. ističući da se rizik od zlouporabe koji je navela Vlada mogao spriječiti sredstvima kao što je uključivanje odgovarajućih zaštitnih mjera u domaće pravo s ciljem strogog ograničavanja okolnosti u kojima se takvi podaci mogu otkriti i opsega osoba koje imaju pravo na uvid u kartone (*ibid*., stavak 56.).

119. Kako bi utvrdio granicu intimnosti privatnog života zajamčenog člankom 8., Sud je razlikovao nadzor nad radnjama pojedinca na javnom mjestu u sigurnosne svrhe i snimke takvih radnji upotrijebljene u druge svrhe, koje su nadilazile ono što je dotični pojedinac mogao očekivati (predmet *Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavci 59. – 62., o snimanju podnositelja zahtjeva na javnom mjestu iz sigurnosnih razloga u slučaju kad je snimka otkrivena medijima; predmet *Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavci 41. – 42., o varci koju je policija upotrijebila u svrhu utvrđivanja identiteta podnositelja videosnimkom, čime je prekoračila granice uobičajene ili predvidljive upotrebe nadzornih kamera u policijskim postajama).

e. Zahtjev transparentnosti postupaka obrade podataka[5]

120. U nizu predmeta koji su se odnosili na osobne podatke koje su prikupljala i pohranjivala tijela javne vlasti, Sud je utvrdio da vlasti imaju pozitivnu obvezu pružiti dotičnim osobama „djelotvoran i dostupan postupak" kako bi im se omogućio pristup „svim relevantnim i odgovarajućim informacijama" koje su potrebne, primjerice, za poznavanje i razumijevanje njihova djetinjstva i ranog razvoja (*Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1989., stavak 49.), za otkrivanje njihova osobnog identiteta (*Odièvre protiv Francuske* [VV], 2003., stavci 41. – 49.), za utvrđivanje svih zdravstvenih rizika kojima su bili izloženi (*Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2005., stavak 162.; *Guerra i drugi protiv Italije*, 1998., stavak 60.; *McGinley i Egan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1998., stavak 101.), ili za praćenje njihove osobne prošlosti tijekom bivšeg totalitarnog režima (*Haralambie protiv Rumunjske*, 2009., stavak 93.).

[5] Vidjeti i odjeljak Pravo na pristup vlastitim podacima u ovom vodiču.

121. Taj zahtjev transparentnosti bit će manje strog u kontekstu informacija osjetljivih u pogledu nacionalne sigurnosti (*Leander protiv Švedske*, 1987., stavak 51.; *Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske*, 2006., stavak 102.; *Dalea protiv Francuske* (odl.), 2010.).

II. Zaštita podataka i pravo na poštovanje privatnog života (članak 8. Konvencije)

Članak 8. Konvencije

„1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast neće se miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala kao i radi zaštite prava i sloboda drugih."

122. Sud je do danas razmatrao velik broj postupaka koji se obavljaju na osobnim podacima koje su provele vlasti ili različite privatne agencije i ocjenjivao jesu li „privatni život", „dom" i/ili „dopisivanje" ispitanika bili povrijeđeni na način koji nije u skladu s člankom 8. U različitim kontekstima naveo je područje primjene brojnih prava na koja se pravne i fizičke osobe mogu pozvati da bi zaštitile svoje osobne podatke.

A. Postupci koji se obavljaju na podacima koji mogu povrijediti pravo na poštovanje privatnog života

123. Razvojem tehnologije prikupljanje, pohranjivanje i otkrivanje podataka poprimaju različite oblike. Sud je u nekoliko predmeta razmatrao je li jedan ili više tih postupaka dovelo do neopravdanog miješanja u pravo ispitanika na poštovanje njegova privatnog života.

1. Prikupljanje osobnih podataka

124. Sud je ispitivao postupke prikupljanja osobnih podataka u različitim kontekstima: u pogledu djelovanja radi borbe protiv organiziranog kriminala i terorizma s pomoću različitih sustava tajnog nadzora koje su uspostavile vlasti; u pravosudnom kontekstu u vezi s osobnim podacima koje su vlasti prikupljale kako bi ih upotrijebile kao dokaze; u zdravstvenom kontekstu; u kontekstu podataka prikupljenih na radnom mjestu, koji obuhvaća i poslodavce iz javnog sektora i poslodavce iz privatnog sektora; i konačno, u kontekstu zakonskih obveza javnih ili privatnih tijela da vlastima prenesu osobne podatke koje posjeduju kako bi zaštitila opći javni interes.

a. Prikupljanje podataka od strane vlasti putem tajnog nadzora[6]

125. Sud je ispitivao znatan broj predmeta koji su se odnosili na pitanje prikupljanja osobnih podataka različitim metodama tajnog nadzora. Koji god sustav nadzora vlasti upotrebljavale, ključno je postojanje odgovarajućih i dostatnih jamstava protiv zlouporabe. Sud je smatrao da su ovlasti za tajni nadzor nad građanima prihvatljive samo u onoj mjeri u kojoj su nužne za zaštitu demokratskih institucija (*Klass i drugi protiv Njemačke*, 1978., stavak 42.; *Szabó i Vissy protiv Mađarske*, 2016.,

[6] Vidjeti i Vodič kroz članak 8. Konvencije (pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života).

stavci 72. – 73.). Takvo miješanje mora biti potkrijepljeno relevantnim i dostatnim razlozima te mora biti razmjerno legitimnom cilju ili ciljevima kojima teži (*Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske*, stavak 88.). U domaćem zakonodavstvu moraju se osigurati dovoljno precizne, djelotvorne i sveobuhvatne zaštitne mjere u pogledu određivanja i izvršavanja mjera nadzora i osiguravanja potencijalne naknade (*Szabó i Vissy protiv Mađarske*, 2016., stavak 89.).

i. Prisluškivanje telefona i bilježenje biranih brojeva

126. U pravosudnom okviru, Sud je utvrdio povrede članka 8. u sljedećim kontekstima: prisluškivanje telefona i dostava evidencije bilježenja poziva (popis biranih telefonskih brojeva) policiji (*Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1984., stavci 63. – 89.); praćenje i izrada prijepisa svih poslovnih i privatnih telefonskih poziva podnositelja zahtjeva (*Huvig protiv Francuske*, 1990., stavci 24. – 35.); praćenje i snimanje nekoliko telefonskih razgovora podnositelja zahtjeva prisluškivanjem telefonske linije treće strane (*Kruslin protiv Francuske*, 1990., stavci 25. – 36.); prisluškivanje telefona osobe putem telefonske linije treće strane (*Lambert protiv Francuske*, 1998., stavci 21. – 41.); praćenje i snimanje od strane javnog tužitelja telefonskog poziva koji je osoba primila u svojem uredu od druge osobe u tadašnjem sovjetskom veleposlanstvu u Bernu (*Amann protiv Švicarske* [VV], 2000., stavci 45. – 62.); prisluškivanje telefona u okviru preliminarne istrage (*Prado Bugallo protiv Španjolske*, 2003., stavci 28. – 33.); telefonski razgovori praćeni u okviru kaznenog progona i naknadno objavljeni u medijima (*Craxi protiv Italije (br. 2)*, 2003., stavci 57. – 84.); uključivanje u spis podnositelja zahtjeva prijepisa prisluškivanja telefonskih razgovora provedenog u postupku u koji on nije bio uključen (*Matheron protiv Francuske*, 2005., stavci 27. – 44.); praćenje telefonskih poziva od strane vlasti bez odobrenja javnog tužitelja izdanog na ime osumnjičenika i u nedostatku zakonodavstva kojim su predviđene dostatne mjere zaštite od proizvoljnosti (*Dumitru Popescu protiv Rumunjske (br. 2)*, 2007., stavci 61. – 86.); prisluškivanje telefonskih poziva odvjetnika za kaznene istrage (*Kvasnica protiv Slovačke*, 2009., stavci 80. – 89.); nedostatne mjere zaštite od proizvoljnosti u domaćim odredbama o prisluškivanju telefona (*Dragojević protiv Hrvatske*, 2015., stavci 85. – 102.; *Liblik i drugi protiv Estonije*, 2019., stavci 132. – 143.); nepostojanje odgovarajućih sudskih jamstava (*Moskalev protiv Rusije*, 2017., stavci 35. – 45.); nepostojanje djelotvornog nadzora nad snimanjem telefonskih poziva u okviru kaznenog postupka (*Pruteanu protiv Rumunjske*, 2015., stavci 41. – 58.); praćenje poziva obavljenih putem mobilnog telefona (*Šantare i Labazņikovs protiv Latvije*, 2016., stavci 56. – 63.); neopravdan propust pružanja *ex post* obavijesti o privremenoj mjeri prisluškivanja mobilnog telefona (*Cevat Özel protiv Turske*, 2016., stavci 29. – 37.); i preventivno praćenje telefonskih poziva (*Mustafa Sezgin Tanrıkulu protiv Turske*, 2017., stavci 45. – 66.); praktički neograničena ovlast obavještajnih službi pri provođenju nadzora nad pojedincem i sastancima koji su održani u stanu čiji je vlasnik bez dostatnih zakonskih jamstava (*Zoltán Varga protiv Slovačke*, 2021., stavci 170. – 171.); i presretanje, snimanje i izrada prijepisa telefonskog razgovora između odvjetnika i jedne njegove stranke, bivšeg ministra obrane, koji je bio pod tajnim nadzorom u vezi s kaznenom istragom (*Vasil Vasilev protiv Bugarske*, 2021., stavci 167. – 181).

127. Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. u pogledu prisluškivanja telefona odobrenog sudskom odlukom, znajući da su sudovi ocijenili nužnost te mjere (*İrfan Güzel protiv Turske*, 2017., stavci 78. – 89.).

128. Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. i u sljedećim slučajevima: upisivanje od strane policije telefonskih brojeva koje je pojedinac nazvao bilježenjem biranih brojeva na njegovu privatnom telefonu (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001., stavci 42. – 51); prisluškivanje telefonskih linija suca, u okviru kaznenih istraga protuzakonite organizacije, za kojeg se sumnjalo da je član te organizacije ili da joj pomaže ili ju podržava (*Karabeyoğlu protiv Turske*, 2016., stavci 74. – 111.); i presretanje telefonskih komunikacija ravnatelja zatvora u okviru kaznene istrage o sumnji u njegovo korupcijsko djelovanje u zatvoru za osobnu korist iako je ta istraga na kraju prekinuta zbog nedostatka inkriminirajućih dokaza (*Adomaitis protiv Litve*, 2022., stavci 81. – 90.).

129. Sud je nekoliko zahtjeva proglasio nedopuštenima kao očigledno neosnovane, i to u odnosu na: prisluškivanje telefona u okviru preliminarne istrage (*Greuter protiv Nizozemske* (odl.), 2002.); prisluškivanje telefona u okviru kaznene istrage kao jednu od glavnih istražnih metoda koja pridonosi dokazivanju uključenosti određenih osoba u veliku mrežu trgovine drogom (*Coban protiv Španjolske* (odl.), 2006.); i praćenje telefonskih komunikacija zastupnika u Europskom parlamentu optuženog za nezakonito prisvajanje imovine društva te neprimjenjivost posebnog postupanja s nacionalnim zastupnicima u parlamentu u tom predmetu (*Marchiani protiv Francuske* (odl.), 2008.).

130. U kontekstu zatvora, nezakonito snimanje i pohranjivanje telefonskih poziva zatvorenika od strane zatvorskih vlasti i naknadna upotreba tih poziva kao dokaza za osudu zatvorenika za daljnje kazneno djelo predstavljalo je povredu članka 8. u predmetu *Doerga protiv Nizozemske*, 2004. (stavci 43. – 54.).

131. U brojnim drugim područjima Sud je utvrdio povrede članka 8. u odnosu na: automatizirani sustav praćenja cjelokupnog dopisivanja i telefonskih poziva maloljetnika smještenih u popravni internat, pri čemu je bila isključena bilo kakva povjerljivost u pogledu vrsta praćene komunikacije (*D.L. protiv Bugarske*, 2006., stavci 100. – 116.); presretanje od strane Ministarstva obrane, na temelju naloga, odlaznih komunikacija organizacija koje rade na području građanskih sloboda (*Liberty i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2008., stavci 56. – 70.); samo postojanje zakona kojim je omogućen nadzor nad telekomunikacijama moldavske nevladine organizacije specijalizirane za zastupanje podnositelja zahtjeva pred Sudom (*Iordachi i drugi protiv Moldavije*, 2009., stavci 29. – 54.); otkrivanje medijima i emitiranje privatnog razgovora snimljenog uz odobrenje vlasti na telefonskoj liniji političara koji je bio pod istragom tijela kaznenog progona (*Drakšas protiv Litve*, 2012., stavak 62.); nedostatke u zakonskom okviru kojim se uređuje tajno praćenje poziva na mobilnim telefonima koje su uspostavili pružatelji usluga mobilne telefonije, što je omogućavalo Saveznoj sigurnosnoj službi presretanje bilo koje vrste telefonske komunikacije bez prethodnog sudskog odobrenja (*Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], 2015., stavci 163. – 305.); upotrebu podataka prisluškivanja telefona iz kaznene istrage u stegovnoj istrazi (*Karabeyoğlu protiv Turske*, 2016., stavci 112. – 121.); i upotrebu u stegovnom postupku protiv odvjetnice prijepisa razgovora s jednom njezinom strankom čiji je telefon bio prisluškivan (*Versini-Campinchi i Crasnianski protiv Francuske*, 2016., stavci 49. – 84.). Nasuprot tome, utvrđeno je da je upotreba u stegovnom postupku protiv ravnatelja zatvora informacija dobivenih prisluškivanjem telefona u kontekstu kaznene istrage o sumnji na korupciju tog ravnatelja bila razmjerna (*Adomaitis protiv Litve*, 2022., stavak 87.).

ii. Presretanje poruka na dojavljivačima

132. U predmetu *Taylor-Sabori protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002., stavci 18. – 19., u okviru sudskog postupka, presretanje podnositeljevih poruka na dojavljivaču od strane policije i naknadno pozivanje na njih kao na osnovu za osudu smatralo se protivnim članku 8. u nedostatku bilo kakvih pravnih propisa o takvom presretanju.

iii. Audionadzor i videonadzor

133. Sud je utvrdio povredu članka 8. u predmetu u kojem snimanje razgovora s pomoću uređaja za radioprijenos u okviru tajne policijske akcije nije bilo popraćeno odgovarajućim postupovnim mjerama zaštite (*Bykov protiv Rusije* [VV], 2009., stavci 81., 83.; *Oleynik protiv Rusije*, 2016., stavci 75. – 79).

134. Sud je razlikovao praćenje radnji pojedinca na javnom mjestu u sigurnosne svrhe i snimanje tih radnji u druge svrhe, koje su nadilazile ono što je osoba mogla predvidjeti (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavci 59. – 62.; *Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavci 41. – 42.), kako bi uspostavio strogu granicu privatnog života kako je zajamčen člankom 8. u području mjera tajnog nadzora i presretanja komunikacija od strane državnih tijela.

135. U pravosudnom okviru, Sud je utvrdio povrede članka 8. u sljedećim slučajevima: snimanje glasova podnositelja zahtjeva kad su im iznesene optužbe protiv njih i dok su bili smješteni u ćelijama

u policijskoj postaji (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001., stavci 56. – 63.); snimanje, u svrhu utvrđivanja identiteta, osumnjičenika u policijskoj postaji upotrebom prikrivene kamere zatvorenog kruga (*Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavci 36. – 49.); snimanje od strane policije, s pomoću uređaja za prisluškivanje postavljenog u kući treće osobe koju je podnositelj zahtjeva posjetio, nepotaknutog, spontanog razgovora tijekom kojeg je podnositelj priznao da je sudjelovao u uvozu droge (*Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2000., stavci 25. – 28.); prisluškivanje od strane policije privatnih prostorija u okviru sudske istrage (*Vetter protiv Francuske*, 2005., stavci 20. – 27.); snimanje razgovora uređajem za prisluškivanje koji su osobi podmetnule policijske vlasti te naknadna upotreba te snimke na suđenju iako ne kao jedinog inkriminirajućeg dokaza (*Heglas protiv Češke Republike*, 2007., stavci 71. – 76.); i snimanje komunikacija pojedinca u kontekstu i radi službene istrage, bilo kaznene ili druge prirode, uz suradnju i tehničku pomoć državnih istražnih tijela (*Van Vondel protiv Nizozemske*, 2007., stavci 47. – 55.).

136. U kontekstu zatvora, Sud je utvrdio povrede članka 8. u sljedećim slučajevima: upotreba od strane vlasti uređaja za videosnimanje i audiosnimanje tajno postavljenih u ćeliji podnositelja zahtjeva i u prostoru za posjete u zatvoru, kao i na drugom zatvoreniku, što je omogućilo snimanje nespontanih, potaknutih izjava podnositelja zahtjeva (*Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002., stavci 35. – 36.); snimanje razgovora između zatvorenika i njihovih obitelji u prostorijama za posjete u zatvoru (*Wisse protiv Francuske*, 2005., stavci 28. – 34.); tajni nadzor nad savjetovanjem zatvorenika s odvjetnikom (*R.E. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2015., stavci 115. – 143.); i danonoćni videonadzor nad zatvorenicima u ćelijama tajnom kamerom zatvorenog kruga (*Gorlov i drugi protiv Rusije*, 2019., stavci 83. – 100.).

137. Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. u vezi s tajnim nadzorom nad savjetovanjem zatvorenika s osobom koja je imenovana da mu pomaže kao ranjivoj osobi nakon uhićenja (*R.E. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2015., stavci 154. – 168.). Odredbe o usmjerenom nadzoru, u mjeri u kojoj su se odnosile na mogući nadzor nad savjetovanjem osoba lišenih slobode s odgovarajućim odraslim osobama, bile su popraćene odgovarajućim mjerama zaštite od zlouporabe.

138. U različitim kontekstima u kojima su podaci o kojima je riječ prikupljeni putem skrivenih kamera, Sud je utvrdio povrede članka 8. u vezi s: prijenosom medijima videozapisa sa skrivene kamere zatvorenog kruga na kojem je osoba snimljena kako pokušava počiniti samoubojstvo na javnom mjestu (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavci 57. – 87.); emitiranjem na televiziji nepikselizirane i nezamućene slike pojedinca snimljene skrivenom kamerom (*Bremner protiv Turske*, 2015., stavci 71. – 85.); tajnim videosnimanjem novinarke kod kuće i javnim emitiranjem videozapisa (*Khadija Ismayilova protiv Azerbajdžana*, 2019., stavci 108. – 132). Vidi i stavke 232. – 234. i 150 – 157. ovog vodiča.

iv. Geolociranje vozila putem GPS-a[7]

139. U predmetu *Uzun protiv Njemačke*, 2010. (stavci 49. – 81.) GPS nadzor nad pojedincem osumnjičenim za terorizam nije predstavljao povredu članka 8. Nasuprot tome, u predmetu *Ben Faiza protiv Francuske*, 2018. (stavci 53. – 61.), postavljanje uređaja za geolociranje u vozilo i upotreba podataka dobivenih putem tog uređaja, koja je istražiteljima pružila informacije o kretanju podnositelja zahtjeva u stvarnom vremenu i omogućila im da ga uhite, smatrali su se protivnima članku 8.

v. Nadzor od strane privatnih detektiva

140. U predmetu *Vukota-Bojić protiv Švicarske*, 2016. (stavci 52. – 78.), Sud je utvrdio povredu članka 8. u odnosu na nezakonit nadzor od strane privatnih detektiva nad aktivnostima osobe koja je

[7] Vidjeti i odjeljak Podaci GPS-a o lokaciji u ovom vodiču.

primala sporne socijalne naknade. U domaćem pravu nisu bili dovoljno jasno navedeni opseg i način izvršavanja diskrecijske ovlasti u odnosu na provođenje tajnog nadzora nad osiguranicima koja je dodijeljena osiguravajućim društvima koja djeluju kao tijela javne vlasti u sporovima o osiguranju.

vi. Praćenje dopisivanja

141. U kontekstu zatvora, Sud je utvrdio povrede članka 8. u vezi s: presretanjem i otvaranjem prepiske zatvorenika (*Lavents protiv Latvije*, 2002., stavci 136. – 137.); otvaranjem prepiske zatvorenika, uključujući i u slučaju kvara na poštanskom odjelu u zatvoru (*Demirtepe protiv Francuske*, 1999., stavci 26. – 28.; *Valašinas protiv Litve*, 2001., stavci 128. – 130.); presretanjem i cenzurom zatvorenikova dopisivanja (*Silver i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1983., stavci 84. – 105.; *Labita protiv Italije* [VV], 2000., stavci 176. – 184.; *Niedbała protiv Poljske*, 2000., stavci 78. – 84.; *Messina protiv Italije (br. 2)*, 2000., stavci 78. – 83.); presretanjem pisama zatvorenika njihovim odvjetnicima (*Ekinci i Akalın protiv Turske*, 2007., stavci 37. – 48.); presretanjem dopisivanja zatvorenika s njihovim odvjetnicima i s Europskom komisijom za ljudska prava (*Campbell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1992., stavci 32. – 54.; *A.B. protiv Nizozemske*, 2002., stavci 81. – 94.); otvaranjem pisma koje je Komisija poslala zatvoreniku (*Peers protiv Grčke*, 2001., stavci 81. – 84.); nadzorom nad dopisivanjem zatvorenika s njegovim savjetnikom (*Szuluk protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2009., stavci 47. – 55.); praksom skeniranja i učitavanja privatne pošte zatvorenika, ulazne i izlazne, na Poslužitelj nacionalne pravosudne mreže (*Nuh Uzun i drugi protiv Turske*, 2022., stavci 80. – 99.). Nasuprot tome, u predmetu *Erdem protiv Njemačke*, 2001. (stavci 53. – 70.), utvrđeno je da nije došlo do povrede članka 8. u pogledu presretanja dopisivanja između zatvorenika osumnjičenog za terorizam i njegova odvjetnika.

142. U drukčijem kontekstu, povreda članka 8. utvrđena je u predmetu u kojem je stečajni upravitelj otvorio i izradio preslike prepiske stečajnika (*Foxley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2000., stavci 27. – 47.).

vii. Tajni nadzor, špijunaža i operacije masovnog nadzora

143. U predmetu *Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], 2015. (stavci 171. – 172.), Sud je presudio da podnositelj zahtjeva može tvrditi da je žrtva povrede zbog pukog postojanja mjera tajnog nadzora ili zakonodavstva kojim su dopuštene takve mjere, ako su zadovoljeni određeni uvjeti, i da pristup usvojen u predmetu *Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010. (stavak 124.) najbolje odgovara potrebi da se osigura da tajnost mjera nadzora ne dovede do toga da mjere budu zapravo neosporne i izvan nadzora nacionalnih pravosudnih tijela i Suda. U predmetu *Ekimdzhiev i drugi protiv Bugarske*, 2022. (stavci 262. – 277. i 371. – 384.), Sud je, na temelju načela razvijenih u predmetu *Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], 2015. (stavak 171.) prihvatio da podnositelji zahtjeva, dva odvjetnika i dvije s njima povezane nevladine organizacije, mogu tvrditi da su žrtve miješanja u njihova prava na temelju članka 8. zbog samog postojanja domaćeg prava ili praksi kojima je dopušten tajni nadzor, kao i zakona kojima se uređuje pristupanje zadržanim komunikacijskim podacima od strane vlasti.

144. Sud je utvrdio povrede članka 8. u sljedećim slučajevima: udruga podnositeljica mogla je biti podvrgnuta mjerama nadzora u bilo kojem trenutku bez obavijesti u skladu sa Zakonom o posebnim sredstvima nadzora (*Udruženje za europsku integraciju i ljudska prava i Ekimdzhiev protiv Bugarske*, 2007., stavci 69. – 94.); presretanje i snimanje razgovora s pomoću uređaja za radioprijenos u okviru tajne policijske akcije bez ikakvih postupovnih zaštitnih mjera (*Bykov protiv Rusije* [VV], 2009., stavci 72. – 83.); snimanje razgovora u okviru „operativnog eksperimenta" provedenog na inicijativu Savezne sigurnosne službe na način koji nije „u skladu sa zakonom" (*Oleynik protiv Rusije*, 2016., stavci 74. – 79.); presretanje od strane Ministarstva obrane, na temelju naloga, odlaznih komunikacija organizacija koje rade na području građanskih sloboda (*Liberty i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2008., stavci 55. – 70.); pohranjivanje evidencije o podnositelju i policijski nadzor nad podnositeljem zbog njegova članstva u organizaciji za ljudska prava (*Shimovolos protiv Rusije*, 2011., stavci 64. – 71.); zakonodavstvo o tajnom nadzoru kojim se uspostavlja posebna protuteroristička radna skupina bez odgovarajućih mjera zaštite od zlouporabe (*Szabó i Vissy protiv Mađarske*, 2016., stavci 52. – 89.);

pohranjivanje informacija prikupljenih tajnim nadzorom (*Rotaru protiv Rumunjske* [VV], 2000., stavci 45. – 63.; *Udruga „21. prosinca 1989." i drugi protiv Rumunjske*, 2011., stavci 169. – 177.); razni nedostaci domaćeg pravnog okvira kojim se uređuje tajni nadzor nad komunikacijom mobilnim telefonom (*Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], 2015., stavci 163. – 305.); i režim masovnog presretanja komunikacija koji nije uključivao dostatne mjere zaštite „u svim fazama primjene mjere" kojima bi se pružilo odgovarajuća i djelotvorna jamstva protiv proizvoljnosti i rizika od zlouporabe iako su utvrđene određene pouzdane zaštitne mjere (*Centrum för rättvisa protiv Švedske* [VV], 2021., stavci 365. – 374., i *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2021., stavci 424. – 427). Sud je utvrdio povredu članka 8. i u predmetu *Ekimdzhiev i drugi protiv Bugarske*, 2022. (stavci 356. – 359. i 419. – 421.), primijetivši, konkretno, da zakoni kojima se uređuje tajni nadzor, iako su značajno poboljšani nakon što su ispitani u predmetu *Udruženje za europsku integraciju i ljudska prava i Ekimdzhiev protiv Bugarske*, 2007., još uvijek, kako se primjenjuju u praksi, u odnosu na brojne aspekte nisu zadovoljavali minimalne mjere zaštite od proizvoljnosti i zlouporabe. Sud je do sličnog utvrđenja došao u pogledu zakona kojima se uređuju zadržavanje komunikacijskih podataka i naknadni pristup tim podacima od strane vlasti.

145. Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. u sljedećim slučajevima: upućivanje tajnog agenta usporedno s prisluškivanjem telefonske linije podnositelja zahtjeva, koji je bio optužen za trgovinu drogom (*Lüdi protiv Švicarske*, 1992., stavci 38. – 41.); sustav u kojem je dopušten tajni nadzor nad dopisivanjem, poštom i telefonskim komunikacijama opće javnosti (*Klass i drugi protiv Njemačke*, 1978., stavci 39. – 60.); i zakonodavni okvir u kojem je dopušteno presretanje domaćih komunikacija u cilju borbe protiv terorizma i teških kaznenih djela (*Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010., stavci 151. – 170.).

146. Sud je očigledno neosnovanim proglasio predmet *Weber i Saravia protiv Njemačke* (odl.), 2006. (stavci 143. – 153.), koji se odnosio na strateški nadzor nad telekomunikacijama i koji je proizlazio iz prvotnog postupka u predmetu *Klass i drugi protiv Njemačke*, 1978.

b. Prikupljanje podataka od strane poslodavaca na radnom mjestu

147. Sud je na temelju članka 8. ocjenjivao pitanje prikupljanja osobnih podataka na radnom mjestu od strane poslodavaca u javnom sektoru (*Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1997., stavci 49., 45.; *Antović i Mirković protiv Crne Gore*, 2017., stavak 58.; *Libert protiv Francuske*, 2018., stavak 41.) ili privatnom sektoru (*Köpke protiv Njemačke* (odl.), 2010.; *Bărbulescu protiv Rumunjske* [VV], 2017., stavak 109.; i *López Ribalda i drugi protiv Španjolske* [VV], 2019., stavak 109.). U nekim slučajevima postupak prikupljanja podataka proveden je bez znanja ispitanika, putem nadzora koji je bio tajan, potpuno (*Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1997., stavak 49.; *Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007., stavak 45.; *Bărbulescu protiv Rumunjske* [VV], 2017., stavak 78.) ili djelomično (*López Ribalda i drugi protiv Španjolske* [VV], 2019., stavak 93.), dok su u drugim slučajevima podaci prikupljani tako da su dotični zaposlenici bili u potpunosti upoznati s tim prikupljanjem (*Antović i Mirković protiv Crne Gore*, 2017., stavak 44.).

148. Osobni podaci koji se prikupljaju proizlazili su iz: nadzora nad neposlovnim telefonskim pozivima iz poslovnih prostorija (*Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1997., stavak 44.); praćenja korištenja telefonom, e-poštom i internetom na poslu (*Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007., stavci 44. – 49.); praćenja korištenja internetom i trenutačnom razmjenom poruka (Yahoo) (*Bărbulescu protiv Rumunjske* [VV], 2017., stavak 74.); otvaranja datoteka koje je zaposlenik pohranio na računalu koje mu je poslodavac osigurao za poslovne potrebe (*Libert protiv Francuske*, 2018., stavak 25.); ili slika snimljenih videosnimanjem koje prikazuju ponašanje zaposlenika čiji je identitet utvrđen ili ga je moguće utvrditi na njegovu radnom mjestu (*Köpke protiv Njemačke* (odl.), 2010.; *Antović i Mirković protiv Crne Gore*, 2017., stavak 44.; *López Ribalda i drugi protiv Španjolske* [VV], 2019., stavak 92.).

149. U prvim dvjema presudama donesenima u tom području (*Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1997., stavak 44., i *Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007., stavak 41.), Sud je smatrao da su neposlovni telefonski pozivi iz poslovnih prostorija *prima facie* obuhvaćeni pojmovima „privatni život" i „dopisivanje" u smislu članka 8. Smatrao je i da bi e-pošta poslana s posla trebala biti na sličan način zaštićena na temelju članka 8., kao i informacije dobivene praćenjem osobnog korištenja internetom (*Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007., stavak 41.). Naknadno je Sud naveo i da podaci koje je zaposlenik jasno naznačio kao privatne i pohranio na računalo koje mu je poslodavac dao za poslovne potrebe mogu biti obuhvaćeni pojmom „privatni život" (*Libert protiv Francuske*, 2018., stavak 25.). Nadalje, izrada tajne videosnimke koja prikazuje ponašanje zaposlenika na radnom mjestu, bez obavijesti, također utječe na njegov „privatni život" (*Köpke protiv Njemačke* (odl.), 2010.). Nakon toga, Sud nije našao razlog da odstupi od tog zaključka neovisno o tome je li videonadzor zaposlenika na njihovu radnom mjestu bio tajan ili neprikriven (*Antović i Mirković protiv Crne Gore*, 2017., stavak 44.; *López Ribalda i drugi protiv Španjolske* [VV], 2019., stavak 93.).

150. U predmetima *Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1997. (stavci 50. – 51.) i *Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva,* 2007, (stavak 48.), Sud je utvrdio da, s obzirom na nepostojanje, u relevantno vrijeme, domaće zakonske odredbe koja dopušta prikupljanje osobnih podataka iz neposlovnih telefonskih poziva zaposlenika odnosno iz elektroničkih poruka poslanih s radnog mjesta, posljedično miješanje u njihovo pravo na poštovanje privatnog života nije bilo „u skladu sa zakonom". U predmetu *Köpke protiv Njemačke* (odl.), 2010., Sud je očigledno neosnovanim proglasio prigovor u pogledu poslodavca koji je uz pomoć privatne detektivske agencije tajnim videonadzorom prikupio podatke o blagajnici supermarketa osumnjičenoj za krađu. Iako u relevantno vrijeme uvjeti pod kojima bi poslodavac mogao pribjeći videonadzoru zaposlenika još nisu bili propisani zakonodavstvom, u sudskoj praksi Saveznog radnog suda bile su utvrđene važne mjere zaštite od proizvoljnog miješanja u prava zaposlenika na poštovanje njihova privatnog života.

151. Postojanje opravdane sumnje da je počinjena teška povreda i opseg gubitaka utvrđenih u dotičnom predmetu mogu predstavljati važno opravdanje za prikupljanje osobnih podataka na radnom mjestu od strane poslodavaca (*López Ribalda i drugi protiv Španjolske* [VV], 2019., stavak 134.). Nasuprot tome, puke sumnje u nezakonito prisvajanje ili bilo kakvu drugu nezakonitu radnju zaposlenika ne mogu opravdati postavljanje tajnog videonadzora od strane poslodavca (*ibid*., stavak 134.).

152. U predmetu *Bărbulescu protiv Rumunjske* [VV], 2017. (stavak 121.), Sud je definirao niz kriterija koje je potrebno ispuniti u pogledu mjera usmjerenih na nadzor nad dopisivanjem i komunikacijama zaposlenika na njihovu radnom mjestu kako ne bi dovele do povrede članka 8. U tom kontekstu, nacionalna tijela moraju odgovoriti na sljedeća pitanja: je li zaposlenik obaviješten o mogućnosti da poslodavac poduzme mjere nadzora nad dopisivanjem i drugim komunikacijama te o provedbi tih mjera? Koji je bio opseg nadzora od strane poslodavca i stupanj zadiranja u privatnost zaposlenika? Je li poslodavac pružio legitimne razloge koji opravdavaju praćenje komunikacija zaposlenika? Je li bilo moguće uspostaviti sustav praćenja koji se temelji na metodama i mjerama koje su manje intruzivne od izravnog pristupanja sadržaju komunikacija zaposlenika? Koje su bile posljedice nadzora za zaposlenika koji mu je bio podvrgnut? Jesu li zaposleniku osigurane odgovarajuće zaštitne mjere, osobito kada su postupci praćenja od strane poslodavca bili intruzivni? I konačno, domaće vlasti trebale bi osigurati da zaposlenik čija se komunikacija prati ima pristup pravnom sredstvu pred tijelom sudbene vlasti nadležnim za utvrđivanje, barem u biti, toga kako su se gore navedeni kriteriji poštovali i jesu li sporne mjere bile zakonite (*ibid*., stavak 122.).

153. Nakon toga, u predmetu *López Ribalda i drugi protiv Španjolske* [VV], 2019. (stavak 116.), Sud je istaknuo da su ti kriteriji prenosivi na mjere videonadzora koje na radnom mjestu provodi poslodavac.

154. Sud je utvrdio povrede članka 8. u slučajevima kad je primijetio propust domaćih sudova da osiguraju da je provedba mjera nadzora od strane poslodavca bila razmjerna i popraćena odgovarajućim i dostatnim zaštitnim mjerama. U predmetu *Bărbulescu protiv Rumunjske* [VV], 2017.

(stavci 108. – 141), nacionalni sudovi nisu utvrdili konkretne razloge koji opravdavaju provedbu mjera nadzora, nisu utvrdili je li poslodavac mogao pribjeći manje intruzivnim mjerama u odnosu na zaposlenikov privatni život i dopisivanje niti je li zaposlenik bio unaprijed obaviješten od strane poslodavca o mogućem praćenju njegove komunikacije. Nasuprot tome, u predmetu *Libert protiv Francuske*, 2018. (stavci 37. – 53.) Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. u vezi s otvaranjem osobnih datoteka pohranjenih na radnom računalu, čiji je pornografski sadržaj bio osnova za otpuštanje zaposlenika. Primijetio je da je domaće pravo, kako ga je tumačio i primjenjivao domaći sud, sadržavalo odgovarajuće mjere zaštite od proizvoljnosti, uključujući činjenicu da je poslodavcu bilo dopušteno otvoriti dosjee označene kao „osobne" samo u prisutnosti zaposlenika.

155. Prema mišljenju Suda, samo prevladavajući zahtjev koji se odnosi na zaštitu značajnih javnih ili privatnih interesa mogao je opravdati propust poslodavca da zaposlenike prethodno obavijesti o mjerama koje bi mogle dovesti do povrede zaštite osobnih podataka zaposlenika (*López Ribalda i drugi protiv Španjolske* [VV], 2019., stavak 133.). Prije provedbe mjera za prikupljanje njihovih podataka, poslodavci bi trebali obavijestiti dotične zaposlenike o postojanju i uvjetima takvog prikupljanja podataka, makar i samo općenito (*ibid.*, stavak 131). Zahtjev transparentnosti i posljedično pravo na informacije ključni su, posebice u kontekstu radnih odnosa, kad poslodavac ima značajne ovlasti u odnosu na zaposlenike te bi trebalo izbjegavati svaku zlouporabu tih ovlasti. Međutim, davanje informacija pojedincu kojega se prati i njihov opseg samo su jedan od kriterija koje je potrebno uzeti u obzir kako bi se ocijenila razmjernost takve mjere u danom predmetu. Međutim, ako takve informacije nisu pružene, zaštitne mjere koje proizlaze iz ostalih kriterija bit će još važnije (*ibid.*, stavak 131.).

156. Ako informacije nisu prethodno pružene, važno je utvrditi jesu li zaposlenici koji su bili podvrgnuti nadzoru imali na raspolaganju domaća pravna sredstva posebno namijenjena osiguravanju djelotvorne zaštite prava na poštovanje privatnog života. U okviru mjera koje se primjenjuju na zaposlenike na radnom mjestu, takva se zaštita može osigurati različitim sredstvima, koja mogu spadati u radno pravo, ali i građansko, upravno ili kazneno pravo (*ibid.*, stavak 136.).

157. Kad je konkretnije riječ o videonadzoru nad zaposlenicima, u predmetu *López Ribalda i drugi protiv Španjolske* [VV], 2019. (stavak 125.), Sud je istaknuo da je pri analizi razmjernosti mjere videonadzora potrebno razlikovati različita mjesta na kojima je praćenje provedeno, u kontekstu zaštite privatnosti koju zaposlenik može razumno očekivati. To je očekivanje vrlo veliko na mjestima koja su po prirodi privatna, kao što su toaleti ili garderobe, gdje je pojačana zaštita ili čak potpuna zabrana videonadzora opravdana (*ibid.*, stavci 125., 61., 65., u kojima su navedeni mjerodavni međunarodni instrumenti). Očekivanje je veliko u zatvorenim radnim područjima kao što su uredi, a očigledno je manje na mjestima koja su vidljiva ili dostupna kolegama ili široj javnosti (*ibid.*, stavak 125.).

158. S tim u vezi, u predmetu *Köpke protiv Njemačke* (odl.), 2010., Sud je proglasio nedopuštenim kao očigledno neosnovan prigovor koji je podnijela podnositeljica zahtjeva, blagajnica u supermarketu, u pogledu mjere tajnog videonadzora koju je provodio njezin poslodavac uz pomoć privatne detektivske agencije. Sud je konkretno primijetio da je sporna mjera bila vremenski ograničena (dva tjedna) i da je obuhvaćala samo područje dostupno javnosti u blizini blagajne, da je dobivene videopodatke obrađivao ograničen broj osoba koje rade za detektivsku agenciju te osoblje poslodavca i da su upotrijebljeni isključivo u okviru postupka otkaza ugovora o radu podnositeljice i postupka pred radnim sudovima.

159. Nasuprot tome, u presudi u predmetu *Antović i Mirković protiv Crne Gore*, 2017. (stavci 55. – 60.), Sud je utvrdio povredu članka 8. jer navodna povreda privatnog života podnositelja zahtjeva, dvoje sveučilišnih profesora, koja je bila rezultat postavljanja sustava videonadzora u sveučilišnim dvoranama u kojima su držali predavanja, nije bila propisana zakonom.

160. U predmetu *López Ribalda i drugi protiv Španjolske* [VV], 2019. (stavak 137.), Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. u pogledu djelomično neprikrivenog i djelomično tajnog videonadzora

nad blagajnicima i prodavačima u supermarketu, uzimajući u obzir, *inter alia*, značajne zaštitne mjere predviđene španjolskim zakonodavstvom, uključujući pravna sredstva koja podnositelji zahtjeva nisu iskoristili.

c. Prikupljanje podataka da bi se upotrijebili kao dokaz u sudskim postupcima

161. Prikupljanje stvarnih dokaza u okviru sudskih postupaka otvara pitanja povezana sa zaštitom osobnih podataka pojedinaca, bez obzira na njihov status u određenom postupku, odnosno bez obzira na to jesu li stranke, svjedoci ili treće strane.

i. Pretrage i oduzimanja

162. Sud je u nekoliko predmeta naglasio da su države ugovornice možda smatrale nužnim pribjeći mjerama kao što su pretrage i oduzimanja kako bi pribavile fizičke dokaze o određenim kaznenim djelima (*Vasylchuk protiv Ukrajine*, 2013., stavak 79.; *K.S. i M.S. protiv Njemačke*, 2016., stavak 43.). U takvim će slučajevima pažljivo ispitivanje mjera biti usmjereno na relevantnost i primjerenost razloga navedenih da bi se opravdalo te mjere, kao i na usklađenost s načelom razmjernosti mjera cilju kojemu su težile (*Smirnov protiv Rusije*, 2007., stavak 44.). Težina kaznenog djela koje je potaknulo pretragu i oduzimanje, okolnosti u kojima je donesen nalog, posebice to jesu li u to vrijeme bili dostupni dodatni dokazi, sadržaj i područje primjene naloga, posebice s obzirom na prirodu pretraženih prostorija i zaštitne mjere primijenjene kako bi se učinak mjere zadržao u razumnim granicama, način na koji je pretraga obavljena i opseg mogućih posljedica na poštovanje privatnog života dotične osobe važni su kriteriji koje je potrebno uzeti u obzir pri uspostavljanju ravnoteže različitih suprotstavljenih interesa (*ibid*., stavak 44.; *Modestou protiv Grčke*, 2017., stavak 42. i u njemu sadržana upućivanja). Sud zahtijeva i da su u domaćem pravu predviđene odgovarajuće i dostatne mjere zaštite od proizvoljnosti (*Vinci Construction i GTM Génie Civil et Services protiv Francuske*, 2015., stavak 66.; *Modestou protiv Grčke*, 2017., stavak 43.). Takva jamstva uključuju postojanje „djelotvornog ispitivanja" mjera koje dovode do povrede članka 8. (*ibid*., stavak 42.).

163. U predmetu *Trabajo Rueda protiv Španjolske*, 2017. (stavci 44. – 47.), oduzimanje podnositeljeva osobnog računala, koje je policiji omogućilo pristup svim osobnim datotekama pohranjenima na računalu uz obrazloženje da sadrži pornografski materijal povezan s djecom, smatralo se protivnim članku 8. Sud nije bio uvjeren u hitnost situacije koja je zahtijevala da policija oduzme datoteke s podnositeljeva osobnog računala i pristupi svim pohranjenim podacima bez prethodnog sudskog odobrenja koje je obično bilo potrebno iako se takvo odobrenje moglo dobiti prilično brzo.

164. U predmetu *K.S. i M.S. protiv Njemačke*, 2016. (stavci 32. – 58.), Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. u vezi s pretragom doma podnositelja zahtjeva prema nalogu donesenom na temelju informacija koje sadrže osobne podatke u vezi s njihovom imovinom u banci u inozemstvu čije je preslike zaposlenik banke nezakonito izradio i potom prodao tajnim službama. U njemačkom zakonodavstvu i praksi bila su predviđena odgovarajuća i djelotvorna jamstva protiv zlouporabe. Nadalje, domaći sudovi nisu prekoračili svoju slobodu procjene kad su nalog za pretragu temeljili na podacima koji potječu iz inozemstva. Konkretno, Sud je posebnu težinu pridao činjenici da su u vrijeme izdavanja naloga za pretragu njemačke vlasti kupile vrlo malo relevantnih skupova podataka, ili čak nijedan, osim onog o kojem je riječ (*ibid*., stavak 51.). Isto tako, sama činjenica da ne postoji apsolutno pravilo da se dokazi koji su pribavljeni protivno postupovnim pravilima ne mogu upotrijebiti u kaznenom postupku ne znači da su vlasti namjerno pribavile podatke u suprotnosti s međunarodnim ili domaćim pravom (*ibid*., stavak 51.). Štoviše, nosač podataka sadržavao je podatke o financijskom stanju podnositelja zahtjeva, koje su podnositelji bili dužni dostaviti domaćim poreznim vlastima, ali ne i podatke koji su usko povezani s njihovim identitetom (*ibid*., stavak 53.; usporedi predmet *G.S.B. protiv Švicarske*, 2015., stavak 93., koji se odnosio na prijenos bankovnih podataka poreznim vlastima u drugoj državi na temelju bilateralnog sporazuma).

165. Pretrage obavljene u poslovnim prostorima s ciljem prikupljanja stvarnih dokaza otvaraju pitanja u pogledu zaštite podataka, sa stajališta prava na poštovanje „dopisivanja" i „doma" zajamčenog člankom 8. Primjerice, u predmetu *Bernh Larsen Holding AS i drugi protiv Norveške*, 2013. (stavci 104. – 175.), Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. u pogledu odluke kojom je društvu naloženo da preda sigurnosne kopije svih podataka na računalnom poslužitelju koji je dijelilo s drugim društvima. Iako se nije zahtijevalo prethodno sudsko odobrenje, Sud je uzeo u obzir djelotvorne i odgovarajuće mjere zaštite od zlouporabe, interese društava i njihovih zaposlenika te javni interes za djelotvorne porezne inspekcije (*ibid*., stavci 172. – 175.). Nasuprot tome, Sud je utvrdio povredu članka 8. u predmetu *DELTA PEKÁRNY a.s. protiv Češke Republike*, 2014. (stavci 92. – 93.), koji se odnosio na inspekciju poslovnog prostora u cilju osiguravanja dokaza o postojanju nezakonitog sporazuma o cijenama u suprotnosti s pravilima tržišnog natjecanja. Sud se pozvao na nepostojanje prethodnog odobrenja suca, djelotvornog *post hoc* preispitivanja nužnosti mjere te propisa o mogućem uništavanju pribavljenih podataka.

166. U predmetu *Buck protiv Njemačke*, 2005. (stavci 30. – 53.), pretraga poslovnog i stambenog prostora podnositelja zahtjeva u vezi s prometnim prekršajem koji je počinila treća osoba predstavljala je povredu članka 8. Uzimajući u obzir posebne okolnosti tog predmeta, posebice činjenicu da su pretraga i oduzimanje o kojima je riječ naloženi u vezi s lakšom povredom propisa koju je navodno počinila treća osoba, a odnosili su se na privatne stambene prostore podnositelja zahtjeva, Sud je zaključio da se miješanje ne može smatrati razmjernim legitimnim ciljevima kojima je težilo (*ibid*., stavak 52.).

167. Kad je riječ o pretragama poslovnih prostora, domova i, u nekim slučajevima, privatnih vozila novinara, te masovnim oduzimanjima, u svrhu otkrivanja njihovih izvora, Sud je utvrdio povredu članka 8. u predmetu *Ernst i drugi protiv Belgije*, 2003. (stavci 110. – 117.). Kad je riječ o djelovanju u borbi protiv povreda tajnosti sudskih istraga, u zakonodavstvu i praksi država ugovornica, u kojima se mogu propisati pretrage domova i oduzimanja, moraju biti osigurana odgovarajuća i dostatna jamstva protiv zlouporabe. To nije bio slučaj u tom predmetu jer protiv podnositelja zahtjeva nije bila podignuta optužnica, a različiti nalozi za pretragu bili su općenito formulirani i u njima nisu bile navedene nikakve informacije o spornoj istrazi, konkretnim prostorijama koje je potrebno pretražiti ili predmetima koje je potrebno oduzeti, što je istražiteljima ostavilo velik manevarski prostor. Nadalje, podnositelji zahtjeva nikada nisu bili obaviješteni o stvarnim razlozima za pretrage (vidi i stavak 323 ovog vodiča u vezi s povredom članka 10. u tom predmetu).

168. Kad je riječ o oduzimanju provedenom u odvjetničkim uredima, ono uvijek mora biti popraćeno posebnim postupovnim mjerama zaštite kao što su zaštita povjerljivosti podataka na kojoj se temelji odnos povjerenja između odvjetnika i njegove stranke[8]. U predmetu *Kırdök i drugi protiv Turske*, 2019. (stavci 52. – 58.), oduzimanje elektroničkih podataka nekoliko odvjetnika od strane pravosudnih tijela u svrhu kaznenog postupka protiv drugog odvjetnika koji je dijelio ured s tim odvjetnicima te odbijanje vraćanja ili uništavanja podataka doveli su do povrede članka 8. Sud je važnost pridao činjenici da se tijekom pretrage nije pridržavalo postupka za filtriranje elektroničkih dokumenata ili podataka koji su zaštićeni poslovnom tajnom. Nadalje, odbijanje vraćanja oduzetih podataka uz obrazloženje da se, zato što još nisu prepisani, ne može utvrditi kome pripadaju, nije bilo jasno propisano zakonom i bilo je protivno samoj biti poslovne tajne koja je zahtijevala povjerljivost tih podataka.

169. U predmetu *Kruglov i drugi protiv Rusije*, 2020. (stavci 123. – 138.), Sud je presudio da je oduzimanje računala i tvrdih diskova koji sadrže osobne podatke i dokumente obuhvaćene poslovnom tajnom podnositelja zahtjeva, koji su bili odvjetnici po struci, ili njihovih stranaka, tijekom pretraga koje je policija obavila u njihovim domovima i uredima, a da nije filtrirala oduzete podatke, bilo protivno članku 8. Konkretno, postojanje prethodnog sudskog odobrenja imalo je ograničen učinak jer

[8] Vidjeti i Vodič kroz članak 8. Konvencije (pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života) za više pojedinosti o jamstvima postupka primjenjivima na pretrage u odvjetničkim uredima.

domaći sudovi nikada nisu pokušali uspostaviti ravnotežu između obveze zaštite povjerljivosti podataka i potreba kaznene istrage, primjerice, razmatranjem mogućnosti pribavljanja informacija iz drugih izvora (*ibid.*, stavci 126. – 129.).

170. Sud je utvrdio povredu članka 8. i u predmetu *Smirnov protiv Rusije*, 2007. (stavci 36. – 49.), koji se odnosio na pretragu i oduzimanje većeg broja dokumenata i središnje jedinice računala odvjetnika, u odvjetnikovu domu, bez obrazloženja ili jamstva; u predmetu *Wieser i Bicos Beteiligungen GmbH protiv Austrije*, 2007. (stavci 42. – 68.), koji se odnosio na pretrage i oduzimanje elektroničkih podataka odvjetnika uz povredu postupovnih jamstava predviđenih zakonom; u predmetu *Robathin protiv Austrije*, 2012. (stavak 52.), koji se odnosio na nedovoljno obrazloženo odobrenje pretrage i oduzimanja svih elektroničkih podataka pohranjenih u odvjetničkom uredu; i u predmetu *Särgava protiv Estonije*, 2021. (stavci 107. – 108.), koji se odnosio na postupovne mjere zaštite koje su se smatrale nedostatnima da bi se zaštitilo podatke obuhvaćene poslovnom tajnom tijekom oduzimanja, a potom i pregleda odvjetnikova računala i mobilnog telefona.

171. U predmetu *Vinci Construction i GTM Génie Civil et Services protiv Francuske*, 2015. (stavci 69. – 81.), Sud je utvrdio povredu članka 8. u pogledu pretrage i oduzimanja računalnih podataka koji pripadaju društvima, među ostalim e-poruka obuhvaćenih povjerljivošću odnosa između odvjetnika i njegove stranke. Raspravni sud, iako je priznao da je prepiska odvjetnika bila uključena u dokumente koje su istražitelji oduzeli, samo je ocijenio zakonitost formalnog okvira za sporno oduzimanje, a da nije proveo potrebno detaljno ispitivanje.

172. U predmetu *André i drugi protiv Francuske*, 2008. (stavci 37. – 49.), pretraga „doma" i oduzimanje dokumenata u odvjetničkom uredu od strane poreznih službenika s ciljem pribavljanja dokaza protiv jednog od društava stranki tog odvjetničkog društva predstavljali su povredu članka 8. Svrha dotične pretrage bila je otkriti u prostorijama podnositelja zahtjeva, isključivo u svojstvu odvjetnika društva osumnjičenog za prijevaru, dokumente kojima se može utvrditi postojanje takve prijevare od strane društva i upotrijebiti te dokumente kao dokaz protiv tog društva. Ni u jednoj fazi podnositelji zahtjeva nisu bili optuženi ili osumnjičeni da su počinili kazneno djelo ili da su sudjelovali u prijevari koju je počinilo društvo stranka (*ibid.*, stavak 46.).

173. Drugo oduzimanje izvršeno pet minuta nakon vraćanja nezakonito oduzetog materijala predstavljalo je povredu članka 8. u predmetu *Visy protiv Slovačke*, 2018. (stavci 33. – 47.). Podnositelj zahtjeva bio je lišen svih djelotvornih jamstava protiv proizvoljnosti i zlouporabe u pogledu drugog oduzimanja.

174. U predmetu *Sher i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2015. (stavci 171. – 176.), koji se odnosio na terorizam, Sud je morao ispitati pitanje naloga za pretragu koji se mogao proširiti u slučajevima sumnje na terorističke aktivnosti. Sud je smatrao da je složenost svojstvena takvim slučajevima mogla opravdati pretragu koja se temelji na širim odredbama nego što bi to inače bilo dopušteno. Zahtijevanje na temelju članka 8. da se u nalogu za pretragu detaljno navede točna priroda predmeta koji se traže i koji se oduzimaju moglo bi ozbiljno ugroziti učinkovitost istrage kada bi u pitanju mogli biti brojni životi. U takvim se slučajevima policiji mora pružiti određena fleksibilnost da ocijeni, na temelju stanja zatečenog tijekom pretrage, koji bi predmeti mogli biti povezani s terorističkim aktivnostima i da oduzme te predmete radi daljnjeg ispitivanja (*ibid.*, stavak 74.).

175. U predmetu *Ivashchenko protiv Rusije*, 2018. (stavci 59. – 95.), ovlasti carinskih tijela da izvrše uvid u elektroničke podatke pojedinaca i izrade preslike tih podataka predstavljale su povredu članka 8., s obzirom na to da nisu postojale razumne sumnje na nezakonite radnje. Izrada preslika podnositeljevih osobnih i poslovnih podataka, nakon koje je uslijedilo dostavljanje tih podataka za specijalističko vještačenje, te zadržavanje njegovih podataka približno dvije godine, nadilazili su ono što se moglo smatrati neintruzivnim „rutinskim" postupcima za koje bi se privola obično davala. Podnositelj zahtjeva nije imao mogućnost odlučiti želi li se sa svojim stvarima prijaviti carini i podvrgnuti mogućem carinskom pregledu. (Vidi i predmet *Gillan i Quinton protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010., stavci 61. – 67., koji se odnosio na ovlasti za zaustavljanje i pretragu pojedinaca bez

ikakvih uvjerljivih razloga za sumnju da su počinili kazneno djelo, a koje su predstavljale povredu članka 8. Sud je istaknuo da javna priroda pretrage, tijekom koje je sramoćenje bilo uzrokovano činjenicom da su osobni podaci bili izloženi drugim osobama, može čak, u određenim slučajevima, pogoršati težinu miješanja u privatni život pojedinca zbog elementa poniženja i sramoćenja. Diskrecijska ovlast koju su imali policijski službenici izazivala je zabrinutost: ne samo da nije bilo nužno da policijski službenici dokažu postojanje bilo kakve razumne sumnje već se od njih nije zahtijevalo čak ni da imaju bilo kakve subjektivne sumnje u osobu koju zaustavljaju i pretražuju).

ii. Obvezne medicinske radnje za potrebe uzorkovanja stanica

176. Općenito govoreći, upotreba raznih obveznih medicinskih radnji u svrhu uzorkovanja stanica, kao što su krvne pretrage i brisevi bukalne sluznice, nije zabranjena kao takva u kontekstu izvođenja dokaza u parničnom ili kaznenom postupku (*Caruana protiv Malte* (odl.), 2018., stavak 41.).

177. U predmetu *Mikulić protiv Hrvatske*, 2002. (stavak 64.), Sud je smatrao da je nepostojanje bilo kakve postupovne mjere kojom bi se navodnog oca prisililo da se podvrgne DNK testiranju u skladu s načelom razmjernosti samo ako su predviđena alternativna sredstva za odlučivanje o zahtjevu za utvrđivanje očinstva. Sud je utvrdio povredu članka 8. jer takva sredstva nisu postojala prema domaćem pravu, zbog čega je podnositeljica zahtjeva bila u stanju produljene neizvjesnosti u pogledu svojeg osobnog identiteta zbog odbijanja njezina navodnog oca da se podvrgne DNK testiranju (*ibid.*, stavci 65. – 66.).

178. U predmetu *Mifsud protiv Malte*, 2019. (stavci 61. – 78.), sudski nalog donesen u odnosu na podnositelja zahtjeva da se podvrgne genetskom testiranju protiv svoje volje, u postupku utvrđivanja očinstva, u skladu s malteškim pravom, nije bio u suprotnosti s člankom 8. Prije nego što su naložili da se podnositelj zahtjeva podvrgne DNK testiranju, domaći sudovi proveli su potrebni test vaganja suprotstavljenih interesa u predmetu, u okviru sudskog postupka u kojem je podnositelj sudjelovao, zastupan po odvjetniku po vlastitom izboru, i u kojem su njegova postupovna prava bila poštovana ravnopravno s protivnom strankom. Domaći sudovi tako su uspostavili pravičnu ravnotežu između interesa navodne kćeri podnositelja zahtjeva da se utvrdi očinstvo i interesa podnositelja da se ne podvrgne DNK testiranju (*ibid.*, stavak 77). Sve u svemu, postupak donošenja odluka bio je pošten i osigurao je pravilnu zaštitu interesa podnositelja zahtjeva kako su zajamčeni člankom 8.

179. U predmetu *Boljević protiv Srbije*, 2020. (stavci 50. – 56.), Sud je presudio da je to što su domaći sudovi zbog zastare odbili zahtjev za preispitivanje pravomoćne odluke donesene prije četrdeset i jednu godinu kojom je prethodno dopuštena tužba jednog muškarca za osporavanje očinstva, u vrijeme kada DNK testiranje još nije postojalo, bilo u suprotnosti s člankom 8. Sud je zauzeo stav da očuvanje pravne sigurnosti ne može biti dovoljno samo po sebi kao osnova za lišenje podnositelja zahtjeva prava da sazna istinu o važnom aspektu svojeg osobnog identiteta, bez uspostavljanja ravnoteže između suprotstavljenih interesa u predmetu. Domaće pravo o rokovima za ponavljanje postupka sprječavalo je vlasti da provedu test vaganja dva suprotstavljena prava, s obzirom na vrlo specifične okolnosti podnositeljeva predmeta, odnosno okolnost da je podnositelj zahtjeva za pravomoćnu presudu koja se odnosi na očinstvo njegova navodnog oca saznao tek nakon što je potonji preminuo. Sud je smatrao da na privatni život preminule osobe od koje se treba uzeti uzorak DNK-a ne može negativno utjecati zahtjev u tom pogledu podnesen nakon njezine smrti. Sud je ranije donio istu odluku u predmetu *Ostavina Krestena Filtenborga Mortensena protiv Danske* (odl.), 2006., koji se odnosio na ekshumaciju tijela radi genetskog testiranja, i u predmetu *Jäggi protiv Švicarske*, 2006. (stavak 42.), u kojem je odbijanje od strane sudova da odobre DNK testiranje na preminuloj osobi kako je to zatražio navodni sin te osobe da bi se utvrdio identitet njegova biološkog oca predstavljalo povredu članka 8. (*ibid.*, stavci 34. – 44.).

180. U predmetu *Caruana protiv Malte* (odl.), 2018. (stavci 28. – 42.), Sud je očigledno neosnovanim proglasio prigovor koji se odnosio na obvezu nametnutu supruzi navodnog ubojice da dade uzorke bukalne sluznice. Sud je smatrao da je bris bukalne sluznice manja intervencija koja rijetko uzrokuje

tjelesne ozljede ili tjelesne ili duševne patnje. Ubojstvo je teško kazneno djelo, pa je bilo i razumno i nužno prikupiti što više dokaza (*ibid.*, stavak 41.). Nadalje, Sud je razlikovao situaciju svjedoka i situaciju optuženika, čije je odbijanje da se podvrgne takvoj mjeri u kontekstu kaznenog postupka moglo utjecati na konačno utvrđivanje krivnje i povezane sankcije (*ibid.*, stavak 40.).

181. U predmetu *Dragan Petrović protiv Srbije*, 2020. (stavci 79. – 84), uzimanje brisa bukalne sluznice u okviru istrage o ubojstvu predstavljalo je povredu članka 8. zbog nepostojanja predvidljivih pravnih odredbi. Činjenica da je podnositelj zahtjeva pristao dati uzorak sline policijskim službenicima nije bila od značenja za pitanje je li pretrpio miješanje u svoj privatni život ili ne jer je to učinio samo pod prijetnjom da će se uzorak sline ili uzorak krvi inače uzeti na silu (*ibid.*, stavak 79.).

182. Sud je utvrdio povredu članka 8. i u slučaju prikupljanja zdravstvenih podataka od Jehovinih svjedoka koji su odbili transfuziju krvi (*Avilkina i drugi protiv Rusije*, 2013.); vidi i stavak 188. ovog vodiča.

183. Povrede članka 8. utvrđene su i u slučaju odstranjivanja organa iz tijela preminulih osoba u svrhu transplantacije bez znanja ili pristanka bliskih srodnika preminule osobe (*Petrova protiv Latvije*, 2014., stavci 87. – 98.), te u slučaju kada domaće zakonodavstvo o pristanku bliskog srodnika na odstranjivanje tkiva s tijela preminule osobe nije bilo precizno (*Elberte protiv Latvije*, 2015., stavci 105. – 117.).

d. Prikupljanje osobnih podataka u medicinskom kontekstu

184. Sud je razmatrao pitanje prikupljanja osjetljivih podataka u području medicine. U predmetu *L.H. protiv Latvije*, 2014. (stavci 47. – 60.), utvrđeno je da prikupljanje zdravstvenih podataka o pacijentu u javnoj bolnici od strane državne agencije („agencija”) odgovorne za kontrolu kvalitete zdravstvene skrbi nije u skladu s člankom 8. jer nije postojalo precizno formulirano zakonodavstvo kojim je osigurana odgovarajuća pravna zaštita od proizvoljnosti. Agencija je te podatke prikupljala tijekom sedam godina, neselektivno, bez prethodne procjene toga hoće li prikupljeni podaci biti „potencijalno odlučujući”, „relevantni” ili „od važnosti” za postizanje cilja istrage. Agencija nije bila dužna zatražiti i dobiti privolu podnositelja za prikupljanje njegovih podataka (*ibid.*, stavak 53.). Opseg privatnih podataka koji su se mogli prikupljati nije bio ni na koji način ograničen (*ibid.*, stavak 57.). Nadalje, činilo se da relevantnost i dostatnost razloga za prikupljanje informacija nisu ispitani ni u jednoj fazi domaćeg postupka (*ibid.*, stavak 57.). U tom kontekstu, Sud je smatrao da je manje bitno to je li agencija imala zakonsku obvezu čuvati povjerljivost osobnih podataka (*ibid.*, stavak 58.).

185. U predmetu *Surikov protiv Ukrajine*, 2017. (stavci 75. – 95.), prikupljanje i zadržavanje osobnih podataka koji se odnose na duševno zdravlje osobe, kao i priopćavanje i upotreba tih podataka u svrhe koje nisu povezane s prvotnim razlozima za prikupljanje predstavljali su nerazmjerno miješanje u pravo ispitanika na poštovanje njegova privatnog života koje je dovelo do povrede članka 8. Iako su poslodavci mogli imati legitiman interes za informacije koje se tiču duševnog i tjelesnog zdravlja njihovih zaposlenika, osobito u kontekstu dodjele određenih poslova povezanih s određenim vještinama, odgovornostima ili kompetencijama, prikupljanje i obrada relevantnih informacija morali su biti zakoniti i takvi da je uspostavljena pravična ravnoteža između interesa poslodavca i interesa zaštite privatnosti kandidata za relevantno radno mjesto (*ibid.*, stavak 91.).

186. U predmetu *Z protiv Finske*, 1997. (stavci 106. – 110.), Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. u pogledu oduzimanja medicinske dokumentacije i uključivanja te dokumentacije u spis istrage bez prethodnog pristanka pacijentice, u okviru kaznenog postupka protiv njezina supruga. Nije bilo nepravilnosti u postupku donošenja odluka, a bila su dostupna pravna sredstva za osporavanje oduzimanja i poništenje roka određenog u nalogu o povjerljivosti.

e. Obvezno priopćavanje osobnih podataka

187. Sud je u više navrata ocjenjivao obvezu pružatelja usluga mobilne telefonije, pružatelja internetskih usluga, banaka, elitnih sportaša i bolnica da osobne podatke koje posjeduju daju vlastima na temelju nekog zakona ili naloga vlasti.

188. Kad je riječ o djelovanju protiv organiziranog kriminala i terorizma, Sud je prihvatio da istražne metode moraju biti prilagođene suvremenoj komunikacijskoj tehnologiji. U predmetu *Breyer protiv Njemačke*, 2020. (stavci 81. – 110.), zakonska obveza pružatelja usluga mobilne telefonije da bilježe osobne podatke korisnika SIM kartica s unaprijed uplaćenim sredstvima i da ih stave na raspolaganje vlastima, u skladu sa Zakonom o telekomunikacijama, kojim su razna tijela javne vlasti ovlaštena zatražiti pronalaženje i priopćavanje takvih podataka bez potrebe za sudskom odlukom ili obavještavanjem dotičnih osoba, nije se smatrala protivnom članku 8. Pohranjen je samo ograničen skup podataka, a nisu pohranjeni podaci koji se odnose na pojedinačne komunikacijske događaje; miješanje je stoga bilo prilično malo (*ibid.*, stavci 92. – 95.). Postojao je i niz zaštitnih mjera: osiguranje tehničke sigurnosti, ograničeno razdoblje pohrane, podaci ograničeni na potrebne informacije za jasno utvrđivanje identiteta dotičnog pretplatnika; regulirane mogućnosti za budući uvid u pohranjene podatke i upotrebu pohranjenih podataka; nadzor od strane neovisnog tijela; i mogućnost žalbe za svakoga tko smatra da su mu povrijeđena prava iako razina preispitivanja i nadzora nije bila odlučan element pri ocjeni razmjernosti prikupljanja i pohrane tako ograničenog skupa podataka (*ibid.*, stavci 96. – 107.).

189. Nasuprot tome, Sud je smatrao da je nametanje zakonske obveze pružateljima internetskih usluga da pronađu pohranjene podatke o vezi jednog od svojih pretplatnika i da ih pošalju policiji predstavljalo povredu članka 8. jer su pravne odredbe na koje se policija pozvala bile nejasne i nisu osigurale zaštitu od proizvoljnog miješanja, osobito s obzirom na nepostojanje neovisnog nadzora nad predmetnim policijskim ovlastima (*Benedik protiv Slovenije*, 2018., stavci 132. – 134.).

190. U predmetu *Sommer protiv Njemačke*, 2017. (stavak 63.), uvid u bankovni račun odvjetnika predstavljao je povredu članka 8. s obzirom na nizak prag za uvid u podnositeljev bankovni račun, širok opseg zahtjeva za informacije, naknadno otkrivanje i trajno pohranjivanje osobnih podataka podnositelja te nedostatnost postupovnih mjera zaštite.

191. U predmetu *Avilkina i drugi protiv Rusije*, 2013. (stavak 54.), koji se odnosio na prikupljanje zdravstvenih podataka o Jehovinim svjedocima koji su odbili transfuziju krvi, Sud je smatrao da je prikupljanje od strane državnog odvjetništva podataka o podnositeljima zahtjeva od zdravstvene ustanove u kojoj su se liječili, bez obavještavanja ispitanika ili pružanja ispitanicima prilike za prigovor, bilo nespojivo s člankom 8. Javno tužiteljstvo imalo je druge mogućnosti za postupanje po prijavama koje su mu podnesene protiv te vjerske organizacije, kao što su ispitivanje dotičnih pojedinaca ili traženje njihove privole (*ibid.*, stavak 48.).

192. U predmetu *Nacionalni savez sportskih udruga i saveza (FNASS) i drugi protiv Francuske*, 2018. (stavci 155 – 191.), zakonski uvjet u vezi s javljanjem lokacije nametnut „skupini za testiranje" elitnih sportaša, u svrhu provođenja nenajavljenih testiranja na doping u sklopu mjera protiv dopinga, koje su podrazumijevale teške kazne za treće nepridržavanje navedenog zakonskog uvjeta u razdoblju od osamnaest uzastopnih mjeseci, nije se smatrao protivnim članku 8. Ne podcjenjujući utjecaj uvjeta javljanja lokacije na privatne živote podnositelja, Sud je smatrao da bi ublažavanje ili ukidanje uvjeta nametnutih elitnim sportašima moglo povećati opasnosti dopinga za njihovo zdravlje i za zdravlje cijele sportske zajednice te bi bilo u suprotnosti s konsenzusom na europskoj i međunarodnoj razini o potrebi za nenajavljenim testiranjem (*ibid.*, stavak 191.).

193. U predmetu *Aycaguer protiv Francuske*, 2017. (stavci 45. – 47.), Sud je utvrdio povredu članka 8. jer se kaznena osuda podnositelja zahtjeva zbog odbijanja podvrgavanja obveznom biološkom testu u svrhu bilježenja njegova profila DNK-a u nacionalnu kompjuteriziranu bazu podataka osuđenih osoba nije mogla smatrati mjerom koja je nužna u demokratskom društvu. Podnositelj je radnje koje su

dovele do naloga za podvrgavanje obveznom DNK testiranju izvršio u političkom/sindikalnom kontekstu i one su se odnosile na puko udaranje kišobranom žandara čiji identiteti čak nisu bili ni utvrđeni, za što je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od dva mjeseca uz primjenu uvjetne osude. Međutim, u nacionalnoj kompjuteriziranoj bazi podataka DNK-a nije predviđeno razlikovanje prema prirodi i težini počinjenog kaznenog djela, bez obzira na značajne razlike u situacijama do kojih bi moglo doći, kao što svjedoči situacija podnositelja zahtjeva (*ibid*., stavak 43.). Konačno, podnositelj zahtjeva nije imao pristup nikakvom postupku za brisanje pohranjenih podataka (takav je postupak bio predviđen samo za osobe osumnjičene za kazneno djelo, a ne za osobe koje su već osuđene) (*ibid*., stavak 43.).

2. Zadržavanje osobnih podataka

194. Pohranjivanje od strane tijela javne vlasti informacija koje se odnose na privatni život pojedinca, neovisno o tome kako su te informacije dobivene, predstavlja miješanje u pravo na poštovanje privatnog života ispitanika u smislu članka 8., bez obzira na to jesu li ti podaci naknadno upotrijebljeni (*Amman protiv Švicarske* [VV], 2000., stavak 69.; *Rotaru protiv Rumunjske* [VV], 2000., stavak 46.; *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 67.; *M.K. protiv Francuske*, 2013., stavak 29.; *Aycaguer protiv Francuske*, 2017., stavak 33.). Suštinski privatna priroda tih informacija zahtijeva da Sud pažljivo ispita svaku mjeru države kojom su dopušteni zadržavanje i upotreba tih informacija od strane vlasti bez suglasnosti dotične osobe (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 104.).

a. Pohranjivanje osobnih podataka u svrhu suzbijanja kriminala

195. Nad interesima ispitanika i zajednice u cjelini za zaštitu osobnih podataka, među ostalim informacija o otiscima prstiju i DNK-u, može prevladati legitiman interes za sprječavanje zločina (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 104.). Kako bi zaštitile svoje stanovništvo prema potrebi, nacionalne vlasti mogu legitimno uspostaviti baze podataka kao djelotvorno sredstvo koje pridonosi kažnjavanju i sprječavanju određenih kaznenih djela, uključujući najteže vrste kaznenih djela, kao što su kaznena djela protiv spolne slobode (*B.B. protiv Francuske*, 2009., stavak 62.; *Gardel protiv Francuske*, 2009., stavak 63.; *M.B. protiv Francuske*, 2009., stavak 54.). Dok prvotno pribavljanje tih informacija teži cilju povezivanja određene osobe s određenim zločinom za koji je osumnjičena, njihovo zadržavanje ima širu svrhu pridonijeti utvrđivanju identiteta budućih počinitelja (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 100.). Sud ne može dovesti u pitanje preventivnu svrhu takvih registara (*Gardel protiv Francuske*, 2009., stavak 63.; *B.B. protiv Francuske*, 2009., stavak 62.; *M.B. protiv Francuske*, 2009., stavak 54.). Borba protiv kriminala, a posebice protiv organiziranog kriminala i terorizma, koji je jedan od izazova s kojima se suočavaju današnja europska društva, u velikoj mjeri ovisi o upotrebi suvremenih znanstvenih tehnika istraživanja i identifikacije (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 105.). Istovremeno, budući da je zaštita osobnih podataka od temeljne važnosti za uživanje prava osobe na poštovanje privatnog i obiteljskog života, kako je zajamčeno člankom 8. Konvencije, u domaćem pravu moraju biti osigurane odgovarajuće zaštitne mjere kako bi se spriječilo bilo kakvu upotrebu osobnih podataka koja bi mogla biti u suprotnosti s jamstvima iz tog članka (*ibid*., stavak 103.).

196. Sud je razmatrao niz predmeta koji su se odnosili na bilježenje u bazama podataka namijenjenima kažnjavanju i sprječavanju kriminala osobnih podataka pojedinaca osuđenih za lakša kažnjiva djela (*M.K. protiv Francuske*, 2013., stavci 6., 8., 41.; *Aycaguer protiv Francuske*, 2017., stavci 8., 43.), teža kaznena djela (*B.B. protiv Francuske*, 2009., stavci 6., 62.; *Gardel protiv Francuske*, 2009., stavci 8., 9., 63.; *M.B. protiv Francuske*, 2009., stavci 6., 54.; *Peruzzo i Martens protiv Njemačke* (odl.), 2013., stavci 6., 12., 37. – 38.; *Trajkovski i Chipovski protiv Sjeverne Makedonije*, 2020., stavci 6., 12.) ili za niz djela koja nisu ni lakša ni teža (*P.N. protiv Njemačke*, 2020., stavci 6., 81.). Drugi predmeti odnosili su se na pohranjivanje, u bazama podataka namijenjenima kažnjavanju i sprječavanju kriminala, osobnih podataka pojedinaca koji su bili osumnjičeni za počinjenje kaznenih djela, ali u

odnosu na koje je na kraju utvrđeno da ne postoje osnove za podizanje optužnice protiv njih (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2007., stavci 10., 11., 113.; *M.K. protiv Francuske*, 2013., stavci 7., 9., 42.; *Brunet protiv Francuske*, 2014., stavci 6., 7., 40.), koji su bili oslobođeni (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavci 10., 113.), ili im je samo izrečena opomena nakon postupka, a da nisu osuđeni (*M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012., stavci 7. – 9.). Konačno, drugi predmeti odnosili su se na preventivne mjere koje uključuju pohranjivanje osobnih podataka u policijske spise, na temelju pukih sumnji (*Shimovolos protiv Rusije*, 2011., stavak 16.; *Khelili protiv Švicarske*, 2011., stavci 8., 9., 59.; *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019., stavci 6., 14., 119.).

197. Čimbenici navedeni u nastavku važni su za razmatranje nužnosti pohranjivanja osobnih podataka u policijske svrhe.

i. Neselektivnost i nediferenciranost pohranjenih podataka

198. Sud je u nekoliko predmeta doveo u pitanje široko područje primjene sustava za pohranu podataka koji su postavile vlasti, u kojemu se kaznena djela koja su dovela do osude nisu razlikovala prema prirodi ili stupnju težine (*M.K. protiv Francuske*, 2013., stavak 41.; *Aycaguer protiv Francuske*, 2017., stavak 43.; *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020., stavak 94.) ili prema tome je li ispitanik bio osuđen, oslobođen, je li utvrđeno da ne postoje osnove za podizanje optužnice protiv njega ili mu je samo izrečena opomena nakon što je bio osumnjičen da je počinio kazneno djelo (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 119.; *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012., stavak 198.; *M.K. protiv Francuske*, 2013., stavak 42.; *Brunet protiv Francuske*, 2014., stavak 41.). Sud smatra da se sustavi koje su vlasti uspostavile kako bi pridonijele kažnjavanju i sprječavanju određenih djela ne mogu provoditi uz zlouporabu s ciljem maksimalnog povećanja količine informacija pohranjenih u tim sustavima. Štoviše, ako se ne poštuje potrebna razmjernost u odnosu na legitimne ciljeve dodijeljene takvim mehanizmima, nad njihovim će prednostima biti prevladati ozbiljne povredame koje oni uzrokuju pravima i slobodama koje države moraju jamčiti na temelju Konvencije osobama pod svojom jurisdikcijom (*M.K. protiv Francuske*, 2013., stavak 35.; *Aycaguer protiv Francuske*, 2017., stavak 34.).

199. U predmetu *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008. (stavci 119., 125.), zbog baze podataka u kojoj je bilo moguće prikupljati i pohranjivati otiske prstiju, biološke uzorke i profile DNK-a od svih osoba osumnjičenih, ali ne i osuđenih za kaznena djela, neovisno o njihovoj dobi, prirodi i težini kaznenog djela, bez roka ili bilo kakvog neovisnog preispitivanja opravdanosti zadržavanja podataka prema definiranim kriterijima, došlo je do utvrđivanja povrede članka 8. Opća i neselektivna priroda takvog sustava nije odražavala pravičnu ravnotežu između suprotstavljenih javnih i privatnih interesa.

200. Postoji rizik od stigmatizacije kada se s osobama koje nisu osuđene ni za jedno kazneno djelo, a imaju pravo na presumpciju nevinosti, postupa na isti način kao i s osuđenim osobama (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 122.). Iako se zadržavanje privatnih podataka o pojedincima osumnjičenima za kazneno djelo, ali koji su oslobođeni optužbi ili u odnosu na koje je utvrđeno da ne postoje osnove za podizanje optužnice protiv njih, ne može izjednačiti s iznošenjem sumnji, njihov dojam da se s njima ne postupa kao s nedužnima pojačan je činjenicom da se njihovi podaci zadržavaju na neodređeno vrijeme na isti način kao podaci osuđenih osoba, dok se podaci osoba koje nikada nisu bile osumnjičene za kazneno djelo moraju uništiti (*ibid.*, stavak 122.). Stoga činjenica da je utvrđeno da ne postoje osnove za podizanje optužnice protiv osobe nakon što je bila osumnjičena za kazneno djelo opravdava drukčije postupanje s tom osobom od postupanja s osuđenom osobom (*ibid.*, stavak 122.; vidi i, u istom smislu, *M.K. protiv Francuske*, 2013., stavak 42.; *Brunet protiv Francuske*, 2014., stavak 40.). Tako je u predmetu *Brunet protiv Francuske*, 2014. (stavak 40.), u kojem je u odnosu na podnositelja donesena odluka o obustavi nakon posredovanja, Sud doveo u pitanje neselektivnu prirodu osobnih podataka zabilježenih u spisima vlasti, pri čemu se nije razlikovalo između osuđenih osoba i pojedinaca u odnosu na koje je postupak obustavljen. U predmetu *Aycaguer protiv Francuske*, 2017. (stavci 42. – 43.), u kojem su osobni podaci prikupljeni i

zadržani nakon osude za kaznena djela koja nisu bila među najtežima, Sud je doveo u pitanje širok opseg prikupljanja osobnih podataka od strane vlasti, koje nisu pravile razliku prema stupnju težine kaznenog djela koje je dovelo do osude, bez obzira na širok raspon situacija do kojih može doći u okviru primjene prava. Prema mišljenju Suda, djela koja su dovela do osude podnositelja zahtjeva, puko udaranje žandara kišobranom u političkom/sindikalnom kontekstu, nisu bila usporediva s djelima koja su razvrstana kao posebno teška kaznena djela, kao što su kaznena djela protiv spolne slobode, terorizam, zločini protiv čovječnosti ili trgovina ljudima.

201. U predmetu *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012. (stavci 187. – 207.), doživotni upis opomene osobe u policijskoj evidenciji nakon što je ta osoba na jedan dan nestala sa svojim unukom, novorođenčetom, u nadi da će spriječiti njegov odlazak u Australiju nakon raspada braka njezina sina, doveo je do utvrđenja povrede članka 8. Sud je doveo u pitanje iznimno veliko područje primjene sustava zadržavanja podataka, koji je osim osuđujućih obuhvaćao i neosuđujuće odluke kao što su upozorenja, opomene i ukori, kao i veliku količinu dopunskih podataka koje je policija bilježila na temelju opće smjernice prema kojoj se podaci trebaju zadržati sve dok ispitanik ne navrši 100 godina (*ibid*., stavak 202.). Sud je smatrao da, što je veće područje primjene sustava bilježenja, a time i količina i osjetljivost podataka koji se čuvaju i koji su dostupni za otkrivanje, to je važniji sadržaj zaštitnih mjera koje je potrebno primijeniti u različitim ključnim fazama naknadne obrade podataka (*ibid*., stavak 200.). Isto je vrijedilo u predmetu *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020. (stavci 94. – 97.), koji se odnosio na pohranjivanje na neodređeno vrijeme biometrijskih podataka i fotografija podnositelja zahtjeva, koji je bio osuđen za vožnju pod utjecajem alkohola, koje je predstavljalo povredu članka 8.

202. Zadržavanje podataka neosuđivanih osoba može biti osobito štetno u slučaju maloljetnika, s obzirom na njihov poseban položaj i važnost njihova razvoja i integracije u društvo. Posebnu pozornost treba posvetiti zaštiti maloljetnika od bilo kakve štete te vrste (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 124.).

ii. Razdoblje zadržavanja podataka

203. Trajanje razdoblja na koje vlasti odluče pohraniti osobne podatke pojedinca važan je, iako ne i odlučan aspekt koji je potrebno uzeti u obzir pri ocjeni toga je li pohranjivanje osobnih podataka u spis ili bazu podataka za potrebe policije razmjerno legitimnom cilju kojemu teži. Sud je utvrdio povrede članka 8. u predmetima koji su se odnosili na sljedeće:

- pohranjivanje na neodređeno vrijeme otisaka prstiju i podataka DNK-a osoba koje su bile osumnjičene za kazneno djelo, ali protiv kojih su postupci okončani odlukom o obustavi ili oslobođenjem (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008.)
- pohranjivanje na neodređeno vrijeme profila DNK-a, otisaka prstiju i fotografija osobe proglašene krivom za kazneno djelo, čak i nakon brisanja osude iz policijske evidencije nakon isteka zakonskog roka (*Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020.)
- doživotno zadržavanje u policijskoj evidenciji svih osuda, oslobođenja, opomena, upozorenja i ukora koji se odnose na jednog pojedinca (*M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012.)
- pohranjivanje na neodređeno vrijeme profila DNK-a osoba osuđenih za tešku krađu (*Trajkovski i Chipovski protiv Sjeverne Makedonije*, 2020.)
- zadržavanje maksimalnih četrdeset godina osobnih podataka pojedinca osuđenog za manje ozbiljno djelo (*Ayçaguer protiv Francuske*, 2017.)
- zadržavanje maksimalnih dvadeset godina otisaka prstiju pojedinca osumnjičenog, ali ne i osuđenog za krađu knjiga (*M.K. protiv Francuske*, 2013.)
- zadržavanje maksimalnih dvadeset godina osobnih podataka pojedinca nakon prijave zbog nasilja nad partnericom, nakon što je postupak obustavljen nakon posredovanja (*Brunet protiv Francuske*, 2014.).

204. Nasuprot tome, Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. u nekoliko predmeta koji su se odnosili na pohranjivanje osobnih podataka pojedinaca osuđenih za seksualno zlostavljanje na maksimalnih trideset godina, nakon čega su podaci automatski izbrisani jer su uvedeni postupci koji omogućuju brisanje podataka čim više nisu relevantni (*B.B. protiv Francuske*, 2009., stavak 67.; *Gardel protiv Francuske*, 2009., stavak 69.; *M.B. protiv Francuske*, 2009., stavak 59.). Sud je očigledno neosnovanim proglasio i predmet koji se odnosio na zadržavanje na neodređeno vrijeme osobnih podataka osoba osuđenih za teška kaznena djela, popraćeno preispitivanjem u redovitim razmacima ne duljima od deset godina kojim se utvrđivalo je li pohrana podataka i dalje nužna (*Peruzzo i Martens protiv Njemačke* (odl.), 2013., stavci 44. – 49.). U predmetu *P.N. protiv Njemačke*, 2020. (stavci 87. – 90.), Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. u vezi sa zadržavanjem na pet godina osobnih podataka recidivista u svrhu utvrđivanja njegova identiteta nakon pokretanja novog kaznenog postupka protiv njega, a koje zadržavanje je bilo podložno jamstvima i pojedinačnom preispitivanju.

205. Kad je riječ o režimima zadržavanja biometrijskih podataka osuđenih osoba, pri provođenju ocjene toga je li država prekoračila prihvatljivu slobodu procjene kod uspostavljanja relevantnog režima nije nužno odlučno trajanje razdoblja zadržavanja, već je odlučno postojanje i djelovanje određenih zaštitnih mjera (*Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020., stavak 88.). Kada države same postavljaju rokove za zadržavanje biometrijskih podataka osuđenih osoba ili čak odluče da bi podatke trebalo zadržati neodređeno vrijeme, na samoj su granici svoje slobode procjene i moraju osigurati postojanje određenih djelotvornih zaštitnih mjera (*ibid.*, stavak 88.). Postojanje ili nedostatak neovisnog preispitivanja opravdanosti zadržavanja podataka prema definiranim kriterijima kao što su težina djela, razina sumnje protiv osobe, prethodne osude i sve druge posebne okolnosti, važna je zaštitna mjera za osiguranje razmjernosti duljine razdoblja zadržavanja podataka (*ibid.*, stavak 94.; *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 119.; *B.B. protiv Francuske*, 2009., stavak 68.; *Gardel protiv Francuske*, 2009., stavak 69.; *M.B. protiv Francuske*, 2009., stavak 60.).

206. Nepostojanje maksimalnog roka za zadržavanje osobnih podataka nije nužno nespojivo s člankom 8. (*Peruzzo i Martens protiv Njemačke* (odl.), 2013., stavak 46.; *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020., stavak 88.), ali postupovne mjere zaštite još su nužnije ako pohranjivanje podataka u potpunosti ovisi o revnosti vlasti u osiguravanju razmjernosti duljine razdoblja zadržavanja podataka (*Peruzzo i Martens protiv Njemačke* (odl.), 2013., stavak 46.; *Aycaguer protiv Francuske*, 2017., stavak 38.).

207. U predmetu *Peruzzo i Martens protiv Njemačke* (odl.), 2013. (stavak 44.), koji se odnosio na zadržavanje na neodređeno vrijeme biometrijskih podataka osoba osuđenih za teška kaznena djela koje su potencijalni recidivisti, Sud se uvjerio da je na temelju domaćeg prava Savezni ured kriminalističke policije bio dužan u redovitim razmacima od najviše deset godina provjeravati je li pohranjivanje podataka još uvijek nužno ili se podaci mogu izbrisati, uzimajući u obzir u svakom pojedinom predmetu svrhu zadržavanja podataka te prirodu i težinu okolnosti svakog predmeta u kojem su osobni podaci zabilježeni (*ibid.*, stavak 46.). Sud je smatrao da trajanje razdoblja između provjera nije bilo nerazumno s obzirom na to da su se profili DNK-a mogli dobiti samo od osoba osuđenih za kaznena djela koja su dosegla određeni prag težine (*ibid.*, stavci 48. – 49.).

208. U predmetu *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020. (stavak 96.), neograničenost razdoblja pohranjivanja otisaka prstiju, profila DNK-a i fotografije pojedinca proglašenog krivim za vožnju pod utjecajem alkohola dovela je do utvrđivanja povrede članka 8. Vlasti nisu uzele u obzir težinu počinjenog djela ili trajnu potrebu da se navedeni podaci čuvaju na neodređeno vrijeme niti su predvidjele stvarnu mogućnost preispitivanja (*ibid.*, stavak 96.).

209. Maksimalan rok za pohranjivanje osobnih podataka propisan domaćim pravom može u praksi biti sličniji normi nego pravom maksimalnom roku ako su izgledi za prihvaćanje zahtjeva za brisanje podataka prije isteka roka propisanog zakonom samo hipotetski (*M.K. protiv Francuske*, 2013., stavci 44. – 47.; *Brunet protiv Francuske*, 2014., stavci 41. – 45.; *Ayçaguer protiv Francuske*, 2017.,

stavci 44. – 46.). Sud je utvrdio povredu članka 8. u nekoliko predmeta u kojima je u nacionalnom sustavu bilo predviđeno najduže razdoblje čuvanja podataka od dvadeset ili dvadeset i pet godina za djela u odnosu na koja su postupci obustavljeni (*M.K. protiv Francuske*, 2013., stavci 44. – 47; *Brunet protiv Francuske*, 2014., stavci 41. – 45.) i čak najduže razdoblje čuvanja podataka od četrdeset godina u slučaju kaznenog djela koje nije bilo posebno teško, ali je dovelo do osude (*Ayçaguer protiv Francuske*, 2017., stavak 42.).

210. U predmetu *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019. (stavak 120.), zadržavanje podnositeljevih osobnih podataka u nacionalnoj policijskoj bazi podataka o ekstremizmu na najmanje šest godina, nakon čega bi bili podložni zakazanom preispitivanju, dovelo je do utvrđivanja povrede članka 8. Podnositelj zahtjeva u potpunosti je ovisio o revnosti vlasti pri provedbi vrlo fleksibilnih zaštitnih mjera utvrđenih u primjenjivom kodeksu prakse radi osiguravanja razmjernosti duljne razdoblja zadržavanja podataka. Nepostojanje zaštitnih mjera koje bi olakšale brisanje podataka čim razdoblje zadržavanja postane nerazmjerno posebno je uznemirujuće kada se podaci koji otkrivaju politička mišljenja, i koji zahtijevaju povećanu razinu zaštite, zadržavaju na neodređeno vrijeme (*ibid.*, stavci 122. – 123.).

211. Predmet *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012., odnosio se na posljedice koje je promjena politike o razdoblju zadržavanja osobnih podataka u kaznenoj evidenciji imala u pogledu izgleda ispitanika za zaposlenje (stavak 204.). Sud smatra da neselektivno i neograničeno prikupljanje podataka iz kaznenih evidencija vjerojatno neće biti u skladu sa zahtjevima članka 8. ako ne postoje jasni i detaljni zakonski propisi u kojima se pojašnjavaju primjenjive zaštitne mjere i utvrđuju pravila kojima se, *inter alia*, uređuje trajanje razdoblja čuvanja takvih podataka (*ibid.*, stavak 199.).

212. Vidi i, u drukčijem kontekstu, rok od deset godina koji je sud odredio za povjerljivost dokaza izvedenih tijekom postupka koji sadrže zdravstvene podatke koji su takvi da otkrivaju identitet osobe i njezin status HIV pozitivne osobe u predmetu *Z protiv Finske*, 1997. (stavci 111. – 113.). U tom je predmetu desetogodišnje razdoblje povjerljivosti bilo u suprotnosti sa željama i interesima stranaka u postupku, a davanje dotičnih informacija bez suglasnosti podnositeljice već je dovelo do ozbiljnog miješanja u njezino pravo na poštovanje njezina privatnog i obiteljskog života. Daljnje miješanje koje bi pretrpjela da zdravstveni podaci postanu dostupni javnosti nakon deset godina nije bilo potkrijepljeno nikakvim uvjerljivim razlozima.

iii. Zaštitne mjere koje se odnose na uništavanje ili brisanje pohranjenih podataka[9]

213. Prema mišljenju Suda, brisanje podataka iz baze podataka u kojoj su bili pohranjeni u policijske svrhe nije predstavljalo posebno opterećenje (*Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019., stavak 127.). Bilo bi u potpunosti protivno nužnosti zaštite privatnog života na temelju članka 8. kad bi Vlada mogla stvoriti bazu podataka na takav način da se podaci u njoj ne mogu lako preispitivati ili uređivati, a zatim se na tu činjenicu pozvati kao na opravdanje za odbijanje uklanjanja informacija iz te baze podataka (*ibid.*, stavak 127.).

214. Dostupnost na nacionalnoj razini sudskog postupka za uklanjanje podataka koji omogućuje neovisno preispitivanje opravdanosti zadržavanja informacija prema definiranim kriterijima i pruža odgovarajuće i djelotvorne mjere zaštite prava na poštovanje privatnog života ispitanika važan je čimbenik pri uspostavljanju ravnoteže između različitih suprotstavljenih interesa (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 119.; *Gardel protiv Francuske*, 2009., stavak 69.).

215. Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. u predmetima u kojima je iako su podaci bili zadržani na „duga" razdoblja do trideset godina (*B.B. protiv Francuske*, 2009., stavci 66., 68.; *Gardel protiv Francuske*, 2009., stavci 67., 69.; *M.B. protiv Francuske*, 2009., stavci 58., 60.) ili čak na neodređeno vrijeme (*Peruzzo i Martens protiv Njemačke* (odl.), 2013., stavak 46.), ispitanik imao na raspolaganju sudski postupak kojim je zajamčeno neovisno preispitivanje opravdanosti pohranjivanja

[9] Vidjeti i odjeljak Pravo na brisanje podataka („pravo na zaborav") u ovom vodiču.

njegovih podataka u skladu s definiranim kriterijima i kojim mu je omogućeno da osigura brisanje podataka prije isteka najdužeg razdoblja propisanog zakonom ili, u slučaju zadržavanja podataka na neodređeno vrijeme, čim takvo zadržavanje više nije relevantno (vidi, nasuprot tome, *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 119.).

216. Tako je u predmetima *B.B. protiv Francuske*, 2009. (stavak 68.), *Gardel protiv Francuske*, 2009. (stavak 69.), i *M.B. protiv Francuske*, 2009. (stavak 60.), Sud presudio da je sudskim postupkom za uklanjanje podataka, koji ispitanik može pokrenuti jednostavnim zahtjevom javnom tužiteljstvu, čije su odluke podložne sudskoj žalbi, osigurano neovisno preispitivanje opravdanosti zadržavanja informacija prema definiranim kriterijima i osigurane su odgovarajuće i djelotvorne zaštitne mjere. Vidi i stavak 204. ovog vodiča, u pogledu predmeta *Peruzzo i Martens protiv Njemačke* (odl.), 2013. (stavak 44.).

217. U predmetu *P.N. protiv Njemačke*, 2020. (stavci 81., 88.), koji se odnosio na pohranjivanje osobnih podataka punoljetnog počinitelja čija djela nisu bila ni lakša kažnjiva djela ni osobito teška kaznena djela, pravilo prema kojem se ti podaci brišu nakon petogodišnjeg razdoblja u nedostatku bilo kakve nove kaznene istrage u odnosu na ispitanika unutar tog razdoblja nije se smatralo protivnim članku 8. Postojala je mogućnost da policijske vlasti preispitaju nužnost daljnjeg zadržavanja dotičnih podataka, koje preispitivanje također podliježe i sudskom preispitivanju, a podnositelj zahtjeva tako je mogao osigurati uklanjanje svojih podataka ako njegovo ponašanje pokaže da podaci više nisu potrebni za policijske svrhe (*ibid.*, stavak 88.).

218. Nepostojanje djelotvornih zaštitnih mjera koje omogućavaju brisanje osobnih podataka koji više nisu relevantni za prvotne svrhe posebno je zabrinjavajuće u pogledu osjetljivih kategorija osobnih podataka koji zahtijevaju povećanu razinu zaštite (*Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019., stavak 123.).

219. Mogućnost brisanja podataka prema domaćem pravu predstavlja „teoretsko i iluzorno" jamstvo, a ne „praktičnu i djelotvornu" zaštitnu mjeru ako pravo da se u bilo kojem trenutku podnese zahtjev za takvo brisanje može biti u sukobu s interesima istražnih službi da imaju spis s najvećim mogućim brojem referenci i ako su suprotstavljeni interesi o kojima je riječ proturječni, makar samo djelomično (*M.K. protiv Francuske*, 2013., stavak 44.). Jamstvo brisanja podataka ima ograničen utjecaj i kada vlasti odbiju, povodom zahtjeva ispitanika, izbrisati njegove podatke ili pružiti bilo kakvo objašnjenje za daljnje zadržavanje tih podataka (*Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019., stavak 122.). Isto vrijedi kada su zahtjevi za brisanje dopušteni samo u iznimnim okolnostima ili su odbijeni ako je ispitanik priznao da je počinio djelo i podaci su točni (*M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012., stavak 202.).

220. Sud smatra da bi i pojedincima koji su osuđeni za neko djelo, kao i osobama koje su oslobođene optužbe ili je utvrđeno da ne postoje osnove za podizanje optužnice protiv njih, trebalo osigurati praktična sredstva za podnošenje zahtjeva za brisanje upisanih podataka (*B.B. protiv Francuske*, 2009., stavak 68.; *Brunet protiv Francuske*, 2014., stavci 41. – 43,; *Ayçaguer protiv Francuske*, 2017., stavak 44.). U predmetu *Ayçaguer protiv Francuske*, 2017. (stavak 44.), u kojem je postupak brisanja podataka bio dostupan samo osobama osumnjičenima da su počinile kazneno djelo, a ne i osuđenim osobama, Sud je utvrdio povredu članka 8. Sud je smatrao da, zbog trajanja i nepostojanja bilo kakve mogućnosti brisanja, propisima o pohranjivanju profila DNK-a u nacionalnoj bazi podataka nije uspostavljena pravična ravnoteža između suprotstavljenih javnih i privatnih interesa (*ibid.*, stavak 45.).

221. U predmetu *Khelili protiv Švicarske*, 2011. (stavci 68. – 70.), Sud je utvrdio povredu članka 8. ističući nesigurnosti i poteškoće s kojima se podnositeljica susrela u svojim pokušajima da osigura brisanje unosa „prostitutka" u odjeljku „zanimanje" u policijskom spisu s obzirom na to da nikada nije bila osuđena da se nezakonito bavila prostitucijom. Sud je primijetio da se nikada nije tvrdilo da je brisanje spornog unosa u policijskom spisu nemoguće ili teško iz tehničkih razloga (*ibid.*, stavak 68.).

iv. Jamstva usmjerena na reguliranje pristupa trećih strana i zaštitu cjelovitosti i povjerljivosti podataka

222. Sud je u nekoliko navrata razmatrao uključuje li primjenjivo domaće pravo jamstva koja mogu pružiti djelotvornu zaštitu osobnih podataka pohranjenih u službenim bazama podataka od pogrešne uporabe i zlouporabe (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 103.; *B.B. protiv Francuske*, 2009., stavak 61.; *Gardel protiv Francuske*, 2009., stavak 62.; *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012., stavak 195.; *M.K. protiv Francuske*, 2013., stavak 35.; *Brunet protiv Francuske*, 2014., stavak 35.; *Ayçaguer protiv Francuske*, 2017., stavak 38.). Napomenuo je da takva jamstva postoje, primjerice, u sljedećim slučajevima:

- samo vlasti koje imaju obvezu povjerljivosti mogle su obaviti uvid u upisane podatke (*B.B. protiv Francuske*, 2009., stavak 69.; *Peruzzo i Martens protiv Njemačke* (odl.), 2013., stavak 47.)
- postupci za uvid u upisane podatke bili su dovoljno dobro definirani u pogledu osoba ovlaštenih izvršiti uvid u bazu podataka (*M.K. protiv Francuske*, 2013., stavak 37.; vidi, nasuprot tome, *Khelili protiv Švicarske*, 2011., stavak 64.)
- identitet osobe od koje je uzet uzorak DNK-a nije otkriven vještacima odgovornima za izradu profila DNK-a; vještaci su također bili dužni primjenjivati odgovarajuće mjere za sprječavanje bilo kakve neovlaštene uporabe ispitanog staničnog materijala (*Peruzzo i Martens protiv Njemačke* (odl.), 2013., stavak 45.); sam stanični materijal morao se odmah uništiti nakon što više nije bio potreban u svrhu utvrđivanja profila DNK-a, a samo profili DNK-a izdvojeni iz takvog staničnog materijala mogli su se zadržati u bazi podataka Saveznog ureda kriminalističke policije (*ibid.*, stavak 45.); nadalje, zadržani profili DNK-a mogli su se otkriti nadležnim tijelima samo u svrhu kaznenog postupka, preventivnog izbjegavanja opasnosti i međunarodne pravne pomoći u tom pogledu (*ibid.*, stavak 47.).

223. U predmetu *Gardel protiv Francuske*, 2009. (stavak 70.), u kojem su pravila o upotrebi registra i rasponu tijela javne vlasti koja imaju pristup tom registru bila u nekoliko navrata proširena te pristup više nije bio ograničen na pravosudna tijela i policiju već su i upravna tijela sada imala pristup, Sud je se uvjerio da su uvid u registar mogla obaviti samo tijela koja su imala obvezu povjerljivosti, i to u točno određenim okolnostima.

224. U predmetu *P.N. protiv Njemačke*, 2020. (stavak 89.), ništa nije ukazivalo na to da identifikacijski podaci uzeti od punoljetnog počinitelja i pohranjeni od strane policije na najviše pet godina nisu bili dovoljno zaštićeni od zlouporabe kao što je neovlašteni pristup ili širenje.

225. Nasuprot tome, u predmetu *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012. (stavak 204.), koji se odnosio na doživotno zadržavanje opomene u policijskoj evidenciji pojedinca i otkrivanje tih podataka budućem poslodavcu u kontekstu traženja posla, Sud je doveo u pitanje propuste u postupku kojim se uređuje pristup trećih osoba kaznenoj evidenciji tražitelja zaposlenja, u kojem nije bila moguća ocjena, u bilo kojoj fazi, relevantnosti podataka koji se čuvaju u središnjim evidencijama za traženo zaposlenje ili ocjena do koje se mjere može smatrati da ispitanik i dalje predstavlja rizik.

b. Zadržavanje zdravstvenih podataka

226. Sud je razmatrao pitanje pohranjivanja osjetljivih zdravstvenih podataka. U predmetu *Malanicheva protiv Rusije* (odl.), 2016. (stavci 13., 15. – 18.), Sud je smatrao da učinkovito djelovanje zdravstvenih ustanova i sudski proces donošenja odluka zahtijevaju pohranjivanje i dijeljenje relevantnih podataka. Odbacio je kao očigledno neosnovane prigovore o upisu imena podnositeljice u bolnički registar osoba s psihijatrijskim poremećajima i navodnom pogrešnom navođenju različitih aspekata njezina duševnog zdravlja u naknadnoj internoj komunikaciji između zdravstvenih ustanova i u njihovim očitovanjima pred sudovima. Ništa nije upućivalo na to da su spomenute upisane

informacije bile dostupne javnosti ili upotrijebljene u bilo koju drugu svrhu osim odlučivanja o najprikladnijoj medicinskoj skrbi za ispitanicu.

227. Prethodno je Komisija proglasila očigledno neosnovanim i odbacila predmet koji se odnosio na bilježenje u karton psihijatrijske bolnice podataka o prisilnom smještaju pacijenta, koji smještaj su domaći sudovi proglasili nezakonitim (*Yvonne Chave née Jullien protiv Francuske*, 1991.). Komisija je smatrala da bilježenje informacija o duševno oboljelim pacijentima služi ne samo legitimnom interesu osiguravanja učinkovitog rada javne bolničke službe već i zaštiti prava samih pacijenata jer je pridonijelo sprječavanju rizika od proizvoljnog smještanja i bilo je sredstvo istrage na raspolaganju upravnim ili sudskim vlastima odgovornima za nadzor nad psihijatrijskim ustanovama. U tom su predmetu osobni podaci podnositeljice zahtjeva zabilježeni u registru psihijatrijske bolnice bili zaštićeni odgovarajućim pravilima povjerljivosti.

228. Vidi i stavak 182. ovog vodiča u pogledu povrede članka 8. u predmetu *Surikov protiv Ukrajine*, 2017. (stavci 75. – 95.).

c. Pohrana osobnih podataka na internetu u novinarske svrhe

229. U predmetu *M.L. i W.W. protiv Njemačke*, 2018. (stavak 90.), Sud je naveo da mediji imaju sporednu, ali ipak vrijednu ulogu u održavanju arhiva koje sadržavaju vijesti o kojima je prethodno bilo izviješteno i stavljanju tih vijesti na raspolaganje javnosti. U tom pogledu, internetske arhive značajno pridonose očuvanju i dostupnosti vijesti i informacija jer predstavljaju važan izvor za obrazovanje i povijesna istraživanja, osobito jer su lako dostupne javnosti i obično besplatne (*Times Newspapers Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva (br. 1 i 2)*, 2009., stavci 27., 45.; *Węgrzynowski i Smolczewski protiv Poljske*, 2013., stavak 59.).

3. Otkrivanje osobnih podataka

230. Sud je u nekoliko predmeta ocjenjivao mjere koje uključuju otkrivanje osobnih podataka pojedinca od strane izvršitelja obrade podataka:

- drugoj fizičkoj ili pravnoj osobi (predmet *Mockutė protiv Litve*, 2018., stavci 99. – 100., koji se odnosio na prijenos od strane bolnice informacija o zdravstvenom stanju pacijentice članu njezine obitelji i novinarima; predmet *Y. protiv Turske* (odl.), 2015., stavci 70. – 72., koji se odnosio na otkrivanje informacija o pacijentovu statusu HIV pozitivne osobe od strane ekipe hitne pomoći bolničkom osoblju; predmet *Radu protiv Republike Moldavije*, 2014., stavak 27., koji se odnosio na otkrivanje od strane bolnice zdravstvenih podataka o pacijentici njezinu poslodavcu; predmet *M.C. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2021., stavak 46., koji se odnosio na otkrivanje od strane vlasti informacija koje se odnose na kaznenu evidenciju podnositeljice zahtjeva njezinu potencijalnom poslodavcu)
- tijelu javne vlasti (predmet *M.S. protiv Švedske*, 1997., stavak 35., koji se odnosio na otkrivanje od strane ginekološkog odjela zdravstvenih podataka o pacijentici zavodu za socijalno osiguranje; predmet *P.T. protiv Republike Moldavije*, 2020., stavci 5. – 6., 29. – 31., koji se odnosio na nepotrebno uključivanje osjetljivih zdravstvenih podataka u potvrdu koju je potrebno dostaviti u različitim kontekstima)
- javnosti (predmet *Hájovský protiv Slovačke*, 2021., stavci 46. – 49., o objavi u televizijskim vijestima informacije kojom se identificira pojedinca i koja sadrži njegovu nezamućenu fotografiju snimljenu tajno i pod lažnom izlikom; predmet *Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavak 63., o prijenosu medijima videosnimke kamere zatvorenog kruga koja prikazuje osobu koja pokušava počiniti samoubojstvo na javnom mjestu; predmet *Bremner protiv Turske*, 2015., stavci 71. – 85., koji se odnosio na emitiranje na televiziji nezamućene, nepikselizirane slike pojedinca snimljene skrivenom kamerom; predmet *Khadija Ismayilova protiv Azerbajdžana*, 2019., stavci 108. – 132., koji se odnosio na tajno videosnimanje novinarke u njezinu privatnom domu i javno emitiranje tih videozapisa

predmet *Z protiv Finske*, 1997., stavci 70. – 71., koji se odnosio na otkrivanje identiteta i zdravstvenog stanja pojedinca u sudskoj odluci koja je prenesena medijima; predmet *Apostu protiv Rumunjske*, 2015., stavci 121. – 132., o otkrivanju dokaza iz istražnog spisa medijima; predmet *Montera protiv Italije* (odl.), 2002., koji se odnosio na javno otkrivanje izvješća parlamentarnog povjerenstva o privatnom životu i profesionalnoj etici suca; predmet *Von Hannover protiv Njemačke*, 2004., stavci 61. – 81., o objavljivanju u tabloidima fotografija koje se odnose na privatni život jedne princeze predmet *Polanco Torres i Movilla Polanco protiv Španjolske*, 2010., stavci 44. – 54., koji se odnosio na članak u medijima koji se temeljio na izjavama bivšeg računovođe koji optužuje suprugu višeg suca za umiješanost u nezakonite transakcije s određenim trgovačkim društvom; predmet *Alkaya protiv Turske*, 2012., stavci 30. – 31., koji se odnosio na otkrivanje pune poštanske adrese slavne glumice u visokotiražnim dnevnim novinama; predmet *Mityanin i Leonov protiv Rusije*, 2018., stavci 111. – 121., o širenju u medijima fotografije osumnjičenika popraćene izjavama u kojima ga se tereti za različita lakša i teža kažnjiva djela; i predmet *Bogomolova protiv Rusije*, 2017., stavci 54. – 58., koji se odnosio na objavljivanje fotografije djeteta na naslovnoj stranici brošure pod naslovom „Djeca trebaju obitelj", koju je izdao Centar za psihološku, medicinsku i socijalnu podršku).

a. Utjecaj prethodne privole

231. Prethodna privola ispitanika za prijenos, otkrivanje ili objavljivanje njihovih podataka važan je, iako ne i odlučan element pri odlučivanju u određenom predmetu o tome predstavljaju li takvi postupci miješanje u njihovo pravo na poštovanje privatnog života (*M.S. protiv Švedske*, 1997., stavci 31., 35.; *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012., stavci 186., 189.) ili o tome može li se smatrati da su „u skladu sa zakonom" u smislu članka 8. stavka 2. (*Radu protiv Republike Moldavije*, 2014., stavak 27.; *Mockutė protiv Litve*, 2018., stavak 101.). Sud je utvrdio povredu članka 8. u nekoliko predmeta u kojima je do otkrivanja osobnih podataka od strane izvršitelja obrade podataka došlo bez privole ispitanika (*Radu protiv Republike Moldavije*, 2014., stavci 30., 32.; *Mockutė protiv Litve*, 2018., stavci 103., 106.; *Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavci 85. – 87.; *Sõro protiv Estonije*, 2015., stavci 17. – 19., 64.).

232. Da bi bila valjana, privola ispitanika mora biti informirana i nedvosmislena (*M.S. protiv Švedske*, 1997., stavak 32.; *Konovalova protiv Rusije*, 2014., stavci 47. – 48). U predmetu koji se odnosio na prosljeđivanje zdravstvenog kartona pojedinca od strane jednog javnog tijela (bolnički ginekološki odjel) drugom (Zavod za socijalno osiguranje) bez privole ispitanika pitanje je bilo je li se, podnošenjem tužbe za naknadu štete, ispitanica odrekla prava na povjerljivost podataka (*M.S. protiv Švedske*, 1997., stavci 31. – 32.). Sud je presudio da se, budući da je otkrivanje podataka ovisilo ne samo o činjenici da je podnositeljica podnijela zahtjev za naknadu štete već i o brojnim čimbenicima izvan njezine kontrole, iz njezina zahtjeva za naknadu nije moglo zaključiti da se ona nedvosmisleno odrekla svojeg prava na poštovanje privatnog života u pogledu medicinske dokumentacije. Prema tome, članak 8. bio je primjenjiv.

233. Činjenica da su osobni podaci pojedinaca otkriveni na njihov zahtjev ili uz njihovu privolu ne lišava ih zaštite zajamčene člankom 8. ako nemaju stvarnog izbora, primjerice, ako poslodavac inzistira na otkrivanju osobnih podataka pohranjenih u kaznenoj evidenciji tražitelja zaposlenja (*M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012., stavak 189.). U potonjem predmetu *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012. (stavci 187. – 207.), u kojem je podnositeljica zatražila otkrivanje potencijalnom poslodavcu informacija o opomeni upisanoj u njezinu kaznenu evidenciju, Sud je utvrdio povredu članka 8. zbog nepostojanja dostatnih zaštitnih mjera u sustavu za zadržavanje i otkrivanje podataka iz kaznene evidencije, u kojem nije bilo predviđeno provođenje ocjene, u bilo kojoj fazi, relevantnosti podataka za traženi posao ili mjere u kojoj se može smatrati da ispitanik i dalje predstavlja rizik (*ibid.*, stavak 204.). U predmetu *M.C. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2021., stavci 47. – 57., Sud je primio na znanje zakonske promjene uvedene nakon presude u predmetu *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* i

utvrdio da je novouvedeni režim za otkrivanje informacija o kaznenoj evidenciji u skladu s mjerodavnim zahtjevima iz članka 8.: u tom režimu razlikuju se različite vrste djela na različite načine; zna se koje će se prethodne osude otkriti u bilo kojem trenutku; i uspostavljeno je određeno, ograničeno razdoblje za otkrivanje koje se razlikuje ovisno o dobi počinitelja i percipiranoj težini djela.

234. Dobivanje privole ispitanika nije uvijek izvedivo, primjerice, ako snimke s kamera zatvorenog kruga koje su vlasti postavile na ulici kako bi pridonijele utvrđivanju identiteta počinitelja i sprječavanju zločina uključuju slike brojnih osoba (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003., stavak 81.). Prema mišljenju Suda, sustav televizijskih kamera zatvorenog kruga, u kojem se objavljivanje snimki temelji na privoli, mogao bi u praksi negativno utjecati na svaku radnju usmjerenu na promicanje djelotvornosti sustava CCTV u otkrivanju i sprječavanju kaznenih djela, što je uloga koja je još djelotvornija zbog isticanja sustava CCTV i njegovih prednosti (*ibid.*, stavak 81.). U tim okolnostima, ili u slučaju kada pojedinci uključeni u snimke sustava CCTV odbiju dati privolu za širenje njihovih snimki, izvršitelj obrade podataka trebao bi razmotriti druga rješenja, kao što je maskiranje snimki prije širenja (*ibid.*, stavak 82.) ili osiguravanje da ih primatelji snimki sami maskiraju, na prikladan i odgovarajući način (*ibid.*, stavak 83.).

235. U predmetu *Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003. (stavak 87.), otkrivanje od strane općinskog vijeća u priopćenju za medije snimki s kamere zatvorenog kruga kojom je snimljen pojedinac koji pokušava počiniti samoubojstvo na javnom mjestu predstavljalo je povredu članka 8. Sud je smatrao da se, budući da je predmetna snimka bila jasno usmjerena i odnosila se samo na jednu osobu, operater sustava CCTV koji je upozorio policiju i promatrao njihovu intervenciju mogao raspitati kod policije kako bi utvrdio identitet podnositelja zahtjeva i tako zatražio njegovu privolu za otkrivanje (*ibid.*, stavak 81.).

236. U predmetu *Bremner protiv Turske*, 2015. (stavci 71. – 85.), emitiranje, u televizijskom dokumentarcu snimljenom skrivenom kamerom, nezamućene, nepikselizirane snimke pojedinca smatralo se protivnim članku 8. Kad je riječ, konkretno, o činjenici da podnositelj zahtjeva nije bio tako poznat, ništa nije upućivalo na to da je navedeno emitiranje imalo ikakvu suštinsku informativnu vrijednost ili da je pravilno i primjereno upotrijebljeno.

237. Nadalje, uzimajući u obzir obeshrabrujući učinak do kojeg bi zahtjev davanja prethodne obavijesti mogao dovesti, značajne sumnje u pogledu djelotvornosti bilo kakvog zahtjeva davanja prethodne obavijesti i široku slobodu procjene koju nacionalne vlasti uživaju u tom području, Sud je, u predmetu *Mosley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2011. (stavak 132.), utvrdio da članak 8. ne traži pravno obvezujući zahtjev obavještavanja osobe prije objavljivanja informacija o njezinu privatnom životu.

238. U nekim situacijama otkrivanje podataka o duševnom zdravlju pojedinca bez njegove privole bliskom srodniku može dovesti do povrede prava na poštovanje privatnog života. U predmetu *Mockutė protiv Litve*, 2018. (stavak 100.), Sud je utvrdio da je otkrivanje majci pacijentice informacija o zdravlju njezine odrasle kćeri bez privole pacijentice, s obzirom na napet odnos između tih dviju odraslih osoba, bilo nespojivo s pravom zajamčenim člankom 8.

239. Kad je riječ o osobama koje su uhićene ili kazneno gonjene, Sud je utvrdio povrede članka 8. kada su policijske službe bez privole podnositelja predale njihove fotografije medijima (*Sciacca protiv Italije*, 2005., stavci 29. – 31.; predmet *Khuzhin i drugi protiv Rusije*, 2008., stavci 115. – 118.), kada su pozvale televizijske ekipe da snime podnositelja zahtjeva u policijskoj postaji bez njegove privole s ciljem emitiranja snimki na televiziji (*Toma protiv Rumunjske*, 2009., stavci 90. – 93.; *Khmel protiv Rusije*, 2013., stavak 41.) ili u predmetu u kojem postavljanje fotografije podnositelja zahtjeva na oglasnoj ploči s „traženim osobama" nije bilo propisano zakonom (*Guiorgui Nikolaïchvili protiv Gruzije*, 2009., stavci 129. – 131.).

240. Nepribavljanje prethodne privole ispitanika za prijenos, otkrivanje ili objavljivanje njegovih podataka ne predstavlja nužno povredu članka 8. ako postoje drugi legitimni razlozi kao što su nužnost

istraživanja kaznenih djela i osiguravanja javnosti sudskih postupaka (*Avilkina i drugi protiv Rusije*, 2013., stavak 45.; *Z protiv Finske*, 1997., stavak 97.) i potreba za zaštitom javnog zdravlja (*Y. protiv Turske* (odl.), 2015., stavak 74.), državne sigurnosti (*Anchev protiv Bugarske* (odl.), 2017., stavak 100.) ili gospodarske dobrobiti zemlje (*M.S. protiv Švedske*, 1997., stavak 38.).

b. Otkrivanje podataka u kontekstu sudskog postupka

241. Sud je u nekoliko predmeta ispitivao mjere koje su vlasti donijele u kontekstu sudskog postupka i koje su dovele do otkrivanja osobnih podataka stranaka ili trećih strana, primjerice u sljedećim slučajevima:

- navođenje od strane suda izvatka iz osobne medicinske dokumentacije u presudi o razvodu braka (*L.L. protiv Francuske*, 2006., stavak 46.) i rješenje kojim se na deset godina ograničava razdoblje povjerljivosti izvedenih dokaza koji sadrže zdravstvene podatke (*Z protiv Finske*, 1997., stavci 112. – 113.)
- otkrivanje povjerljivih psihijatrijskih podataka o podnositelju zahtjeva tijekom javne rasprave (*Panteleyenko protiv Ukrajine*, 2006., stavak 57.) i provjera liječničke potvrde dostavljene u prilog zahtjevu za odgodu (*Stokłosa protiv Poljske* (odl.) 2021., stavci 43. – 44.
- otkrivanje identiteta pojedinca i njegova statusa HIV pozitivne osobe u presudi priopćenoj medijima (*Z protiv Finske*, 1997., stavak 113.)
- otkrivanje punog identiteta treće strane u presudi bez prethodnog obavještavanja te strane (*Vicent Del Campo protiv Španjolske*, 2018., stavci 47. – 51.)
- upotreba izraza i tvrdnji kojima se u presudi otkriva osobne podatke žrtve, prenosi stereotipe o ulozi žena i koji mogu narušiti djelotvornu zaštitu žrtava seksualnog nasilja unatoč zadovoljavajućem zakonodavnom okviru (*J.L. protiv Italije*, 2021., stavci 136. – 142.).

242. Prema mišljenju Suda, nad nužnošću zaštite povjerljivosti određenih vrsta osobnih podataka ponekad može prevladati interes za istragu i kazneni progon zločina te za javnost sudskih postupaka (*Avilkina i drugi protiv Rusije*, 2013., stavak 45.; *Z protiv Finske*, 1997., stavak 97.). Nadležnim nacionalnim tijelima trebalo bi dati određenu slobodu pri uspostavljanju pravične ravnoteže između, s jedne strane, zaštite javnosti sudskih postupaka, koja je nužna za očuvanje povjerenja u sudove, i, s druge strane, interesa stranke ili treće strane za očuvanje povjerljivosti njezinih podataka (*C.C. protiv Španjolske*, 2009., stavak 35.). Svaka mjera koja bi mogla osobne podatke pojedinca učiniti javnima, neovisno o tome je li on stranka ili treća strana u sudskom postupku, trebala bi zadovoljiti prevladavajuću društvenu potrebu (*Vicent Del Campo protiv Španjolske*, 2018., stavak 46.) i trebala bi u najvećoj mogućoj mjeri biti ograničena na ono što je strogo nužno zbog posebnih značajki postupka (*L.L. protiv Francuske*, 2006., stavak 45.).

243. Kako bi se utvrdilo, u bilo kojem slučaju, postoje li dostatni razlozi za otkrivanje, u tekstu sudske odluke, identiteta pojedinca i drugih osobnih podataka o njemu, važno je pitanje bi li druge manje intruzivne mjere bile moguće prema domaćem pravu i praksi. To uključuje mogućnost da sud u presudi izostavi imena koja omogućavaju utvrđivanje identiteta ispitanika (*Z protiv Finske*, 1997., stavak 113.; *Vicent Del Campo protiv Španjolske*, 2018., stavak 50.), čuvanje cjelokupnog obrazloženja povjerljivim određeno vrijeme i objavljivanje skraćene verzije obrazloženja, izreke i upućivanja na pravo koje je primijenjeno (*Z protiv Finske*, 1997., stavak 113.) ili ograničavanje pristupa tekstu presude ili određenim pitanjima u presudi (*Vicent Del Campo protiv Španjolske*, 2018., stavak 50.). Prema mišljenju Suda, općenito se smatra da takve mjere mogu smanjiti utjecaj presude na pravo ispitanika na zaštitu njegova privatnog života.

244. U predmetu *Panteleyenko protiv Ukrajine,* 2006. (stavak 82.), Sud je smatrao da je i rasprava zatvorena za javnost mogla pridonijeti sprječavanju javnog otkrivanja tijekom javne rasprave povjerljivih informacija o duševnom zdravlju pojedinca dobivenih od psihijatrijske bolnice i o njegovu

psihijatrijskom liječenju u toj bolnici, iako ne bi nužno spriječila da se te informacije priopće strankama i uključe u spis predmeta.

245. U predmetu *Frâncu protiv Rumunjske*, 2020. (stavci 72. – 73.), propust žalbenog suda da osigura povjerljivost zdravstvenih informacija o podnositelju zahtjeva tako što je odbio zahtjev za zatvorenu raspravu u postupku protiv gradonačelnika u vezi s korupcijom smatrao se protivnim članku 8. Prema mišljenju Suda, pukim izjavljivanjem, bez daljnjih objašnjenja, da predmet podnositelja zahtjeva ne odgovara „ni jednoj od situacija" navedenih u Zakonu o kaznenom postupku koje se odnose na postupak zatvoren za javnost, taj sud nije uspostavio pravičnu ravnotežu između općeg interesa za osiguranje transparentnosti sudskog postupka i interesa stranke za očuvanje tajnosti podataka o njezinu zdravstvenom stanju. Čak i pod pretpostavkom da činjenica da je optuženik istaknuta javna osoba može biti jedan od čimbenika koje je potrebno uzeti u obzir pri analizi razmjernosti zahtjeva za raspravu zatvorenu za javnost, u tom predmetu žalbeni sud nije proveo individualiziranu ocjenu razmjernosti takve mjere.

246. U predmetu *Khadija Ismayilova protiv Azerbajdžana*, 2019. (stavci 105. – 132.), Sud je presudio da je otkrivanje od strane tijela kaznenog progona privatnih informacija koje uključuju osjetljive osobne podatke kao što su ime i adresa podnositeljice zahtjeva, profesionalne novinarke, kao i imena njezinih prijatelja, srodnika i kolega u priopćenju za javnost u kojem je navodno izloženo izvješće o napretku kaznene istrage, predstavljalo povredu članka 8. (*ibid.*, stavci 142. – 150.).

247. U predmetu *M.P. protiv Portugala*, 2021., stavci 48. – 49., dostavljanje od strane bivšeg supruga podnositeljice zahtjeva elektroničkih poruka koje je njegova supruga razmjenjivala na stranici za upoznavanje, kojoj mu je, činilo se, omogućila pristup, bez njezina pristanka, u kontekstu postupka razvoda braka, nije predstavljalo povredu članka 8. jer ih Obiteljski sud u konačnici nije uzeo u obzir, a pristup javnosti podacima u takvom postupku u svakom je slučaju bio ograničen.

248. U predmetu *J.S. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2015. (stavci 71. – 73), Sud je odbacio kao očigledno neosnovan prigovor koji se odnosio na otkrivanje u priopćenju za javnost Javnog tužiteljstva osobnih podataka koji nisu bili opsežniji od podataka koji se rutinski dostavljaju medijima kao odgovor na upite o sudskim postupcima i koji nisu otkrivali ime podnositelja zahtjeva, dob ili školu (bila je riječ o maloljetniku optuženom za napad na učitelja) ni bilo koje druge osobne informacije.

249. U predmetu *L.L. protiv Francuske*, 2006. (stavak 46.), u kojem se sudac, u sklopu postupka razvoda braka, podredno i sekundarno pozvao na privatno dopisivanje između medicinskog savjetnika i podnositeljeva liječnika opće prakse koje je sadržavalo povjerljiv medicinski dokument, činjenica da su sudac ili istražni službenik mogli isključiti zdravstvene podatke iz obrazloženja presude i svejedno doći do istog zaključka bila je važan čimbenik koji je trebalo uzeti u obzir. Budući da je bilo tko mogao dobiti presliku obrazloženja odluke bez potrebe za dokazivanjem posebnog interesa, miješanje koje je pretrpio podnositelj zahtjeva u svoje pravo na poštovanje privatnog života nije bilo opravdano s obzirom na temeljnu ulogu zaštite osobnih podataka, bez obzira na to što postupak između stranaka razvoda nije bio javan, a odluka koja je bila važeća u odnosu na treće strane sadržavala je samo izreku (*ibid.*, stavci 47., 33.).

250. U predmetu *Vicent Del Campo protiv Španjolske*, 2018. (stavci 53., 56.), činjenica da je podnositelj zahtjeva, treća strana u sudskom postupku, bio lišen svake mogućnosti da od suda, prije donošenja presude, zatraži da se suzdrži od priopćavanja njegova identiteta predstavljala je povredu članka 8. Podnositelj zahtjeva nije bio obaviješten, ispitan, pozvan da prisustvuje ili upozoren ni na koji način.

251. U predmetu u kojem su domaći sudovi na deset godina ograničili razdoblje povjerljivosti dokumenata u spisu predmeta koji otkrivaju podnositeljičin identitet i status HIV pozitivne osobe, Sud je utvrdio povredu članka 8. jer pravosudna tijela nisu pridala dovoljnu važnost interesima zaštite osobnih podataka stranaka i trećih strana na koje bi to moglo utjecati (*Z protiv Finske*, 1997., stavci 111. – 112.). Smatrao je da bi ozbiljno miješanje u njezino pravo na poštovanje njezina privatnog

života uzrokovano iznošenjem informacija o njezinu zdravstvenom stanju u sudskom postupku, bez njezina pristanka, bilo dodatno otežano ako bi zdravstvene informacije o kojima je riječ nakon deset godina trebale postati dostupne javnosti (*ibid.*, stavak 112.). Nasuprot tome, u predmetu *Y. protiv Turske* (odl.), 2015. (stavci 81. – 82.), nije se smatralo da je činjenica da su podnositeljičini identitet i status HIV pozitivne osobe otkriveni u jednoj odluci upravnog suda o nenadležnosti, koja nije objavljena niti je na drugi način postala javna te nije bila dostupna javnosti, a nije se spominjala ni u jednoj drugoj odluci donesenoj u kontekstu istog postupka, mogla dovesti do povrede prava ispitanice na poštovanje njezina privatnog života.

252. U predmetu *Drakšas protiv Litve*, 2012. (stavak 60.), u kontekstu postupka opoziva s dužnosti, otkrivanje snimki telefonskih razgovora koje su presrele tajne službe između podnositelja zahtjeva, poznatog političara, i predsjednika na kojeg se odnosio postupak opoziva, na javnoj raspravi pred Ustavnim sudom koju su uživo emitirali kanali nacionalne televizije, nije predstavljalo povredu članka 8. Sud je zauzeo stav da se podnositelj zahtjeva kao javna osoba neizbježno i svjesno izložio pomnom ispitivanju svake njegove riječi i djela od strane novinara i javnosti u cjelini. S obzirom na to, otkrivanje, propisano zakonom, njegovih neprivatnih političkih ili poslovnih telefonskih razgovora tijekom ustavnog postupka bilo je nužno radi zaštite prava drugih.

253. Vidi i stavak 239 ovog vodiča o otkrivanju od strane policijskih službi fotografija uhićenih ili kazneno gonjenih osoba medijima bez njihove privole i stavke 80. – 82. ovog vodiča u vezi s pozitivnim obvezama države u predmetima koji se odnose na otkrivanje osobnih podataka fizičkih osoba.

c. Otkrivanje podataka radi zaštite javnog zdravlja

254. Pravo osobe na poštovanje liječničke tajne nije apsolutno i mora se razmatrati u odnosu na druga legitimna prava i interese, kao što je pravo poslodavca na kontradiktorni postupak (*Eternit protiv Francuske* (odl.), 2012., stavak 37.). Nad tim pravom može prevladati potreba za zaštitom nekog temeljnog aspekta javnog interesa, kao što su sigurnost bolničkog osoblja i zaštita javnog zdravlja (*Y. protiv Turske* (odl.), 2015., stavak 74.).

255. U slučajevima liječenja pacijenata unutar bolničkog i zdravstvenog sustava, prijenos informacija o stanju pacijenta može, u određenim okolnostima, biti relevantan i nužan u svrhu ne samo jamčenja odgovarajućeg liječenja za pacijenta već i osiguravanja zaštite prava i interesa pružatelja zdravstvene zaštite uključenih u njegovo liječenje i drugih pacijenata tako što će omogućiti donošenje potrebnih mjera opreza (*Y. protiv Turske* (odl.), 2015., stavak 74.). Kada su sami zdravstveni djelatnici izloženi riziku od zaraze zbog izloženosti tijekom obavljanja svojih zadaća, sigurnost bolničkog osoblja i zaštita javnog zdravlja mogu opravdati prijenos informacija o zdravstvenom stanju pacijenta među medicinskim osobljem koje je uključeno u njegovo liječenje kako bi se spriječio svaki rizik od prijenosa bolesti u bolnici (*ibid.*, stavak 78.).

256. Osjetljive informacije kao što su podaci o zdravstvenom stanju pacijenta trebale bi se prenositi na takav način da se spriječi svaki oblik stigmatizacije ispitanika i da se osiguraju dostatne mjere zaštite kako bi se uklonio svaki rizik od zlouporabe (*Y. protiv Turske* (odl.), 2015., stavak 79.). Na primatelja informacija trebala bi se primjenjivati posebna pravila o povjerljivosti relevantna za zdravstvene djelatnike ili slični zahtjevi povjerljivosti (*ibid.*, stavak 74.).

257. U predmetu *Y. protiv Turske* (odl.), 2015. (stavci 78. – 79.), Sud je odbacio kao očigledno neosnovan zahtjev koji se odnosio na razmjenu informacija o pacijentovu statusu HIV pozitivne osobe među raznim pružateljima zdravstvene zaštite u bolnici u kojoj se liječio, uz obrazloženje da je takva razmjena informacija bila opravdana sigurnošću bolničkog osoblja i zaštitom javnog zdravlja, bez obzira na to što ispitanik nije dao privolu. Sud je pridao važnost činjenici da su prema domaćem pravu svi pružatelji zdravstvene zaštite morali poštovati povjerljivost svih podataka koji su im preneseni u kontekstu njihove situacije ili zanimanja, pod prijetnjom stegovnih ili kaznenih sankcija.

d. Otkrivanje podataka radi zaštite nacionalne sigurnosti

258. U nizu predmeta koji su se odnosili na ukidanje nasljeđa bivših komunističkih režima, Sud je razmatrao pitanje javnog otkrivanja podataka koji se odnose na daleku prošlost pojedinca koji su prikupljeni i pohranjeni u svrhu zaštite nacionalne sigurnosti (*Sõro protiv Estonije*, 2015., stavak 58.; *Anchev protiv Bugarske* (odl.), 2017., stavak 100.). Važnost se pridaje individualiziranim mjerama provedenima za postupak razgradnje, njihovoj regulaciji i predviđenim mjerama zaštite.

259. Tako je u predmetu *Sõro protiv Estonije*, 2015. (stavci 56. – 64.), otkrivanje informacija o tome da je podnositelj zahtjeva bio zaposlen kao vozač u bivšim sigurnosnim službama predstavljalo povredu članka 8. Iako je podnositelj zahtjeva bio unaprijed obaviješten da će podaci biti objavljeni i mogao je osporiti priopćenje podataka, nije postojao postupak za ocjenu konkretnih zadataka koje su obavljali pojedini zaposlenici bivših sigurnosnih službi kako bi se razlikovalo različite razine opasnosti koju bi mogli predstavljati u demokratskom sustavu nekoliko godina nakon završetka karijere u tim ustanovama (*ibid.*, stavak 61.). Sud je smatrao da je svaka prijetnja koju je podnositelj zahtjeva prvotno mogao predstavljati za novostvorenu demokraciju morala biti značajno smanjena protekom vremena između ponovne uspostave neovisnosti u Estoniji i objave osobnih podataka (*ibid.*, stavak 62.). Iako Zakonom o otkrivanju podataka samim po sebi nisu bila propisana nikakva ograničenja novog zaposlenja podnositelja zahtjeva, bio je prisiljen dati otkaz s radnog mjesta zbog stava svojih kolega, što je ukazivalo na ozbiljnost miješanja u podnositeljevo pravo na poštovanje njegova privatnog života (*ibid.*, stavak 63.).

260. Nasuprot tome, u predmetu *Anchev protiv Bugarske* (odl.), 2017. (stavci 92. – 116.), u kojoj je postupak otkrivanja bio strogo reguliran i popraćen nizom mjera zaštite od proizvoljnosti i zlouporabe, uključujući činjenicu da je bio povjeren posebnom neovisnom povjerenstvu čije su odluke bile podložne sudskom preispitivanju na dvije razine nadležnosti, javno otkrivanje podataka koji su se odnosili na daleku prošlost podnositelja zahtjeva nije se smatralo nespojivim s člankom 8. Budući da otkrivanje nije uključivalo nikakve sankcije ili pravne posljedice, miješanje nije nadilazilo značajnu slobodu procjene koju su uživale vlasti (*ibid.*, stavci 106. – 113.). Sud je naveo da bi njegov zaključak možda bio drukčiji da je država provela mjere koje uključuju ozbiljnije zadiranje u osobnu sferu ispitanika, kao što su zabrana rada ili djelomično lišenje prava glasovanja (*ibid.*, stavak 113.).

e. Otkrivanje podataka radi zaštite gospodarske dobrobiti zemlje

261. Mjere koje bi trebale osigurati zaštitu gospodarske dobrobiti zemlje i koje predstavljaju povredu povjerljivosti podataka koje prikupljaju ili pohranjuju vlasti nisu nužno u suprotnosti s člankom 8. ako su popraćene djelotvornim i zadovoljavajućim zaštitnim mjerama (*M.S. protiv Švedske*, 1997., stavak 41.). Pri uspostavljanju ravnoteže između različitih suprotstavljenih interesa, pitanja o tome jesu li u domaćem pravu regulirane mjere koje izvršitelji obrade podataka mogu poduzeti, dolazi li do njihove odgovornosti u slučaju nepoštovanja zakonskih pretpostavki te ima li primatelj podataka obvezu poštovati slična pravila i jamstva, a osobito obvezu povjerljivosti, važni su aspekti koji se moraju uzeti u obzir (*ibid.*, stavak 43.).

262. U predmetu *M.S. protiv Švedske*, 1997. (stavci 31. – 44.), prosljeđivanje medicinske dokumentacije pojedinca od strane jednog javnog tijela (bolnički ginekološki odjel) drugom (Zavod za socijalno osiguranje), nadležnom za ocjenu toga ispunjava li podnositeljica zakonske uvjete za ostvarivanje prava na naknadu za koju je sama podnijela zahtjev, nije predstavljalo povredu članka 8. Sud je smatrao da je to dostavljanje podataka potencijalno bilo odlučno za dodjelu javnih sredstava podnositeljima zahtjeva koji na njih imaju pravo i da se stoga može smatrati da je težilo cilju zaštite gospodarske dobrobiti zemlje (*ibid.*, stavak 38.). Otkrivanje povjerljivih podataka podnositeljice zahtjeva bilo je popraćeno djelotvornim i zadovoljavajućim mjerama zaštite od zlouporabe: prema mjerodavnom domaćem zakonodavstvu uvjet za priopćavanje dotičnih podataka bio je da informacije moraju biti važne za primjenu zakona o osiguranju za slučaj nesposobnosti za rad (*ibid.*, stavci 18., 43.); moglo je doći do građanske i/ili kaznene odgovornosti članova osoblja ginekološkog odjela da se nisu

pridržavali tih uvjeta (*ibid*., stavci 22., 43.); i primatelj podataka imao je sličnu obvezu poštovati povjerljivost tih podataka (*ibid*., stavci 20., 22., 43.).

f. Masovno otkrivanje osobnih podataka

263. Postojanje javnog interesa za osiguravanje pristupa velikim količinama poreznih podataka i dopuštanje prikupljanja tih podataka nije značilo nužno ni automatski da postoji i javni interes za masovno širenje takvih neobrađenih podataka u nepromijenjenom obliku bez ikakve analize. U predmetu *Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017. (stavak 175.), Sud je naglasio da bi trebalo razlikovati obradu podataka u novinarske svrhe i širenje neobrađenih podataka kojima novinari imaju povlašten pristup. Sprječavanje masovnog otkrivanja osobnih poreznih podataka, koje se dogodilo u postupcima koji nisu u skladu s nacionalnim propisima i pravilima Europske unije o zaštiti podataka, samo po sebi nije bilo sankcija, čak i ako su ograničenja količine informacija koje se objavljuju mogla, u praksi, neke od djelatnosti društava podnositelja zahtjeva učiniti manje profitabilnima (*ibid*., stavak 197.).

B. Prava ispitanika

264. U sudskoj praksi Suda ispitanicima je priznat niz posebnih prava kako bi im se zajamčilo uživanje njihovih prava iz članaka.

1. Pravo na pristup vlastitim podacima

265. Pojedinci čije su osobne podatke prikupile i zadržale vlasti imaju interes, zaštićen člankom 8., primiti informacije: koje su o njima prikupile bivše tajne službe pod totalitarnim režimima i koje su pohranjene u državnim arhivama (*Haralambie protiv Rumunjske*, 2009., stavak 79.; *Jarnea protiv Rumunjske*, 2011., stavak 50.; *Joanna Szulc protiv Poljske*, 2012., stavak 87.); koje su nužne s obzirom na njihovo zdravlje ili zdravstvene rizike kojima su bili izloženi (*Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2005., stavak 155.; *K.H. i drugi protiv Slovačke*, 2009., stavak 44.; *Yonchev protiv Bugarske*, 2017., stavak 46.); kako bi spoznali i razumjeli svoje djetinjstvo i rani razvoj (*Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1989., stavak 41.); ili kako bi utvrdili svoje podrijetlo, a posebice identitet svojih roditelja (*Odièvre protiv Francuske* [VV], 2003., stavci 43. – 44.; *Godelli protiv Italije*, 2012., stavci 62. – 63.; *M.G. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002., stavak 27.).

266. U tim različitim kontekstima vlasti imaju pozitivnu obvezu koja je svojstvena djelotvornom poštovanju privatnog života, kako je zajamčeno člankom 8., osigurati djelotvoran i pristupačan postupak koji podnositelju zahtjeva omogućava pristup svim relevantnim i odgovarajućim informacijama potrebnima za konkretne svrhe (*Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2005., stavak 162.; *Haralambie protiv Rumunjske*, 2009., stavak 86.; *Joanna Szulc protiv Poljske*, 2012., stavci 86., 94.).

267. Nasuprot tome, kada se država opravdano pribojava da bi pristup informacijama koje sadrže osobne podatke mogao ugroziti učinkovitost tajnog sustava nadzora namijenjenog zaštiti državne sigurnosti ili borbi protiv terorizma, može odbiti pristup informacijama prikupljenima i pohranjenima u tajnom registru, a da ne prekrši pozitivnu obvezu vlasti na temelju članka 8. (*Leander protiv Švedske*, 1987., stavak 66.; *Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske*, 2006., stavak 102.). Kako bi utvrdio ima li država pravo smatrati da interesi državne sigurnosti i borbe protiv terorizma prevladavaju nad interesima osobe da bude obaviještena o punoj mjeri u kojoj se informacije o njoj čuvaju u sigurnosnim službama, Sud mora biti uvjeren da postoje dostatne mjere zaštite od proizvoljnosti. Kvaliteta prava (*ibid*., stavci 79. – 80.) i uspostavljena jamstva, a osobito mogućnost preispitivanja sporne mjere i pravna sredstva dostupna ispitaniku na domaćoj razini (*ibid*., stavci 52. – 68.), važni su kriteriji koje je potrebno uzeti u obzir pri uspostavljanju ravnoteže između suprotstavljenih interesa (*ibid*., stavak 103.). Slična načela primjenjiva su u kontekstu protjerivanja stranaca. U predmetu *Hassine*

protiv Rumunjske, 2021., stavci 55. – 69., podnositelj zahtjeva, državljanin Tunisa koji je zakonito boravio u Rumunjskoj, protjeran je iz zemlje iz razloga državne sigurnosti i proglašen nepoželjnom osobom u Rumunjskoj na razdoblje od pet godina na temelju određenih informacija rumunjskih obavještajnih službi, koje su bile klasificirane kao tajne, a koje su navodno ukazivale na to da se bavio aktivnostima koje mogu ugroziti državnu sigurnost. Ni podnositelj zahtjeva ni njegov odvjetnik nisu bili ovlašteni izvršiti uvid u te dokumente. Sud je utvrdio da u upravnom postupku radi protjerivanja podnositelja zahtjeva nisu postojale nužne postupovne mjere zaštite te je utvrdio povredu članka 1. Protokola br. 7.

268. U predmetu koji se odnosio na dugotrajan upis podnositeljevih osobnih podataka u Schengenski informacijski sustav, Sud je presudio da nedostatak potpunog osobnog pristupa podnositelja informacijama koje je zatražio ne može predstavljati povredu prava na poštovanje njegova privatnog života s obzirom na prevladavajuću potrebu za zaštitom državne sigurnosti (*Dalea protiv Francuske* (odl.), 2010.). Iako podnositelj zahtjeva nije bio u mogućnosti osporiti točne osnove za uključivanje u Schengensku bazu podataka, odobren mu je pristup svim ostalim podacima koji se na njega odnose i obaviješten je da su do izrade izvješća dovela razmatranja koja se odnose na državnu sigurnost, obranu i javni red i mir (*ibid.*, s upućivanjem na *Leander protiv Švedske*, 1987., stavak 66.).

269. U slučaju kada su samo neki dokumenti u spisu koji su vlasti pohranile o pojedincu, a koji su uključivali osobne podatke, bili klasificirani u svrhu državne tajne, vlasti su podnositelju zahtjeva mogle omogućiti djelomičan pristup spisu (*Yonchev protiv Bugarske*, 2017., stavci 55. – 59.). Tako je, u predmetu koji se odnosio na odbijanje vlasti da podnositelju zahtjeva, bivšem policijskom službeniku, dopuste uvid u odabrane dokumente iz njegova osobnog spisa, odnosno njegove psihološke procjene, Sud utvrdio povredu članka 8. zbog pretjerano formalnog domaćeg propisa kojim je propisano da se, ako je čak i jedan od dokumenata u spisu klasificiran, ostali automatski trebaju smatrati klasificiranima i stoga su podložni pravilima o zaštiti klasificiranih podataka (*ibid.*, stavak 60.).

270. Kada je u domaćem zakonodavstvu bilo izričito predviđeno pravo na pristup osobnom spisu koji su zabilježile i pohranile bivše sigurnosne službe u totalitarnim režimima u bivšim komunističkim državama, država je bila dužna uspostaviti djelotvoran i dostupan postupak koji ispitaniku omogućuje razumno brz pristup svim relevantnim informacijama (*Haralambie protiv Rumunjske*, 2009., stavak 86.; *Jarnea protiv Rumunjske*, 2011., stavak 50.; *Antoneta Tudor protiv Rumunjske*, 2013., stavak 34.; *Joanna Szulc protiv Poljske*, 2012., stavci 86., 94.). Sud je utvrdio povredu članka 8. u predmetu u kojem je podnositelju zahtjeva bio omogućen pristup samo dijelu spisa koji se vodio na njegovo ime, a koji su zabilježile i pohranile bivše tajne službe (*Jarnea protiv Rumunjske*, 2011., stavci 54. – 60.), i u dva druga predmeta u kojima je podnositeljima zahtjeva bio omogućen pristup njihovim dokumentima tek deset godina nakon što su prvotno podnijeli zahtjev (*Joanna Szulc protiv Poljske*, 2012., stavci 93. – 95.; *Antoneta Tudor protiv Rumunjske*, 2013., stavci 34. – 40.). Nedostaci u sustavu arhiviranja ili činjenične pogreške kao što je upis pogrešnog datuma rođenja u osobni spis podnositelja zahtjeva nisu mogli opravdati šestogodišnju odgodu u odobravanju pristupa njegovim osobnim podacima (*Haralambie protiv Rumunjske*, 2009., stavak 95.). Zbog poodmakle dobi osobe koja je zatražila pristup toj vrsti informacija još je hitniji bio njezin interes za utvrđivanje osobne povijesti u vrijeme totalitarnog režima (*ibid.*, stavak 93. *in fine*).

271. Kad je riječ o informacijama o zdravlju ili zdravstvenim rizicima, pravo na pristup osobnim podacima obuhvaća i stavljanje na raspolaganje ispitaniku preslika datoteka s njegovim podacima (*K.H. i drugi protiv Slovačke*, 2009., stavak 47.). Na nositelju spisa je da utvrdi mjere za izradu preslika datoteka s osobnim podacima i odredi treba li troškove snositi ispitanik (*ibid.*, stavak 48.). Ispitanici ne bi trebali biti obvezni posebno obrazložiti zahtjev da im se dostavi preslika datoteka s njihovim osobnim podacima, već je na vlastima da pokažu da postoje uvjerljivi razlozi za odbijanje te mogućnosti (*ibid.*, stavak 48.). U predmetu *K.H. i drugi protiv Slovačke*, 2009. (stavci 50. – 58.), bivši bolnički pacijenti nisu mogli fotokopirati svoju izvornu medicinsku dokumentaciju, koja je bila prikupljena i pohranjena u javnoj bolnici, uključujući informacije koje su smatrali važnima sa stajališta svojeg moralnog i tjelesnog integriteta. Sud je utvrdio da im jedina mogućnost koju je bolnica ponudila,

da izradi rukom pisane izvatke iz izvornih spisa, nije omogućila djelotvoran pristup relevantnim dokumentima koji se odnose na njihovo zdravlje.

272. Kada se Vlada bavi opasnim aktivnostima koje bi mogle imati skrivene štetne posljedice za zdravlje onih koji su uključeni u takve aktivnosti, vlasti imaju pozitivnu obvezu osigurati „djelotvoran i pristupačan postupak" koji podnositelju zahtjeva omogućava pristup „svim relevantnim i odgovarajućim informacijama" koje bi mu omogućile da procijeni bilo kakav rizik kojemu je bio izložen (*McGinley i Egan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1998., stavak 101.; *protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2005., stavci 161. – 162.). Nerazumno razdoblje čekanja, primjerice kada su službe za zdravstvene informacije i istraživanja pokrenule relevantne postupke pronalaženja i otkrivanja dokumenata gotovo deset godina nakon što je podnositelj zahtjeva počeo tražiti predmetne dokumente, predstavlja propust države, u suprotnosti s člankom 8., da ispuni svoju pozitivnu obvezu svojstvenu poštovanju privatnog života ispitanika, bez obzira na poteškoće povezane s dobi osobe i činjenicom da su se dokumenti nalazili na više lokacija (*ibid.*, stavak 166.).

273. Kad je riječ o pristupu osobnim podacima osobe koja je kao dijete stavljena pod skrbništvo nakon smrti roditelja ili zbog njihove nemogućnosti da se o njoj skrbe, sustav u kojem je pristup datotekama ovisio o suglasnosti „osoba koje su unijele podatke u evidenciju", odnosno osoba koje su izradile relevantne dokumente, može, u načelu, biti u skladu s člankom 8. na temelju slobode procjene države. Međutim, takav sustav mora štititi interese svake osobe koja zatraži uvid u dokumente koji se odnose na njezin privatni i obiteljski život, a u skladu je s načelom razmjernosti samo ako je u njemu predviđeno da neovisno tijelo konačno odlučuje treba li se odobriti pristup u slučajevima kada osoba koja je unijela podatak u evidenciju ne odgovori ili uskrati pristanak (*Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1989., stavak 49.). U slučajevima kada u nacionalnom sustavu nije bila predviđena žalba takvom tijelu u slučaju odbijanja od strane socijalnih službi da odobre pristup svim dokumentima u određenom spisu, među ostalim u slučajevima kada je treća strana na koju se odnose informacije ili od koje su informacije potekle uskratila privolu za otkrivanje, Sud je utvrdio povredu članka 8. (*ibid.*, stavak 49.; *M.G. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002., stavci 30. – 32).

274. Sud smatra da dijete rođeno izvan braka koje traži utvrđivanje pravne veze sa svojim biološkim ocem ima ključan interes zaštićen Konvencijom da dobije informacije koje su mu potrebne da sazna istinu o važnom vidu svojeg osobnog identiteta (*Mikulić protiv Hrvatske*, 2002., stavak 64.; *Boljević protiv Srbije*, 2020., stavak 50.). Sustav u kojem ne postoje sredstva kojima bi se navodnog oca prisililo da postupi u skladu sa sudskim nalogom za provođenje DNK testiranja može se u načelu smatrati usklađenim s obvezama koje proizlaze iz članka 8. s obzirom na slobodu procjene države (*Mikulić protiv Hrvatske*, 2002., stavak 64.). Međutim, nepostojanje bilo kakve postupovne mjere kojom bi se navodnog oca prisililo da postupi u skladu sa sudskim nalogom bit će u skladu s načelom razmjernosti samo ako su predviđena alternativna sredstva koja neovisnom tijelu omogućuju da brzo odluči o zahtjevu za utvrđivanje očinstva (*ibid.*, stavak 64.). Sud je utvrdio povredu članka 8. u predmetu u kojem, ako je navodni otac odbio sudjelovati u medicinskom postupku, u nacionalnom sustavu nisu bile predviđene mjere kojima bi ga se prisililo da se podvrgne DNK testiranju ili alternativna sredstva koja bi neovisnom tijelu omogućila da brzo odluči o zahtjevu za utvrđivanje očinstva (*ibid.*, stavak 64.). Interes pojedinca da otkrije svoje podrijetlo ne prestaje s godinama, baš naprotiv (predmet *Jäggi protiv Švicarske*, 2006., stavak 40., koji se odnosio na odbijanje odobravanja DNK testiranja preminule osobe kako je tražio njezin navodni sin, koji je htio utvrditi svoje zakonito podrijetlo; *Boljević protiv Srbije*, 2020., stavak 54.).

275. U slučaju djece čiji roditelji nisu poznati pitanje pristupa vlastitom podrijetlu i informacijama o identitetu bioloških roditelja drukčije je od pitanja pristupa zapisniku koji se odnosi na dijete pod skrbništvom ili dokazima o navodnom očinstvu (*Odièvre protiv Francuske* [VV], 2003., stavak 43.; *Godelli protiv Italije*, 2012., stavak 62.). Ovisno o širokom rasponu različitih pravnih sustava i tradicija, državama se moralo priznati određeni stupanj diskrecije pri očuvanju povjerljivosti identiteta bioloških roditelja (*Odièvre protiv Francuske* [VV], 2003., stavak 46.; *Godelli protiv Italije*, 2012., stavak 65.). Nacionalni sustav u kojem je podnositeljici zahtjeva bio omogućen pristup informacijama o majci i

biološkoj obitelji koje ne omogućuju identifikaciju, što joj je omogućilo da utvrdi dio svoje prošlosti bez štete za interese trećih strana, koji je bio popraćen mogućnošću prema nedavno donesenom zakonodavstvu da zatraži usluge neovisnog tijela ovlaštenog da pomaže pojedincima da pronađu svoje biološko podrijetlo kako bi osigurala otkrivanje identiteta svoje majke, podložno pristanku potonje, smatrao se spojivim s člankom 8. (*Odièvre protiv Francuske* [VV], 2003., stavak 49.). Nasuprot tome, utvrđeno je da sustav u kojem se prednost bez ikakvih razmatranja davala majčinoj želji da ostane anonimna, a posvojenom djetetu koje nije priznato pri rođenju nije omogućeno da podnese zahtjev za pristup informacijama o svojem podrijetlu koje ne omogućuju identifikaciju ili zahtjev za otkrivanje identiteta svoje majke, nije u skladu sa zahtjevima iz članka 8. (*Godelli protiv Italije*, 2012., stavci 70. – 72.).

2. Pravo na ispravak

276. Sud je ispitao nekoliko predmeta o pohranjivanju od strane vlasti netočnih podataka ili podataka čiju je točnost podnositelj osporavao (predmet *Rotaru protiv Rumunjske* [VV], 2000., stavci 42. – 44., 55. – 63., koji se odnosio na nemogućnost podnositelja zahtjeva da ospori podatke o navodnom sudjelovanju u legionarskom pokretu u spisu koji je izradila sigurnosna služba; predmet *Cemalettin Canlı protiv Turske*, 2008., stavci 34. – 37., koji se odnosio na uključivanje u sudski postupak nepotpunih osobnih podataka koje je prikupila policija; predmet *Khelili protiv Švicarske*, 2011., stavak 56., koji se odnosio na zadržavanje u policijskim spisima upisa u kojem je kao zanimanje osobe koja je uvijek poricala da se bavila prostitucijom navedeno „prostitutka").

277. Nemogućnost pojedinca da osigura ispravak izvješća koje se odnosi na njega u Schengenskoj bazi podataka (*Dalea protiv Francuske* (odl.), 2010.) i upisa etničkog podrijetla osobe u službene evidencije (*Ciubotaru protiv Moldavije*, 2010., stavak 59.) predstavlja miješanje u njihovo pravo na poštovanje privatnog života. U nekim okolnostima, osobito kada su u pitanju razmatranja nacionalne sigurnosti, nacionalne obrane i javne sigurnosti, takvo miješanje nije nužno nespojivo s člankom 8. (*Dalea protiv Francuske* (odl.), 2010.). Ključni su postojanje jamstva protiv proizvoljnosti i mogućnost da dotičnu mjeru pažljivo ispita neovisno i nepristrano tijelo nadležno za preispitivanje svih relevantnih činjeničnih i pravnih pitanja, kako bi se utvrdila zakonitost mjere i osudila moguća zlouporaba od strane vlasti (*ibid.*, u kojem se upućuje na predmet *Leander protiv Švedske*, 1987., stavak 66.).

278. Neistinite ili nepotpune osobne informacije koje prikupljaju i zadržavaju vlasti mogu otežati svakodnevni život ispitanika (*Khelili protiv Švicarske*, 2011., stavak 64.), mogu se pokazati klevetničkima (*Rotaru protiv Rumunjske* [VV], 2000., stavak 44.) ili mogu ukloniti niz bitnih postupovnih zaštitnih mjera predviđenih zakonom za zaštitu prava ispitanika (*Cemalettin Canlı protiv Turske*, 2008., stavci 35., 40. – 42.). U predmetu u kojem je domaćem sudu dostavljen policijski spis pod naslovom „informacije o drugim kaznenim djelima" u kojem se spominju dva kaznena postupka pokrenuta protiv okrivljenika u prošlosti zbog članstva u protuzakonitim organizacijama Sud je utvrdio povredu članka 8. U tom predmetu ne samo da informacije navedene u spisu nisu bile točne već se ni u spisu nije spominjalo oslobođenje podnositelja zahtjeva tijekom prvog kaznenog postupka ni obustava tijekom drugog postupka (*ibid.*, stavak 42.). Nespominjanje ishoda dvaju postupaka bilo je u suprotnosti s obvezama koje su bile nedvojbeno utvrđene u domaćim propisima, čime je uklonjen niz značajnih postupovnih zaštitnih mjera propisanih zakonom za zaštitu prava podnositelja zahtjeva (*ibid.*, 2008., stavak 42.).

279. Činjenica da je pojedincu koji traži ispravak svojih osobnih podataka u službenim državnim registrima nametnut zahtjev koji predstavlja nepremostivu prepreku za njega može se pokazati nespojivom s obvezom države da jamči djelotvorno poštovanje njegova privatnog života (*Ciubotaru protiv Moldavije*, 2010., stavci 51. – 59.). U predmetu koji se odnosio na nemogućnost podnositelja zahtjeva da ostvari izmjenu upisa svojeg etničkog podrijetla u službenim registrima, zahtjev da dokaže pripadnost svojih roditelja određenoj etničkoj skupini stvorio je nepremostive prepreke za ispitanika da zabilježi etnički identitet drukčiji od onoga koji su vlasti zabilježile za njegove roditelje (*ibid.*, stavak 57.).

280. U kontekstu zahtjeva za ispravak matičnih knjiga kako bi se uzeo u obzir postoperativni status transseksualne osobe, usklađenost upravne i pravne prakse unutar domaćeg sustava mora se smatrati važnim čimbenikom pri ocjeni takvih zahtjeva koja se provodi na temelju članka 8. (*Christine Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2002., stavak 78.). U predmetu koji se odnosio na odbijanje vlasti da izmijene matičnu knjigu rođenih Sud je naveo da je iznenađen činjenicom da promjena spola koja je omogućena zakonom nije rezultirala potpunim pravnim priznanjem, koje se može smatrati konačnim i završnim korakom u dugom i teškom procesu preobrazbe kojemu se transseksualna osoba podvrgnula (*ibid.*, stavak 78., u kojem Sud mijenja svoju sudsku praksu kako bi uzeo u obzir razvoj znanosti i društva od vremena starijih presuda kao što su *Rees protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1986., stavci 42. – 44., *Cossey protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1990., stavci 39. – 40., i *Sheffield i Horsham protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 1998., stavci 60. – 61.). Kada država odobri liječenje i operaciju kojom se olakšava stanje transseksualne osobe, financira ili pridonosi financiranju operacija i, štoviše, dopusti umjetnu oplodnju žene koja živi s transseksualnom osobom, čini se nelogičnim odbiti priznati pravne posljedice rezultata do kojih liječenje vodi (*Christine Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2002., stavak 78.), osobito jer poteškoće koje predstavlja ispravljanje prvotnog upisa spola u matičnu knjigu rođenih nipošto nisu nepremostive (*ibid.*, stavak 91.).

281. U predmetu *S.V. protiv Italije*, 2018. (stavak 72.), odbijanje vlasti da odobre promjenu imena transseksualne osobe tijekom procesa promjene spola i prije završetka operacije promjene spola temeljilo se na strogom sudskom postupku zbog kojeg je podnositeljica zahtjeva nerazumno dugo (dvije i pol godine) bila u nenormalnoj situaciji u kojoj je mogla doživjeti osjećaje ranjivosti.

282. U predmetu *Hämäläinen protiv Finske* [VV], 2014. (stavci 87. – 89.) Sud je smatrao da nije bilo nerazmjerno zahtijevati, kao preduvjet za pravno priznavanje stečenog spola, da se podnositeljičin brak pretvori u registrirano partnerstvo jer je to bila stvarna mogućnost koja je omogućavala pravnu zaštitu istospolnim parovima koja je bila gotovo istovjetna zaštiti na temelju braka (s obzirom na to da je homoseksualni brak bio nezakonit u Finskoj). Prema tome, male razlike između tih dvaju pravnih pojmova nisu bile takve da bi dovele do manjkavosti trenutačnog finskog sustava sa stajališta pozitivne obveze države. Vidi i predmet *A.P., Garçon i Nicot protiv Francuske*, 2017., koji se odnosio na pravne uvjete za promjenu građanskog statusa u odnosu na transrodne osobe, kao što su nepovratna priroda promjene njihova izgleda (stavci 116. – 135.), stvarnost poremećaja rodnog identiteta (stavci 138. – 144.) i obveza podvrgavanja liječničkom pregledu (stavci 149. – 154.).

3. Pravo na brisanje podataka („pravo na zaborav”)

283. Sud je razmatrao pitanje prava na brisanje osobnih podataka („pravo na zaborav”) nakon određenog razdoblja u odnosu na sljedeće:

- odluku ili praksu medija da na svojim internetskim stranicama ostavljaju arhive koje sadrže osobne podatke o pojedincima kao što su njihova prezimena, imena i fotografije, a koji su objavljeni u prošlosti (*M.L. i W.W. protiv Njemačke*, 2018.)
- mogućnost pojedinaca koji su optuženi ili samo osumnjičeni za počinjenje kaznenog djela da nakon određenog vremena ostvare uklanjanje svojih osobnih podataka (profil DNK-a, identifikacijske fotografije i otisci prstiju) koje su vlasti prikupile u bazama podataka s ciljem sprječavanja i borbe protiv zločina (*B.B. protiv Francuske*, 2009.; *Gardel protiv Francuske*, 2009.; *M.B. protiv Francuske*, 2009.; *M. K. protiv Francuske*, 2013.; *Brunet protiv Francuske*, 2014.; *Ayçaguer protiv Francuske*, 2017.; *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019.; *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020.)
- nemogućnost pojedinca da ostvari brisanje svojih prethodnih osuda iz policijske evidencije nakon određenog razdoblja (*M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012.)
- dugotrajno zadržavanje osobnih podataka podnositelja zahtjeva u arhivama sigurnosnih službi, koje više nije bilo u skladu sa zahtjevom „nužnosti u demokratskom društvu” s obzirom na njihovu prirodu i starost (*Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske*, 2006.).

284. U kontekstu internetskih arhiva medija koji sadrže osobne podatke pojedinca koji je u prošlosti bio predmet neke objave, „pravo na zaborav" namijenjeno je zaštiti ispitanika tako što mu omogućuje da zatraži djelomično ili potpuno brisanje rezultata pretraživanja povezanih s njegovim imenom koje je nakon određenog vremena smatrao neprikladnima (*M.L. i W.W. protiv Njemačke*, 2018., stavak 100.). To pravo nije apsolutno. Koliko god važno bilo, mora se uspostaviti ravnoteža između tog prava i prava šire javnosti da bude obaviještena o prošlim događajima i o suvremenoj povijesti, osobito putem digitalnih arhiva medija (*ibid*., stavak 101.). Osim glavne zadaće medija da šire informacije i ideje od općeg interesa, mediji imaju sporednu, ali ipak vrijednu ulogu u održavanju arhiva koje sadržavaju vijesti o kojima je prethodno bilo izviješteno i stavljanju tih vijesti na raspolaganje javnosti (*ibid*., stavak 90.). Internetske arhive značajno pridonose očuvanju i dostupnosti vijesti i informacija. Digitalne arhive predstavljaju važan izvor za obrazovanje i povijesna istraživanja, osobito jer su lako dostupne javnosti i obično besplatne (*ibid*., stavak 90., i u njemu sadržana upućivanja).

285. U predmetu *M.L. i W.W. protiv Njemačke*, 2018., dvije osobe koje su osuđene za ubojstvo i nakon četrnaest godina puštene na slobodu, nakon što su izdržale kaznu zatvora, neuspješno su zatražile da se iz internetskih arhiva novina uklone njihove fotografije i izjave o punom identitetu (prezimena i imena) kako bi im se omogućio novi početak u životu daleko od očiju javnosti. Sud nije utvrdio povredu članka 8. jer je prednost trebalo dati javnom interesu za pristup točnim i objektivnim arhivama (*ibid*., stavak 116.).

286. U presudi u predmetu *M.L. i W.W. protiv Njemačke*, 2018., izložen je niz smjernica o području primjene „prava na zaborav" u kontekstu internetskih arhiva medija koje sadrže osobne podatke pojedinaca.

- Prema mišljenju Suda, bilo bi presloženo za medije da moraju sustavno uvoditi postupke za prihvaćanje zahtjeva za anonimnost ili barem za ocjenu tih zahtjeva u skladu s kriterijima koji se temeljene na presedanu. Takva obveza predstavlja rizik da se mediji suzdrže od zadržavanja izvješća u svojim internetskim arhivama ili da identifikacijske podatke koji bi mogli postati predmetom takvih zahtjeva izostave iz svojih izvješća (*ibid*., stavak 103.).
- Obveza novinara da izvješće anonimiziraju manje je štetna za slobodu izražavanja nego brisanje cijeloga izvješća (*ibid*., stavak 105., i u njemu sadržana upućivanja). Međutim, pristup izvještavanju o određenoj temi pitanje je novinarske slobode, a članak 10. Konvencije prepušta novinarima da odluče koje pojedinosti trebaju objaviti kako bi se osigurala vjerodostojnost članka, pod uvjetom da se odluke koje donesu u tom pogledu temelje na etičkim pravilima i kodeksima ponašanja njihove profesije. Uključivanje u izvješće individualiziranih informacija kao što su puno ime i prezime dotične osobe važan je aspekt rada medija, osobito kada izvještavaju o kaznenim postupcima koji su privukli znatan interes.
- Ponašanje osuđene osobe koje uvelike nadilazi puku upotrebu pravnih sredstava dostupnih prema domaćem kaznenom pravu za osporavanje osude može ograničiti njezina legitimna očekivanja da ostvari anonimizaciju izvješća ili čak pravo na zaborav na internetu, čak i kada se bliži njezino puštanje na slobodu (*ibid*., stavak 109.).
- Može se uzeti u obzir način na koji su izvješće ili fotografija objavljeni i na koji je dotična osoba u njima predstavljena, kao i opseg širenja izvješća ili fotografije (*ibid*., stavak 110.). Slike koje prikazuju pojedinca kakav je bio prije trinaest godina smanjile su vjerojatnost da ga treće strane prepoznaju na temelju fotografija (*ibid*., stavak 115.).

287. U predmetu *M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012. (stavci 187. – 207.), doživotni upis opomene u policijskoj evidenciji osobe doveo je do utvrđivanja povrede članka 8. Sud je smatrao da je osuda ili opomena izrečena pojedincu u prošlosti s vremenom postala sastavni dio njezina privatnog života, koji se mora poštovati. Iako su podaci iz kaznene evidencije u određenom smislu bili javna informacija, njihovo sustavno pohranjivanje u središnje datoteke značilo je da se ti podaci mogu otkriti dugo nakon događaja kada su svi osim ispitanika vjerojatno zaboravili taj događaj. Sud je zabrinjavajućom smatrao činjenicu da su kriteriji za preispitivanje koje bi omogućilo brisanje podataka

bili vrlo restriktivni i da su zahtjevi za brisanje bili prihvaćeni samo u iznimnim slučajevima (*ibid*., stavak 202.).

288. Sud smatra da je, kada država svoju slobodu procjene ostvaruje do krajnje mjere najvećim povećanjem svojih ovlasti u području zadržavanja podataka, odnosno pohranjivanjem podataka na neodređeno vrijeme, odlučno postojanje djelotvornih zaštitnih mjera kojima je predviđeno brisanje osobnih podataka kada njihovo daljnje zadržavanje postane nerazmjerno (*Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019., stavak 119.; *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020., stavak 94.). U predmetu u kojem su biometrijski podaci i fotografije podnositelja zahtjeva, koji je bio osuđen za vožnju pod utjecajem alkohola, bili zadržani na temelju politike zadržavanja na neodređeno vrijeme osobnih podataka svakoga tko je proglašen krivim za kazneno djelo, Sud je utvrdio povredu članka 8. (*ibid*., stavak 98.). Nije postojala odredba kojom bi podnositelju zahtjeva bilo omogućeno da podnese zahtjev za brisanje podataka koji se na njega odnose ako se čuvanje podataka više nije činilo nužnim s obzirom na prirodu kaznenog djela, dob dotične osobe, duljinu vremena koje je proteklo i trenutačnu osobnost osobe. Policija je biometrijske podatke i fotografije osuđenih osoba mogla brisati samo u iznimnim slučajevima. Mogućnosti preispitivanja bile su toliko male da su bile gotovo hipotetske (*ibid*., stavak 94.).

289. Nepostojanje djelotvornih zaštitnih mjera u pogledu brisanja osobnih podataka koji više nisu relevantni u smislu prvotne svrhe njihova pohranjivanja posebno je zabrinjavajuće u slučaju posebnih kategorija osjetljivih podataka koji zahtijevaju povećanu razinu zaštite (*Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019., stavak 112.). U predmetu koji se odnosio na zadržavanje u policijskoj bazi podataka osjetljivih podataka koji se odnose na mirnog prosvjednika i koji otkrivaju njegova politička stajališta Sud je utvrdio povredu članka 8. (*ibid*., stavak 128.). S obzirom na nepostojanje bilo kakvih propisa o najdužem razdoblju pohrane takvih podataka, podnositelj zahtjeva u potpunosti je ovisio o revnosti s kojom će vlasti primjenjivati jamstva utvrđena u primjenjivom kodeksu prakse, koja su bila vrlo fleksibilna, kako bi se osigurala razmjernost razdoblja zadržavanja njegovih podataka. Sud je smatrao da je jamstvo ostvarivanja brisanja podataka imalo ograničen učinak u slučaju kada su vlasti odbile, povodom zahtjeva ispitanika, izbrisati predmetne podatke ili navesti razloge za svoju odluku da ih zadrže (*ibid*., stavci 118. i 122.).

290. Sud je u nekoliko predmeta koji su se odnosili na zadržavanje osobnih podataka pojedinaca osuđenih za seksualno zlostavljanje utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. nakon što je primijetio da su ispitanici mogli podnijeti zahtjev za brisanje ako se zadržavanje njihovih podataka više nije činilo relevantnim s obzirom na, *inter alia*, protek vremena od njihove osude (*B.B. protiv Francuske*, 2009., stavci 66. – 68.; *Gardel protiv Francuske*, 2009., stavci 67. – 69.; *M.B. protiv Francuske*, 2009., stavci 58. – 60.).

291. U predmetu *Peruzzo i Martens protiv Njemačke* (odl.), 2013. (stavak 46.), koji se odnosio na pohranjivanje osobnih podataka u spis nakon osude za teška kaznena djela povezana s trgovinom drogom, Sud je bio uvjeren da je, iako zakonom nisu bila propisana najduža razdoblja za pohranjivanje profila DNK-a, Savezni ured kriminalističke policije bio dužan u redovitim razmacima od najviše deset godina provjeravati je li pohranjivanje podataka još uvijek nužno, uzimajući u obzir u svakom slučaju svrhu zadržavanja podataka te prirodu i težinu okolnosti predmeta.

292. U predmetu *Ayçaguer protiv Francuske*, 2017. (stavak 44.), Sud je utvrdio povredu članka 8. jer, zbog trajanja pohranjivanja i nemogućnosti brisanja, u važećim propisima o pohranjivanju profila DNK-a u nacionalnu bazu podataka, kojemu se podnositelj usprotivio odbijanjem davanja uzorka, ispitaniku nije bila pružena dostatna zaštita (*ibid*., stavak 45.). Sud je naglasio da bi osuđenim osobama, kao i osobama koje su osumnjičene za počinjenje kaznenog djela, u odnosu na koje je utvrđeno da ne postoje osnove za podizanje optužnice protiv njih ili koje su oslobođene optužbe, trebalo pružiti konkretnu mogućnost podnošenja zahtjeva za brisanje pohranjenih podataka kako bi se osiguralo da razdoblje zadržavanja podataka bude razmjerno prirodi kaznenih djela i ciljevima ograničenja (*ibid*., stavak 45.; *B.B. protiv Francuske*, 2009., stavak 68.; *Brunet protiv Francuske*, 2014., stavci 41. – 43.).

293. Kad je riječ o mogućnosti brisanja osobnih podataka, pravo na podnošenje zahtjeva za brisanje sudu u bilo kojem trenutku može biti suprotstavljeno interesima istražnih tijela, kojima je potreban pristup bazi podataka sa što više referenci. Prema tome, budući da su interesi o kojima je riječ proturječni, makar i djelomično, brisanje pruža mjeru zaštite koja je „teoretska i iluzorna", a ne „praktična i djelotvorna" (*M.K. protiv Francuske*, 2013., stavci 44. – 47.).

294. U predmetu *Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske*, 2006. (stavci 73. – 92.), pohranjivanje u spisima službi državne sigurnosti vrlo starih osobnih podataka koji se odnose na prisustvovanje podnositelja zahtjeva političkom skupu, na činjenicu da su zagovarali nasilan otpor policijskim provjerama tijekom prosvjeda i na njihovo članstvo u određenoj političkoj stranci, predstavljalo je povredu članka 8. Sud je smatrao da bi interes države za zaštitu državne sigurnosti i borbu protiv terorizma, koji je opravdavao prikupljanje i pohranu predmetnih informacija, trebalo odvagnuti u odnosu na težinu miješanja u ostvarivanje prava svakog od podnositelja zahtjeva na poštovanje njihova privatnog života. S obzirom na prirodu i starost informacija o podnositeljima zahtjeva, razlozi za njihovo pohranjivanje, iako relevantni, nisu se mogli smatrati dostatnima trideset godina kasnije (*ibid*., stavak 90.).

295. U kontekstu članka 10. Sud je razmatrao „pravo na zaborav" u predmetu *Mediengruppe Österreich GmbH protiv Austrije*, 2022., koji se odnosio na sudski nalog kojim je dnevnim novinama naloženo da ne objave određene informacije o pojedincu koji je bio neizravno povezan s kampanjom političkog kandidata uoči predsjedničkih izbora. Novine su objavile fotografiju brata voditelja ureda tog kandidata u „desničarskim krugovima" i otkrile da je on „osuđeni neonacist". Prošlo je više od dvadeset godina između te osude i objave dotičnog članka te oko sedamnaest godina od njegova puštanja iz zatvora: štoviše, osuda je već bila izbrisana iz njegove kaznene evidencije u vrijeme te objave. Nacionalni viši sud ukazao je na nepostojanje vremenske veze i zabranio društvu podnositelju zahtjeva objavljivanje slika brata voditelja ureda bez njegova pristanka ako u istom članku u popratnom izvješću izvještava da je on osuđeni neonacist. Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 10. posebno naglašavajući protek vremena između osude, puštanja na slobodu i objave tog članka; činjenicu da dotična osoba više nije bila ozloglašena; činjenicu da dalje nije bio osuđivan za kaznena djela; važnost reintegracije u društvo osoba koje su odslužile kaznu; i njihov legitiman i vrlo značajan interes da ih se više ne suočava s njihovom osudom nakon određenog vremena.

4. Pravo na uživanje posebnih postupovnih mjera zaštite i djelotvornog postupovnog okvira za zaštitu prava osobe

296. Iako članak 8. ne sadržava izričite postupovne pretpostavke, za djelotvorno uživanje prava zajamčenih tom odredbom važno je da relevantni postupak donošenja odluka bude pošten i takav da osigurava dužno poštovanje interesa koje se njim štiti. Takav postupak može zahtijevati postojanje djelotvornog postupovnog okvira na temelju kojeg podnositelj zahtjeva može ostvarivati svoja prava na temelju članka 8. u uvjetima poštenosti, uključujući prava koja se odnose na dokaze i dokazivanje (*I. protiv Finske*, 2008., stavak 44.; *Ciubotaru protiv Moldavije*, 2010., stavak 51.). Činjenica da je pojedincu koji traži ispravak podataka o svojem identitetu u službenim državnim registrima nametnut zahtjev koji predstavlja nepremostivu prepreku za njega može biti nespojiva s pozitivnom obvezom države da jamči djelotvorno poštovanje prava na poštovanje njegova privatnog života (*ibid*., stavci 51. – 59.). U predmetu koji se odnosio na otkrivanje podnositeljičina statusa HIV pozitivne osobe Sud je, kad je utvrdio povredu članka 8., važnost pridao činjenici da je država podnositeljici nametnula prekomjeran teret dokazivanja u okviru parničnog postupka u kojem je podnositeljica tražila naknadu štete zbog širenja informacija o svojem zdravstvenom stanju (*I. protiv Finske*, 2008., stavak 44.).

297. Zakonom nametnuta ograničenja ovlasti domaćih sudova da nadoknade štetu uzrokovanu objavljivanjem povjerljivih informacija o zdravlju identificiranih osoba u medijima i da spriječe ponavljanje takve zlouporabe mogla su ugroziti djelotvornost svake žalbe te stoga podnositeljima zahtjeva nije bila pružena ona zaštita privatnog života kakvu su mogli opravdano očekivati. Tako je u

predmetima *Armonienė protiv Litve*, 2008. (stavci 47. – 48.) i *Biriuk protiv Litve*, 2008. (stavci 46. – 47.), Sud utvrdio povredu članka 8. jer je u Zakonu o informiranju javnosti koji je bio na snazi u relevantno vrijeme postavljena gornja granica naknade štete koju domaći sudovi mogu dosuditi podnositeljima zahtjeva nakon objave njihova statusa HIV pozitivnih osoba u vodećim nacionalnim dnevnim novinama, bez njihove privole i uz otkrivanje njihova identiteta.

298. Propust države da na nacionalnoj razini osigura neovisno preispitivanje opravdanosti zadržavanja osobnih podataka prikupljenih u okviru kaznenog postupka ili nakon kaznenog postupka u kojem je okrivljenik oslobođen, u kojem je utvrđeno da ne postoje osnove za podizanje optužnice protiv njega ili u kojem je osuđen, važan je aspekt koji se mora uzeti u obzir pri odlučivanju o tome je li takvo zadržavanje podataka u skladu s člankom 8. (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavci 119., 125.). U predmetu koji se odnosio na zadržavanje na neodređeno vrijeme staničnih uzoraka, profila DNK-a i otisaka prstiju dviju osoba nakon što je kazneni postupak protiv njih okončan oslobođenjem odnosno utvrđenjem da ne postoje osnove za podizanje optužnice protiv nje, Sud je utvrdio povredu članka 8. primjećujući da podnositelji zahtjeva nisu imali mnogo izgleda da osiguraju uklanjanje podataka iz nacionalne baze podataka ili uništavanje uzoraka.

299. U predmetu *Vicent Del Campo protiv Španjolske*, 2018. (stavci 39., 53.), zbog nemogućnosti podnositelja zahtjeva, treće strane u sudskom postupku, da podnese zahtjev nacionalnom sudu da se suzdrži od priopćavanja njegova identiteta ili osobnih podataka koji se na njega odnose prije donošenja presude podnositelju je bio uskraćen djelotvoran postupovni okvir za obranu njegovih prava.

300. Propust vlasti da provedu analizu razmjernosti suprotstavljenih interesa o kojima je riječ i da uzmu u obzir prava podnositelja zahtjeva na privatnost i pitanja zaštite podataka bit će u suprotnosti sa zahtjevima članka 8. Konvencije (*Liebscher protiv Austrije*, 2021., stavci 64. – 69.).

301. Djelotvornost pravnih sredstava dostupnih na domaćoj razini osobama koje žele pristupiti svojim osobnim podacima zahtijeva da se zahtjevi koje podnesu ispitanici obrade u razumnom roku. U predmetu *Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2005. (stavci 166. – 167., 169.), Sud je utvrdio povredu članka 8. zbog nerazumnog razdoblja u kojem je podnositelj čekao na pristup dokumentima koji sadrže osobne podatke koji bi mu omogućili procjenu potencijalnih rizika za njegovo zdravlje uzrokovanih njegovim sudjelovanjem u vojnom testiranju plinova.

302. Prevelika važnost koju domaće vlasti pridaju pretpostavci povjerljivosti u odnosu na podatke o prometu internetskih korisnika može se, u određenim okolnostima, pokazati protivnom članku 8. ako narušava učinkovitost kaznene istrage čiji je cilj otkriti i kazniti počinitelja (*K.U. protiv Finske*, 2008., stavak 49.). U predmetu *K.U. protiv Finske*, 2008. (stavci 49. – 50), Sud je utvrdio povredu članka 8. s obzirom na nepostojanje postupovnog okvira koji bi omogućio otkrivanje i privođenje pravdi osobe koja je na internetu objavila oglas zbog kojeg je maloljetna osoba postala metom pedofila, a kojim bi se žrtvi omogućilo da zahtijeva novčanu naknadu od dotične osobe. Ponekad se prije nego jamstvu koje korisnici telekomunikacijskih i internetskih usluga uživaju u odnosu na poštovanje svoje privatnosti prednost daje drugim legitimnim razmatranjima, kao što su sprječavanje nereda ili zločina ili zaštita prava i sloboda drugih.

303. U području nacionalne sigurnosti svatko na koga se primjenjuje neka mjera iz gore navedenih razloga mora biti u mogućnosti ostvariti preispitivanje sporne mjere od strane neovisnog i nepristranog tijela ovlaštenog za razmatranje svih relevantnih činjeničnih i pravnih pitanja i, prema potrebi, za sankcioniranje bilo kakve zlouporabe od strane vlasti. Pred takvim tijelom za preispitivanje dotičnim osobama mora biti osiguran kontradiktorni postupak koji im omogućava da iznesu svoje stajalište i ospore tvrdnje koje su iznijele vlasti. Tako je u predmetu *Dalea protiv Francuske* (odl.), 2010., Sud smatrao da se dugotrajan upis podnositeljevih osobnih podataka u Schengenskoj bazi podataka može smatrati „nužnim u demokratskom društvu" jer je podnositelj imao mogućnost preispitivanja sporne mjere. Iako nije mogao prigovoriti konkretnom razlogu za upis svojih podataka, bio je upoznat sa svim ostalim podacima u Schengenskoj bazi podataka koji se na njega odnose.

304. Neovisno i nepristrano tijelo kojemu se svatko na koga se primjenjuje neka mjera iz razloga nacionalne sigurnosti mora moći obratiti radi preispitivanja sporne mjere ne mora biti pravosudno. U predmetu *Leander protiv Švedske*, 1987. (stavak 59.), koji se odnosio na upotrebu spisa tajne policije za novačenje stolara, Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. zbog postojanja jamstava, koja su uključivala mogućnost da parlament i neovisne institucije provedu preispitivanje operacija kojima se nadležna domaća tijela ovlašćuje da prikupljaju i pohranjuju u tajne spise informacije o pojedincima i potom ih upotrebljavaju (*ibid.*, stavak 65.) iako podnositelj zahtjeva nije imao pravo na pravno sredstvo (*ibid.*, stavci 62., 67.). Kako bi se ocijenila djelotvornost nekog pravnog sredstva pred tijelom nadležnim na domaćoj razini za preispitivanje mjere koja se temelji na razlozima državne sigurnosti, moraju se uzeti u obzir postupovne ovlasti i jamstva koja primjenjuje predmetno tijelo (*ibid.*, stavci 77., 80., 83. – 84.). Hijerarhijska žalba tijelu koje je izravno nadređeno tijelu čije se radnje osporavaju ne zadovoljava tražene standarde neovisnosti potrebne da bi predstavljala dostatnu zaštitu od zlouporabe ovlasti (*Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], 2015., stavak 292.).

305. U okviru mjera tajnog nadzora, do provedbe nadzora nad mjerama tajnog nadzora i preispitivanja tih mjera može doći u trima fazama: kada je nadzor prvi put naložen, dok se provodi ili nakon što je ukinut. Kad je riječ o prvim dvjema fazama, sama priroda i logika tajnog nadzora zahtijevaju da se ne samo nadzor već i popratno preispitivanje provode bez znanja pojedinca. Prema tome, budući da će pojedinac nužno biti spriječen sam podnijeti djelotvorno pravno sredstvo ili izravno sudjelovati u bilo kakvom postupku preispitivanja, bitno je da uspostavljeni postupci sami po sebi pružaju odgovarajuća i jednakovrijedna jamstva koja štite prava tog pojedinca. U području u kojem u pojedinačnim slučajevima lako može doći do zlouporabe i ona može imati štetne posljedice za demokratsko društvo u cjelini, u načelu je poželjno nadzornu kontrolu povjeriti sucu jer sudska kontrola pruža najbolja jamstva neovisnosti, nepristranosti i pravilnog postupka (*ibid.*, stavak 233.; *Klass i drugi protiv Njemačke*, 1978., stavci 55. – 56).

306. Kad je riječ o trećoj fazi, nakon ukidanja nadzora, pitanje naknadne obavijesti o mjerama nadzora neraskidivo je povezano s djelotvornošću pravnih sredstava pred sudovima, a time i s postojanjem djelotvornih mjera zaštite od zlouporabe ovlasti za praćenje (*Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], 2015., stavak 234.). Načelno, pojedinac nema mnogo prostora za obraćanje sudovima osim u slučajevima kada je obaviješten o mjerama poduzetima bez njegova znanja te je stoga u mogućnosti retroaktivno osporavati njihovu zakonitost (*Klass i drugi protiv Njemačke*, 1978., stavci 57. – 59.; *Weber i Saravia protiv Njemačke* (odl.), 2006., stavci 135. – 137.) ili u slučajevima kada se svaka osoba koja sumnja da se njezina komunikacija presreće ili se presretala može obratiti sudovima tako da nadležnost tih sudova ne ovisi o obavještavanju osobe podvrgnute presretanju da je došlo do presretanja njezine komunikacije (*Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010., stavci 167., 169.; *Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], 2015., stavak 234.).

307. U predmetima *Klass i drugi protiv Njemačke*, 1978. (stavci 57. – 59.) i *Weber i Saravia protiv Njemačke* (odl.), 2006. (stavci 135. – 137), Sud je utvrdio da su pravna sredstva dostupna na domaćoj razini bila odgovarajuća. Pojedinci čije se komunikacije pratilo obaviješteni su u najkraćem mogućem roku, a da nije ugrožen cilj praćenja. Pravna sredstva uključivala su i djelotvorne mjere zaštite, kao što je činjenica da je neovisno tijelo bilo ovlašteno odlučiti treba li osobu koju se prati obavijestiti o toj mjeri. Pozivajući se na tu obavijest, osoba je imala različite sudske mogućnosti, primjerice, pokretanje parničnog postupka za naknadu štete ili podnošenje zahtjeva Saveznom ustavnom sudu za donošenje presude o mogućoj povredi Temeljnog zakona (*Klass i drugi protiv Njemačke*, 1978., stavci 57., 24.).

308. Za sustave u kojima nije predviđeno obavještavanje dotične osobe o mjerama poduzetima u odnosu na nju, Sud je smatrao da činjenica da se dotične osobe koje smatraju da je njihovo pravo na poštovanje privatnog života povrijeđeno nekom mjerom tajnog nadzora mogu obratiti neovisnom i nepristranom tijelu čak i ako nisu bile unaprijed obaviještene da su njihove komunikacije presretane pruža važnu mjeru zaštite u predmetu u kojem je utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. (*Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010., stavci 167., 169.). Suprotno tome, kada su pravna sredstva dostupna u okviru domaćeg sustava bila na raspolaganju samo osobama koje su imale bar minimalna

saznanja o spornoj mjeri, Sud je smatrao da dotične osobe nisu imale djelotvorno pravno sredstvo u odnosu na mjere tajnog praćenja, što je predstavljalo povredu članka 8. (*Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], 2015., stavci 293. – 298., 305.).

III. **Međudjelovanje s drugim odredbama Konvencije i njezinih protokola**

309. Osim prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja zajamčenog člankom 8. Konvencije, koji je primarni izvor zaštite osobnih podataka u sustavu Konvencije, pitanja povezana s tom zaštitom mogu se otvoriti i na temelju drugih odredbi Konvencije i njezinih protokola. U takvim je slučajevima glavna zadaća Suda odvagnuti tu zaštitu i uskladiti ju s drugim pravima i legitimnim interesima. U nekim slučajevima pitanje zaštite osobnih podataka omogućilo je Sudu da odredi područje primjene nekog drugog prava zajamčenog Konvencijom i njezinim dodatnim protokolima.

C. Zaštita podataka i materijalna prava[10]

Članak 9. Konvencije

„1. Svatko ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi; to pravo uključuje slobodu da se promijeni vjeroispovijed ili uvjerenje i slobodu da se pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazuje svoju vjeroispovijed ili uvjerenje bogoslužjem, poučavanjem, praktičnim vršenjem i obredima.

2. Sloboda iskazivanja vjeroispovijedi ili uvjerenja podvrgnut će se samo takvim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa javnog reda i mira, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih."

Članak 10. Konvencije

„1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da podvrgnu režimu dozvola ustanove koje obavljaju djelatnosti radija ili televizije te kinematografsku djelatnost.

2. Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprječavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti."

Članak 14. Konvencije

„Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost."

Članak 1. Protokola br. 1

„Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svojega vlasništva. Nitko se ne smije lišiti svoga vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnoga prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila upotrebu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni."

[10] Ovo poglavlje treba tumačiti u svjetlu Vodiča kroz članak 9., Vodiča kroz članak 10., Vodiča kroz članak 14. i članak 1. Protokola br. 12 i Vodiča kroz članak 1. Protokola br. 1 i u vezi s tim vodičima.

Članak 2. Protokola br. 4

„1. Svatko tko se zakonito nalazi na području neke države, ima pravo na slobodu kretanja i slobodni izbor svojega boravišta na tom području.

2. Svatko je slobodan napustiti bilo koju zemlju, uključujući i svoju vlastitu.

3. Ne mogu se postavljati nikakva ograničenja ostvarivanju tih prava, osim onih koja su u skladu sa zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa državne sigurnosti ili javnog reda i mira, za održavanje javnog poretka, radi sprječavanja zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

4. Prava utvrđena u stavku 1. mogu također biti podvrgnuta, u određenim dijelovima područja, ograničenjima utvrđenima u skladu sa zakonom i koja su opravdana zaštitom javnog interesa u demokratskom društvu."

1. Zaštita podataka i sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi (članak 9. Konvencije)

310. Sud je utvrdio povredu članka 9. u nekim predmetima u kojima je otvoreno i pitanje zaštite osobnih podataka, dok je u drugim predmetima utvrdio da nije došlo do povrede.

311. U predmetu *Sinan Işık protiv Turske*, 2010. (stavci 37. – 53.), Sud je razmatrao pitanje naznačavanja, neovisno o tome je li obvezno ili neobvezno, vjeroispovijedi podnositelja zahtjeva na njegovoj osobnoj iskaznici. Prema mišljenju Suda, zbog činjenice da je pojedinac morao podnijeti pisani zahtjev vlastima za promjenu naznake vjeroispovijedi u matičnim knjigama i na osobnim iskaznicama i, slično tome, same činjenice da je posjedovao osobnu iskaznicu u kojoj je polje „vjeroispovijed" prazno, pojedinac je bio obvezan otkriti, protiv svoje volje, informacije koje se odnose na neki aspekt njegove vjeroispovijedi ili posve osobnih uvjerenja. Sud je utvrdio povredu članka 9. nakon što je ponovio da sloboda iskazivanja vjeroispovijedi ili uvjerenja ima i negativan aspekt, odnosno pravo pojedinca da ne bude obvezan otkriti svoju vjeroispovijed ili postupati na način da je moguće zaključiti da je imao, ili da nije imao, takva uvjerenja. Iako se polje za vjeroispovijed moglo ostaviti praznim, sama činjenica da je to učinjeno imala je sama po sebi određenu konotaciju jer bi neizbježno omogućila razlikovanje između nositelja osobnih iskaznica koje sadrže te informacije i onih koji su odlučili da ih neće naznačiti (*ibid.*, stavak 51.).

312. U predmetu *Alexandridis protiv Grčke*, 2008. (stavak 41.), zahtjev da odvjetnik sudu otkrije da nije pravoslavni kršćanin i da želi dati svečanu izjavu umjesto da položi vjersku prisegu, predstavljao je miješanje u njegova prava iz članka 9. Državne vlasti nisu imale pravo intervenirati u područje savjesti pojedinca i utvrđivati vjerska uvjerenja pojedinaca ili ih obvezivati da otkriju svoja uvjerenja o duhovnim stvarima. To je tim više vrijedilo u slučajevima kada je osoba bila obvezna poduzeti takve radnje radi obavljanja određenih dužnosti, osobito prilikom polaganja prisege (*ibid.*, stavak 38.). U predmetu *Dimitras i drugi protiv Grčke*, 2010. (stavak 88.), utvrđeno je i da je zahtjev da podnositelji zahtjeva otkriju svoja vjerska uvjerenja kako ne bi polagali vjersku prisegu kao svjedoci u kaznenom postupku predstavljao povredu članka 9. Sud je smatrao da je odredbe Zakona o kaznenom postupku kojima je propisano da su, u svrhu utvrđivanja identiteta, svi svjedoci dužni prije svjedočenja navesti, među ostalim, svoju vjeroispovijed, teško uskladiti sa slobodom vjeroispovijedi (*ibid.*, stavak 88.).

313. U predmetu *Mockutė protiv Litve*, 2018. (stavak 129.), Sud je bio spreman prihvatiti da će zbog potreba psihijatrijskog liječenja psihijatar možda s pacijentom morati razgovarati o različitim pitanjima, među ostalim o vjeroispovijedi. Međutim, ti razgovori ne bi se trebali provoditi na takav način da se psihijatar raspituje o uvjerenjima pacijenata kako bi ih „ispravio" kada ne postoji jasan i neposredan rizik da će ta uvjerenja dovesti do postupaka opasnih za pacijenta ili druge. Država ne može narediti u što neka osoba vjeruje ili poduzimati prisilne korake kako bi ju natjerala da promijeni

svoja uvjerenja, a isto tako opseg slobode procjene država ne može biti veći ili manji ovisno o prirodi vjerskih uvjerenja.

2. Zaštita podataka i sloboda izražavanja (članak 10. Konvencije)[11]

314. Kao opće pravilo, u predmetima u kojima je Sud morao odvagnuti i uskladiti pravo na zaštitu osobnih podataka kako je zajamčeno člankom 8. i pravo na slobodu izražavanja na temelju članka 10., utvrdio je da se ishod, u načelu, ne bi trebao razlikovati ovisno o tome je li zahtjev podnesen na temelju članka 8. ili na temelju članka 10. Prema mišljenju Suda, ta dva prava zaslužuju jednako poštovanje (*Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017., stavak 163.; *Alpha Doryforiki Tileorasi Anonymi Etairia protiv Grčke*, 2018., stavak 46.).

315. Utvrđeno je da odbijanje vlasti da nevladinim organizacijama omoguće pristup određenim informacijama u posjedu države koje sadrže osobne podatke predstavlja povredu članka 10. u sljedećim predmetima:

- *Centar za demokraciju i vladavinu prava protiv Ukrajine*, 2020. (stavci 120. – 121.), koji se odnosio na odbijanje Središnjeg izbornog povjerenstva da jednoj nevladinoj organizaciji dostavi preslike životopisa čelnika političkih stranaka koji se kandidiraju na parlamentarnim izborima uz obrazloženje da su tražene informacije povjerljive i da se u cijelosti mogu otkriti samo uz suglasnost dotičnih osoba
- *Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske* [VV], 2016. (stavci 195. – 197, 200.), u kojem su vlasti nevladinoj organizaciji koja je provodila istraživanje odbile dati imena branitelja imenovanih po službenoj dužnosti i broj njihovih imenovanja
- *Inicijativa mladih za ljudska prava protiv Srbije*, 2013. (stavci 24. – 26.), koji se odnosio na odbijanje obavještajne agencije da pruži informacije nevladinoj organizaciji unatoč tome što joj je to naloženo.

316. Kad je riječ o objavljivanju osobnih podataka u tiskanim ili audiovizualnim medijima, Sud je utvrdio povredu članka 10. u brojnim predmetima, među ostalim u sljedećima:

- *Biancardi protiv Italije*, 2021. (stavci 67. – 71.) o usklađenosti s člankom 10. građanske presude protiv novinara jer nije iz internetske tražilice uklonio osjetljive informacije objavljene na internetu u vezi s kaznenim postupkom protiv privatne osobe i jer je odlučio ostaviti informacije lako dostupnima unatoč protivljenju pojedinca
- *N.Š. protiv Hrvatske*, 2020. (stavci 92. – 117.), u kojem je podnositeljica zahtjeva bila osuđena zbog otkrivanja na televiziji navodno povjerljivih informacija koje je dobila tijekom upravnog postupka odlučivanja o roditeljskoj skrbi. Sud je smatrao da je, zbog ranjivosti djece, zaštita njihovih osobnih podataka ključna (*ibid*., stavak 99.). Međutim, neopravdano formalistički pristup koji su primijenili nacionalni sudovi, koji nisu uzeli u obzir okolnosti otkrivanja, a posebice činjenicu da su informacije već bile javno dostupne, bio je nespojiv s člankom 10. (*ibid*., stavci 115. – 116.)
- *Gîrleanu protiv Rumunjske*, 2018. (stavci 68. – 100.), koji se odnosio na nalog podnositelju zahtjeva da plati upravnu novčanu kaznu zbog otkrivanja povjerljivih vojnih informacija u sklopu novinarskog istraživanja
- *Couderc i Hachette Filipacchi Associés protiv Francuske* [VV], 2015. (stavci 94. – 153.), na temu sudske presude protiv urednika i izdavača tjednika zbog objavljivanja članka i fotografija koji otkrivaju postojanje tajnog djeteta monarha

[11] Ovo poglavlje treba tumačiti u svjetlu Vodiča kroz članak 10. i u vezi s tim vodičem (vidi, konkretno, str. 26. – 47., 58. – 60. i 62. – 65.).

- *Axel Springer AG protiv Njemačke* [VV], 2012. (stavci 75. – 111.), koji se odnosio na zabranu izvještavanja o uhićenju i osudi poznatog glumca
- *Dupuis i drugi protiv Francuske*, 2007. (stavci 30. – 32., 39. – 49.), koji se odnosio na osudu novinara zbog upotrebe i izlaganja u svojoj knjizi informacija iz spisa sudske istrage koja je bila u tijeku, među ostalim osobnih podataka optuženika.

317. Nasuprot tome, Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 10. Konvencije u nekoliko predmeta, među ostalim u sljedećima:

- *Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017. (stavci 139. – 199.), koji se odnosio na sudsku odluku kojom se zabranjuje masovna objava osobnih poreznih podataka
- *Bédat protiv Švicarske* [VV], 2016. (stavci 44. – 82.), o osudi novinara zbog objave informacija koje su obuhvaćene tajnošću kaznenih istraga
- *Mediengruppe Österreich GmbH protiv Austrije*, 2022. (stavci 44. – 73.), koji se odnosio na sudski nalog dnevnim novinama da ne objave fotografiju s natpisom „osuđeni neonacist" u odnosu na pojedinca koji je bio neizravno povezan s kampanjom političkog kandidata uoči predsjedničkih izbora jer se relevantna objava dogodila više od dvadeset godina nakon osude
- *Gafiuc protiv Rumunjske*, 2020. (stavci 85. – 90.), koji se odnosio na oduzimanje akreditacije novinaru za pretraživanje arhiva obavještajne službe Securitate nakon što je u nekoliko članaka koje je napisao otkrio osobne podatke u „neobrađenom" obliku koji se odnose na razne poznate sportske ličnosti, a da relevantnost podataka nije ocijenjena u svjetlu navedenog predmeta istraživanja, odnosno sporta u Rumunjskoj pod komunističkim režimom
- *Giesbert i drugi protiv Francuske*, 2017. (stavci 77. – 103.), koji se odnosio na utvrđenja sudova protiv novina zbog objavljivanja dokumenata iz kaznenog postupka prije čitanja tih dokumenata na javnoj raspravi
- *Verlagsgruppe Droemer Knaur GmbH & Co. KG protiv Njemačke*, 2017. (stavci 36. – 62.), koji se odnosio na nalog izdavačkom društvu da plati odštetu zbog neprovođenja temeljitog istraživanja i zbog ozbiljnog miješanja u prava osobnosti pojedinca
- *Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH protiv Austrije*, 2012. (stavci 47. – 56.), koji se odnosio na zahtjev da se isplati odšteta djetetu koje je bilo žrtva seksualnog zlostavljanja i čiji je identitet otkriven u članku u medijima. S obzirom na ranjivost žrtava zločina, njihov identitet zaslužio je posebnu zaštitu
- *MGN Limited protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2011. (stavak 152.), u kojem je Sud bio uvjeren, među ostalim razmatranjima, činjenicom da je otkrivanje u medijima pojedinosti o terapiji slavne osobe za liječenje ovisnosti o drogama bilo štetno i da je moglo dovesti do značajnog nazadovanja u pogledu njezina oporavka
- *Editions Plon protiv Francuske*, 2004. (stavci 22. – 55.), o konačnoj obustavi širenja knjige koja sadrži informacije koje se odnose na preminulog šefa države i obuhvaćene su liječničkom tajnom.

318. Kad je riječ o širenju osobnih slika u tisku ili elektroničkim medijima te sudskim nalozima o zabrani širenja takvih osobnih podataka, Sud je utvrdio povredu članka 10. u nekoliko predmeta, među ostalim u sljedećima: *Pinto Coelho protiv Portugala (br. 2)*, 2016. (stavci 31. – 56.), koji se odnosio na osudu novinara zbog emitiranja snimke sudske rasprave bez dopuštenja; *Haldimann i drugi protiv Švicarske*, 2015. (stavci 63. – 68.), u kojem je četvero novinara, u cilju javnog interesa, osuđeno jer su skrivenom kamerom snimali i emitirali intervju s privatnim posrednikom u osiguranju; *Krone Verlag GmbH & Co. KG protiv Austrije*, 2002., (stavci 21. – 39.), koji se odnosio na nalog da se ne objavljuje sliku političara; i *News Verlags GmbH & Co. KG protiv Austrije*, 2000. (stavci 37. – 60.), o nalogu kojim je zabranjeno objavljivanje u novinama fotografije osumnjičenika u kaznenom postupku.

319. Međutim, utvrđeno je da širenje takvih slika ili nalozi da ih se ne širi ne predstavljaju povredu članka 10. u sljedećim predmetima: *Société de Conception de Presse i d'Édition protiv Francuske*, 2016. (stavci 32. – 54.), koji se odnosio na sudski nalog da se u časopisu koji je već u prodaji zatamni fotografija osobe koja je bila zatočena i mučena; *Axel Springer SE i RTL Television GmbH protiv Njemačke*, 2017. (stavci 43. – 59.), koji se odnosio na odluku o zabrani objavljivanja slika koje bi omogućile utvrđivanje identiteta osobe kojoj se sudi za ubojstvo; *Egeland i Hanseid protiv Norveške*, 2009. (stavci 56. – 65.), koji se odnosio na osudu glavnih urednika dviju novina zbog objavljivanja fotografija osobe koja je trebala biti odvedena u zatvor kako bi počela izdržavati dugogodišnju kaznu. Vidi i stavke 17. i 65. ovog vodiča u vezi s predmetom *Vučina protiv Hrvatske* (odl.) 2019.

320. U predmetu *Alpha Doryforiki Tileorasi Anonymi Etairia protiv Grčke*, 2018. (stavci 59. – 69., 77. – 78.), širenje u novinarske svrhe nekoliko videozapisa snimljenih skrivenom kamerom u sklopu tajnog nadzora javne osobe dovela je do jednog utvrđenja da je došlo do povrede članka 10. i jednog utvrđenja da nije došlo do povrede članka 10., ovisno o tome je li videozapis snimljen u javnom ili privatnom prostoru.

321. Kad je riječ o objavljivanju na internetu od strane privatnih osoba slika drugih osoba snimljenih u tajnosti, bez suglasnosti ispitanika, Sud je u predmetu *Khadija Ismayilova protiv Azerbajdžana*, 2019. (stavci 158. – 166.), utvrdio da tužena država nije zaštitila podnositeljicu zahtjeva, novinarku koju su nepoznate osobe snimile skrivenim kamerama postavljenima u njezinu stanu. Neopravdano javno otkrivanje od strane vlasti osobnih podataka kao što su ime podnositeljice zahtjeva i adrese njezinih prijatelja i kolega, u priopćenju za medije kojim su se navodno pružale najnovije informacije o kaznenoj istrazi, dodatno je otežalo situaciju, u suprotnosti s duhom okružja kojim se štiti novinarstvo (*ibid*., stavak 165.).

322. U predmetu koji se odnosio na zaštitu slobode izražavanja zviždača i otkrivanje povjerljivih informacija koje utječu na državnu sigurnost, Sud je utvrdio povredu članka 10. zbog osude podnositelja za razotkrivanje brojnih nepravilnosti u prikupljanju osobnih podataka od strane obavještajne službe koje je otkrio u okviru obavljanja svojih profesionalnih djelatnosti (*Bucur i Toma protiv Rumunjske*, 2013., stavci 95. – 120.). U još jednom predmetu o zviždaču, zamjenik glavnog liječnika javne bolnice otpušten je nakon što je prijavio svoje sumnje o aktivnoj eutanaziji od strane njegova nadređenog, za koje je kasnije utvrđeno da su neutemeljene. Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 10.: podnositelj zahtjeva temeljio je svoje sumnje na informacijama dostupnima u elektroničkim zdravstvenim kartonima (koji, kao što je znao, ne sadrže sve informacije o zdravlju pacijenata), a ne u papirnatim kartonima (koji sadrže sve informacije). Stoga, iako je postupao u dobroj vjeri, nije pažljivo provjerio jesu li otkrivene informacije točne i pouzdane (*Gawlik protiv Lihtenštajna*, 2021., stavci 74. – 78.).

323. Pitanje zaštite osobnih podataka novinara ili podataka u njihovu posjedu, a koji bi mogli dovesti do otkrivanja njihovih izvora, Sud je ispitivao u brojnim predmetima, među ostalim u sljedećima:

- *Sedletska protiv Ukrajine*, 2021. (stavci 59. – 60. i 64. – 73.), u kojem je utvrđeno da je sudsko odobrenje istražnim tijelima da pristupe novinarkinim komunikacijskim podacima - datumu, vremenu i lokaciji njezina mobilnog telefona u blizini navedenih ulica i mjesta tijekom razdoblja od šesnaest mjeseci- koje je pohranio njezin pružatelj usluga mobilne telefonije, i da prikupljaju te podatke predstavljalo povredu članka 10. jer nije bilo opravdano „prevladavajućim zahtjevom u javnom interesu" i nije bilo popraćeno postupovnim mjerama zaštite;
- *Jecker protiv Švicarske*, 2020. (stavci 37. – 43.), u kojem je Sud utvrdio da je nalog novinarki da otkrije identitet jednog od svojih izvora, kako bi tijela kaznenog progona mogla utvrditi identitet trgovca drogom, u suprotnosti s člankom 10. s obzirom na to da nije proveden test vaganja konkretnih interesa o kojima je riječ;
- *Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. i drugi protiv Nizozemske*, 2012. (stavak 102.), u kojem je utvrđeno da provođenje nadzora nad novinarima bez prethodnog

preispitivanja od strane neovisnog tijela i nalog da se predaju dokumenti koji mogu dovesti do utvrđivanja identiteta njihovih izvora predstavljaju povredu članaka 8. i 10. zajedno. Preispitivanje *post factum* nije bilo dovoljno jer se povjerljivost novinarskih izvora ne može ponovno uspostaviti nakon što je uništena (*ibid.*, stavci 100. – 101.);

- *Financial Times Ltd i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2009. (stavak 63.), u kojem je Sud naveo da ponašanje izvora nikada ne može biti odlučno pri odlučivanju o tome treba li donijeti nalog za otkrivanje, već samo može biti jedan, doduše važan, čimbenik koji je potrebno uzeti u obzir pri provođenju potrebnog testa vaganja;
- *Weber i Saravia protiv Njemačke* (odl.), 2006. (stavci 143. – 153.), u kojem je Sud očigledno neosnovanim proglasio prigovor koji se odnosio na navodnu povredu slobode izražavanja koja proizlazi iz odredaba zakona kojim je odobreno strateško praćenje telekomunikacija i onemogućeno novinarima da jamče da će informacije koje su dobili pri obavljanju svojeg posla ostati povjerljive;
- *Ernst i drugi protiv Belgije*, 2003. (stavci 94. – 105.), u kojem je utvrđeno da su pretrage i oduzimanja velikih razmjera u uredu novinara, s ciljem utvrđivanja identiteta njihovih izvora, predstavljale povredu članka 10. (Vidi i predmete *Roemen i Schmit protiv Luksemburga*, 2003., stavci 47. – 60., koji se odnosio na pretrage doma novinara s ciljem utvrđivanja identiteta njegovih izvora; *Tillack protiv Belgije*, 2007., stavci 56. – 68., koji se odnosio na operacije pretrage i oduzimanja provedene u domu i uredu novinara osumnjičenog za podmićivanje europskog javnog službenika u svrhu dobivanja povjerljivih informacija o istragama koje su u tijeku u europskim institucijama, s ciljem utvrđivanja identiteta izvora otkrivanja; *Sanoma Uitgevers B.V. protiv Nizozemske* [VV], 2010., stavci 64. – 100., koji se odnosio na oduzimanje od strane policije dokumenata koji bi omogućili utvrđivanje identiteta novinarskih izvora; *Nagla protiv Latvije*, 2013., stavci 78. – 102., koji se odnosio na hitne pretrage doma novinarke koje su uključivale oduzimanje uređaja za pohranu podataka koji sadrže podatke o njezinim izvorima informacija; *Sérvulo & Associados - Sociedade de Advogados, RL i drugi protiv Portugala*, 2015., stavci 101. – 120., koji se odnosio na oduzimanje velike količine računalnih datoteka i elektroničke pošte u uredima odvjetničkog društva; i *Görmüş i drugi protiv Turske*, 2016., stavci 32. – 77., o zaštiti novinarskih izvora, državnih službenika koji su iznijeli na vidjelo nezadovoljavajuću praksu na svojem radnom mjestu, u kontekstu povjerljivosti vojnih pitanja) i
- *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2021., stavci 442. – 458., koji se odnosio na masovno presretanje komunikacija, koje je obavještajnim službama omogućilo da nenamjerno pristupe velikoj količini povjerljivog novinarskog materijala kao „usputnom ulovu" masovne operacije. Sud je utvrdio povredu članka 10. Konvencije.

3. Zaštita podataka i zabrana diskriminacije (članak 14. Konvencije)

324. U predmetu *Sheffield i Horsham protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 1998. (stavci 51. – 61., 76. – 77.), koji se odnosio na pitanje je li tužena država imala obvezu pravno priznati novi rodni identitet dviju podnositeljica zahtjeva, koje su se podvrgle operaciji promjene muškog spola u ženski, Sud je smatrao da nije došlo do povrede članka 8. zasebno ili u vezi s člankom 14. Prema mišljenju Suda, situacije u kojima bi podnositeljice zahtjeva morale otkriti svoje osobne podatke nisu se događale toliko često da bi se moglo reći da se u nerazmjernoj mjeri zadire u njihovo pravo na poštovanje privatnog života. Sud je primijetio i da je tužena država u određenoj mjeri nastojala svesti intruzivne upite o rodnom statusu transrodnih osoba na najmanju moguću mjeru tako što je omogućila da im se izdaju vozačke dozvole, putovnice i druge vrste službenih dokumenata na njihovo novo ime i spol, i da se službeno obeshrabrivalo upotrebu rodnih listova kao sredstva identifikacije (*ibid.*, stavak 59.; *Cossey protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1990., stavci 36. – 42.).

325. U nekoliko predmeta u kojima je ispitivao pitanja usko povezana sa zaštitom osobnih podataka na temelju članka 8. ili članka 9., Sud nije utvrdio da je otvoreno zasebno pitanje na temelju članka 14.

(predmet *Sinan Işık protiv Turske*, 2010., stavak 57., koji se odnosio na naznačavanje, neovisno o tome je li obvezno ili neobvezno, vjeroispovijedi podnositelja na njegovoj osobnoj iskaznici; predmet *Avilkina i drugi protiv Rusije*, 2013., stavak 61., o otkrivanju medicinske dokumentacije nekoliko Jehovinih svjedoka koji su odbili podvrgnuti se transfuziji krvi; predmet *Christine Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2002., stavci 92. – 93. i 108., i predmet *I protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2006., stavci 72. – 73., 88., koji su se odnosili na pravno priznavanje promjene spola pojedinca).

4. Zaštita podataka i pravo na mirno uživanje vlasništva (članak 1. Protokola br. 1)

326. Sud je razmatrao zaštitu osobnih podataka i pravo na mirno uživanje vlasništva u kontekstu pretraga i oduzimanja.

327. U predmetu *Smirnov protiv Rusije*, 2007. (stavci 53. – 59.), Sud je smatrao da nacionalne vlasti nisu uspostavile „pravičnu ravnotežu" između zahtjeva općeg interesa zajednice i zahtjeva zaštite prava podnositelja na mirno uživanje vlasništva. Stoga je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 zbog pretrage provedene u domu podnositelja zahtjeva, odvjetnika, nakon koje je uslijedilo oduzimanje, među ostalim, središnje jedinice njegova računala koja je sadržavala tvrde diskove s njegovim osobnim podacima. Iako zadržavanje fizičkih dokaza može biti nužno u interesu pravilnog djelovanja pravosudnog sustava, samo računalo nije bilo predmet koji je bio namijenjen počinjenju kaznenog djela, predmet kojim je to djelo počinjeno ili predmet koji je nastao tim djelom. Budući da je informacije pohranjene na tvrdom disku, potencijalno vrijedne i korisne za istragu, pregledao istražitelj te su ispisani i uključeni u spis, nije bilo razloga za daljnje zadržavanje središnje jedinice. Štoviše, računalo je bilo radni alat podnositelja zahtjeva i upotrebljavalo se i za pohranu podataka njegovih stranki.

328. U predmetu *Kruglov i drugi protiv Rusije*, 2020. (stavci 145. – 146.) utvrđeno je da pretrage od strane policije domova i ureda podnositelja zahtjeva, odvjetnika po struci, i njihovih stranki, te oduzimanje računala i tvrdih diskova koji sadrže osobne informacije i dokumente obuhvaćene poslovnom tajnom, koji sami po sebi nisu bili predmet koji je bio namijenjen počinjenju kaznenog djela, predmet kojim je to djelo počinjeno ili predmet koji je nastao tim djelom, predstavljaju povredu članka 1. Protokola br. 1.

329. U predmetu *Pendov protiv Bugarske*, 2020. (stavci 43. – 51.), Sud je presudio da je nepotrebno dugotrajno zadržavanje podnositeljeva računalnog poslužitelja u kontekstu kaznenog postupka protiv trećih strana predstavljalo povredu članka 1. Protokola br. 1. Činjenica da poslužitelj nikada nije pregledan za potrebe kaznene istrage, koja se odnosila isključivo na treće strane; mogućnost izrade preslika potrebnih informacija; važnost poslužitelja za profesionalnu djelatnost podnositelja zahtjeva; i djelomična neaktivnost javnog tužiteljstva, značili su da je zadržavanje podnositeljeva poslužitelja sedam i pol mjeseci bilo nerazmjerno (*ibid*., stavak 51.).

5. Zaštita podataka i sloboda kretanja (članak 2. Protokola br. 4)

330. Sud je razmatrao brojne predmete u kojima je sloboda kretanja pojedinca bila ograničena zbog osobnih podataka koje su pohranile vlasti. Sud je te predmete ispitao na temelju članka 8.

331. Tako je u predmetu *Dalea protiv Francuske* (odl.), 2010., pohranjivanje od strane policije u Schengenski informacijski sustav podataka čiju je točnost podnositelj zahtjeva osporavao spriječilo podnositelja da slobodno putuje u šengenskom prostoru. Podnositelj zahtjeva nije mogao dobiti pristup osobnim podacima koji su se nalazili u bazi podataka ni ishoditi ispravak tih podataka. Sud je ponovio da članak 8. ne jamči kao takav pravo stranca na ulazak u određenu zemlju ili boravak ondje. U tom predmetu miješanje u podnositeljev privatni život zbog činjenice da su ga francuske vlasti uključile u Schengensku bazu podataka bilo je u skladu sa zakonom i težilo je legitimnom cilju zaštite

nacionalne sigurnosti. Bilo je razmjerno cilju kojemu je težilo i bilo je nužno u demokratskom društvu. Podnositelj se nije pozvao na članak 2. Protokola br. 4.

332. U predmetu *Shimovolos protiv Rusije*, 2011. (stavci 64. – 71.), informacije o putovanjima podnositelja zahtjeva vlakom i zrakoplovom bile su zabilježene u „bazi podataka o nadzoru" zbog njegova članstva u organizaciji za ljudska prava. Kad god je osoba čije je ime bilo na tom popisu kupila kartu za vlak ili zrakoplov, Odjel za unutarnji promet primao je automatsku obavijest. Kao rezultat toga, kad se podnositelj zahtjeva ukrcao na vlak kako bi otputovao u Samaru u vezi sa sastankom na vrhu Europske unije i Rusije i sudjelovao u prosvjednom skupu u tom gradu, tri su policijska službenika provjerila njegove osobne isprave i pitala ga za razlog za putovanje. Sud je utvrdio da su se prikupljanjem i pohranjivanjem podataka o podnositeljevu kretanju na temelju ministarske odluke koja nije bila objavljena i nije bila dostupna javnosti vlasti miješale u njegov privatni život na način koji nije bio u skladu s pravima zajamčenima člankom 8. Sud je nadalje utvrdio da nije otvoreno odvojeno pitanje na temelju članka 2. Protokola br. 4 (*ibid*., stavak 73.).

333. U predmetu *Beghal protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2019. (stavci 89. – 109.), u kojem je otvoreno pitanje važnosti praćenja međunarodnog kretanja terorista, Sud je, prije nego što je utvrdio povredu članka 8., smatrao da ovlasti koje su prema zakonodavstvu o borbi protiv terorizma dodijeljene policiji, službenicima za imigracije i određenim carinskim službenicima da zaustavljaju, pretražuju i ispituju putnike u lukama, zračnim lukama i međunarodnim željezničkim postajama nisu bile dovoljno ograničene niti su postojale odgovarajuće pravne mjere zaštite od zlouporabe. Konkretno, u zakonodavstvu se nije zahtijevalo prethodno odobrenje te se ovlast zaustavljanja i ispitivanja mogla izvršavati čak i kada nije postojala sumnja na umiješanost u terorizam.

334. U predmetu *Willems protiv Nizozemske* (odl.), 2021., koji se odnosio na obvezu na temelju Zakona o putovnicama davanja otisaka prstiju prilikom podnošenja zahtjeva za izdavanje putovnice, kao i na pohranjivanje tih otisaka na elektronički čip, nakon što je u domaće pravo preuzeta Uredba Europske unije o standardima za sigurnosna obilježja i biometrijske podatke u putovnicama i putnim ispravama koje izdaju države članice (a da nije ostavljen nikakav diskrecijski prostor nacionalnim tijelima), prigovori su odbijeni kao očigledno neosnovani zbog „presumpcije ekvivalentne zaštite" u pravu Europske unije (*ibid*., stavci 26. – 36.).

D. Zaštita podataka i procesna prava

Članak 6. Konvencije

„1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Presuda se mora izreći javno, ali se sredstva priopćavanja i javnost mogu isključiti iz cijele rasprave ili njezina dijela zbog razloga koji su nužni u demokratskom društvu radi interesa morala, javnog reda ili državne sigurnosti, kad interesi maloljetnika ili privatnog života stranaka to traže, ili u opsegu koji je po mišljenju suda bezuvjetno potreban u posebnim okolnostima gdje bi javnost mogla biti štetna za interes pravde.

2. Svatko optužen za kazneno djelo smatrat će se nevinim sve dok mu se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom.

3. Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava:

a) da u najkraćem roku bude obaviješten, potanko i na jeziku koji razumije, o prirodi i razlozima optužbe koja se podiže protiv njega

b) da ima odgovarajuće vrijeme i mogućnost za pripremu svoje obrane

c) da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava platiti branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja, kad to nalažu interesi pravde

d) da ispituje ili dade ispitati svjedoke optužbe i da se osigura prisustvo i ispitivanje svjedoka obrane pod istim uvjetima kao i svjedoka optužbe

e) besplatnu pomoć tumača ako ne razumije ili ne govori jezik koji se upotrebljava u sudu."

Članak 13. Konvencije

„Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu."

1. Pravo na pošteno suđenje (članak 6. Konvencije)[12]

335. Svaki pojedinac čiji se osobni podaci automatizirano obrađuju u kontekstu sudskog postupka mora uživati jamstva iz članka 6., bez obzira na njegov status u postupku (podnositelj, tuženik, svjedok, optuženik ili treća strana).

a. Opća jamstva (članak 6. stavak 1. Konvencije)

336. Sud je u nekoliko predmeta ocjenjivao sa stajališta članka 6. stavka 1. potrebu za zaštitom osobnih podataka stranaka ili trećih strana, u kontekstu različitih općih jamstava namijenjenih osiguravanju poštenosti sudskog postupka. Ta jamstva posebice uključuju jednakost stranaka u postupku i pravo na kontradiktorni postupak, pravo na javnu raspravu i javno izricanje presude, izvođenje dokaza, razumnu duljinu trajanja postupka i zahtjev da se pruže obrazloženja za sudske odluke.

[12] Ovo poglavlje treba tumačiti u svjetlu Vodiča kroz članak 6. u njegovu građanskom aspektu (str. 60. – 91.) i u njegovu kaznenom aspektu (str. 32. – 100.) i u vezi s tim vodičima.

i. Jednakost stranaka u postupku i poštovanje načela kontradiktornosti u postupcima koji uključuju osjetljive ili povjerljive informacije

337. U predmetu *Eternit protiv Francuske* (odl.), 2012. (stavci 35. – 42.), poslodavac je pokrenuo postupak u kojem je osporavao odluku zavoda za zdravstveno osiguranje o priznavanju profesionalne prirode bolesti jednog od njegovih zaposlenika. Sud nije utvrdio da je postupak predstavljao povredu članka 6. stavka 1. unatoč činjenici da poslodavcu nije dostavljena preslika očitovanja medicinskog savjetnika zavoda za osiguranje. Nedostavljanje poslodavcu medicinske dokumentacije zaposlenika bilo je opravdano potrebom za zaštitom povjerljivosti njegovih zdravstvenih podataka, koju su sudovi morali izjednačiti s pravom društva podnositelja zahtjeva na kontradiktorni postupak tako da se osigura da nije narušena sama bit ijednog od tih prava. Postignuta je potrebna ravnoteža u slučaju kada je poslodavac mogao od suda zatražiti da imenuje neovisnog medicinskog vještaka koji će pregledati medicinsku dokumentaciju zaposlenika i, poštujući povjerljivost medicinske dokumentacije, pripremiti izvješće u kojem će pružiti smjernice sudu i strankama (*ibid.*, stavak 37.). Činjenica da vještačenje nije bilo određeno svaki put kada je poslodavac to zatražio, već samo kada je sud smatrao da nema dovoljno informacija, nije bila u suprotnosti sa zahtjevom poštenog suđenja na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije. (*ibid.*, stavci 35. – 39.).

338. U predmetu *Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010. (stavci 184. – 191.), ograničenja načela jednakosti stranaka u postupku i načela kontradiktornosti u postupcima pred Sudom za istražne ovlasti, neovisnim tijelom osnovanim radi ispitivanja prigovora osoba koje sumnjaju da su vlasti nezakonito presrele njihove komunikacije, nisu se smatrala nespojivima s člankom 6. stavkom 1. Morala se uspostaviti ravnoteža između, s jedne strane, interesa nacionalne sigurnosti i potrebe da se određene metode kaznene istrage drže u tajnosti i, s druge strane, prava na kontradiktorni postupak. Prema mišljenju Suda, postojala je potreba da se osjetljivi i povjerljivi materijali, čije bi otkrivanje spriječilo postizanje cilja kojemu se teži, drže u tajnosti (*ibid.*, stavci 186. – 187.).

339. Općenito, Sud je naglasio da pravo na kontradiktorni postupak u kaznenom predmetu znači da i optužba i obrana moraju dobiti priliku da saznaju za očitovanja i dokaze koje je dostavila druga strana i daju primjedbe na njih, uključujući, primjerice, videosnimku optuženice koja je upotrijebljena kao dokaz protiv nje (*Murtazaliyeva protiv Rusije*, [VV], 2018., stavci 90. – 95.).

ii. Obrazloženje sudskih odluka i zaštita podataka

340. U predmetu *Surikov protiv Ukrajine*, 2017. (stavci 102. – 103.), Sud je utvrdio povredu članka 6. stavka 1. jer nacionalni sudovi nisu razmatrali niz relevantnih i važnih pitanja koja su otvorena. Podnositelj zahtjeva tvrdio je da je njegov poslodavac proizvoljno prikupljao i pohranjivao osjetljive i zastarjele informacije o njegovu duševnom zdravlju, da je te informacije upotrebljavao kad je razmatrao njegov zahtjev za promaknuće i da ih je nezakonito otkrio njegovim kolegama i sudu. Sud je ponovno potvrdio da članak 6. obvezuje sudove da obrazlože svoje presude. Iako se ta obveza ne može shvatiti kao zahtijevanje detaljnog odgovora na svaku tvrdnju, načelo poštenosti bilo bi narušeno ako bi domaći sudovi zanemarili konkretnu, relevantnu i važnu tvrdnju koju je iznio podnositelj zahtjeva (*ibid.*, stavak 101. i ondje navedena sudska praksa).

341. U predmetu *Samoylova protiv Rusije*, 2021. (stavci 50. – 52.), koji se odnosio na emitiranje televizijske reportaže u kojoj je prikazana točna adresa podnositeljice zahtjeva, njezin porezni identifikacijski broj i slike unutrašnjosti njezine ladanjske kuće, Sud je utvrdio da domaći sudovi nisu pružili konkretan i izričit odgovor na tvrdnje koje bi bile odlučne za ishod postupka koji je pokrenula podnositeljica zahtjeva, u suprotnosti s pravom na pošteno suđenje zajamčeno člankom 6. stavkom 1. Konvencije.

342. U predmetu *Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010. (stavci 185. – 191.), politiku vlasti da se „niti potvrđuje niti poriče” da je operacija presretanja komunikacija provedena nije se smatralo nespojivom s člankom 6. stavkom 1. Stoga je bilo dovoljno da Sud za istražne ovlasti, osnovan radi ispitivanja prigovora osoba koje sumnjaju da su vlasti nezakonito presrele njihovu komunikaciju,

jednostavno obavijesti podnositelje da nije donesena nikakva odluka u njihovu korist, jer bi se inače, ako bi zahtjev tom sudu doveo do obavještavanja podnositelja prigovora o tome je li došlo do presretanja, moglo zaobići politiku Vlade da „niti potvrđuje niti poriče" (*ibid*., stavak 189.).

iii. Upotreba osobnih podataka prikupljenih nezakonito ili u suprotnosti s člankom 8. kao dokaza

343. Pitanje upotrebe osobnih podataka prikupljenih na način koji je suprotan pretpostavkama domaćeg prava ili zahtjevom članka 8. u sudskim postupcima kao fizičkog dokaza Sud je razmatrao u nekoliko predmeta, u kontekstu upravnog postupka (predmet *Vukota-Bojic protiv Švicarske*, 2016., stavak 77., o upotrebi, u sporu s osiguranom osobom, informacija koje je tajno prikupilo osiguravajuće društvo u okviru svojih ovlasti na temelju sustava javnog osiguranja); parničnog postupka (predmet *Bărbulescu protiv Rumunjske* [VV], 2017., stavci 140. – 141., o upotrebi podataka koje je poslodavac prikupio o zaposlenikovu korištenju internetom na radnom mjestu kako bi opravdao njegov otkaz); i kaznenog postupka (predmet *Bykov protiv Rusije* [VV], 2009., stavci 80. – 83., o presretanju razgovora u sklopu tajne policijske akcije i upotrebi tako pribavljenih dokaza kao osnove za osudu).

344. Sud je smatrao da prihvaćanje i upotreba takvih dokaza u sudskom postupku neće automatski dovesti do utvrđenja da je postupak bio nepošten ako je taj postupak u cjelini vođen pošteno (*Bykov protiv Rusije* [VV], 2009., stavci 89. – 91.; *Vukota-Bojic protiv Švicarske*, 2016., stavci 91. – 100.).

345. Sud je utvrdio povredu članka 6. stavka 1. u predmetu koji se odnosio na informacije dobivene preko policijskog doušnika upotrebom prikrivenog uređaja za snimanje razgovora u ćeliji podnositelja zahtjeva, što je mjera koja nije bila „u skladu sa zakonom" (*Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002., stavci 45. – 53.). Podnositeljeva priznanja nisu bila spontana, već su bila izazvana upornim ispitivanjem doušnika, koji je, na poticaj policije, usmjeravao razgovore u okolnostima koje su se mogle smatrati funkcionalno istovjetnima ispitivanju, bez ikakvih zaštitnih mjera koje bi pratile službeni obavijesni razgovor s policijom. Iako nije postojao nikakav poseban odnos između podnositelja zahtjeva i doušnika i nije utvrđena nikakva izravna prisila, podnositelj zahtjeva zasigurno je bio izložen psihološkim pritiscima koji su negativno utjecali na dobrovoljnu prirodu priznanja. U tim okolnostima moglo se smatrati da su dobivene informacije pribavljene protivno volji podnositelja zahtjeva i da je upotreba tih informacija na suđenju negativno utjecala na njegovo pravo na šutnju i privilegij protiv samooptuživanja.

iv. Javna rasprava i javno izricanje presuda i povjerljivost podataka[13]

346. U predmetu *P. i B. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001. (stavci 38. – 41., 46. – 49.), utvrđeno je da neprovođenje javne rasprave i izricanje presude na sjednici zatvorenoj za javnost u predmetu o boravištu djeteta nije u suprotnosti s člankom 6. stavkom 1. Prema mišljenju Suda, postupak odlučivanja o roditeljskoj skrbi glavni je primjer predmeta u kojima bi isključivanje medija i javnosti moglo biti opravdano kako bi se zaštitili osobni podaci dotičnog djeteta i stranaka te kako bi se izbjeglo ugrožavanje interesa pravde (*ibid*., stavak 38.). Činjenica da je svatko tko je mogao dokazati interes mogao izvršiti uvid u cijeli tekst naloga i presuda ili dobiti njihovu presliku i da su se presude sudova redovito objavljivale bez navođenja imena dotičnih osoba bila je dostatna da se nadoknadi izostanak javnog izricanja presude (*ibid*., stavak 47.).

347. U predmetu *Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010. (stavak 188.), Sud je ponovio da na temelju članka 6. stavka 1. nacionalna sigurnost može opravdati isključivanje javnosti iz postupka. Smatrao je da priroda pitanja otvorenih pred Sudom za istražne ovlasti, koja se odnose na nezakonito presretanje komunikacija, opravdava neprovođenje javne rasprave.

---

[13] Vidjeti i odjeljak Otkrivanje podataka u kontekstu sudskog postupka u ovom vodiču sa stajališta članka 8. Konvencije.

348. Sud je utvrdio dvostruku povredu članka 6. u predmetu *Vasil Vasilev protiv Bugarske*, 2021., u pogledu potpunog nedostatka pristupa javnosti (isključenje javnosti sa svih ročišta i izostanak javnog izricanja presude) u postupku koji je podnositelj pokrenuo radi ostvarivanja naknade štete nakon presretanja, snimanja i izrade prijepisa telefonskog razgovora između njega i njegove stranke koja je bila pod tajnim nadzorom u kaznenom predmetu. Isključivanje javnosti sa svih ročišta i iz izricanja presude temeljilo se isključivo na postojanju klasificiranih podataka u spisu (dokazi koji proizlaze iz tajnog presretanja podnositeljeva telefonskog razgovora). Prema mišljenju Suda, potpuni nedostatak javnog pristupa nije se mogao opravdati potrebom da se zaštite klasificirani podaci koji su bili predmet postupka. Pitanja postavljena tijekom postupka, koja su se odnosila na odgovornost državnih tijela za navodnu povredu prava iz članka 8., nisu bila izrazito tehničke prirode, a podnositelj zahtjeva nije se odrekao prava na javnu raspravu (*ibid*., stavci 107. – 111.). Kada se predmet odnosi na navodnu povredu nekog temeljnog prava od strane državnih tijela, javna kontrola postupka ključna je za održavanje povjerenja u vladavinu prava. Postojanje klasificiranih podataka u spisu ne može samo po sebi predstavljati razlog za uskraćivanje cijele presude javnosti. Ako predmet uključuje klasificirane podatke, postoje tehnike koje omogućuju određeni stupanj javnog pristupa odlukama donesenima u njemu i istovremeno održavaju povjerljivost osjetljivih informacija (*ibid*., stavci 116. – 118.).

v. Duljina trajanja sudskog postupka koji se odnosi na zaštitu podataka

349. U predmetu *Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017. (stavak 215.), Sud je presudio da ukupno trajanje, šest godina i šest mjeseci na dvije razine nadležnosti, postupka koji se odnosio na usklađenost s domaćim pravom i pravom Europske unije masovnog objavljivanja osobnih poreznih podataka od strane društava podnositelja zahtjeva nije ispunilo zahtjev razumnog roka na temelju članka 6. stavka 1. Postupak pred Sudom Europske unije koji se odnosio na zahtjev za prethodnu odluku nije se mogao uzeti u obzir pri ocjenjivanju duljine trajanja postupka koja se mogla pripisati domaćim tijelima (*ibid*., stavak 208.).

350. Nasuprot tome, u predmetu *Surikov protiv Ukrajine*, 2017. (stavci 104. – 106.), Sud je očigledno neosnovanim proglasio prigovor o duljini trajanja postupka koji se odnosio na pohranjivanje od strane poslodavca osjetljivih i zastarjelih informacija o duševnom zdravlju zaposlenika i upotrebu tih informacija pri razmatranju njegova zahtjeva za promaknuće. Sud je utvrdio da razdoblje kraće od šest godina na tri razine nadležnosti ne otvara pitanje u pogledu zahtjeva razumnog roka na temelju članka 6. stavka 1. (*ibid*., stavak 101.).

b. Posebna jamstva (članak 6. stavci 2. i 3. Konvencije)

351. U kaznenim stvarima, svakom pojedincu koji je optužen na temelju svojih osobnih podataka moraju se pružiti određena posebna jamstva.

i. Zaštita podataka i pravo na pretpostavku nedužnosti (članak 6. stavak 2. Konvencije)

352. U predmetu *Batiashvili protiv Gruzije*, 2019. (stavci 87. – 97.), Sud je utvrdio da je članak 6. stavak 2. primjenjiv u situaciji u kojoj su vlasti manipulirale snimkom telefonskih razgovora pojedinca prije njegova uhićenja i dale ju emitirati na televiziji. Prema mišljenju Suda, uključenost vlasti pridonijela je tome da se podnositelja smatralo krivim prije nego što je njegova krivnja dokazana na sudu te je stoga predstavljala povredu članka 6. stavka 2. Slijed događaja, kad se razmatrao u cjelini, ukazivao je na to da je na situaciju podnositelja zahtjeva znatno utjecalo postupanje istražnih tijela (*ibid*., stavak 94.). Iako se od optužbe za neprijavljivanje kaznenog djela odustalo u prvostupanjskom postupku, u optužnici upućenoj na suđenje gotovo četiri mjeseca nakon što je snimka postala dostupna javnosti i dalje se spominjala navedena optužba, iako su tijela kaznenog progona morala biti itekako svjesna da su dokazi na kojima se temeljila ta optužba bili lažni (*ibid*., stavak 95.).

353. U predmetu *Y.B. i drugi protiv Turske*, 2004. (stavci 43. – 51.), utvrđeno je da su izjave policije za medije u vezi s osumnjičenicima koje su novinari fotografirali na konferenciji za medije održanoj u

policijskim prostorijama predstavljale povredu članka 6. stavka 2. Objavljivanje fotografija osumnjičenika u tijeku kaznenog postupka samo po sebi nije predstavljalo povredu njihova prava na pretpostavku nedužnosti. Nacionalne vlasti imale su pravo obavijestiti javnost o kaznenim istragama koje su u tijeku, pod uvjetom da to učine uz svu potrebnu diskreciju i razboritost. Ipak, kada su objavljivale objektivne informacije o kaznenim postupcima, te informacije nisu smjele sadržavati nikakvu ocjenu ili prejudiciranje krivnje (*ibid*., stavci 47. – 48.). U tom predmetu stav policijskih vlasti, u mjeri u kojoj je podrazumijevao prethodnu ocjenu optužbi s kojima bi se podnositelji zahtjeva mogli suočiti i novinarima pružio jednostavan fizički način da ih identificiraju, bio je nespojiv s pretpostavkom nedužnosti (*ibid*., stavak 50.).

354. U predmetu *Panteleyenko protiv Ukrajine*, 2006. (stavci 68. – 71.), sudske odluke o obustavljanju kaznenog postupka protiv podnositelja zahtjeva sadržavale su izraze koji nisu ostavljali mjesta sumnji u stav sudaca da je podnositelj zahtjeva počinio kazneno djelo za koje ga se teretilo; Sud je stoga utvrdio povredu članka 6. stavka 2. Odluka o obustavi postupka iz „neoslobađajućih razloga" donesena je na temelju dokaza koji sadrže osobne podatke koji se odnose na podnositelja zahtjeva, javnog bilježnika po struci, a koji su dobiveni nakon pretrage njegova ureda koja je obavljena u suprotnosti sa zakonskom pretpostavkom da se unaprijed dostavi nalog za pretragu osobi koja se nalazi u relevantnim prostorijama i u suprotnosti sa zabranom oduzimanja dokumenata i predmeta koji se ne odnose izravno na predmet koji se istražuje (*ibid*., stavak 70.)[14].

ii. Zaštita podataka i prava obrane (članak 6. stavak 3. točka (b) Konvencije)

355. U predmetu *Rook protiv Njemačke*, 2019. (stavak 69.), Sud je presudio da je razdoblje od tri i pol mjeseca za proučavanje velike količine podataka i elektroničkih datoteka o podnositelju zahtjeva, dobivenih nadzorom nad telekomunikacijama, bilo dovoljno sa stajališta članka 6. stavka 3. točke (b) da se njegovu odvjetniku omogući da pripremi njegovu obranu. S obzirom na složenost kaznenog postupka, nije bilo potrebno podnositeljevu odvjetniku dati priliku da pročita i presluša svaki podatak nadzora, koji se sastojao od 45.000 telefonskih poziva i 34.000 drugih skupova podataka prikupljenih tijekom istrage te 14 milijuna elektroničkih datoteka koje je policija oduzela u podnositeljevu stanu i na drugim lokacijama (*ibid*., stavci 7. – 8., 67. – 71.).

356. Općenito, Sud je naglasio da suvremene istražne metode doista mogu stvoriti goleme količine podataka čije uključivanje u kazneni postupak ne bi trebalo uzrokovati nepotrebna odgađanja tog postupka. Podnositeljevo pravo na otkrivanje nije se smjelo miješati s njegovim pravom na pristup svim materijalima koje su vlasti već smatrale relevantnima, koje je općenito zahtijevalo da bi dotična osoba trebala moći razumjeti materijal u cijelosti (*ibid*., stavak 67.). Sama činjenica da je sudski postupak već započeo kad je odvjetnik dobio potpunu presliku spisa ne znači da nije imao dovoljno vremena za pripremu. Članak 6. stavak 3. točka (b) ne zahtijeva da priprema suđenja koje će trajati određeno vrijeme bude gotova prije prvog ročišta (*ibid*., stavak 72.)[15].

357. U predmetu *Sigurður Einarsson i drugi protiv Islanda*, 2019. (stavci 88. – 93.), Sud je utvrdio da nije došlo do povrede članka 6. stavka 1. i stavka 3. točke (b) u vezi s nedostatkom pristupa obrane golemoj količini podataka koje je prikupilo tužiteljstvo, a koji nisu uključeni u istražni spis, te u vezi s činjenicom da obrana nije imala utjecaja na elektroničko filtriranje tih podataka od strane tužiteljstva kako bi se utvrdile informacije relevantne za istragu. Kad je riječ o „cjelovitom prikupljanju podataka", tužiteljstvo nije znalo kakav je sadržaj tog skupa podataka i u toj mjeri nije imalo nikakvu prednost u odnosu na obranu. Kad je riječ o „označenim" podacima, u načelu bi bilo primjereno da se obrani pruži

[14] Vidjeti i Vodič kroz članak 6. Konvencije (Pravo na pošteno suđenje (kazneni aspekt)) u pogledu obrazloženja sudskih odluka (stavci 168. – 176.).

[15] Vidjeti i Vodič kroz članak 6. Konvencije (Pravo na pošteno suđenje (kazneni aspekt)) u pogledu mogućnosti potrebnih optuženicima za pripremu njihove obrane.

mogućnost da potraži potencijalno oslobađajuće dokaze. Međutim, podnositelji zahtjeva nisu ni u jednoj fazi službeno zatražili sudski nalog u tom smislu i nisu naveli vrstu dokaza koje traže.

2. Pravo na djelotvoran pravni lijek (članak 13. Konvencije)[16]

358. U predmetu *Anne-Marie Anderson protiv Švedske*, 1997. (stavci 41. – 42.), koji se odnosio na otkrivanje medicinske dokumentacije, Sud nije utvrdio povredu članka 13. u vezi s člankom 8. u pogledu nepostojanja mogućnosti da pacijent prije priopćavanja osobnih i povjerljivih zdravstvenih podataka od strane medicinskog tijela tijelu za socijalne usluge ospori tu mjeru. Među ostalim, podnositeljica je bila obaviještena o mjeri i mjera je bila ograničene prirode jer dotične informacije nisu bile javno objavljene, već su bile zaštićene istom razinom povjerljivosti koja se primjenjuje na psihijatrijsku evidenciju.

359. U predmetu *Mik i Jovanović protiv Srbije* (odl.), u kojem su podnositeljice zahtjeva prigovorile na temelju članka 8. zasebno i u vezi s člankom 13. zbog trajnog propusta države da im pruži vjerodostojne informacije o sudbini njihovih novorođenih sinova koji su navodno preminuli nedugo nakon rođenja i čija tijela nikada nisu pokazana podnositeljicama zahtjeva, Sud je primijetio da je nedavno usvojenim zakonodavnim aktom uspostavljen mehanizam (uključujući bazu podataka DNK-a) u odnosu na situaciju s kojom su bile suočene podnositeljice i drugi. Konkretno, u novom zakonskom okviru predviđeni su i sudski i izvansudski postupci namijenjeni otkrivanju stvarnog statusa novorođene djece za koju se sumnja da su nestala iz državnih rodilišta i pružanju zadovoljštine roditeljima. Štoviše, poduzeti su određeni važni koraci za provedbu tog okvira, uključujući opsežne edukacije sudaca kao i imenovanje, u kontekstu izvansudskog postupka, članova povjerenstva (većinom predstavnici registriranih udruga roditelja) s opsežnim ovlastima za istraživanje, prikupljanje podataka i izvještavanje. Napomenuvši da su se same podnositeljice odlučile za upotrebu novog mehanizma, Sud je zaključio da više nije opravdano nastaviti s ispitivanjem zahtjeva u smislu članka 37. stavka 1. točke (c) Konvencije.

360. U predmetu *Panteleyenko protiv Ukrajine*, 2006. (stavci 82. – 84.), Sud je utvrdio povredu članka 13. u vezi s člankom 8. u pogledu nepostojanja djelotvornog pravnog sredstva koje bi podnositelju zahtjeva omogućilo da prigovori zbog otkrivanja povjerljivih informacija o njegovu duševnom zdravlju na javnoj raspravi. Prema mišljenju Suda, postojeća pravna sredstva pokazala su se nedjelotvornima jer nisu rezultirala prekidom otkrivanja povjerljivih psihijatrijskih podataka u sudskom spisu ni bilo kakvim dosuđivanjem naknade podnositelju zahtjeva za štetu pretrpljenu zbog miješanja u njegov privatni život. Iako bi rasprava zatvorena za javnost spriječila otkrivanje informacija javnosti, ne bi spriječila da stranke saznaju za te informacije ili da informacije budu uključene u spis.

361. Kad je riječ o objavljivanju na internetu sudske odluke u kojoj su otkrivene informacije o posvojenju djece podnositelja zahtjeva, Sud je smatrao, u predmetu *X i drugi protiv Rusije*, 2020. (stavci 73. – 79.), da je došlo do povrede članka 13. u vezi s člankom 8. zbog nepostojanja pravnog sredstva koje bi omogućilo naknadu za nematerijalnu štetu uzrokovanu nepravilnim djelovanjem pravosudnog sustava.

362. U predmetu koji se odnosio na upis pojedinca kao „počinitelja kaznenog djela" u policijske registre nakon što je ispitan u vezi sa silovanjem te zadržavanje tog upisa, iako naknadno nije podignuta optužnica, Sud je utvrdio povredu članka 13. u vezi s člankom 8. nakon što je primijetio da podnositelj zahtjeva nije imao nikakvo pravno sredstvo u relevantno vrijeme da prigovori toj mjeri (*Dimitrov-Kazakov protiv Bugarske*, 2011., stavci 37. – 39.).

363. Nepostojanje djelotvornog pravnog sredstva koje bi podnositelju zahtjeva omogućilo da zatraži brisanje svojeg imena s popisa priloženog Pravilniku o talibanima predstavljalo je povredu članka 13.

[16] Ovo poglavlje treba tumačiti u svjetlu Vodiča kroz članak 13. Konvencije i u vezi s tim vodičem (vidi, konkretno, str. 49. – 51.).

u vezi s člankom 8. u predmetu *Nada protiv Švicarske* [VV], 2012. (stavci 209. – 214.). Podnositelj zahtjeva mogao se obratiti domaćim sudovima, ali oni nisu meritorno ispitali njegove prigovore.

364. Kad je riječ o upotrebi osobnih podataka u profesionalnom kontekstu, Sud je utvrdio povredu članka 13. u vezi s člankom 8. u predmetu *Smith i Grady protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1999. (stavci 136. – 139.), zbog nepostojanja djelotvornog pravnog sredstva u odnosu na povredu privatnosti podnositelja zahtjeva zbog intruzivnih istraga privatnih života homoseksualnih osoba koje su dovele do njihova otpuštanja iz oružanih snaga.

365. U predmetu *Karabeyoğlu protiv Turske*, 2016. (stavci 128. – 132.), nedostupnost domaćeg pravnog sredstva kojim bi se osiguralo preispitivanje upotrebe u stegovnom postupku podataka dobivenih prisluškivanjem telefona u kaznenoj istrazi navela je Sud da utvrdi povredu članka 13. tumačenog u svjetlu članka 8.

366. U predmetu *Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2003. (stavci 101. – 114.), Sud je presudio da podnositelj zahtjeva nije imao djelotvorno pravno sredstvo kojim bi prigovorio otkrivanju medijima snimke sustava CCTV na kojoj je prikazan kako pokušava počiniti samoubojstvo na javnom mjestu. Kad je riječ o mogućnosti sudskog preispitivanja, budući da je jedino pitanje pred domaćim sudovima bilo može li se politika u vezi sa snimkama snimljenima CCTV kamerama na javnim mjestima smatrati „iracionalnom", svako razmatranje pitanja o tome je li miješanje u podnositeljevo pravo odgovaralo prijekoj društvenoj potrebi ili je li bilo razmjerno bilo je zapravo isključeno (*ibid.*, stavci 106. – 107). Kad je riječ o medijskim povjerenstvima, činjenica da nisu imala ovlasti dosuditi naknadu štete značila je da ni ona nisu mogla pružiti djelotvorno pravno sredstvo (*ibid.*, stavci 108. – 109.). Kad je riječ o tužbi zbog povrede povjerljivosti, nije bilo vjerojatno da bi sudovi u relevantno vrijeme prihvatili da su snimke imale „potrebnu kvalitetu povjerljivosti" ili da su informacije bile „ustupljene u okolnostima koje zahtijevaju obvezu čuvanja povjerljivosti" (*ibid.*, stavak 111.).

367. Kad je riječ o tajnom nadzoru, zbog tajnosti mjera dotičnoj je osobi teško, ako ne i nemoguće, iskoristiti neko pravno sredstvo, osobito dok je nadzor u tijeku. „Djelotvoran pravni lijek" u smislu članka 13. mora podrazumijevati pravni lijek koji je djelotvoran koliko je to moguće, uzimajući u obzir ograničen opseg pravnih sredstava svojstven bilo kojem sustavu tajnog nadzora (*Klass i drugi protiv Njemačke*, 1978., stavci 68. – 69). Objektivni nadzorni mehanizam može biti dostatan sve dok su mjere tajne. Tek kad se mjere otkriju, pravna sredstva moraju biti dostupna dotičnom pojedincu, u razumnom roku (*Rotaru protiv Rumunjske* [VV], 2000., stavak 69.).

368. Kad je riječ o mjerama ciljanog tajnog nadzora, kada u pojedinačnim slučajevima lako može doći do zlouporabe i ona može imati štetne posljedice za demokratsko društvo u cjelini, u načelu je poželjno nadzornu kontrolu povjeriti sucu jer sudska kontrola pruža najbolja jamstva neovisnosti, nepristranosti i pravilnog postupka. Nakon što se mjera nadzora ukine, dotičnu bi osobu trebalo obavijestiti čim se obavijest može dostaviti bez ugrožavanja svrhe ograničenja. Kako bi se dotičnoj osobi omogućilo da ostvari preispitivanje postupka koji se odnosi na miješanje u ostvarivanje njezina prava na privatni život, u načelu je nužno toj osobi pružiti minimalnu količinu informacija o odluci koja se može pobijati, kao što je datum usvajanja i sud koji ju je donio (*Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], 2015., stavci 233., 287., 294.; *İrfan Güzel protiv Turske*, 2017., stavci 96., 98. – 99.).

369. U predmetu *Klass i drugi protiv Njemačke*, 1978. (stavci 65. – 72.), Zakonom „G10" vlastima je omogućeno da otvaraju i pregledavaju pisma i poštu, čitaju telegrafske poruke i slušaju i snimaju telefonske razgovore kako bi branile zemlju od „neposrednih opasnosti". Sud je smatrao da su sveukupna pravna sredstva predviđena njemačkim pravom ispunjavala, u konkretnim okolnostima tog predmeta, zahtjeve iz članka 13. u svjetlu članka 8. koji su se odnosili na poštovanje privatnog života i dopisivanja. Iako se, prema tom zakonu, određivanje i provedba tih restriktivnih mjera nisu mogli pobijati pred sudovima, pojedincima koji su smatrali da su pod nadzorom bila su dostupna razna druga pravna sredstva. Prema presudi Saveznog ustavnog suda iz 1970., nadležno tijelo bilo je dužno obavijestiti dotičnu osobu čim su mjere nadzora ukinute i obavijest se mogla dostaviti bez ugrožavanja svrhe ograničenja. Od trenutka dostavljanja te obavijesti različita pravna sredstva pred sudovima

postala su dostupna pojedincima. Mogli su: podnijeti tužbu na utvrđenje kako bi ostvarili preispitivanje od strane upravnih sudova toga je li Zakon G10 bio zakonito primijenjen u njihovu predmetu i toga jesu li naložene mjere nadzora bile u skladu sa zakonom; podnijeti tužbu za naknadu štete na građanskom sudu ako su pretrpjeli štetu; ili podnijeti tužbu radi uništenja ili, prema potrebi, povrata dokumenata. Konačno, ako nijedno od tih pravnih sredstava nije bilo uspješno, mogli su se obratiti Saveznom ustavnom sudu radi odluke o tome je li došlo do povrede Temeljnog zakona. Vidi i, slično tome, predmete *Leander protiv Švedske*, 1987. (stavci 78. – 84.), koji se odnosio na sustav tajnih provjera kandidata za zapošljavanje na radnim mjestima važnima za nacionalnu sigurnost, i *Amann protiv Švicarske* [VV], 2000. (stavci 89. – 90.), koji se odnosio na presretanje i snimanje telefonskog razgovora te pohranjivanje osobnih podataka od strane obavještajnih službi.

370. S obzirom na propust da se odgovori na bojazni optuženika u pogledu zakonitosti prisluškivanja njegovih telefonskih poziva, Sud je utvrdio povredu članka 13. u vezi s člankom 8. u predmetu *İrfan Güzel protiv Turske*, 2017. (stavci 100. – 109.).

371. U predmetu *Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002. (stavak 55.), Sud je utvrdio povredu članka 13. u vezi s člankom 8. jer u relevantno vrijeme nije postojao zakonski sustav koji bi regulirao upotrebu prikrivenih uređaja za snimanje razgovora u ćeliji podnositelja zahtjeva i njihovu upotrebu od strane policije.

372. U predmetu u kojem je cjelokupna kontrola nad sustavom tajnog nadzora bila povjerena isključivo ministru unutarnjih poslova (koji je bio izravno uključen u zahtjeve za upotrebu posebnih sredstava nadzora radi zaštite nacionalne sigurnosti), a ne neovisnim tijelima, Sud je utvrdio povredu članka 13. u svjetlu članka 8. zbog nepostojanja djelotvornog pravnog sredstva (*Udruženje za europsku integraciju i ljudska prava i Ekimdzhiev protiv Bugarske,* 2007., stavci 98. – 103.).

373. S obzirom na nepostojanje pravnog sredstva kojim bi se osporilo pohranjivanje od strane državnih agenata podataka koji se odnose na privatni život pojedinca ili istinitost tih informacija, Sud je utvrdio povredu članka 13. u vezi s člankom 8. u predmetu *Rotaru protiv Rumunjske* [VV], 2000. (stavci 68. – 73.). Do sličnog je utvrđenja došao u predmetu *Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske*, 2006. (stavci 116. – 122.), s obzirom na nepostojanje pravnog sredstva koje bi podnositeljima zahtjeva omogućilo da u cijelosti pregledaju informacije o sebi u spisima sigurnosne policijske službe i da ishode uništenje spisa koje je o njima vodila sigurnosna služba te brisanje ili ispravak osobnih podataka u tim spisima.

3. Pravo na slobodu i sigurnost (članak 5. Konvencije)

374. U predmetu *Akgün protiv Turske*, 2021. (stavci 178. – 181.), u kojem je u vrijeme prvotnog istražnog zatvora podnositelja zahtjeva utvrđenje da je upotrebljavao šifrirani sustav za razmjenu poruka ByLock bio jedini dokaz kojim se opravdavalo sumnju, u smislu članka 5. stavka 1. točke (c), da je počinio kazneno djelo pripadnosti terorističkoj organizaciji, Sud je utvrdio povredu te odredbe Konvencije. Navodna kriminalna aktivnost podnositelja zahtjeva odnosila se na organizirani kriminal. Upotreba elektroničkih dokaza koji su ukazivali na to da se pojedinac koristio šifriranom uslugom razmjene poruka koja je bila posebno osmišljena za zločinačku organizaciju i isključivo upotrebljavana od strane zločinačke organizacije za potrebe interne komunikacije te organizacije mogla je biti značajno sredstvo u borbi protiv organiziranog kriminala. Posljedično, osumnjičenik je mogao biti valjano lišen slobode na početku postupka na temelju takvih dokaza jer su oni mogli pružiti snažnu naznaku da taj pojedinac pripada takvoj organizaciji. Kada su takvi dokazi predstavljali jedinu ili isključivu osnovu za sumnju protiv pojedinca, nacionalni sud morao je imati na raspolaganju dovoljno informacija o tom materijalu prije nego što je razborito ispitao njegovu moguću dokaznu vrijednost prema domaćem pravu. U tom predmetu Vlada nije mogla dokazati da su, na dan kada je podnositelj zahtjeva smješten u istražni zatvor, dokazi dostupni prekršajnom sudu ispunjavali standard „osnovane sumnje" propisan člankom 5. stavkom 1. točkom (c) Konvencije, odnosno da su takvi da bi objektivnog promatrača uvjerili da je podnositelj možda počinio kaznena djela zbog kojih je bio lišen slobode.

Prema mišljenju Suda, u samom dokumentu u kojem se zaključuje da je podnositelj zahtjeva upotrebljavao ByLock nije bila navedena ni utvrđena nikakva nezakonita aktivnost podnositelja zahtjeva, s obzirom na to da nisu bili navedeni ni datumi te pretpostavljene aktivnosti ni njezina učestalost, a dokument nije sadržavao nikakve dodatne povezane pojedinosti. Nadalje, ni u tom dokumentu ni u rješenju o određivanju istražnog zatvora nije navedeno kako je ta pretpostavljena aktivnost podnositelja zahtjeva ukazivala na njegovo članstvo u terorističkoj organizaciji.

III. Suvremeni izazovi zaštite podataka

A. Tehnološki napredak, algoritmi i umjetna inteligencija[17]

375. U predmetima koji se odnose na uzimanje i pohranjivanje od strane vlasti otisaka prstiju, bioloških uzoraka i profila DNK-a osoba osumnjičenih ili osuđenih za kaznena djela, u svrhu sprječavanja zločina, Sud je jasno naveo da se upotreba suvremenih znanstvenih tehnika ne može odobriti pod svaku cijenu i bez pažljivog uspostavljanja ravnoteže između potencijalnih koristi od opsežne upotrebe takvih tehnika i važnih interesa privatnog života (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2008., stavak 112.). Svaka država koja nastoji imati ulogu predvodnika u razvoju novih tehnologija snosi posebnu odgovornost za uspostavljanje prave ravnoteže u tom pogledu (*ibid.*, stavak 112.). Imajući na umu brz razvoj u području genetike i informacijske tehnologije, ne može se odbaciti mogućnost da bi u budućnosti interesi privatnog života povezani s genetskim informacijama mogli biti podložni negativnim učincima na nove načine ili na način koji se danas ne može točno predvidjeti (*ibid.*, stavak 71.).

376. Prema mišljenju Suda, zbog brzog razvoja sve sofisticiranijih tehnika koje omogućuju, među ostalim, da se tehnike prepoznavanja lica i mapiranja lica primjenjuju na fotografije pojedinaca, snimanje njihovih fotografija i pohranjivanje i moguće širenje dobivenih podataka postaje problematično. Domaći sudovi moraju uzeti u obzir te čimbenike pri ocjenjivanju nužnosti miješanja u privatni život dotične osobe (*Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2020., stavak 70.). U tom predmetu (*ibid.*, stavci 96. – 98.) Sud je naglasio da je suvremena tehnologija složenija i da domaći sudovi nisu dovoljno razmotrili taj aspekt pri ispitivanju nužnosti miješanja u pravo na poštovanje privatnog života podnositelja zahtjeva, čiju su fotografiju vlasti snimile nakon lakšeg kažnjivog djela i zadržale čak i nakon što je njegova osuda izbrisana iz evidencije po isteku zakonskog roka.

377. U predmetu *Breyer protiv Njemačke*, 2020. (stavak 88.), Sud je prepoznao, u kontekstu borbe protiv organiziranog kriminala i terorizma, da suvremena sredstva telekomunikacije i promjene u komunikacijskom ponašanju zahtijevaju prilagodbu istražnih alata. Prema mišljenju Suda, obveza pružatelja usluga mobilne telefonije da pohranjuju informacije o pretplatnicima i da ih na zahtjev stave na raspolaganje vlastima općenito je prikladan odgovor na promjene u komunikacijskom ponašanju i u sredstvima telekomunikacije.

378. U predmetu *Szabó i Vissy protiv Mađarske*, 2016. (stavak 68.), koji se odnosio na masovni nadzor nad komunikacijama, Sud je potvrdio da je prirodna posljedica terorizma kakvog danas susrećemo da vlade pribjegavaju najsuvremenijim tehnologijama, među ostalim masovnom praćenju komunikacija, kako bi spriječile neposredne napade. U tom predmetu Sud je smatrao da u zakonodavstvu u kojem je dopušten masovni nadzor nisu bile osigurane potrebne mjere zaštite od zlouporabe jer su nove tehnologije vlastima olakšale presretanje velikih količina podataka koji se odnose čak i na osobe koje nisu bile u kategoriji na koju je operacija prvotno bila usmjerena. Štoviše, mjere te vrste mogla je

[17] Ovo poglavlje treba tumačiti u vezi s odjeljcima Pohranjivanje osobnih podataka u svrhu suzbijanja kriminala i Prikupljanje podataka od strane vlasti putem tajnog nadzora u ovom vodiču.

naložiti izvršna vlast bez ikakve kontrole i bez ikakve ocjene toga jesu li te mjere strogo nužne i bez postojanja bilo kakvog djelotvornog sudskog ili drugog pravnog sredstva (*ibid.*, stavci 73. – 89).

379. U predmetu *Roman Zakharov protiv Rusije* [VV], 2015. (stavci 302. – 305.), Sud je smatrao da je rizik od zlouporabe koji je svojstven svakom sustavu tajnog nadzora posebno velik u sustavu u kojem su tajne službe i policija imale izravan pristup, putem tehničkih sredstava, svim komunikacijama putem mobilnog telefona. Sud je utvrdio povredu članka 8. zauzevši stajalište da u ruskim zakonskim odredbama kojima je dopušteno opće presretanje komunikacija nisu osigurana odgovarajuća i djelotvorna jamstva protiv proizvoljnosti i rizika od zlouporabe svojstvenih svakom sustavu tajnog nadzora.

380. U predmetu *Akgün protiv Turske*, 2021. (stavci 178. – 181.), u kojem je u vrijeme prvotnog istražnog zatvora podnositelja zahtjeva utvrđenje da je upotrebljavao šifrirani sustav za razmjenu poruka ByLock bio jedini dokaz kojim se opravdavalo sumnju, u smislu članka 5. stavka 1. točke (c), da je počinio kazneno djelo], Sud je naglasio da upotreba takvih dokaza kao jedine osnove za sumnju može otvoriti niz osjetljivih pitanja jer su, po svojoj prirodi, postupak i tehnologije primijenjeni prilikom prikupljanja tih dokaza bili složeni i mogli su u skladu s tim smanjiti mogućnost nacionalnih sudova da utvrde njihovu vjerodostojnost, točnost i cjelovitost (vidi stavak 373. ovog vodiča).

381. U predmetima *Centrum för rättvisa protiv Švedske* [VV], 2021., stavak 261., i *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2021., stavci 322. – 323., Sud je izričito priznao da primjena režima masovnog presretanja nije sama po sebi u suprotnosti s člankom 8., s obzirom na sve više prijetnji s kojima se države trenutačno suočavaju od mreža međunarodnih aktera, koji za komunikaciju upotrebljavaju internet, i s obzirom na postojanje sofisticirane tehnologije koja tim akterima omogućuje da izbjegnu otkrivanje. Sud je ipak naglasio da će se, s obzirom na stalan razvoj suvremenih komunikacijskih tehnologija, njegov uobičajeni pristup režimima ciljanog nadzora morati prilagoditi kako bi odražavao posebne značajke režima masovnog presretanja, zbog rizika da se ovlast masovnog presretanja zloupotrebljava i zbog legitimne potrebe za tajnošću takvih operacija. Konkretno, proces mora biti podložan „zaštitnim mjerama u svim fazama primjene mjere", što znači da se na domaćoj razini u svakoj fazi procesa treba izvršiti ocjena nužnosti i razmjernosti poduzetih mjera; da masovno presretanje treba biti podložno neovisnom odobrenju na početku, kada se definiraju cilj i opseg operacije; te da operacija treba biti podložna nadzoru i neovisnom *ex post facto* preispitivanju.

B. Internet i tražilice

382. Internetske stranice alat su za informiranje i komuniciranje koji se osobito razlikuje od tiskanih medija, posebno u pogledu kapaciteta za spremanje i prenošenje informacija (*M.L. i W.W. protiv Njemačke*, 2018., stavak 91.). Zahvaljujući svojoj dostupnosti i kapacitetu pohrane i prenošenja velikih količina informacija, internet ima važnu ulogu u poboljšanju pristupa javnosti vijestima i općenito u olakšavanju širenja informacija (*Times Newspapers Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva (br. 1 i 2)*, 2009., stavak 27.).

383. Opasnost koju internetski sadržaj i komunikacija predstavljaju za ostvarivanje i uživanje ljudskih prava i sloboda, posebno prava na poštovanje privatnog života, sigurno je veća od opasnosti koju predstavlja tisak, posebice zbog važne uloge tražilica *(M.L. i W.W. protiv Njemačke*, 2018., stavak 91., i u njemu navedena upućivanja).

384. Informacije koje sadrže osobne podatke u posjedu medija korisnici interneta mogu lako pronaći putem tražilica (*ibid.*, stavak 97.). Zbog tog pojačavajućeg učinka na širenje informacija i prirode aktivnosti na kojoj se temelji objavljivanje informacija, obveze tražilica prema pojedincu na koga se informacije odnose mogu se razlikovati od obveza subjekta koji je izvorno objavio informaciju (*ibid.*, stavak 97.). Stoga je u predmetu u kojem su dva pojedinca zatražila da se sve pojedinosti o njihovu identitetu i njihove fotografije uklone iz internetskih arhiva određenih novina i radio postaja nakon što su izdržali dugogodišnje kazne zatvora zbog ubojstva (*ibid.*, stavci 7., 12., 33.) Sud utvrdio da bi

uspostavljanje ravnoteže između interesa o kojima je riječ moglo dovesti do različitih ishoda ovisno o tome odnosi li se zahtjev za brisanje osobnih podataka na onoga tko je izvorno objavio informacije, čija je aktivnost općenito bila u središtu onoga što bi sloboda izražavanja trebala štititi, ili na tražilicu, čiji glavni interes nije bio objavljivanje prvotnih informacija o dotičnoj osobi, već konkretno olakšavanje prepoznavanja svih dostupnih informacija o toj osobi i utvrđivanje njezina profila (*ibid.*, stavak 97.). Vidi i stavke 281. i 282. ovog vodiča za više informacija o „pravu na zaborav" u kontekstu internetskih arhiva medija koje sadrže osobne podatke pojedinaca, u predmetu *M.L. i W.W. protiv Njemačke*.

385. Prema mišljenju Suda, internetske arhive pridonose očuvanju i dostupnosti vijesti i informacija (*Times Newspapers Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva (br. 1 i 2),* 2009., stavak 45.). Takve arhive predstavljaju važan izvor za obrazovanje i povijesna istraživanja, osobito jer su lako dostupne javnosti i obično besplatne.

386. Diskrecijska ovlast dana državama pri uspostavljanju ravnoteže između suprotstavljenih prava veća je kada je riječ o arhivama vijesti o prošlim događajima nego o vijestima o aktualnim događajima (*ibid.*, stavak 45.). Dužnost medija da djeluju u skladu s načelima odgovornog novinarstva osiguravanjem točnosti povijesnih, a ne prolaznih, objavljenih informacija još je veća ako objava materijala nije hitna (*ibid.*, stavak 45.).

387. Utvrđeno je da odbijanje sudova da nalože povlačenje članka štetnog za ugled odvjetnika i dostupnog u internetskim arhivama novina nije predstavljalo povredu članka 8. u predmetu *Węgrzynowski i Smolczewski protiv Poljske*, 2013. (stavci 60. – 70.). Sud je prihvatio da nije bilo na pravosudnim tijelima da prekrajaju povijest tako da nalože uklanjanje iz javne domene svih tragova publikacija za koje je u prošlosti pravomoćnim sudskim odlukama utvrđeno da predstavljaju neopravdane napade na ugled pojedinaca (*ibid.*, stavak 65.). Nadalje, legitiman interes javnosti za pristup javnoj internetskoj arhivi medija zaštićen je člankom 10. (*ibid.*, stavak 65.). Vrijedilo je napomenuti da su poljski sudovi primijetili da bi bilo poželjno dodati komentar članku na internetskoj stranici novina kojim se javnost obavještava o ishodu prvog postupka. Prema mišljenju Suda, to je pokazalo da su domaći sudovi bili svjesni značenja koje bi publikacije dostupne široj javnosti na internetu mogle imati za djelotvornu zaštitu prava pojedinaca i da su cijenili vrijednost dostupnosti na internetskoj stranici novina potpunih informacija o sudskim odlukama koje se odnose na članak. Odvjetnik nije zatražio da se u članak doda upućivanje na ranije presude u njegovu korist (*ibid.*, stavci 66. – 67).

388. Predmet *Biancardi protiv Italije*, 2021. (stavci 67. – 70.), Sudu je prvi put omogućio da odlučuje o usklađenosti s člankom 10. građanske presude protiv novinara jer iz internetske tražilice nije uklonio osjetljive informacije objavljene na internetu u vezi s kaznenim postupkom protiv privatnih osoba i jer je odlučio ostaviti informacije lako dostupnima unatoč protivljenju dotičnih osoba. U tom predmetu nije se otvorilo pitanje anonimiziranja identiteta u internetskom članku. Sud je primijetio da je članak bio lako dostupan na internetu osam mjeseci nakon što su dotične osobe podnijele službeni zahtjev za uklanjanje članka. Ozbiljnost sankcije (odgovornost prema građanskom, a ne kaznenom pravu) i iznos dosuđene naknade nisu se činili prekomjernima.

C. Prijenosi podataka i protoci podataka

389. U predmetu *Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske* [VV], 2017., koji se odnosio na masovne protoke osobnih podataka, osobni porezni podaci 1,2 milijuna pojedinaca objavljeni su u časopisu i naknadno su se širili putem usluge razmjene tekstualnih poruka. Prema mišljenju Suda, postojanje javnog interesa za osiguravanje pristupa velikim količinama poreznih podataka i dopuštanje prikupljanja tih podataka u novinarske svrhe nije značilo nužno ni automatski da postoji i javni interes za masovno širenje takvih neobrađenih podataka u nepromijenjenom obliku bez ikakve analize. Trebalo je razlikovati obradu podataka u novinarske svrhe i širenje neobrađenih

podataka kojima su novinari dobili povlašten pristup (*ibid.*, stavak 175.). U tom kontekstu, zabrana masovnog objavljivanja osobnih poreznih podataka na način koji nije u skladu s finskim propisima i pravilima Europske unije o zaštiti podataka sama po sebi nije bila sankcija, unatoč činjenici da su, u praksi, ograničenja količine informacija koje se objavljuju mogla neke od poslovnih djelatnosti društava podnositelja zahtjeva učiniti manje profitabilnima (*ibid.*, stavak 197.).

390. U predmetu *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2021., otvoreno je, *inter alia*, pitanje usklađenosti s člankom 8. Konvencije dijeljenja podataka koje su presrele strane obavještajne službe, u tom predmetu američka Agencija za nacionalnu sigurnost („NSA"). Sud je naveo da razmjena podataka mora biti regulirana jasnim detaljnim pravilima koja građanima pružaju odgovarajuću naznaku o okolnostima i uvjetima pod kojima su vlasti ovlaštene podnositi takve zahtjeve i koja pružaju djelotvorna jamstva protiv upotrebe te ovlasti s ciljem zaobilaženja domaćeg prava i/ili obveza država na temelju Konvencije. Po primitku presretanog materijala, država primateljica mora imati uspostavljene odgovarajuće zaštitne mjere za ispitivanje, upotrebu i pohranjivanje tog materijala; za njegov daljnji prijenos; te za njegovo brisanje i uništenje. Te su zaštitne mjere jednako primjenjive na primitak, od strane države ugovornice, traženog presretanog materijala od obavještajne službe. Ako države nisu uvijek znale je li materijal primljen od stranih obavještajnih službi proizvod presretanja, Sud je smatrao da bi se isti standardi trebali primjenjivati na sav materijal primljen od stranih obavještajnih službi koji bi mogao biti proizvod presretanja. Na kraju, svaki režim koji obavještajnim službama dopušta da zatraže presretanje ili presretani materijal od država koje nisu ugovornice trebao bi biti predmet neovisnog nadzora, a trebala bi postojati i mogućnost neovisnog *ex post facto* preispitivanja (*ibid.*, stavci 498. – 499.).

Popis navedenih predmeta

Sudska praksa navedena u ovom Vodiču odnosi se na presude ili odluke koje je donio Sud te na odluke i izvješća Europske komisije za ljudska prava („Komisija”).

Ako nije drukčije naznačeno, sva upućivanja odnose se na presude o osnovanosti koje je donijelo vijeće Suda. Kratica „(odl.)” znači da se upućivanje odnosi na odluku Suda, a „[VV]” da je predmet bio pred Velikim vijećem.

Presude Vijeća koje nisu postale konačne u smislu članka 44. Konvencije označene su zvjezdicom (*) na popisu u nastavku. Člankom 44. stavkom 2. Konvencije propisano je: „Presuda vijeća je konačna: a) kad stranke izjave da neće uložiti zahtjev za podnošenje predmeta Velikom vijeću; ili b) tri mjeseca nakon dana donošenja presude ako nije uložen zahtjev za podnošenje predmeta Velikom vijeću; ili c) kad odbor Velikoga vijeća odbaci zahtjev o podnošenju na temelju članka 43.” U slučajevima kada Veliko vijeće prihvati zahtjev za podnošenje, presuda vijeća ne postaje konačnom te nema pravni učinak; konačnom postaje naknadna presuda Velikog vijeća.

Hiperveze na predmete navedene u elektroničkoj inačici Vodiča upućuju na bazu HUDOC (http://hudoc.echr.coe.int) koja omogućuje uvid u sudsku praksu Suda (u presude i odluke Velikog vijeća, vijeća i odbora, predmete o kojima je dostavljena obavijest, savjetodavna mišljenja i pravne sažetke iz Informativne bilješke o sudskoj praksi) te Komisije (odluke i izvješća) te na rezolucije Odbora ministara.

Sud svoje presude i odluke donosi na engleskom i/ili francuskom, svoja dva službena jezika. HUDOC sadrži i prijevode mnogih važnih predmeta na više od trideset neslužbenih jezika te poveznice na oko stotinu *online* zbirki prakse Suda koje su izradile treće strane. Sve raspoložive jezične verzije za navedene predmete dostupne su putem kartice „Language versions” u bazi podataka HUDOC, a tu karticu možete pronaći nakon što kliknete na hipervezu predmeta.

—A—

A.B. protiv Nizozemske, br. 37328/97, 29. siječnja 2002.
A.P., Garçon i Nicot protiv Francuske, br. 79885/12 i dva druga zahtjeva, ECHR 2017
Adomaitis protiv Litve, br. 14833/18, 18. siječnja 2022.
Akgün protiv Turske, br. 19699/18, 20. srpnja 2021.
Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 48539/99, ECHR 2002-IX
Alexandridis protiv Grčke, br. 19516/06, 21. veljače 2008.
Alkaya protiv Turske, br. 42811/06, 9. listopada 2012.
Alpha Doryforiki Tileorasi Anonymi Etairia protiv Grčke, br. 72562/10, 22. veljače 2018.
Amann protiv Švicarske [VV], br. 27798/95, ECHR 2000-II
Anchev protiv Bugarske (odl.), br. 38334/08 i 68242/16, 5. prosinca 2017.
André i drugi protiv Francuske, br. 18603/03, 24. srpnja 2008.
Antoneta Tudor protiv Rumunjske, br. 23445/04, 24. rujna 2013.
Antović i Mirković protiv Crne Gore, br. 70838/13, 28. studenoga 2017.
Apostu protiv Rumunjske, br. 22765/12, 3. veljače 2015.
Armonienė protiv Litve, br. 36919/02, 25. studenoga 2008.
Avilkina i drugi protiv Rusije, br. 1585/09, 6. lipnja 2013.
Axel Springer AG protiv Njemačke [VV], br. 39954/08, 7. veljače 2012.
Axel Springer SE i RTL Television GmbH protiv Njemačke, br. 51405/12, 21. rujna 2017.
Aycaguer protiv Francuske, br. 8806/12, 22. lipnja 2017.

—B—

B.B. protiv Francuske, br. 5335/06, 17. prosinca 2009.
Batiashvili protiv Gruzije, br. 8284/07, 10. listopada 2019.
Bărbulescu protiv Rumunjske [VV], br. 61496/08, 5. rujna 2017. (izvadci)
Bédat protiv Švicarske [VV], br. 56925/08, ECHR 2016
Beghal protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 4755/16, 28. veljače 2019.
Benedik protiv Slovenije, br. 62357/14, 24. travnja 2018.
Ben Faiza protiv Francuske, br. 31446/12, 8. veljače 2018.
Bernh Larsen Holding AS i drugi protiv Norveške, br. 24117/08, 14. ožujka 2013.
Biancardi protiv Italije, br. 77419/16, 25. studenoga 2021.
Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 58170/13 i dva druga zahtjeva, 25. svibnja 2021.
Biriuk protiv Litve, br. 23373/03, 25. studenoga 2008.
Bogomolova protiv Rusije, br. 13812/09, 20. lipnja 2017.
Boljević protiv Srbije, br. 47443/14, 16. lipnja 2020.
Brunet protiv Francuske, br. 21010/10, 18. rujna 2014.
Breyer protiv Njemačke, br. 50001/12, 30. siječnja 2020.
Buck protiv Njemačke, br. 41604/98, ECHR 2005-IV
Buturugă protiv Rumunjske, br. 56867/15, 11. veljače 2020.
Bykov protiv Rusije [VV], br. 4378/02, 10. ožujka 2009.

—C—

C.C. protiv Španjolske, br. 1425/06, 6. listopada 2009.
Cakicisoy i drugi protiv Cipra (odl.), br. 6523/12, 23. rujna 2014.
Canonne protiv Francuske (odl.), br. 22037/13, 2. lipnja 2015.
Caruana protiv Malte (odl.), br. 41079/16, 15. svibnja 2018.
Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 43514/15, 24. siječnja 2019.
Cemalettin Canlı protiv Turske, br. 22427/04, 18. studenoga 2008.
Centar za demokraciju i vladavinu prava protiv Ukrajine, br. 10090/16, 26. ožujka 2020.
Centrum för rättvisa protiv Švedske [VV], br. 35252/08, 25. svibnja 2021.
Cevat Özel protiv Turske, br. 19602/06, 7. lipnja 2016.
Christine Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 28957/95, ECHR 2002-VI
Ciubotaru protiv Moldavije, br. 27138/04, 27. travnja 2010.
Coban protiv Španjolske (odl.), br. 17060/02, 25. rujna 2006.
Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 62617/00, ECHR 2007-I
Cossey protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 27. rujna 1990., Serija A br. 184
Craxi protiv Italije (br. 2), br. 25337/94, 17. srpnja 2003.

—D—

D.L. protiv Bugarske, br. 7472/14, 19. svibnja 2006.
Dalea protiv Francuske (odl.), br. 964/07, 2. veljače 2010.
DELTA PEKÁRNY a.s. protiv Češke Republike, br. 97/11, 2. listopada 2014.
Demirtepe protiv Francuske, br. 34821/97, ECHR 1999-IX (izvadci)
Dimitras i drugi protiv Grčke, br. 42837/06 i četiri druga zahtjeva, 3. lipnja 2010.
Dimitrov-Kazakov protiv Bugarske, br. 11379/03, 10. veljače 2011.
Doerga protiv Nizozemske, br. 50210/99, 27. travnja 2004.
Dragan Petrović protiv Srbije, br. 75229/10, 14. travnja 2020.

Dragojević protiv Hrvatske, br. 68955/11, 15. siječnja 2015.
Drakšas protiv Litve, br. 36662/04, 31. srpnja 2012.
Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 22. listopada 1981., Serija A br. 45
Dumitru Popescu protiv Rumunjske (br. 2), br. 71525/01, 26. travnja 2007.
Dupuis i drugi protiv Francuske, br. 1914/02, 7. lipnja 2007.

—E—

Editions Plon protiv Francuske, br. 58148/00, ECHR 2004-IV
Egeland i Hanseid protiv Norveške, br. 34438/04, 16. travnja 2009.
Ekimdzhiev i drugi protiv Bugarske, br. 70078/12, 11. siječnja 2022.
Elberte protiv Latvije, br. 61243/08, ECHR 2015
Erdem protiv Njemačke, br. 38321/97, ECHR 2001-VII (izvadci)
Ernst i drugi protiv Belgije, br. 33400/96, 15. srpnja 2003.
Eternit protiv Francuske (odl.), br. 20041/10, 27. ožujka 2012.

—F—

Financial Times Ltd i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 821/03, 15. prosinca 2009.
Foxley protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 33274/96, 20. lipnja 2000.
Frâncu protiv Rumunjske, br. 69356/13, 13. listopada 2020.
Friedl protiv Austrije, br. 15225/89, izvješće Komisije, 19. svibnja 1994.

—G—

G.S.B. protiv Švicarske, br. 28601/11, 22. prosinca 2015.
Gafiuc protiv Rumunjske, br. 59174/13, 13. listopada 2020.
Gardel protiv Francuske, br. 16428/05, ECHR 2009
Garnaga protiv Ukrajine, br. 20390/07, 16. svibnja 2013.
Gaskin protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 7. srpnja 1989., Serija A br. 160
Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 45245/15, 13. veljače 2020.
Gawlik protiv Lihtenštajna, br. 23922/19, 16. veljače 2021.
Giesbert i drugi protiv Francuske, br. 68974/11 i dva druga zahtjeva, 1. lipnja 2017.
Gillan i Quinton protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 4158/05, ECHR 2010 (izvadci)
Gîrleanu protiv Rumunjske, br. 50376/09, 26. lipnja 2018.
Godelli protiv Italije, br. 33783/09, 25. rujna 2012.
Gorlov i drugi protiv Rusije, br. 27057/06 i dva druga zahtjeva, 2. srpnja 2019.
Görmüş i drugi protiv Turske, br. 49085/07, 19. siječnja 2016.
Grant protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 32570/03, ECHR 2006-VII
Greuter protiv Nizozemske (odl.), br. 40045/98, 19. ožujka 2002.
Guerra i drugi protiv Italije, br. 14967/89, *Izvješća o presudama i odlukama* 1998-I
Guillot protiv Francuske, 24. listopada 1996., *Izvješća o presudama i odlukama* 1996-V
Guiorgui Nikolaïchvili protiv Gruzije, br. 37048/04, 13. siječnja 2009.
Güzel Erdagöz protiv Turske, br. 37483/02, 21. listopada 2008.

—H—

Haldimann i drugi protiv Švicarske, br. 21830/09, ECHR 2015

Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 25. lipnja 1997., *Izvješća o presudama i odlukama* 1997-III
Hämäläinen protiv Finske [VV], br. 37359/09, ECHR 2014
Haralambie protiv Rumunjske, br. 21737/03, 27. listopada 2009.
Hájovský protiv Slovačke, br. 7796/16, 1. srpnja 2021.
Hassine protiv Rumunjske, br. 36328/13, 9. ožujka 2021.
Heglas protiv Češke Republike, br. 5935/02, 1. ožujka 2007.
Henry Kismoun protiv Francuske, br. 32265/10, 5. prosinca 2013.
Huvig protiv Francuske, 24. travnja 1990., Serija A br. 176-B

—I—

I. protiv Finske, br. 20511/03, 17. srpnja 2008.
I. protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 25680/94, 11. srpnja 2006.
Imovina Krestena Filtenborga Mortensena protiv Danske (odl.), br. 1338/03, ECHR 2006-V
Inicijativa mladih za ljudska prava protiv Srbije, br. 48135/06, 25. lipnja 2013.
Iordachi i drugi protiv Republike Moldavije, br. 25198/02, 10. veljače 2009.
İrfan Güzel protiv Turske, br. 35285/08, 7. veljače 2017.
Ivashchenko protiv Rusije, br. 61064/10, 13. veljače 2018.

—J—

J.L. protiv Italije, br. 5671/16, 27. svibnja 2021.
J.P.D. protiv Francuske (odl.), br. 55432/10, 16. rujna 2016.
J.S. protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), 445/10, 3. ožujka 2015.
Jäggi protiv Švicarske, br. 58757/00, ECHR 2006-X
Jarnea protiv Rumunjske, br. 41838/05, 19. srpnja 2011.
Jecker protiv Švicarske, br. 35449/14, 6. listopada 2020.
Joanna Szulc protiv Poljske, br. 43932/08, 13. studenoga 2012.

—K—

K.H. i drugi protiv Slovačke, br. 32881/04, ECHR 2009 (izvadci)
K.S. i M.S. protiv Njemačke, br. 33696/11, 6. listopada 2016.
K.U. protiv Finske, br. 2872/02, ECHR 2008
Kahn protiv Njemačke, br. 16313/10, 17. ožujka 2016.
Karabeyoğlu protiv Turske, br. 30083/10, 7. lipnja 2016.
Kennedy protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 26839/05, 18. svibnja 2010.
Khadija Ismayilova protiv Azerbajdžana, br. 65286/13 i 57270/14, 10. siječnja 2019.
Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 35394/97, ECHR 2000-V
Khoujine i drugi protiv Rusije, br. 13470/02, 23. listopada 2008.
Khelili protiv Švicarske, br. 16188/07, 18. listopada 2011.
Kinnunen protiv Finske, br. 18291/91, odluka Komisije, 13. listopada 1993.
Kinnunen protiv Finske, br. 24950/94, odluka Komisije, 15. svibnja 1996.
Kırdök i drugi protiv Turske, br. 14704/12, 3. prosinca 2019.
Kiyutin protiv Rusije, br. 2700/10, ECHR 2011
Klass i drugi protiv Njemačke, 6. rujna 1978., Serija A br. 28
Khmel protiv Rusije, br. 20383/04, 12. prosinca 2013.
Konovalova protiv Rusije, br. 37873/04, 9. listopada 2014.
Köpke protiv Njemačke (odl.), br. 420/07, 5. listopada 2010.

Kotilainen i drugi protiv Finske, br. 62439/12, 17. rujna 2020.
Krone Verlag GmbH & Co. KG protiv Austrije, br. 34315/96, 26. veljače 2002.
Kruglov i drugi protiv Rusije, br. 11264/04 i 15 drugih zahtjeva, 4. veljače 2020.
Kruslin protiv Francuske, 24. travnja 1990., Serija A br. 176-A
Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH protiv Austrije, br. 3401/07, 17. siječnja 2012.
Kvasnica protiv Slovačke, br. 72094/01, 9. lipnja 2009.

—L—

L.H. protiv Latvije, br. 52019/07, 29. travnja 2014.
L.L. protiv Francuske, br. 7508/02, ECHR 2006-XI
Labita protiv Italije [VV], br. 26772/95, ECHR 2000-IV
Lambert protiv Francuske, br. 23618/94, *Izvješća o presudama i odlukama* 1998-V
Lavents protiv Latvije, br. 58442/00, 28. studenoga 2002.
Leander protiv Švedske, 26. ožujka 1987., Serija A br. 116
Libert protiv Francuske, br. 588/13, 22. veljače 2018.
Liberty i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 58243/00, 1. srpnja 2008.
Liblik i drugi protiv Estonije, br. 173/15 i pet drugih zahtjeva, 28. svibnja 2019.
Liebscher protiv Austrije, br. 5434/17, 6. travnja 2021.
López Ribalda i drugi protiv Španjolske [VV], br. 1874/13 i 8567/13, 17. listopada 2019.
Lüdi protiv Švicarske, br. 12433/86, Serija A br. 238
Lupker i drugi protiv Nizozemske, 18395/91, odluka Komisije, 7. prosinca 1992.

—M—

M.B. protiv Francuske, br. 22115/06, 17. prosinca 2009.
M.C. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 51220/13, 30. ožujka 2021.
M.G. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 39393/98, 24. rujna 2002.
M.K. protiv Francuske, br. 19522/09, 18. travnja 2013.
M.L. i W.W. protiv Njemačke, br. 60798/10 i 65599/10, 28. lipnja 2018.
M.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 24029/07, 13. studenoga 2012.
M.N. i drugi protiv San Marina, br. 28005/12, 7. srpnja 2015.
M.P. protiv Portugala, br. 27516/14, 7. rujna 2021.
M.S. protiv Švedske, 27. kolovoza 1997., *Izvješća o presudama i odlukama* 1997-IV
MGN Limited protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 39401/04, 18. siječnja 2011.
Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske [VV], br. 18030/11, ECHR 2016
Malanicheva protiv Rusije (odl.), br. 50405/06, 31. svibnja 2016.
Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 2. kolovoza 1984., Serija A br. 82
Marchiani protiv Francuske (odl.), br. 30392/03, 27. svibnja 2008.
Matheron protiv Francuske, br. 57752/00, 29. ožujka 2005.
McGinley i Egan protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 9. lipnja 1998., *Izvješća o presudama i odlukama* 1998-III
McVeigh, O'Neill i Evans protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 8022/77 i dva druga zahtjeva, izvješće Komisije, 18. ožujka 1981.
Mediengruppe Österreich GmbH protiv Austrije, br. 37718/18, 26. travnja 2022.
Mehmedovic protiv Švicarske (odl.), br. 17331/11, 11. prosinca 2018.
Mentzen protiv Latvije (odl.), br. 71074/01, ECHR 2004-XII
Messina protiv Italije (br. 2), br. 25498/94, ECHR 2000-X
Michaud protiv Francuske, br. 12323/11, ECHR 2012
Mik i Jovanović protiv Srbije (odl.), br. 9291/14 i 63798/14, 23. ožujka 2021.

Mikulić protiv Hrvatske, br. 53176/99, ECHR 2002-I
Mifsud protiv Malte, br. 62257/15, 29. siječnja 2019.
Mityanin i Leonov protiv Rusije, br. 11436/06 i 22912/06, 7. svibnja 2018.
Mockutė protiv Litve, br. 66490/09, 27. veljače 2018.
Modestou protiv Grčke, br. 51693/13, 16. ožujka 2017.
Montera protiv Italije (odl.), br. 64713/01, 9. srpnja 2002.
Moskalev protiv Rusije, br. 44045/05, 7. studenoga 2017.
Mosley protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 48009/08, 10. svibnja 2011.
Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], 28. listopada 1994., Serija A br. 300-A
Murtazaliyeva protiv Rusije [VV], br. 36658/05, 18. prosinca 2018.
Mustafa Sezgin Tanrıkulu protiv Turske, br. 27473/06, 18. srpnja 2017.

—N—

N.Š. protiv Hrvatske, 10. rujna 2020.
Nacionalni savez sportskih udruga i saveza (FNASS) i drugi protiv Francuske, br. 48151/11 i 77769/13, 18. siječnja 2018.
Nada protiv Švicarske [VV], br. 10593/08, ECHR 2012
Nagla protiv Latvije, br. 73469/10, 16. srpnja 2013.
News Verlags GmbH & Co.KG protiv Austrije, br. 31457/96, ECHR 2000-I
Niedbała protiv Poljske, br. 27915/95, 4. srpnja 2000.
Nuh Uzun i drugi protiv Turske, br. 49341/18 *et seq.*, 29. ožujka 2022.

—O—

Odièvre protiv Francuske [VV], br. 42326/98, ECHR 2003-III
Oleynik protiv Rusije, br. 23559/07, 21. lipnja 2016.

—P—

P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 44787/98, ECHR 2001-IX
P.N. protiv Njemačke, br. 74440/17, 11. lipnja 2020.
P.T. protiv Republike Moldavije, br. 1122/12, 26. svibnja 2020.
P. i B. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 36337/97 i 35974/97, ECHR 2001-III
P. i S. protiv Poljske, br. 57375/08, 30. listopada 2012.
Panteleyenko protiv Ukrajine, br. 11901/02, 29. lipnja 2006.
Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 44647/98, ECHR 2003-I
Peers protiv Grčke, br. 28524/95, ECHR 2001-III
Pendov protiv Bugarske, br. 44229/11, 26. ožujka 2020.
Peruzzo i Martens protiv Njemačke (odl.), br. 7841/08 i 57900/12, 4. lipnja 2013.
Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 63737/00, ECHR 2003-IX (izvadci)
Petrova protiv Latvije, br. 4605/05, 24. lipnja 2014.
Pinto Coelho protiv Portugala (br. 2), br. 48718/11, 22. ožujka 2016.
Polanco Torres i Movilla Polanco protiv Španjolske, 34147/06, 21. rujna 2010.
Prado Bugallo protiv Španjolske, br. 58496/00, 18. veljače 2003.
Pruteanu protiv Rumunjske, br. 30181/05, 3. veljače 2015.

—R—

R.E. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 62498/11, 27. listopada 2015.
Radio Twist, a.s. protiv Slovačke, br. 62202/00, ECHR 2006-XV
Radu protiv Republike Moldavije, br. 50073/07, 15. travnja 2014.
Rees protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 9532/81, Serija A br. 106
Reklos i Davourlis protiv Grčke, br. 1234/05, 15. siječnja 2009.
Ricci protiv Italije, br. 30210/06, 8. listopada 2013.
Robathin protiv Austrije, br. 30457/06, 3. srpnja 2012.
Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 32555/96, ECHR 2005-X
Roemen i Schmit protiv Luksemburga, br. 26419/10, ECHR 2003-IV
Roman Zakharov protiv Rusije [VV], br. 47143/06, ECHR 2015
Rook protiv Njemačke, br. 1586/15, 25. srpnja 2019.
Rotaru protiv Rumunjske [VV], br. 28341/95, ECHR 2000-V

—S—

S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 30562/04 i 30566/04, ECHR 2008
S.V. protiv Italije, br. 55216/08, 11. listopada 2018.
Sanoma Uitgevers B.V. protiv Nizozemske [VV], br. 38224/03, 14. rujna 2010.
Samoylova protiv Rusije, br. 49108/11, 14. prosinca 2021.
Šantare i Labazņikovs protiv Latvije, br. 34148/07, 31. ožujka 2016.
Särgava protiv Estonije, br. 698/19, 16. studenoga 2021.
Satakunnan Markkinapörssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske [VV], br. 931/13, ECHR 2017 (izvadci)
Schmidt protiv Njemačke (odl.), br. 32352/02, 5. siječnja 2006.
Sciacca protiv Italije, br. 50774/99, ECHR 2005-I
Sedletska protiv Ukrajine, br. 42634/18, 1. travnja 2021.
Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske, br. 62332/00, ECHR 2006-VII
Sérvulo & Associados - Sociedade de Advogados, RL, i drugi protiv Portugala, br. 27013/10, 3. rujna 2015.
Sheffield i Horsham protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 30. srpnja 1998., *Izvješća o presudama i odlukama* 1998-V
Sher i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 5201/11, ECHR 2015 (izvadci)
Shimovolos protiv Rusije, br. 30194/09, 21. lipnja 2011.
Silver i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 25. ožujka 1983., Serija A br. 61
Sinan Işık protiv Turske, br. 21924/05, ECHR 2010
Smirnov protiv Rusije, br. 71362/01, 7. lipnja 2007.
Smith i Grady protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 33985/96 i 33986/96, *Izvješća o presudama i odlukama* 1999-VI
Société de Conception de Presse i d'Édition protiv Francuske, br. 4683/11, 25. veljače 2016.
Söderman protiv Švedske [VV], br. 5786/08, ECHR 2013
Sommer protiv Njemačke, br. 73607/13, 27. travnja 2017.
Sõro protiv Estonije, br. 22588/08, 3. rujna 2015.
Standard Verlagsgesellschaft mbH protiv Austrije (br. 3), br. 39378/15, 7. prosinca 2021.
Stolkosa protiv Poljske (odl.), br. 68562/14, 14. rujna 2021.
Suprunenko protiv Rusije (odl.), br. 8630/11, 19. lipnja 2018.
Surikov protiv Ukrajine, br. 42788/06, 26. siječnja 2017.
Szabó i Vissy protiv Mađarske, br. 37138/14, 12. siječnja 2016.
Szuluk protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 36936/05, ECHR 2009

—T—

Taylor-Sabori protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 47114/99, 22. listopada 2002.
Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. i drugi protiv Nizozemske, br. 39315/06, 22. studenoga 2012.
Tillack protiv Belgije, 20477/05, 27. studenoga 2007.
Times Newspapers Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva (br. 1 i 2), br. 3002/03 i 23676/03, ECHR 2009
Toma protiv Rumunjske, br. 42716/02, 24. veljače 2009.
Tønsbergs Blad A.S. i Haukom protiv Norveške, br. 510/04, 1. ožujka 2007.
Thoma protiv Luksemburga, br. 38432/97, ECHR 2001-III
Trabajo Rueda protiv Španjolske, br. 32600/12, 30. svibnja 2017.
Trajkovski i Chipovski protiv Sjeverne Makedonije, br. 53205/13 i 63320/13, 13. veljače 2020.

—U—

Udruga „21. prosinca 1989." i drugi protiv Rumunjske, br. 33810/07 i 18817/08, 24. svibnja 2011.
Udruženje za europsku integraciju i ljudska prava i Ekimdzhiev protiv Bugarske, br. 62540/00, 28. lipnja 2007.
Ungváry i Irodalom Kft. protiv Mađarske, br. 64520/10, 3. prosinca 2013.
Uredništvo novina Pravoye Delo i Shtekel protiv Ukrajine, br. 33014/05, ECHR 2011 (izvadci)
Uzun protiv Njemačke, br. 35623/05, ECHR 2010 (izvadci)

—V—

Valašinas protiv Litve, br. 44558/98, ECHR 2001-VIII
Valenzuela Contreras protiv Španjolske, br. 2767/95, *Izvješća o presudama i odlukama* 1998-V
Van der Velden protiv Nizozemske (odl.), br. 29514/05, ECHR 2006-XV
Van Vondel protiv Nizozemske, br. 38258/03, 25. listopada 2007.
Vasil Vasilev protiv Bugarske, br. 7610/15, 16. studenoga 2021.
Vasylchuk protiv Ukrajine, br. 24402/07, 13. lipnja 2013.
Verlagsgruppe Droemer Knaur GmbH & Co. KG protiv Njemačke, 35030/13, 19. listopada 2017.
Vetter protiv Francuske, br. 59842/00, 31. svibnja 2005.
Vicent Del Campo protiv Španjolske, br. 25527/13, 6. studenoga 2018.
Vinci Construction i GTM Génie Civil et Services protiv Francuske, br. 63629/10 i 60567/10, 2. travnja 2015.
Visy protiv Slovačke, br. 70288/13, 16. listopada 2018.
Volodina protiv Rusije (br. 2), br. 40419/19, 14. rujna 2021.
Von Hannover protiv Njemačke, br. 59320/00, ECHR 2004-VI
Von Hannover protiv Njemačke (br. 2) [VV], br. 40660/08 i 60641/08, ECHR 2012
Vučina protiv Hrvatske (odl.), br. 58955/13, 24. rujna 2019.
Vukota-Bojić protiv Švicarske, br. 61838/10, 18. listopada 2016.

—W—

W. protiv Nizozemske (odl.), br. 20689/08, 20. siječnja 2009.
Weber i Saravia protiv Njemačke (odl.), br. 54934/00, ECHR 2006-XI
Węgrzynowski i Smolczewski protiv Poljske, br. 33846/07, 16. srpnja 2013.
Wieser i Bicos Beteiligungen GmbH protiv Austrije, br. 74336/01, ECHR 2007-IV
Willems protiv Nizozemske (odl.), br. 57294/16, 9. studenoga 2021.

Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlagsgesellschaft mbH protiv Austrije (br. 2) (odl.), br. 62746/00, ECHR 2002-X
Wisse protiv Francuske, br. 71611/01, 20. prosinca 2005.

—X—

X i drugi protiv Rusije, br. 78042/16 i 66158/14, 14. siječnja 2020.

—Y—

Y. protiv Turske (odl.), br. 648/10, 17. veljače 2015.
Y.B. i drugi protiv Turske, br. 48173/99 i 48319/99, 28. listopada 2004.
Y.Y. protiv Rusije, br. 40378/06, 23. veljače 2016.
Yonchev protiv Bugarske, br. 12504/09, 7. prosinca 2017.
Yvonne Chave née Jullien protiv Francuske, br. 14461/88, odluka Komisije od 9. srpnja 1991.

—Z—

Z protiv Finske, 25. veljače 1997., *Izvješća o presudama i odlukama* 1997-I
Zoltán Varga protiv Slovačke, br. 58361/12 i dva druga zahtjeva, 20. srpnja 2021.

Prevela prevoditeljska agencija Alkemist

ALKEMIST
European Translation Agency
ALKEMIST STUDIO d.o.o.
Miramarska 24/6, 10 000 Zagreb
OIB: 72466496524